תלמוד בבלי · ראשונים · ריטב״א · סדר נזיקין

# ריטב"א על עבודה זרה

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# ריטב"א על עבודה זרה

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ריטבא-על-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

# תוכן העניינים


דף ב. 6
דף ה: 8
דף ו. 9
דף ו: 10
דף ז. 13
דף ז: 17
דף ח. 18
דף ט. 20
דף ט: 21
דף י. 23
דף יא. 25
דף יב. 27
דף יב: 28
דף יג. 30
דף יג: 31
דף יד. 33
דף יד: 35
דף טו. 37
דף טו: 40
דף טז. 42
דף טז: 45
דף יז: 46
דף יח: 46
דף יט: 46
דף כ. 48
דף כא. 49
דף כא: 50
דף כב. 52
דף כג. 52
דף כג: 54
דף כד. 55
דף כד: 55
דף כה. 56
דף כה: 56
דף כו. 57
דף כו: 58
דף כז. 60
דף כז: 62
דף כח. 63
דף כח: 64
דף כט. 64
דף כט: 65
דף ל. 67
דף ל: 68
דף לא. 69
דף לא: 70
דף לב. 71
דף לב: 72
דף לג. 73
דף לג: 79
דף לד. 84
דף לד: 85
דף לה. 87
דף לה: 87
דף לו. 90
דף לו: 91
דף לז: 91
דף לח. 93
דף לח: 96
דף לט. 98
דף לט: 100
דף מ. 102

**דף מ:** ..... 104
**דף מא** ..... 107
**דף מא:** ..... 107
**דף מב** ..... 108
**דף מב:** ..... 109
**דף מג** ..... 111
**דף מג:** ..... 112
**דף מד** ..... 114
**דף מד:** ..... 114
**דף מה:** ..... 115
**דף מו** ..... 116
**דף מו:** ..... 117
**דף מז** ..... 117
**דף מז:** ..... 120
**דף מח** ..... 124
**דף מח:** ..... 124
**דף מט** ..... 128
**דף מט:** ..... 129
**דף נ** ..... 133
**דף נ:** ..... 134
**דף נא** ..... 135
**דף נא:** ..... 139
**דף נב** ..... 144
**דף נב:** ..... 146
**דף נג** ..... 147
**דף נג:** ..... 149
**דף נד** ..... 151
**דף נד:** ..... 153
**דף נה** ..... 155
**דף נה:** ..... 156
**דף נו** ..... 158
**דף נו:** ..... 159
**דף נז** ..... 162
**דף נז:** ..... 163
**דף נח** ..... 166
**דף נח:** ..... 168
**דף נט** ..... 169
**דף נט:** ..... 170
**דף ס** ..... 175
**דף ס:** ..... 178
**דף סא** ..... 180
**דף סא:** ..... 183
**דף סב** ..... 185
**דף סב:** ..... 186
**דף סג** ..... 188
**דף סג:** ..... 190
**דף סד** ..... 194
**דף סד:** ..... 195
**דף סה** ..... 196
**דף סה:** ..... 196
**דף סו** ..... 199
**דף סו:** ..... 200
**דף סז** ..... 201
**דף סז:** ..... 204
**דף סח** ..... 206
**דף סח:** ..... 207
**דף סט** ..... 209
**דף סט:** ..... 213
**דף ע** ..... 215
**דף ע:** ..... 218
**דף עא** ..... 222
**דף עא:** ..... 228
**דף עב** ..... 231
**דף עב:** ..... 236

**דף עג**. . . . . 238
**דף עג**: . . . . . 246
**דף עד**. . . . . 251
**דף עד**: . . . . . 254
**דף עה**. . . . . 257
**דף עה**: . . . . . 258
**דף עו**. . . . . 262
**דף עו**: . . . . . 265

## דף ב.

**מתני' לפני אידיהן של גוים כו'**. פירשו תלמידי רש"י ז"ל משמו דדוקא אידים רחוקים כדקתני סיפא ואלו הן אידיהן כו' והקשו בתוספות ז"ל מדאמרינן בגמ' נוצרי לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור והיינו משום איד דעבדי בכל שבוע ביום ראשון אלמא מתני' אפילו באיד קרוב והא דקתני אלו הן אידיהן דבר התנא במה שהיה נוהג בזמן ההוא. שלשה ימים מפרש בגמ' משום דלתקרבא בעי שלשה ימים לומר דמאז היא מקריב צרכי ע"ז שלו וא"ת הניחא לענין מה שאסור למכור להם מידי דתקרוב' משום לפני עור אלא להלוותן ולהשאילן דטעמא משום דאזיל ומודה הני שלשה ימים מאי עבידתיהו ויש לומר דכל הרוחה דאתי ליה משעה שהוא מסתכל בצרכי עבודה זרה שלו תולה בע"ז שלו ואזיל ומודה לה ביום אידו.

**אסור לשאת ולתת עמהם**. פי' רש"י ז"ל משום דאזיל ומודה לע"ז ביום אידו ואיכא למידק דהא בגמרא איבעיא לן האי אסור לשאת ולתת עמהם אי משום הרוחה אי משום ולפני עור ולא אפשיט בעיין וכיון דכן נקטינן לקולא דטעמא משום ולפני עור וכל היכא דאית ליה בהמה לדידיה שרי ואפשר היה לומר דמרן ז"ל סובר דאף על גב דהתם לא אפשיט בתר הכי איפשיטא מדרבא דאמר כלה משום דאזיל ומודה הוא. ומה שמחק רש"י ז"ל מאי דאיכא בנסחי בגמ' וצריכא דאי תנא לשאת ולתת עמהם משום דקא מרווח להו וכתב דלא גרסי' משום דקא מרווח להו לאו משום דסבירא ליה דטעמא דלשאת ולתת משום לפני עור הוא אלא משום צריכותא דסלקא דעתיה דתלמודא לא עביד צריכותא אלא גבי לשאיל וללוות וליפרע דקאמר רבא דכלה משום דמודה הוא. ומכל מקום נראה מדברי רש"י אלו דלפום מסקנא דגמרא אפי' בלמכור איכא טעמא דאזיל ומודה ואסור למכור להם אפי' מידי דלא חזי לתקרובת וכן פי' לקמן על משנת עיר שיש בה ע"ז והיו שם חנויות מעוטרות ועוד כתב שם שלא אסרו אלא למכור להם שהלוקח שמח ודלמא רוח ואזיל ומודה אבל לקנות מהם מותר שסתם מוכר עצב הוא אלא כשלוקחין ממנו דבר שאינו מתקיים וכדקתני בברייתא דבר שאין מתקיים מוכרין להם אבל לא לוקחין מהם. אבל הראשונים ז"ל פירשו לשאת ולתת לקנות ולמכור ואם תאמר אם כן היכי אמרינן לקמן בגמ' אסו' לשאת ולתת עמהם משום הרוחה היא או משום ולפני עור דהא גבי לקנות מהם לא שייך טעמא דלפני עור כי היכי דלא שייך גבי להלוותן ולא איתמר בגמ' דלפני עור אלא ברישא בלחוד מדאמרינן איבעיא להו אסור לשאת ולתת עמהם אי משום הרוחה אי משום לפני עור דאי לא תימא הכי הל"ל איבעיא להו מתני' משום הרוחה הוא או משו' ולפני עור וגבי סיפא לא אדכר אלא טעמא דאזיל

ומודה וכן בדין דהא סתם הלואה במעות דלא חזו לתקרובת ולא שכיח נמי דליעבדו מנייהו נוי לע"ז ואי משום דיהבי מנייהו לכומרין בשכרן כזו לא נאסרו בני נח ואי משום דזבני מיניהו בהמה לע"ז האי בלפני דלפני היא ולא מפקדינן ואם כן הוא הדין דלקנות מהן דיהבינן להו זוזי דחד טעמא הוא והיכי נקטינן טעמא דאסו' לשאת ולתת אי משום הרוחה או משום ולפני עור דהא אמרת שיש איסור קנית מהם בכלל לשאת ולתת עמהם ויש לומר דאע"פ שיש בכלל הלשון איסור קניה אנן לא נקטי' בעיין על כולה לשאת ולתת אלא על איסור מכירה בלבד דבדידיה נמי איכא משא ומתן ואי אפשר לנו לחלק הלשון ונקטינן ליה כוליה והיינו נמי דאמרינן לקמן כשאמרו אסו' לשאת ולתת לא אמרו אלא בדבר המתקיים וקאי המכיר' בלחוד כדמוכחא סיפא דבריתא בהדיא.

מעתה לפי שיטת הראשונים ז"ל אסור לקנות מהן כל דבר ואסור למכור להם כל דבר המתקיים ואף על גב דלא חזי לתקרובת דילמא רוח ואזיל ומודה אבל ר"ת ז"ל פירש דמותר לקנות מהן כל דבר ואינו אסור למכור להם אלא מידי דתקרובת ההא לא אפשיט בעיין ולקולא נקטינן ואסור לשאת ולתת דקתני אין בכלל הלשון הזה אלא לשון מכירה בלחוד ולשאת מהן המעות ולתת להם המקח ולא שייך במכירה ולא בקניה טעמא דאזיל ומודה דכיון שהגוי נותן חליפי מה שהוא לוקח הן במעות הן במטלטלין לא אזיל ומודה בהאי ומאי דקתני בבריתא אבל לא לוקחין מהן לאו בתורת מקח הוא אלא בתורת דורון ודומיא דעובדא דמייתי עלה בסמוך. ואיכא דקשיא ליה דאם כן הוה ליה למיתני אבל אין מקבלין מהן דהאי לישנא מיתמר בכל דוכתא גבי מתנה ונראה לו לתרץ דאיידי דקתני לישנא דמוכרין להם נקט אבל לא לוקחין מהם והביא רבינו תם ראי' לדבריו דהא ברישא דשמעתיו בגמ' מפרש תלמודא להדיא דטעמא דשלשה ימים היינו משום דלהקרבה בעינן תלתא יומי ואם כן היכי מבעיא לן בתר הכי אי הוי טעמ' משום הרוח' דאזיל ומודה ועוד מדאמרינן בגמ' על ההיא בעיא דנפק' מינה להיכא דאית ליה לגוי בהמה אחריתי ולמה לי האי נפקותא דהא נפקא מינה לענין לקנות מהם אי נמי למכור להן מידי דלא חזי לתקרובת אלא ודאי דלכ"ע ליכא דאסור לשאת ולתת טעמא דאזיל ומודה כלל ומאי דאמרי' משום הרוחה היא לאו משום דרוח ואזיל ומודה כדפרש"י ז"ל אלא משום הרוחה וריבוי ממון שיהו לו בהמות לרוב להרבות בתקרובת ע"ז שלו דאפילו הא נמי' אסור והיינו דאמרינן דנפקא מינה להיכא דאית ליה בהמה לדידיה וכיון דבעיין לא אפשיטא הוי לקולא ואינו אסור אלא למכור מידי דחזי לתקרובת והוא דלית ליה לגוי כיוצא בו כלל.

ומאי דקאמר רבא כולה משום דאזיל ומודה הוא לאו משום כולה מתני' ממש אלא משום לשאול וללוות ולהפרע מהן ולאפוקי מדאביי דאמר דהנהו משום גזירה נינהו והלשון הזה נראה יותר נכון בסוגיא הגמ' ומכל מקום אין ראיותיו ראיות גמורות לסתור בהן פי' הראשונים ז"ל דמאי דקאמר מרן ז"ל דנקט תלמודא טעמא דשלשה ימים משום הקרבה היינו משום דלכולי עלמא יש אסור מכירה משום חשש תקרובת ואנן לא איבעיא לן בתר הכי אלא אי טעמא דמתני משום לפני עור בלחוד או משום הרוחה נמי וכיון דלכ"ע איכא איסור הקרבה ובעי שלשה ימים אסרו אף לקנות ולהלוות ולהשאיל כל שלשה ימים שלא לחלוק ועוד מן הטעם שפירשהו לעיל שהוא תולה שבא לו הריוח ההוא מפני שהם ימי הזמנת ע"ז שלהם ודקאמר מרן ז"ל אמאי נקט דנפקא מינה להיכא דאית ליה בהמה ולא נקט אידך נפקותא י"ל דניחא ליה למנקט האי נפקותא לאשמועינן אגב אורחיה דכל היכא דאית ליה בהמה לדידיה ליכא משום לפני עור ותדע דהא ס"ד דלא הוי הכי דינא וכדפרכינן עלה מהיא מתני' דלא יושיט הילכך והא ניחא ליה טפי לאשמועינן דאפילו במידי דחזי להקרבה נפקא לן מיניה.

**להלוותן**. פי' ר"ת ז"ל דדוקא בחינם אבל ברבית מותר דהא ממעט ליה וכדאמרינן בעלמא ליזבן איניש ברתיה ולא לוזיף ברביתא ואינו נכון מדלא מפרש לה בגמ' אלא ודאי אפי' ברבית אסור דאף ע"ג דמצר הוא ולקמן השתא שמא הוא שנזדמנו מעות הצריכין לו וגם הוא סבור שלא יפרעם לעולם.

**שמח הוא לאחר זמן**. פי' לאחר הפרעון בתוך האיד וכן פר"שי ז"ל שמת הוא למחר דאילו לשמחי' דלבתר האיד ליית לן בה.

## דף ה:

גמרא הכא דלהקרבה בעי ג' ימים האי לישנא מוכח דהמקשה נמי מידע ידע דמתני להקרבה היא דאי לאו הכי הל"ל התם לאכילה והכא להקרבה אלא ודאי כדאמרן אלא דקסבר דמסתייה להקרבה נינהו דתהוי כאכילה דידן ואם כן והא דהדר פרכינן ולהקרבה מי סגי בתלתא יומי מקשה אחרינא הוא דפריך לה ודכוותא בתלמודא א"נ דמקשה קמא גופיה פריך ליה ומשום דפריך סתמא התם דלהקרבי משמע ליה לכולה הקרבה ואפי' לדידן ולהכי פריך ולהקרבה סתם בעינן תלתא יומי וגם זה נכון.

**אינהו דמחוסר אבר אית להו סגי בתלתא יומי**. פי' ובעי נמי תלתא יומי כדאמרינן מעיקרא ואם תאמר הניחא לזבוני להו מידי דצריך בקור כבהמה אלא לזבוני מידי דלא

צריך בקור למה לי ג' יומי י"ל דלא פליג רבנן כיון דכלהו מידי דהקרבה ואע"ג דפליג בין דבר המתקיי' לדבר שאינו מתקיים כדלקמן.

**דאמר רבי אלעזר מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח**. ואם תאמר זה היא כקרבן לגבוה היא ז"ל דהא פי' רש"י ז"ל פירושא דמילתא דמאי דהוו עבדי מעיקרא לגבוה נהגו בו אחרי כן לע"ז וכן אמרי בבראשית רבה גבי אז הוחל לקרא בשם ה'.

שנאמר מכל החי מכל בשר וק"ל דהא בסיפרא דרשינן בקרבן דידן מן העוף ולא כל העוף פרט למחוסר אבר תיפוק לי' מהכא דליכא מידי ולדידן שרי ולבני נח אסור י"ל דאי לא ההוא קרא הוה ליה פרשה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני דלישראל נאמרא ולא לבני נח כדאיתא פ"ד מיתות ואם תאמר למה לא מנו לה להא התם עם מצות שנצטוו בני נח י"ל דלא מנו התם אלא מידי דחייבין עליה מיתה והכא לא מחייבי אלא שהקרבן פסול.

**הכא בהמה שחטן ראשי אברים שלה**. פי' לפי שהיה רצון הבורא יתברך להקריב מהן קרבן בצאתו מן התיבה וכדפרש"י ז"ל ואם תאמר והא בהאי קרא שנים מכל החי כתיב ואם כן בטמאין מיירי ומאי דכתיב בהו שבעה הוו טהורין ולקרבן כדאיתא בבראשית רבה וכדפרשי ז"ל בפירושי התורה וי"ל דאפי' הכי לא פליג רחמנא בדין מחוסר אבר משום לתא דטהורים דצריכי להקרבה דלא ליפסילו.

## דף ו.

**אמר קרא אתך בדומים לך**. ק"ל ותיפוק לי' מהכא נמי מחוסר אבר ולמה לי' מכל החי וי"ל דאין הכי נמי ואנן אלא קאמרינן ומהכא נפקא לן מיעוט טריפה ומחוסר אבר ורבי אלעזר לא דריש אתך וסבירא ליה כהלכתא דטריפה אינה יולדת אלא דאנן בעי' לקיומי מתני' לדברי הכל ואפי' למאן דאמ' טריפה יולדת וטובא איכא בתלמודא דבעי לומר אלא ואף ע"ג דליתיה בגמ' וכדכתיבנא בכמה דוכתיה כנ"ל.

**ודילמא נח גופיה טריפה הוה**. איכא דקשיא ליה והא חיה כמה שנים אחרי כן וטריפה אינה חיה י"ב חדש וכי תימא למאן דאמר טריפה חיה פרכינן לה הוה לן לפרושי הכי בהדיא כדפרש"י גבי טריפה יולדת וכי תימא דבטריפות דאדם טריפה חיה שנים הרבה לדברי הכל הא לא משמע הכי בפרק אלו טריפות כדכתיבנא התם ושמא יש לחלוק בין טריפות לטריפות כדחזינן גבי נקב קרום של מוח שהאדם חיה ממנו ויש מתרצין דהכא הכי קאמר ודילמא באותה שעה סבור היה נח דטריפה הוה אבל אין זה נכון דאם כן היכי מהדרינן תמים כתיב ביה שהרי לא נאמר בו באותה שעה תמים ובמתן תורה הוא דכתיב עליה הכי ולדידיה אמר כי אותך ראיתי צדיק לפני והנכון דה"ק ודילמא נח

גופיה טריפה הוה באותה שעה ומה שחיה אח"כ מעשה נסים הוא כמו שעשה לו כמה נסים אחרים בענין ההוא כדאיתא במדרשי כנ"ל.

**ודילמא תמים בדרכיו וצדיק במעשיו**. פי' תמים לבריות להיות עניו ושפל רוח ורוחם נוחה הימנו וצדיק אצל הקב"ה וק"ל אם כן למה לא שבחו הכתוב אלא כצדיק וי"ל דהא אמרינן אומרין מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו אי נמי שאמר לו מה שהוא עיקר הטעם להצלתו.

**אליבא דרבי ישמעאל לא קא מבעיא לי**. פירוש דלדידיה אפשר שכשם שמרבה איסור לאחריהם מרבה לפניהם משום הרוחה היא או משום לפני עור פי' משום הרוחה נמי היא או משום לפני עור לחוד אבל ללפני עור לכ"ע חיישינן ואיסור תורה נמי הוא.

## דף ו:

**מנין שלא יושיט כו'**. דוקא נקט הכי משום דלא בדילי מינייהו ולאפוקי נבלה לישראל דבדיל מינה דכי שאיל לה יהבינן לה ניהליה ולא חיישינן דלאכילה בעי לה וכן פר"ת ז"ל.

**ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול והא הכא דכי לא יהבינן ליה שקיל להו איהו דקאמרינן דעבר משום לפני עור הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי נהרא**. פי' דלא מצי שקיל לה דייקא נמי דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן שמע מינה וכן הלכה מיהו ה"מ לענין לפני עור לא תתן מכשול דכל היכא דתבעי לה סתמא דומיא דמתני' והא דנזיר ואבר מן החי שאנו חוששין לתקלה כל היכא דמצי עביד איסור שלא על ידינו ליתא משום ולפני עוור ואעפ"י שאפשר שהוא מרבה באיסור על ידינו לא חיישיי' אבל מכל מקום אי תבע ליה בפירוש לאיסורא נהי דמשום ולפני עור ליכא אכתי איסורא במלתא משום מסייע ידי עוברי עבירה כל שאנו גורמין לו לעשות איסו' או להרבות באיסור וכדקיימא לן שאין מסייעין ידי ישראל בשביעית ואפילו לומר להם הוחזקו אסור ולא עוד אלא שאנו חייבין למחות בידו דכל ישראל ערבין זה לזה וכ"ש שאסור להם לגרום להם לעשות שום איסור או להרבות באיסור כלל וכדאמרינן בפרק שנים אוחזין דאי לא תימא הכי אנן חיותא לרועה היכי מסרינן וכדפרישנא התם מורי ורבי נר"ו דאף על גב דבמכירה לגוי או להשאיל ולתת לו מידי דעביד בה עבירה או תקרובת לעבודה זרה איכא משום לפני עור דבר תורה מכל מקום אין כאן בשביל כך יהרג ואל יעבור. ואע"ג דקיימא לן דע"ז וכל אביזרא אפי' להנאת עצמן יהרג ואל יעבור שאני איסורא דלפני עור דלא מיחד לע"ז אלא לאו כולל הוא לכל האיסורין ולא אמרינן יהרג ואל יעבור אלא כשהוא איסור מיוחד

לע"ז והיינו הנהו קוקי ודומאנקי דמושלינן להו משום דלהנאת עצמן שאני כדאיתא התם בסנהדרין.

**איבעיא להו נשא ונתן מהו**. פי' לפני אידהן דאלו ביום אידם עצמו לכולי עלמא אסור רבי יוחנן אמר אסור פי' דקנסו רבנן עליה ומסתברא דלדידיה הוא דאסור בהנאה ולא קנסו לבנו אחריו כההיא דמשקין וכל שכן שהוא מותר בהנאה לאחרים שלא אסרוהו אלא לעצמו בלבד שעבר על דברי חכמים ונפקא מינה למאי דקיימא לן לדברי הכל דנשא ונתן ביום אידם אסור.

**ריש לקיש אמר נשא ונתן מותר תניא כותיה דריש לקיש כשאמרו**. פי' במשנתינו לשאת ולתת עמהם לא אמרו אלא דבר המתקיים פי' לא אסרו במכר אלא דבר המתקיים ונקט לשאת ולתת משום מכר בלחוד כדכתיבנא לעיל דהשתא איכא למיחש להקרבה או דאזיל ומודה ביום אידו כשרואה אותו לפניו אבל בדבר שאין מתקיים מותר לעולם לפני אידם דכיון שאינו מתקיים עד יום אידו תו ליכא למיחש למידי ואפי' למאן דקס"ד דבמכר איכא משום דאזיל ומודה משום דכי פלחי ומודה ביום אידו הוא:

מסתמא והיינו דלא פשיטנא מיניה בעיין לעיל דלשאת ולתת משום הרוחה היא ולא משום הקרבה כנ"ל ואפילו דבר המתקיים שהוא אסור נשא ונתן מותר הוא או דמיו כריש לקיש.

**תני רב זביד דרבי אושעיה דבר שאין מתקיים מוכרין להם**. פירוש אף על גב דחזי להקרבה דאי לא חזי להקרבה אפי' דבר המתקיים מוכרין להם כדפרישנ' במתני' אבל לא לוקחין מהן פי' כל דבר אעפ"י שאינו מתקיים דאיסור מקח משום דאזיל ומודה הוא וכל דכן דאזיל השתא ומודה.

הא דגרסינן במקצת ספרים ודבר המתקיים לוקחין מהם אבל לא מוכרין להם לא דייק דבמקח כל דבר אסור ליקח מהם דאדרבא בדבר המתקיים אי לא דרוח לא הוה מזבין לה וליתא בנוסחי עתיקי. ולענין הלכתא נראין דבריו כדברי רבינו אלפסי ז"ל שפסק הלכה כר"ל משום דתניא כותיה ואף ע"ג דאמרינן התם ביבמות ריש לקיש ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן לבר מהנהו תלת ולא מני הא בהדיהו היינו טעמא משום דלא אצטריכא למימני דכיון דתניא כותיה פשיטא מילתא דהלכתא כותיה ואע"ג דמני התם ההיא דחליצת מעוברת אע"ג דתניא כותיה שניא היא דכיון דהתם קאי ואגרא דההיא מני אידך תרתי לא שניא דלא מני לה הא כל היכא דאיכא מילתא בעלמא דכתניא כותיה דריש לקיש ולא תניא כותיה דרבי יוחנן לא מני התם והתם הכי קאמ' כי היכי דבחליצת מעוברת דהכא הלכתא כר"ל דתניא כותיה הכי נמי איכא תרתי אחריני דהלכתא כותיה

אף על גב דלא תניא כותיה ובאידך הלכתא כרבי יוחנן כל היכא דלא מכרעא מתניי' כותיה דר"ל אבל הא דהכא דתניא כותיה לא אצטריכא למימני כלל ואחרת יש ג"כ במסכת מכות דקיימא לן כותיה דר"ל משום דתניא כותיה ולא מני לה התם ביבמות בההוא כללא והיינו מטעמא דאמרן.

**ההוא מינאה דשדר ליה דינרא קיסראנה לרבי יהודה נשיאה ביום אידו הוה יתיב ר"ל קמיה אמר היכי אעביד אשקליה אזיל ומודה לא אשקליה הויא ליה איבה.** פי' וכל היכא דאיכא איבה לא אסרו במשנתינו כלל ואפי' ביום אידם שאיסור זה אינו אלא מדרבנן ומשום חששה ולפיכך לא החליטו בו איסורן ולא השוו מדותיהם ואינה כשאר איסורין שלהם שהשוו בו מדותיהן והחליטו איסורן אבל הכא לא החליטו איסורן אלא לפי המקום ולפי הזמן וכדאמר שמואל לקמן בגולה אינו אסור אלא ביום אידן בלבד והיכי מצי שמואל למימ' הכי כיון דגזרת חכמים היא אלא ודאי כך היה דעת חכמים מתחילה שיהא הכל לפי המקום והזמן והכי נמי אמרינן בפרק השוכר גבי רבי ישמעאל דשלח ליה גוי דורון ביום אידו וקבלו ואמר קים לי בגויה דלא פלח ע"ז אלמא אינה גזירה מוחלטת וכל היכא דקים לן בגויה דגוי דלא פלח ע"ז ולא אזיל ומודה מותר והיינו טעמא דכל היכא דאיכא משום איבה שרי שכך היתה דעת החכמי' מתחילה ומכאן סמכו רז"ל דבזמן הזה מותר לשאת ולתת עם הגוים אפי' ביום אידן חדא דאיכא משום איבה ועוד דקים לן בגוייהו דלא אזיל ומודה דלא חשיבי באנפייהו כולי האי ותו שאנו צריכין לתת ולשאת עמהם משום חיי נפש ועוד מפני שאין אנו אלא כמחניפין להם וכיוצ' בזה התירו בירושלמי דגרסינן התם עבר ונשא ונתן אסור פי' ביום אידן כדאסיקנא לעיל.

הדא דאמר בגוי שאינו מכירו אבל בגוי שמכירו מותר דאינו אלא כמחניף לו תני נכנס לעיר ומצאן שמחין שמח עמהם שאינו אלא כמחניף להם ע"כ מיהו מידי דחזי לתקרובת שדרכן בכך כגון לבונה בזמן הזה דמוכחא מילתא דלהקרבה בעי לה הא ודאי אסור לעולם ואפילו בשאר ימות השנה כדלקמן במתני' דאיסור' דלפני עור הוא ולא שרינן ליה משום איבה ומשו' חנופה אפי' איסורא דרבנן שהחליטו בו איסור כגון גבינה וחמאה וחלב של גוים וכמו יין נסך והא לא אצטריכה למימר דמילתא דפשיטא היא מפי רבינו נ"ר.

**טול וזורקו לבור בפניו.** פי' דאף ע"ג דשרי משום איבה כדאמרן גברא רבה כי האי מבעי ליה לתקוניה ביה כל מאי דאפשר.

**בשלמא להשאילן דקאמר מרוח להו.** פי' דהא פשיט' דליכא טעמא דאיסורא אלא משום הרוחה דאזיל ומודה דטעמא דלפני עור לא שייך הכא אלא לשאול מהם מאי טעמא אסור

דלהא לא אזיל ומודה כמו שמתמעט על ידינו אמר אביי גזירה לשאול אתו להשאילן פי' דבהא ודאי שייך למגזר דשאלה סרך השאלה היא דמאן דשאיל לא סגיא דלא מושיל והא עדיפא מהא דשריא למכור כל דבר שאינו מתקיים או שאינו ראוי לתקרובת ולא גזרינן כלל מקח אטו מכר דהתם משום דזבין לא מחייב לזבוני ליה הילכך אע"ג דהתם לא גזרינן הכא גזרינן ומאי דאשרינן במודר הנאה שלא ימכור ולא יקח לאו משום גזירה הוא אלא משום דמקח גופיה חשיבה ליה למודר הנאה.

**רבא אמר' כולה משום דמודה הוא**. פירוש הלשאול דפרכינן קאי וה"ק כולה אפי' לשאול משו' דאזיל ומודה הוא ולא משום גזירה משום דחשיבא ליה מילתא לגוי כשאנו מתהנים ממנו ואזיל ומודה וכן כשהוא פורע חובו אע"פי שמתמעט ממונו שמח הוא ואזיל ומוד' דפקע שאר שעבודין מעילויה וכן כשאנו לווין ממנו חשיבא ליה מילתא.

מתני' דלא כרבי יהושע בן קרחא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר מלוה בשטר אין נפרעין מהן מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידן ואפסי' הלכתא כותיה ובזמן הזה כל מלוה נפרעין מהן ואפילו בשטר ומשכון שהכל הוא כמציל מידן ותו מטעמא דכתיבנא.

**הא דתנן לצבוע לו שחור וצבעו אדום**. פרשתיה בפרק הבית והעליה בס"ד.

## דף ז.

**אלא הלכה כרבי יאודה למה לי פשיטא מחלוקת ואח"כ סתם הוא והלכה כסתם**. פי' דאע"ג דרב הונא תלמידיה דרב ולית ליה לרב הני כללי דכייל רבי יוחנן ה"מ דלא פרכינן ליה מינייהו ואי אית ליה טעמא פריך עלייהו הא כל היכא דליכא קושיא עלייהו מדוכתא אחרינא ודאי מודה בהו והיינו דאמרינן הכא נמי ובכל דוכתא פשיטא ויחיד ורבים הלכה כרבים והוא על הדרך שאמרנו.

אי הכי כל מחלוקת ואחר כך סתם נמי נימא אין סדר למשנה ומהדרינן כי לא אמרינן בחדא מסכת' אבל בתרי מסכת' אמרינן פי' אמרינן אין סדר למשנה לענין הא מילתא דסתם כאחר כך מחלוקת דלא מכרעא לן מלתא ומיהו ודאי מסתמא ראוי להיות סדר למערכתם שלא יהיו מעורבות והיינו דפרכינן התם בשבועות מכדי תנא ממכות סליק כלומר נשכך נראה וראוי להיות סדרן והכי נמי פרכינן בסוטה תנא מנזיר קא סליק.

**ורב יוסף כל הנזקין חדא מסכתא היא**. פי' נזקין קרי השתא תלתא בבי כדפרש"י ז"ל וכדכתיב בריש בבא בתרא בס"ד והלכתא כרב יוסף.

ג"ה וצריכה דאי תנא לשאת ולתת דקא מרוח להו וכפי' רש"י ז"ל כתיב דלא גרסינן ליה ונראה טעם דבריו ז"ל דאנן לא אתינן השתא למעבד צריכותא אלא דלשאול וללוות וליפרע דקאמר רבא דכולה משום דמודה הוא ולא גבי לשאת ולתת דההיא פשיטא דאצטריך לומר שלא למכור להם ולא ילפינן מינה אידך כלל.

**הא דתנן לצבוע לו אדום כו'**. טעמא דרבי מאיר דסבר כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן כדאיתא בבבא מציעא וסבירא ליה נמי דשינוי כזה קונה בגזלן ולפיכך נותן לו דמי צמרו דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה וזה אפילו בעל כרחן של בעלים ולא כמו שפירש רש"י ז"ל דמיירי בשאין בעלים רוצים לתת לו שכירותו ורבי יאודה לא חשיב ליה. גזלן והוה ליה כעושה שלא בקציצה וביורד לתוך שדה חברו ונטעה שלא ברשות בשדה שאינו עשוי ליטע דאפי' שינה הצבע למעליותא דעלמא האי גברא לא ניחא ליה בההיא צבעא הילכך שמין לו וידו על התחתונה ואם רוצה בעל הבית לתת לו שבח נותן ונוטל את שלו שלא יהא חוטא נשכר וכדפרש"י ז"ל והא פסקינן הלכתא כר' יאודה. תנו רבנן לא יאמר אדם לחברו כו' נ"ל דקא מפלגי אי חשיב הא כדיבור או כהרהור וקיימא לן ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר והא דקתני אומר אדם לחבירו כו' ולא קתני ורבי יהושע מתיר נ"ל דאתא לאשמועינן שלא התיר אלא בלשון הזה דוקא שאין בו זכר מלאכה ושהוא אומר לו בלשון מסופק הנראה שתעמוד.

**תנו רבנן שאל לחכם**. פי' חכם ראוי להוראה וטמא לא ישאל לחכם ויטהר לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר פי' לא תימא לא ישאל לכתחילה דוקא ומשו' כבוד הראשון אלא אפי' בדיעבד אם שאל אין טהרתו והתירו של אחרון כלום דכיון דקמא חכם וראוי להוראה כשהורה עליה לאסור או לטומאה שוייה חתיכה דאיסורא והכי מוכח ביבמות וכן נמי אמרינן בסנהדרין ומייתי לה בפי' אלו טריפות חכם שטמא אין חבירו רשאי לטהר פי' אינו רשאי ואם עשה לא עשה כלום והכי מוכח התם והא אפי' בשהשני גדול מן הראשון בחכמה ובמנין מדלא מפלגינן ברישא כדמפליגינן בסיפא היו שני' כו' הדין הוא דכיון דקמא שוייה חתיכה דאיסורא שוב אין לו היתר עולמית ואפי' שנודע שטעה מיהו דוקא בטעה בשיקול הדעת אבל אם טעה בדבר משנה אין הוראתו הוראה כלל ולא חל איסור בחתיכה זאת וחברו רשאי להתירה כדאמרינן התם בסנהדרין מעשה בפרתו של ר' מנחם שניטלה האום שלה והלך רבי טרפון והאכילה לכלבים ובא מעשה לפני חכמי' והתירוה ואי לא דטעה בדבר משנה הוה משלם ואילו הות פרה בעינא הות הדרת ואכלינן אותה כדמוכח התם וטעמא כדאמרן שכל הוראת בטעות בדבר משנה אפילו מפי גדול הדור לאו הוראה היא ולא חיישינן לה כלל אלא ודאי מתני' בטועה בשיקול

הדעת כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי ולא איפסיקא הלכתא כחד מינייהו וסוגיין בעלמא כחד מינייהו ואזל האי ופסיק כאידך וטועה בדבר משנה הוא שטועה בדבר ברור בתלמוד או בבריתא או בדברי אמורא ואפי' נפיק מדיוק' כל היכא דהוי דוקיא דייקא וכדאמרינן התם אפילו אדידי ודידך והיכא דאשתכח לחד מחכימי ורבוותא ז"ל מילתא דפסק מסברא או מדיוקא ואזל האי דלא שמע ההוא פיסקא והורי דלא כותיה אומר מורי נ"ר דחזינן אילו הוה ידיעה ליה להאי ההוא פיסקא דההוא גאון בעדן הוראתו מקמי דלורי הוה הדר ביה השתא הוי טועה בדבר משנה ואילו לא הוה הדר ביה כיון שזה ראוי להוראה הוי דינא כטועה בשיקול הדעת ואעפ"י שהראשון הגאון גדול ממנו והוי יודע דדוקא קתני שהראשון מחמיר והאחרון מקל אבל מטהרה לטומאה ומהיתר לאיסור הלך אחר המומחה שבהם וכיוצא בזה בדיני ממונות בין מחובה לזכות דין מזכות לחובה הלך אחר המומחה.

**היו שניהם פי שנשאלה השאלה לפניהם לשניהם כאחד אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מתיר אם אחד מהם גדול בחכמה ובמנין.** פי' במנין שנים ששימשו תלמידי חכמים יותר או במנין תלמידים שנמנו עמו בהוראה זו הלך אחריו בין להקל בין להחמיר ואם לאו פי שהם שקולין בחכמה ובמנין הלך אחר המחמיר רבי יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המקל אמר רב יוסף הלכה כרבי יהושע בן קרחה והוי יודע דכי אמרינן הלך אחר המחמיר היינו לדידן דכיון דספקא הוא נקטינן בספקא דאוריתא לחומרא אבל לדידהו גופייהו ודאי כיון דשקולין נינהו וכל אחד עומד בשמועתו זה נוהג כדבריו אפילו לקולא וזה נוהג כדבריו והכי מוכח ביבמות פרק קמא ודאמר נמי דאחרים הבאין לעשות בהוראתן הולכין אחר המחמיר בדאורייתא דוקא בענין אחר כיוצא בזה שנחלקו אלו אבל באותה חתיכה עצמה שנחלקו בה כיון דשקולין הם וכי הדרי איפליגו בה אין הוראת איסור חל באותה חתיכה והכי מוכח התם ביבמות דאמרינן התם דבית הילל ובית שמאי אלו עושין כדבריהם ואלו עושין כדבריהם והיו מתירין צרת הבת לאחין והיתה מותרת לינשא להם שעל כל אחד ואחד שהיה מעשה בא עליה היו מורין לה בה להיתר ואלו לא היה לזה לעשות בהוראתם כנגד דב"ה לא היו מורין בה להיתר אלא ודאי שמע מינה שאותה אשה מותרת היתה לינשא על פיהן והיינו הא דקאמרינן במכילתין נפקי שיפורי דרבא ושרי שיפורי כרב הונא בר חנינא ואסרי וכיון דמר אסר היכי הוה שארי מר בשיפורי לאחרים במאי דלא הוה להו למעבד כהוראתו לקולא וליכא למימר דהוה מוקים נפשיה רב הונא בר חנינא גדול מרבא בחכמה ובמנין דהא מסתמא שקולין נינהו ואפילו כי לא הוו שקולין לא הוה

מר עביד יוהרא לאוקומיה נפשיה בהכי ולפרסומי מילתא כולי האי כי מי כמוהו ענו ושפל רוח אלא ודאי כדאמרן וכל היכא דהוי שקולין ונחלקו באחת לא חל איסור באותה חתיכ' ורשאי המקל להורות לאחרים קולא באותה חתיכה והרוצה לסמוך עליו ולנהוג קולא באותה חתיכה שהורה בה הרשות בידו אבל בחתיכה אחרת דכוותיה בהא ודאי בשל תורה הלך אחר המחמיר ונראין דברים דכיון דפליגי בשיקול הדעת ושניהם שקולין אי חד מינייהו סמיך אגמריה שהולכין אחריו אפי' בחתיכה אחרת וכל שכן באותה חתיכה עצמה ואפשר דמהאי טעמא נפקי שפורי דרבא ושרי משום דסמיך אגמריה וכדאמר ליה התם רבא לרב נחמן והא מר הוא דאמר וכי שכשוך עושה יין נסך כדבעינן לפרושי באי"ד אלמא טעמא דידהו כדכתיבנ' ברישא שלא נחלקו בבת אחת דאמרינן שאין שומעין למיקל הא ודאי אפי' כשהאחרון המתיר סמיך אגמריה איתא והכי מוכח בפרק אלו טרפות בההיא פסוקת הנכרית דשריא רבא בר בר חנא דאקשו ליה וכיון דרב אסר היכי שרי מר והתניא חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ופרקי' שאני התם דרב לא אסרה ולבסוף דפרכינן וכאן דאורי בה חכם היכי אכיל מיניה אוקימנא דרבא בר בר חנא אגמריה סמיך ואפי' הכי אי לא דרב לא אסרה הוה אסיר ואע"ג דסמיך רבה בר בר חנא אגמריה דאי לאו הוה מפקינן מעיקרא דאגמריה סמיך כדפרקינן לבסוף משום אידך פירכא אלא ודאי כדאמרן והרי זה נכון מפי רבינו נ"ר.

**וכולן שחזרו בהן**. פי' בעמי הארץ שקבלו עליהם דבר חברות קאי שחזרו לקלקולן ובאין עתה לחזור ולקבל דברי חברות ורישא איתא במס' בכורות ורש"י פירש הגזלנים ועמי הארץ קאי ורבינו אלפסי כתב גם כן כל הפושעים שחזרו בהן ולפירושם לא ידעינן רישא היכא דבההיא דבכורות לא איירי בגזלנים ולא בפושעים והא דקאמר וחזרו בהן נראה מפר"שי ז"ל שרוצה לומר שחזרו מפשעיהם ובאין לעשות תשובה ולקבל דברי חברות ודקתני כדברי רבי יאודה בלישנא קמא חזרו בהן במטמוניות שבאו לחזור בתשובה בצנעא ואין מקבלין אותן לפי שאין חזרתן שלימה ובלב שלם ודקתני בלישנא בתרא עשו דבריהם כמטמוניות פי' ז"ל שעשו בתחילה עבירות שבידם במטמוניות מקבלין אותם שהרי לא העזו פניהם כל כך זו שיטת רש"י לפי לשון הפירושין והיא הנותנת שהוא מפרש חזרו בהן כמו שאמרנו וכן כתוב בתוס' והקשו עליו דלישנא דחזרו בהן לא משמע הכי והוה ליה למימר שחוזרין בהן ועוד מאי עולמית דקאמר רבי מאיר ועוד דאם כן לרבי מאיר לא יקבלו עמי הארץ ופושעין שבאים לחזור ולקבל דברי חברות בשום ענין וזה אין הדע' סובלתו כל שכן דבבכורות מוכח דלכ"ע מקבלין אותם ועוד היאך יאמר רבי יאודה שאם באים לעשות תשובה בצינעא לא יקבלו אותם דהא ודאי זו היא תשובה

שלימה ושלא להחניף ולהטעות העולם וכדקאמרינן לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר לכן הנכון שחזרו בהן היינו שאחר שקבלו דברי חברות חזרו לקלקולו ועל זה אמר רבי מאיר שאין מקבלין אותם עולמית ורבי יאודה אמר כלישנא קמא שאם חזרו לקלקולם בצנעה אין מקבלין אותם שאין כונתם אלא להראות חסידות לעולם שלא יהיו נשמרים מהם ובלישנא בתרא קתני שאם עשו בתחילה דברי חברות שקבלו בצינעא מקבלין אותם עכשיו ואם לא עשאום מתחילה אלא בפרהסיא אבל ידענו שלא היו עושין אותם בצינעא הא ודאי לא היתה קבלתם הראשונה אלא להטעות העולם ולכך איך מקבלין אותם עכשיו להחזיקם בחברים וזו שיטת התוס'.

## דף ז:

**שנאמר שובו בנים שובבים**. פי' דמשמע מזידי' וכמו וילך שובב בדרך לבו וגם ששנו ושלשו בחטא אינו כלום וכתיב והלכת בדרכיו מה הוא רחום וארך אפים אף אתה כן רבנן בתראי סברי הן ואידהן ות"ק סבר הן ולא אידיהן פי' ואע"ג דסתם תנא בתרא לטפויי קא אתי שאני התם דהא הכרחנא לעיל דת"ק הן ולא אידיהן קאמר וכאידך אוקמתא דנשא ונתן נקטינן תנא בתרא לחומרא כאורחיה ועוד דלא פריש בהדיא אסור לשאת ולתת כת"ק אלא אסור סתם וכאידך דשמואל נקטינן דתנא בתרא לית ליה דשמואל לחומרא משו' דסתם תנא בתרא לטפויי קא אתי.

**מתעשר זרע ירק וזירין**. פי' בין שלקטו ירק בין שלקטו זירין בין שלקטו זרע שדרך בני אדם ללוקטו כן וכן וכל חד וחד נמי פרי הוא ואפילו ירק וכל שכן זירין שנתקשה הקלח וכל שכן זרע ופרכינן ממתני' דשבת משום דחרדל ושבת כי הדדי נינהו.

**הא דאמרינן אין שיחה אלא תפלה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה**. איכא למידק דבפ' תפילת השחר אמרינן איפכא יצחק תקן תפלת המנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפילה שנאמר אשפוך לפניו שיחי וי"ל דתרוייהו איתנהו דהתם גמרינן דלשוח דיצחק אינה שיחה בטלה ולא טיול ולא תיקון אילנות מלשון אחד השיחים אלא לשון תפלה כדכתיב אשפוך לפניו שיחי או ישפוך שיחו דכיון דאשכחן ליה לשון תפלה ליכא לאוקמה בטיול ודבר אחר והכא גמרינן בישפוך שיחו הוא תפלה קבועה דרבים ולאו צרכי יחיד דהא ודאי תפלת יצחק מסתמא תפלת מנחה קבועה היתה וצרכי רבים ולא שאלת צרכנו כי לא היה הוא צריך לשום דבר וגם תפילת החסידים לעולם על הרבים היא ולא על עצמם כנ"ל רבי אליעזר סבר לא ילפינן ממשה פי' לגבי יחיד אבל לגבי צבור גמרינן ולפי' תקנו בתפילות שכח בתחילה ואח"כ שאלת צרכים.

## דף ח.

**אעפ"י שאמרנו שואל אדם שאלת צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר כו'**. פי' ואין בזה משום מקום שאמרו לקצר אין אדם רשאי להאריך מטעמי דכתיבנא בברכות והני מילי בברכות אמצעיות אבל בברכות ראשונות ואחרונות אין להוסיף כלום כדאמרינן התם לעולם לא ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות ודוקא צרכי יחיד אבל צרכי רבים פעמים שמותר להוסיף במה שהוא מענין המאורע כגון יעלה ויבא ועל הניסים דבאחרונות ומכאן נהגו העולם להוסיף בראשונות בעשרת ימי תשובה זכרינו ומי כמוך וכן באחרונות וכתוב לחיים ובספר חיים והטעם מפני שהם צרכי רבים וממסכת סופרין למדנוה וכן אמרו שם ואין אומרים זכרינו ומי כמוך אלא בראש השנה וביום הכפורי ואפי' בהם בקושי התירו ע"כ דעת התוס' שאם לא אמר זכרינו ומי כמוך שחוזר לראש כמי שטועה בשלש ראשונות אבל דעת רז"ל שאינו חוזר שהרי לא התירו אלא בקושי וראוי לכל אדם לכוון בתפילתו שלא יטעה בהם שלא יכניס עצמו לספק זה ולעולם בין יחיד בין שליח ציבור. אין לו לקצר כלום בברכות ראשונות ומקצת מקומות שנוהגין ששליח צבור אומר פיוט מגן באבות כשמגיע לאל עליון גומל חסדים טובים והוא אומר אל עליון קונה שמים וארץ ואומר פיוט ואחר הפיוט הוא חותם ומדלג נוסח ברכת אבות טעות הוא בידם שאין לו לשתות מנוסח הברכה כלום אלא יש לו לומר כל הברכה עד באהבה ואומר פיוט מגן אם ירצה ואחר כך חותם מלך עוזר ומושיע ומגן בא"י מגן אברהם ומי שאינו עושה כן טועי ומשתקי' אותו ובמסכת ברכות כתבתי בשם הרב ר' יונה ז"ל מה שיש בין דרב יאודה בר שילת בשם רב לאידך דרב חייא בר אשי אמר רב דמר שרי אפי' באמצע ברכה ומר שרי בסוף כל ברכה ולא פליגי והכי מוכח לישנא דידהו וליכא למימר ששניהם אמרו דבר אחד ממש דאם כן הוה לן למימר וכן אמר רב חייא בר אשי אלא ודאי כדאמרן והא דאמר ר' יהושע בן לוי אם בא לומר אפי' כסדר יום הכפורים אומר פי' בין קודם יהיו לרצון בין אחר כן קודם שעקר רגליו וכדכתיבנא בברכות בס"ד:

**מתני' אלו הן אידיהן של גוים קלנדא וסטורניא וקראטוסים**. פי' לאו דוקא אלו דהוא הדין לכל אידיהן בין קרובים בין רחוקין כדפרש"י לעיל אלא דנקיט תנא הנהו דהוו רגילי בההוא זימנא ותו לא יום גנוסיא של מלכים בגמרא מפרש יום הלידה ויום המיתה פי' של מלך וחכמים אומרים כל מיתה כו' בגמ' מפרש יום תגלחת זקנו ובלוריתו אית דמפרשי דבכל גוי מיירי מדקתני לה סתמא וכדקתני סיפא אותו האיש בלבד דאלמא אפי' בגוי הדיוט עסקינן ואחרים פי' דהמלך לבדו קאי דאילו גוי בעלמא לא עביד איד

ביום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעולה בו מן הים ויום שיצא מן האסורין וכדאמרינן לקמן במכילתין גבי נפל לבור יעלה לא שנו אלא עלה מת אבל עלה חי אסור בהם דקא סליק מנסך ליה דהוה ליה כיום אידו ואין לך עולה מן הים גדול מזה ואפי' הכי אמר דהוה ליה כיום אידו פירוש דהוי היין מזומן לפניו הא לאו הכי לא מנסך ולא מודה הילכך מתניתין במלך לחודיה מירי והרישא דקתני יום הלידה ויום המיתה קאי והא ודאי פשטא דמתני' כלישנא בתרא משמע מדקתני סיפא וגוי שעשה משתה לבנו אבל ההיא דלקמן לאו ראיה היא דהא דאמרינן דהוה ליה ביום אידו היינו טעמא דאי לאו דחמרא קמיה מתוך שהיה בהול על עלייתו לא מנסך ההיא שעתא וכן הא דקתני אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד אכולהו ודאי קאי ואפי' המלך דמשום תגלחת זקנו ובלוריתו לא עבדי איד כל בני מלכותו ומסתייה דעבדי הכי ביום הלידה ויום המיתה בלחוד וכן כתב הר"אבד ז"ל ונכון הוא.

**גמרא מקרן כתיב**. גירסת ר"ת ז"ל ועיקר אוי לי בשביל שסרחתי כו' תמהני היאך טעה בסדר העולם אדם הראשון שהיה מלא חכמה כמלאך האלהים ושמא מתוך חטאו וענויו נטרפה דעתו ואין משיבין באנדה.

**וכל העיירות הסמוכות לה משתעבדות לה**. פירש ר"שי ז"ל משתעבדות לה להביא לה מזון אבל אינן עושות איד ומי חיישינן דמאי דזבנינן להני עיירות מייתי לבני רומי ואינו נכון דהא לפני דלפני הוא ולא מפקדינן עליה אלא הנכון דאותן עיירות עושות אותו איד אלא שאינן עושות אותו אלא לפי שיהא שלה אלא לכבוד בני רומי בלבד מי חיישינן דאינהו נמי פלחי לע"ז או לא והלכתא כרבי יוחנן דאמר מותרות וכן מוכיח פירושו בתוספתא דקתני כותיה דרבי יוחנן דתניא משפחה אחת עושה ומשפחה אחת אינה עושה העושין אסורין ושאינן עושין מותרין קלנ"דה אף עפ"י שהכל עושין אותה אינה אסורה אלא לפולחין בלבד כלומר לפולחין אותה לישמה דהוי איד דידהו ואימא עד דאכיל ממש עיקר הפי' ואימא עד דאכיל מזבחו ממש ומ"ל לאסור כשאוכלין משלהן ומהדרינן דא"כ דאיסורא משום אכילת זבחו ממש הוא למה לי למימר וקרא לך אלא ודאי דה"ק רחמ' משע' הקריא' מעלה אני עליך כאילו אכלת מזבחו ממש וכן הלכה ואפי' בזמן הזה אסור ולא חיישינן לאיבה כיון דאיסורא דאוריתא היא וכאילו אוכל תקרובת ע"ז ומיהו הני מילי כשהולך לבית הגוי לאכול ולשתות שם אבל אם שולח לו הגוי דורון אין כאן איסורא דאוריתא אלא איסורא דרבנן כעין משנתינו משום דאזיל ומודה לע"ז ובזמן הזה מותר.

## דף ט.

**אמר רב פפא אי טעי האי תנא**. פי' תנא דמני שני חרבן בית שני בפרטי שאינו יודע הפרט שלו דאילו בכללי דהיינו מאות לא אפשר דטעי נשייליה לספרא פי' לסופר השטרות שהוא מונה למלכות יון שכן מונין בגולי כמה חשיב ונטעי תנא אחושבניה דפרטה דספרא עשרין שנין ומשכח לאחמריה פי' לפי שמלכות יון היה בפני הבית שפ"ו שנים כדלעיל וספרא לא חשיב הנהו שית שנין דמלכו בעולם אשתכח הכי חרב הבית איה מונה הסופר ש"פ וכשהתנא מונה לחרבן הבית בא' שנין היה מונה הסופר ת"א נמצא פרט התנא עולה לפרט הסופר עשרין שנין לעולם וסימניך זה לי עשרין שנה בביתך פי' התנא אומר כן לספרא זה לי עשרים שנה שאני בפרטך של עכשיו וכן על הדרך שאמרנו אי טעי ספרא ולא ידע פרטי יפחות מפרט התנא עשרים ומשכח לאחמריה וסימניך ספרא ותנא תוספאה ואי לאו האי סימנא דבעי לומר בדין הוא דמצי למימר דתנא משכח חומריה כי בציר מפרט הסופר המנין שנין וספרא משכח חומריה כי מוסיף על פרט התנא תמנין שנין דוק ותשכח.

**גרסינן ז"ל אילימא ממתן תורה ועד השתא ליכא כולי האי דכי מעיינת בה כו'**. ופי' הוא ז"ל אילימא ממתן תורה ועד תשלום ד' אלפים ליכא כולי האי דהא כי מעיינת בדורות של תוהו מבריאת עולם ועד מתן תורה תרי אלפי ופרטה דחד אלפא משכחת בהו דהיינו שני אלפים ותמ"ח שנה והני תמ"ח דטפו בהא בצרי מתרי אלפי דתורה ואין שיטה זו נכונה חדא דבכולהו נוסחי גרסינן ותו כי מעיינת בה כו' ועוד דלישנא דעד השתא לא משמע משום סוף ארבעת אלפים דלישנא דעד השתא לשון התלמוד בימי רב אשי והקבלה בידינו כי רב אשי נפטר לתשל"ח לשטרות שהם קפ"ו שנים אחר תשלום ד' אלפי' ועוד דלמה ליה לאוכרוחי דעד ד' אלפים ליכא כולי האי מטעמא דבריאת עולם ועד מתן תורה איכא תרי ופרטה מגופא מצי מכרח לה דליכא ממתן תורה ועד תשלום ד' אלפים אלא אלף תקנ"ד ת"פ עד בנין הבית ובנין הבית ת"י וגלות בבל ע' שנין בית שני ת"ב מן החורבן עד תשלו' ד' אלפים קע"ב הרי אלף תקנ"ד לכך פירשו רבותינו הצרפתים ז"ל אילימא ממתן תורה ועד השתא דהיינו ימי רב אשי ליכא כולי האי שהרי מיציאת מצרים עד תחילת חשבון שטרות אלף שנים כדאמרינן לקמן דשבקיה לאלפא קמא ותשל"ח דשטרות שבו נפטר רב אשי הרי אלף תשל"ח ליציאת מצרים ממתן תורה ועד בית ראשון ת"פ שנים ובית ראשון ת"י וגלות בבל ע' ובית שני ת"ב הרי אלף ש"פ ומאחר החרבן עד שנפטר רב אשי שנ"ח שנים כי הוא נפטר לתשל"ח לשטרות כמו שאמרנו ובשעת החרבן היה מונה הסופר ש"פ שנים כדאיתא בשמעתין יש מש"פ עד

תשל"ח שנ"ח שנה גם כן הרי ממתן תורה עד פטירת רב אשי אלף תשל"ח ותו כי מעיינת כו' ועוד יש לך קושיא אחרת דכי מעיינת בהו בהני ארבעת אלפים לא תמצאם מוחלקים לאלפים אלפים כמו שאתה אומר דהא בימי התוהו איכא תרי אלפי ופרטה דהאי אלפא דהיינו אלפים תמ"ח כדכתב ר"שי ז"ל ונמצא התנא גורע משנות התלמוד תמ"ח ומוסיף אותן על שנות התור' אלא מואת הנפש כו' והוי יודע דהא דנקטינן אילימא ממתן תורה ועד השתא לרבותא נקטיה לה שאפילו אתה מונה עד הזמן של רב אשי ליכא כולי האי וכל שכן שהיה לך למנות עד ימי התנא עצמו והרי זה מבואר יפה ובקוצר והאי דקאמר רב פפא אי טעי תנא כו' פי' תנא דלעיל אמונה שני אלפים של ימות המשיח ובעי למידע כמה עברו מהן וטעי בפרטי נשייליה לספרא כלומר המונה למלכות יון כמה חשיב ונטפי אפרטה דספר' ארבעין ושמנה ומשכח ליה לחומריה פי' מפני שמסורת בידינו ומנין ברור כי קע"ד אחר חרבן הבית נשלמו ד' אלפים הילכך הסופ' היה מונה בתחילת חמשת אלפים תקנ"ד שנה כי בשעת החרבן היה מונה ש"פ הוסף עליהם קע"ד דבתר הכי הרי תקנ"ד נמצא פרטו של סופר נ"ד כשהתחיל התנא למנות שני אלפים של ימות המשיח וכשהשלים הסופר אותו פרט והתחיל למנות פרט אחר היה התנא מונה מ"ח נמצא פרט התנא מוסיף על פרט הסופר מ"ח ולהכי קאמר דאי טעי תנא דליטפי על פרט הסופר מ"ח שנים ומשכח חומריה ואי טעי ספרא נשייליה לתנא פרטיה וניבציר מיניה מ"ח ומשכח חומריה סימניך ספרא בצירא ותנא תוספאה פי' והכא נמי בדין הוא דמצי למימר דאי טעי ספרא נטפי על פרטי דתנא נ"ד שנים שהיה מונה כשהתחיל התנא פרטו ואי טעי תנא דנבציר מפרטי דספרא הנהו נ"ד שנים אלא דבעי למינקט אידך חושבנא משום סימנא דסיפרא בצירא ותנא תוספאה.

## דף ט:

**האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע**. פירוש למנות דין שמיטת כספים ונימא דשמיטת כספים נוהגת בומן הזה וכדמוכח בפרק השולח ומיהו נראין דברים דהלכתא כר' דסבר דשביעית בזמן הזה דרבנן ולפיכך היו מקילין בה האמוראין כדאיתא התם וכדכתיבנא התם בס"ד.

גרסינן ז"ל ולשייליה לתנא כמה חשיב ולחשבינהו לכללי ביובל ולפרטי בשביעית ולישקול מכל מאה תרתי ולישדי אפרטי ונטפי עלייהו חדא שתא וידע ליה לחומריה ופי' ישאל אל התנא שיודע מנין שנות החרבן ויעשה מחשבונו שחושב לחרבן הבית מנין יובלות ושבועו' כדמפרש ואזיל ורב הונא בר יהושע סבירא ליה כר' יאוד' דאמר

שנת חמשין עולה לכאן ולכאן ומשום הכי קאמר דלישקול מכל מאה תרתי כי כשימנה כל מאה לשתי יובלו' עדפו בידו מכל מאה שתי שנים וכל השנים העודפין ההם מן המאות יתן אותם על הפרט ויעשה מהכל סך פרט אחד ויוסיף עוד על הפרט ההוא שנה אחת משום דקיימ' לן דכשחרב הבית בשניה מוצאי שביעית היתה דהיינו שנה לשמיטה ואילו אנן לא מנינן חרבן הבית מאותה שנה לפי שרובא היתה בבנין אלא מן השנה שלאחר שנת החורבן שהיתה שנה שניה לשמיטה ולפיכך אנו צריכין להוסיף על מנינו שנה אחת כדי שתהא תחילת מנינו משנה ראשוני של שמיטה ומ"ל נחרב הבית במוצאי שביעי' משום דבית שני קים ת"כ דל מינייהו שית שנין דהוו מקמי דסליק עזרא שלא מנו שמטין ויובלות פשו להו תי"ד דל תמניא שנין מן הד' מאות אליבא דרבי יאודה ושדי על פרטה די"ד הוו להו כ"ב הכ"א הוו ג' שמטין והכ"ב עצמה היא מוצאי שביעית וסימניך למישקל תרי מכל מאה כרבי יאודה כי זה שנתים הרעב זו שיטת רשי ז"ל:

והקשו עליו חדא שנראה מדבריו כי שנת ת"כ עצמה חרב הבית ולא חרב אלא בשנת תכ"א ועוד דמאי דקאמר דלא מנו שש שנים ראשונים של בית שני כשמונין לא איתמר התם אלא לרבנן בלחוד ולא לרבי יאודה דהכי מוכח הני תרתי מסוגיא דערכין דאמרינן התם על הא דתניא דכשחרב הבית בשניה מוצאי שביעית היתה מכדי בית שניה כמה קם ת"כ דל ארבע מאות לתמניא יובלי פשו להו עשרין הוה ליה שיתא בשבוע כלומר הוה ליה סוף הבנין בשיתא בשבוע שהרי עמד ת"כ וחרב בתכ"א שריא שנת שמיטה ופרקינן דהא מני רבי יאודה היא דאמר שנת חמשין עולה לכאן ולכאן דל תמניא מתמניא יובלי ושדי העשרים הוו להו כ"ח פי' דהוו להו יומי הבנין כ"ח וחרב בכ"ט שהיא מוצאי שביעית והיינו דלא כפר"שי ז"ל שמפרש לעיל דבשנת ת"כ עצמה חרב דלדבריו בשביעית חרב ומאי קא משני אלא ודאי כדאמרינן והכי נמי דייק אידך דאמרי' איבעית אימא רבנן כו' רב אשי אמר שית שנין כו' איבעית אימא לעולם רבנן ושית שנין דמקמי דסליק עזרא לא חשיב להו פשו להו י"ד דקם הבית וחרב בט"ו דהוו מוצאי שביעית דאי בי"ד גופיה שביעית היא אלא ודאי כדאמרן.

מעתה האי סוגיא פליגא על ר"שי ז"ל בתרתי חדא הא דאמרן ועוד דעל כרחין רב אשי לרבנן תרצה וכדאמרן חדא דבתר אוקמתא דאוקימנא דרבנן אמר לה למילתיה ועוד דלרבי יאודה הוה ליה ת"כ גופיה שנת החרבן ופליג אכולה סוגיין דלעיל והוה ליה לפרושי אלא ודאי כדאמרן דלרבנן הוא דלא היינו שית שנין דמקמי עזרא ועוד הקשו עליו דאדיהיב סימנא להנהו תרתי שנין טפי הוה למיתן סימנא לטופיאנה דחדא שתא דצרכינן לטפויי לכך פירש דה"ג והכי איכא בנוסחי דוקני האי מאן דלא ידע כמה שני

בשבועי לישייליה לספרא כמה חשיב ונבצר מינייהו תרתי שנין או נטפי עלייהו חמש וליחשבינהו לכללי ביובלי ולפרטי בשבועי ולשקול מכל מאה תרתי ולשדי בפרטיה ומשכח ליה לחומריה וסימניך כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנין וה"פ דהאי דלא ידע כמה שני בשבוע לא ידע נמי מנין ימי החרבן על נכון ומשום הכי אמרינן דנשייליה לספרא המונה למלכות יון כמה חשיב וליחשבינהו לכללי ביובלי ולפרטי בשבועי ולישדי אפרטה תרתי מכל מאה כרבי יאודה וכדפרישנא לרשי ז"ל ומה שאמרו דליבציר ממנינא תרתי שנין או ליטפי עלייהו חמש שנין הוא לפי שאין צריכין שיהא תחלת מנינו מן השנה הראשונה של שמיטה ואילו הסופר הזה תחלת מנינו היה שנה ששית לשמיטה לפי שכבר עברו ממנין שני בית שני ארבעים שנה ל"ד דמלכו' פרס כדאיתא בברייתא דלעיל ושית שנין דמלכות יון בעילם דלא חשיב להו ספרא כדאיתא לקמן נמצא תחילת מנין מלכות יון שנת מ"א לבנין הבית שהיה שנת ששית לשמיטה לפיכך צריך לנו שנסלק ממנינו שתי שנין ויהא הנשאר בתחילת שמיטה או שמוסיף עליו חמש שנין ויהא תחלת שמיטה ועל הגרעון הזה או על התוספת הזה מנח סימנא כי זה שנתים הרעב ועוד חמש שנין כי זה שנתי' הרעב סי' למעט ועוד חמש שנין סי' התוספת והשתא אתי שפיר דנקט האי קרא דסליק ליה לסימנא לתרתי וחמש דאילו לפרש"י ז"ל קראי טובא אחרינא איכא דמצי למעבד מינייהו סימנא לתרתי שנין.

**ואגב אורחין שמעינן מהכא דהלכתא כר' יהודה מדנקיט האי אמורא חושבניה אליבא דידיה הא דתניא אם יאמרו לך קח שדה שוה אלף דינר בדינר אחד אל תקח.** פר"שי ז"ל מפני שהוא קץ הגאולה ולפי פירושו יש לנו לומר ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו ולא נתקיימו דברי התנא ואינו נכון בעיני ולכך נראה לפרש שהם היו יודעין כי לאותו הזמן ראוין ליגאל אלא אם כן גרמו עונות מרובים ואם רבו אותם עונות לעכב המשיח שראוי' הדור ההוא ליענש שירבו הגזירות עליהן ויוציאו הקרקעות מתחת ידן כנ"ל.

## דף י.

**האי ספרא דוקנא כתביה כו'**. פירוש דאף על גב דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי דיינין ליה ליפוי של מלוה ויטרוף מזמנו דכי אמרינן יד בעל השטר על התחתונה הני מילי לשון מסופק אבל הכא שכל הסופרין למלכות יון הם מונין ושטר מאוחר לא שכיח: ואפשר להעמיד במנינו על נכון לא אמרינן שטר מאוחר הזא ומיהו לרב אחא בר יעקב שהיה סובר כי גם ליציא' מצרים אנו רגילין למנות אמרינן יד בעל השטר על התחתונה ומאוחר הוא ואין מלין לומר שזה הסופר מנה שלא כדרך שאר הסופרין.

**דילמא ליציאת מצרים מנינן ושבקי לאלפא קמא**. פי' כי מיציאת מצרים ועד חרבן בית שני אלף ש"פ שנים כדאית' בסוגיין נמצא יציאת מצרים מוסיף על מנין הסופר אלף אחד וכדפר"שי ז"ל ואגב אורחין שמעינן מיהא שאם רצה הסופי שלא לכתוב במנין השטרות אלא הפרט בלבד או לחסר מקצת הכללים שהשטר כשר וכן אנו רגילין לפעמים בגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד פר"שי ז"ל אין רגילין למנות יפה כיון והיינו דאין מנינן לבריאת עולם וכדטעמא במסכת ר"ה בס"ד.

**ש"מ למלכי יונים מנינם**. הא ודאי לא נפיק מיהא אלא דלאומות העולם מנינן אלא דכיון דלא אשכחן חושבנא אחרינא דאתי כי האי חושבנא דשטרא דא אלא מלכות יון דהוי כעין חושבנא דיציאת מצרים לית לן למיתלי אלא למלכות יון והוי כאילו שמעינן מהכא דלמלכות מנינן ויש כיוצא בזה בתלמוד בההיא דאמרינן בגטין גבי מעדיותו של רבי יוחנן בין גודגודא נלמוד ודוק כנ"ל וכן נראה מפי' רש"י ז"ל מכלל דרבי מאיר סובר ל"ש ולהכי אמרינן מכלל דאי מרבי מאיר גופי' ליכא למידק הכי דדילמא לישנא קלילה נקט ודילמא טעמא דיום המיתה אסור היינו לפי שעושין בו לעולם שריפה ואיד' מן הסתם הילכך מדרבנן הוא דשמעת ליה:

**עקור שיש בה טריפה אסור**. פרש"י ז"ל דאע"ג דאין סופן ליהנות ממנה אסור לגרום טריפות לבהמה בידים ע"כ ואפשר דטעמא משום דהוי צער בעלי חיים טפי כשעוקרה במקום שעושה אותה טריפה והכי אמרינן לקמן גבי ההולכין ליריד של גוים דקתני בהמה תעקר ודוק ותשכח:

ויי"ל עוד דטעמא דעקור שיש בו טריפה שהוא אסור היינו משום בל תשחית דאע"ג דבשריפת כלי תשמישו ליכא משום בל תשחית כיון דמשום כבודו הוא שאני הכא שאין זה תשמיש חשוב כל כך אלא בתשמיש דתשמיש ולפיכך דיינו למנעה מאותו תשמיש ומכל מלאכה ולא לאוסרה בהנאה ובאכילה מה שאין כן בכלי תשמישו וסוס שרוכב עליו דמנעינן להו מכל הנאה.

**שקבועין הן לעולם דכולה שתא פלחי לה**. פר"שי ז"ל שכל ימות השנה עושין עובדיהן יום איד ומקריבין להו זבחים ואסורין במשא ומתן לעולם ע"כ. והקשו רבותי הא דאמר שמואל בתר הכי בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד משמע דאכלהו קאי ולא המתניי בלחוד מדנטר לה עד הכא וכיון שכל ימות השנה עושין עובדיהן יום איד מה הרויחו בני הגולה באלה וי"ל דהא דאמרינן שעושין איד כל ימות השנה לאו איד ממש הוא דהא לא אפשר ולא מסתבר דמלאכתן אימתי נעשית אלא לומר שרגילין היחידים מהם לעשות לה זבחים תמיד ואפי' הכי אשמועינן שמואל דאינו אסור אלא ביום אידם הקבוע לכל

שהכל עושים איד ומודים לא או משום איבה או משום דלא אפשר לן שפרנסתינו מהם וכדפרש"י ז"ל.

**מתני' עיר שיש בה ע"ז חוצה לה מותר כו'**. מהו לילך לשם כו' פי' לפקח בעסקיו בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום פר"שי ז"ל שאין הדרך הזה יוצא עד לשם לשום מקום אחר ולא מאותה העיר מאילך אסור פרש"י ז"ל משו' חשדה דחשדי ליה דאזיל למיפלח לע"ז וטעם נכון הוא דהא בגמ' אמרינן דחיישינן לחשדה ואפי' במקום סכנה כגון דצחי מיא דאי לא שתי מאית והיא בכלל אבזרי ע"ז שיהרג ואל יעבור ולפי זה אסור ליכנס לבית ע"ז במקום שאין רגילין הגוים ליכנס שם אלא לצורך ע"ז בלבד אבל אם יש שם חצר לדון או שדרכן ליכנס שם לעשות צרכיהם או לעבור שם דרך קפנדריא מותר ואפי' במקום הפסד ממון בלבד דהוה ליה כהא דתנן שאם אין הדרך מיוחדת לאותו מקו' מותר וכל כיוצא בזה מותר לעשותה קפנדריא דקלון הוא וכן אמרו בירושלמי מהו למעבד קומי צלמניא אבוריא א"ל עבוד קומי וסמי עינוי.

ויש שפירש במשנתינו שאפי' אין כאן מקום חושד אסור לפי שעושה שם אסופה ורוב עם שהוא כבוד לע"ז כשמתאספין עם רב ליריד שלה וכן אמרו בירושלמי אמר רבי אבהו אסור לעשות חבלה ותני כן לא ישאל בשלומו במקום שהוא מתחשב תו גרסינן בירושלמי אכסנאי אסור בן עיר מותר שיירא לעולם מותרת שכן דרך שיירא לילך בכל ע"כ.

גמרא עטלוזה של עזה מהו אמר ליה הלכת לצור מימיך וראית ישראל וגוי ששפתו שתי קדרות בתיבה א' ולא חשו להם חכמים פי לא חשו כולם ואפילו לאסור להם לכתחילה שלא לעשות כן מכאן ולהבא והיינו דנקט לא חשו ולא קאמר ולא אסרו להם חכמים והיינו דאמרינן שכשם שלא חשו שם אעפ"י שקרובות הקרנות מאד ואפילו לכתחי' כך אין לנו לחוש בכאן אעפ"י שקרובו' מאד בני חוצה לה לבני תוכה לה.

## דף יא.

גירסת רש"י ז"ל אלמא שריפה לר"מ לאו חזקה היא ולרבנן חזקה היא ופי' הוא ז"ל מדלא תלי ר"מ טעמא דידיה בשריפה מכלל דלאו הוא חוק לגוים לשם ע"ז ורבנן דתלו טעמייהו בה סברי חוק הוא להם ע"כ. פי' לפירושו דכיון דלר"מ זימנין דעבדי שריפה וזימנין דלא עבדי שריפ' מכלל דס"ל דהוי חוקה והאי דלא עבדי ליה שריפה היינו לפי שאינן ראוי' למלוכה דהא ודאי מסתמא לא עבדי איד אלא למיתת מלך ראוי או מקובל וכיון דכן על כרחין ס"ל דשריפה לאו חוקה היא למלכים ואיד בלחוד הוי חוק ורבנן

סברי דשריפה נמי חוקה וכל דלא עבדי ליה שריפי איד נמי לא עבדי לה דלאו מלך מקובל הוא עליהם והיא חוקה היא תקשי אליבא דרבנן הא דתניא שורפין על המלכים ומסתמא ההיא בריתא הלכה היא ורבנן היא ופרקינן דכ"ע שריפה לאו חוקה היא ואפילו לרבנן אלא בחשיבותא היא כלומר ואיד ושריפה דעבדי רבנן לאו משום חוק הוא אלא לפי מה שהמלך ההוא היה חשוב ומרוצה להם דפעמים יהא המלך מקובל עליהם ומזרע המלוכה ולא עבדי ליה לא איד ולא שריפה משום דלא חשיב להו. וקשה לגירסא זו קצת דכיון דכולי קושיין ופרוקנן על רבנן הוא למה לן למידק מעיקרא מידי כדר"מ ובכל הספרים שלנו גורסין אלמא שריפה חוקה היא ויש לפרש כי מלשונם של חכמים נראה שאף לרבי מאיר היו נוהגין גוים לעשו' שריפה למלכי' כשהם מקובלין אלא דבהא פליגי דר"מ סבר אע"ג דלא עבדי ליה שריפה משום דלא הוי מלך מקובל איד מיהת עבדי כיון שמלך עליהם מכל מקום ורבנן סברי דאף איד לא עבדי אלא למלך מקובל ואם כן קשיא בין לר"מ בין לרבנן אנן היכי שרפינן. ומהדרינן דלעולם דכ"ע לאו חוקה היא כלל וזמנין דהוי מלך מקובל ולא עבדי שריפה דלא מצד שהוא מקובל עבד לה אלא למי שהיה חשוב ואהוב להם ורוצין לעשות לו כבוד ובאיד הוא דפליגי דרבי מאיר סבר דעבדי ליה לכל מלך ורבנן סברי דלא עבדי ליה אלא למלך חשוב להם וזו שיטת ר"ת ז"ל ומיהו אכתי איכא למידק השמעתין דהכא משמע דכל היכא דאמרת חוקה היא כיון דכתיב' באורית' לא אסירא לן דלאו מינייהו גמרינן ובתוס' תירצו דסוגיי' פליגן אהדדי וההיא דהתם עיקר דהיא דוכתא ויש עוד לומר דהתם המסקנא דהכא קיימי וכי אמרינן התם דכל היכא דכתיבא לא אסירא כשהוא חק האומה ואינו חק דרך לע"ז דומיא דהריגה אסיף אבל הכא קס"ד דלרבנן חק הוא לע"ז וכל כי האי גוונא הא ודאי אסור אע"ג דכתיבה באוריתא ואסיקנא דכ"ע לאו חוקה דע"ז היא אלא חוקה דמלכים היא ומשום חשיבותא דמלכותא בלחוד וכיון דכן שרי דלאו מינייהו גמרינן ונראה שלזה כתב רש"י ז"ל בפירושיו חק הוא לגוים לשם ע"ז ולא משום דסובר מרן ז"ל דלא אסר רחמנא אלא חוקה דע"ז בשום מקום שהרי אי אפשר לומרכן אלא ודאי כדאמרן כנ"ל.

**עקור שיש בה טריפה אסור**. פרש"י ז"ל דאע"ג דאין סופן ליהנות ממנה אסור לגרום טריפות לבהמה בידים ע"כ ואפשר דטעמא משום דהוי צער בעלי חיים טפי כשעוקרה במקום שעושה אותה טריפה והכי אמרינן לקמן גבי ההולכין ליריד של גוים דקתני בהמה תעקר ודוק ותשכח:

וי"ל עוד דטעמא דעקור שיש בו טריפה שהוא אסור היינו משום בל תשחית דאע"ג דבשריפת כלי תשמישו ליכא משום בל תשחית כיון דמשום כבודו הוא שאני הכא שאין

זה תשמיש חשוב כל כך אלא בתשמיש דתשמיש ולפיכך דיינו למנעה מאותו תשמיש ומכל מלאכה ולא לאוסרה בהנאה ובאכילה מה שאין כן בכלי תשמישו וסוס שרוכב עליו דמנעינן להו מכל הנאה.

## דף יב.

**מאי לא חשו**. פי' הא ודאי שפיר ידעינן דהתם לא חשו להם חכמים לשום דבר ולא לתערובת נבלה ולא לבשולי גוים ולא לצנורא וכדמוכח לישנא אלא ה"פ דלאו זה חשש מאלו הוא דמדמינן לה דשייך לומר הכא.

**אמר אביי כו'**. פר"שי ז"ל דאפי' לנבלה דאיסורא דאוריתא לא חשו דילמא מהדר ישראל אפיה ושדי גוי נבלה בקרבתו של ישראל הכא נמי לא חשו לדמי ע"ז ביד גוי שהוא אסור תורה לחוש שמא יש בידן של חוצה לה מעות ע"ז שנתערבו בהם מבני תורה ושקיל ישראל מינייהו. ואתא רבא ואמר דכולי האי לא ילפינן מהתם דשאני התם דלית ליה לגוי הנאה דליתן נבלה בקדרתו של ישראל ועוד דמירתת מיניה מה שאין כן בזו כי כשנתנו בני תורה מעות ע"ז שלהם לבני חוצה לה לטובת חבירו נתכוון ואיכא למיחש ולא חשו חכמים דאמרינן הכא אינו אלא לומר שלא חשו להם משום בשולי גוים דאיסורא דרבנן ודכוותא הכא לא חשו לאסור לשאת ולתת עמהם ביום אידם היכא דידעינן ודאי שהמעות לא היו מבני תורה כן פ' ר"שי ז"ל לפי לשונו. וקשה היאך היה סובר אביי לדמויי דשפיר קאמר רבא דהתם ליכא למיחש לנבלה שלא נחשד גוי לעשות שום דבר להעביר וכדאית' לקמן במכלתין גבי מוריס של גוים ועו' כבר אמ' שאין השומר צריך להיות יושב ומשמר אלא אפי' יוצא ונכנס ואפילו גבי שחיטת כותי אמרו כן בשמעתא קמייתא דחולין ואף על פי שהבהמה בידו והוא שוחט בה וכל שכן הכא שישראל שם דמירתת גוי לכך י"ל דאביי היה סובר שהיה לנו לחוש שם שמא מתוך שהקרנות קרובות יטעה גוי ויתן נבילה בקדרתו של ישראל דסבור שנותן בקדרה שלו ואפילו הכי לא חשו להם חכמים הכא נמי לא חשו לדמי ע"ז ביד גוי ורבא נאדי מהאי סברא משום דסבירא ליה דהתם לא שכיח דטעי גוי בין קדרה שלו לקדרה של ישראל מה שאין כן בזו דשכיח דשקלי וטרו בני תורה עם בני חוצה לה או אפשר דס"ל שלזו לא הוצרכנו ללמוד כלום דדמי ע"ז ביד גוי מותרין הם.

**רבה בר עולא כו'**. פר"שי ז"ל דרבה בר עולא לית ליה אוקמתא דרבא משום דלא דמו דהתם ליכא למיחש לבשולי גוים דהא מכי יהיב ישראל קדרתו על גבי האור אע"ג דחתי גוי בתר הכי בגחלים עד דגמר בשוליה מותר מה שאין כן ביום אידם דאיכא איסורא

דרבנן. ואיכא למידק היכי טעי רבא בהא דהא מילתא פסיקתא היא לקמן דאם הניח ישראל קדרתו על גבי האור שיבא הגוי ומגיס בו או חותה בגחלים לכך פרי"י ז"ל דרבא היה אומר כי היה לנו לחוש שמא יסלק הגוי קדרתו של ישראל מעל גבי האור להניחה בקרקע קודם גמר בשוליה כדי לתקנה או שלא תתקלקל באור ואח"כ יחזירנה למקומה דהשתא איכא משום בשולי גוים ואפי הכי לא חשו הכא נמי לא חשו ליום אידם ורבה בר עולא סבר דלא דמו דהתם מילתא דלא שכיח היא שיסלקנה מעל האור ויחזרנה מה שאין כן בזו שקרוב הדבר לטעות שיהא סבור לשאת ולתת עם בני חוצה לה וישא ויתן עם בני תורה ומאי לא חשו חכמים משום לפני אידיהם דהוי ספק ספקא דמי יימר שהוא נושא ונותן עם בני תורה ואפי' הוא נושא ונותן עמהם דילמא לו אזיל ומודה ודמיא לחשש צנורא דהוי ספק ספקא דדילמא לא נפיל צנורא בקדרה של ישראל וכי נפיל נמי מתבטל שם במיעוטא וליכא איסורא זו היא הצעה של שמועה זו על נכון.

**והא אמר רב כל מקום שאסרו חכמים כו'**. לאו משום דהלכתא כותיה פרכינן מינה אלא דבעינן למידע אי פליגא עליה דרב ודכוותא בתלמודא ובירושלמי אמרו כולהו תנויי פליגי עליה דרב ולית לון קיום אבל מעיין כו' וא"ת וליתני מעיין וכל שכן אידך ז"ל דמשום יתורא הוא דמשמע לן דמיירי במקום סכנה.

## דף יב:

**מתני' עיר ש"ש בה ע"ז**. פי' שעובדין אותה באותו היום כדפרש"י ז"ל והיו בה חנויו' מעוטרות ושאינו מעוטרות נותנין מכס לע"ז הקונה מהן זה היה מעשה בגית שאן ואמרו המעוטרות אסורות דמהני לע"ז ושאינן מעוטרות מותרות פי' וסיפא פשיטא דמותרות אלא דאיידי דקתני מעוטרות אסורות תנא נמי דשאינן מעוטרות מותרות אי נמי אשמועינן דלא גזרינן הני אטו הני אי נמי שלא הותרו שאינן מעוטרות אלא כשיש שם מעוטרות ואי לא אף שאינן מעוטרות אסורות דכיון דיריד ע"ז הוא מסתמא יהבי מיכסא והכי משמע בברייתא בגמרא דאין הולכין ליריד של גוים וכי תימא נהי דלא יהיב מיכסא בשאינן מעוטרות אמאי מותרות כיון דיום אידם הוא ואית בה ע"ז מי גרע מיום אידם של גוים שאסור לשאת ולתת עמהם ואיכא למי כיון שאותן חנויות שאינן מעוטרות אתו הכא מעלמא ולא עבדי איד בהדיהו ובגמ' מפרש בזה טעם אחר.

**גמרא אמר ריש לקיש לא שנו אלא מעוטרות בורד והדס**. פי' דהוי נוי ע"ז או משמשין שלה ואסורין בהנאה וקא מתהני מריחא פי' ואע"ג דריחא לאו מילתא היא אפי' באיסורי הנאה ואפי' ביין נסך כדאמרינן לקמן גבי בת תיהא הני מילי במידי דלא עביד לריחא

אבל בהני דלריחא עבידי ניחא דידהו כאכילה דאידך ואסור וכדאמרינן התם בהנאה הנאה לו לאדם בעל כרחו דהיכא דקא מיכוין ואיתהני מינה אסור משום ריחא דקטורת תועבה משום דההיא לריחא עביד וכי תימא והא הכא לא מיכוין לריחא ולא מתהני מינה וקיימא לן התם דאפילו אפשר ולא קא מיכוין שרי איכא למימר דהתם היא דרך העברה ושרינן ליה אפי' לכתחילה אבל הכא דנסיב ויתיב התם חיישינן מתוך עברתו שם דמיכוין ומתהני ולכך לא שרינן ליה לכתחילה מכל מקום הדס של ערלה מותר להריח שאין ערלה נוהגת בו אבל אתרוג של ערל אסור דהא נמי לריחא עביד וקא מתהני מפירא.

**אבל בפירות מותרות**. פי' כיון דלא מתהני מינייהו אף על גב דמהני לע"ז דיהיב ליה מיכסא מותר מאי טעמא דאמר קרא לא ידבק בידך מאומה מן החרם נהנה הוא דאסור מהנה מותר מסתברא לפרושי לאו למימרא דס"ל לר"ל דכל מהני לע"ז יהא מותר דהא ודאי אפילו רוצה בקיומו אסור ואלמא אמרינן בפרק השוכר והא שויק רוחא לע"ז דאלמא מילתא דפשיטא היא דמהני אסור אלא הכי קאמר דמהני כי האי גוונא דהוי מילתא דלא מינכר ומבזה בו לע"ז שמודה בו עצמו שלא יניח עבוד' שלו במתני' דבסמוך שרי דכי אמרינן דסרך עבודה זרה אסור היינו במתהנה ממנה כדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם אפי' מידי דלא הוי הנאה ממש אבל במתני' לא חיישינן לאיסתרו בי וכל כי האי גוונא דהוי גריעותא לע"ז שרי ורבי יוחנן סבר דק"ו הוו דבנהנה אמרה תורה כל מאומה אע"ג דממעט לע"ז כל שכן במהנה שרוצה בקיומה שאסור בכל ענין ואפי' בכי האי גוונא ד"ת והלכתא כרבי יוחנן מתיבי רבי נתן אמר יום שע"ז מנחת את המכס מכריזין ואומרין כל מי שיטול עטרה ויניח בראשו ובראש כו' פי' לסי' ע"ז יניחו לו את המכס יהודי הנמצא שם כיצד יעשה יניח נמצא מהכא פרש"י נמצא נהנה מן הריח והקשו בתוס' הניחא במעוטרות בורד והדס אבל מעוטרות בפירות מאי איכא למימר לכך פירשו נמצא נהנה בשביל ע"ז כי מפני כך מניחין לו את המכס ומכאן שהעובד בבית המכס אסור שיאמר שהוא גוי מפני שיפטר מן המכס דהא מתהני מע"ז והא דאמרינן בנדרים שרי ליה לצורבא דרבנן למימר עבדא דנורא אנא שביקו לי מיכסא כבר פירש ר"י ז"ל שיהא לבו להקב"ה שנקרא אש אוכלה ומורי רבינו נר"ו בשם החכם הגדול אחיו רבי פנחס הלוי פי' דעבדא דנורא לאו שהוא עבד לע"ז ששמה נורא אלא אנשים ידועין הן פטורים מן המכס מפני שקרובין לע"ז כגון הטיפלי בזמן הזה ועבדיהן ואנשיהן גם כן מאיזה אומה שיהיו פטורין גם כן מן המכס וקאמר דצורבא מרבנן שרי ליה למימר דאף על פי שהוא יאוד אין לו לתת מכס מפני שהוא עבד של אותן אנשים

דהשתא לא מיפטר בע"ז ואילו איניש בעלמא לא שרי ליה דילמא אתי למיסרך אבל לצורבא מרבנן שרי.

## דף יג.

**לא יניח נמצא מהני**. פי' דיהיב מיכסא לע"ז יאודי הנמצא שם כיצד יעשה מכאן אמרו הנושי ונותן ביריד של גוים פי' כיוצא בזה דלא סגיא אלא באיסורא בהמה תעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח פי' מפני שרבנן אסרוהו בהנאה לו ולכל העולם קתני מיהת לא יניח נמצא מהני אלמא מהני כי האי גוונא אסור וקשה לר"ל אמר רב ששת בריה דרב אידי קסבר ר"ל פליגי רבנן עליה דרבי נתן ואנא דאמרי כרבי נתן ורבי יוחנן סבר לא פליגי פי' כאילו הוו פליגי לא שביק רבנן ואמר כרבי נתן ולהכי פרכינן ולא פליגי והתנן הולכין ליריד של גוים כו' ופרקינן דההיא דגזבין מבעל הבית דלא יהיב מיכסא וה"ה נמי דמצי לאוקומה ביריד דלא יהיבי ביה מיכסא אלא דלא ניחא ליה לדחוקי נפשיה דסתם יריד למיכסא דע"ז עבידי ליה ולהכי שני ליה כדאמרן ומיהו ק' להו לרבנן טובא אפילו כי לא יהיב לה מיכסא ולא מהנה ולא נהנה אמאי מותר דהא סתם יריד איד עבדי ביה לע"ז והוה ליה כיום אידם של גוים והיכי שר"י בהא מתני' בהדיא לילך וליקח מהם כל הני מילי ורש"י ז"ל כתב שלא אסרו ביום אידם אלא למכור להם שהלוקח שמח ואזיל ומודה אבל לקנות מהם דבר המתקיים מותר דסתם מוכר עצב ולא אסרו בבריתא בריש מכילתין אלא לקנות מהן דבר שאינו מתקיים ואין טעם זה נכון דודאי גם המוכר סחורתו שמח ברוב בין שהוא תגר בין שהוא בעל הבית מפני שמרויח על הרוב כשמזדמנים לו מעות לקנות שאר דברים לסחורות אז צרכיו ויותר נכון טעם ר"ת דכיון שנותן חליפיו אין טעם דאזיל ומודה לא במוכר ולא בלוקח ומיהו לדעת הר"אבד ושאר המפרשים שאסרו לקנות מהם כל דבר קשה משנתינו וסוגיין ובשלמא בלוקח מתגר הוה אפשר לומר שהוא תגר ממקו' אחר שאינו מודה לע"ז זו אבל ליקח מבעל הבית מאי איכא למימר והמחוור בזה דקושיין מיפרקא מלישנא דמתני' גופא דלא קתני מילתא פסיקתא הולכין ליריד ונושאין ונותנין עמהם או לוקחין מהם כל דבר אלא בהדיא קתני התירה בפרט ולוקחין מהם בהמה עבדים ושפחות שדות וכרמים פי' שאלו דברים שאדם צריך להם לעצמו ושלא לסחורה וביריד דזילי ביה תבעי מוצאם בדמים קלים ואם אינו לוקחן עתה ביריד לא יזדמנו לו אחרי כן אלא בדמים יקרים והוה ליה דבר האבד ולכך התירו חכמים כדי שלא יפסיד ישראל זה ומשום דמפסיד נמי גוי בהא וכדאמרינן לקמן אלא למעוטינהו הכא נמי למעוטינהו אלמא היינו טעמא דשרינן

הכא משו' מעוטינ' דממעטינן להו ומרוחינן לישראל וראיה לפי' זה דאמרינן במועד קטן רבינא הוה מסיק זוזי בבני הקרא דסנו אתא א"ל מהו למיזל האידנא דחולא דמועדא א"ל כיון דאידנא דמשכחת להו ובעלמא לא משכחת להו כדבר האבד דמי ותניא גבי ע"ז כי האי גוונא הולכין ליריד מפני שהוא כמוציא מידן דאלמא דטעמא דמתני' מפני שהוא כדבר האב' וכיון שכן למדנו שלא התירו אלא בדברים הצריכין לו לעצמו כעין דברים אלו ששנינו דהשתא הוי דבר האבד וזה נכון וכן כתב רבינו האיי גאון ז"ל מ"ר.
ולשיטת ר"ת ז"ל שכתב שמותר לקנות מהם ביום אידם כל דבר שמתקיים ואילו בכאן לא התירו אלא דברים אלו למעוטינהו י"ל דטעמא משום דלוקח ומוכר ביריד של גוים יהיב חשיבותא לע"ז שהוא אסור וכדכתיבנא לעיל והיכא דשקיל מיניה מכסא דאסיר אומר רבינו נר"ו דוקא בדהוי ההוא מכסא לעשות נויין לע"ז עצמה או תקרובת אבל אי לא הוי אלא למשמשיה וכומריה שרי ומשום דאזלי ומודו ליכא דהא כומרין עצמן לא שקלי ליה מיד ישראל גופיה ובלפני דלפני הוא דלא מפקדינן עליה וכותב ומעלה בערכאות שלהם פי' ואף על גב דעביד להו חשיבותא ואיכא משום ואויבינו פלילים התירו בכאן משום שהוא כמציל מידן.
אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה וק' להו לרבנן למה לן כולי האי דהא אמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל וכי תימא דהתם בדיעבד דוקא הא ליתא דודאי בזמן הזה אפילו לכתחילה נמי דאמרינן בערכין ההוא גברא דאחרמינהו לנכסי ואמרו ליה זיל שקול ד' זוזי ואחלינהו עלייהו ושדינהו בנהרא ותשתרו לך מדשמואל וההיא בין במטלי בין במקרקעי איתמרא דניכסי כל מידי משמע ואפילו מטלטלי בהמה עבדים דכולהו איקרי נכסי ואחרים תירצו בתוס' דהתם היינו משום דאחרמינהו לכולהו נכסי עבוד ליה תקנת דלא ימות ברעב וכיון דנחית לפדיון פרקינהו לכולהו שלא לחלוק בדבר כיון דכולהו בחד חרם איתסרו ומחוורתא דמילתא דההיא דשמואל תקנתא היא והאי מתניתין דינא קתני תקנתא לא קתני וכן כתב רבינו אלפסי ז"ל.

## דף יג:

**אמר אביי שאני הכא דאיכא בזיון קדשים ולישחטיה מישחט.** פר"שי ז"ל דמשמע לן דמתני' בקדשי בדק הבית וקסבר סתם חרמים לבדק הבית ובקדשי בדק הבית לית בהו משום שחוטי חוץ דבעינן ראוי אל פתח אוהל מועד וליכא ויפה כיון אלא דקשה היכי פרשה רבא משום דנראה מטיל מום בקדשים דהא אין איסור הטלת מום אלא

בקדשי מזבח ובדידהו כתיב וכל מום לא יהיה בו ולא מסתבר לפום סוגיין דאביי מוקים לה בקדשי בדק הבית ורבא מוקי לה בקדשי מזבח מדלא מפרשי לה. והנכון דכולהו מוקמי לה בקדשי בדק הבית אלא שהם תמימים וקיימא לן המתפיס תמימים לבדק הבית הרי אלו יקרבו מדרבנן מיהת כדפרישנא בדוכתי אחריני. ואשמועינן רבא דאפי' בהני שקדושתן קדושת בדק הבית יש בזמן בית המקדש איסור מטיל מום מדרבנן ובזמן הזה נראה כמטיל מום בקדשים ואביי לא סבירא ליה הכי וקרוב לזה פי' רבינו הר"מבן ז"ל ובתוס' תירצו בענין אחר דבזמן הזה אפי' קדשי מזבח לית בהו משום שחוטי חוץ כיון דלא חזו להקרבה ואם הקריבם פסולין ומשום הכי אמרינן ונישחטיה מישחט ואפי בקדשי מזבח ואפי' בקדשי בדק הבית איכא משום מטיל מום מדרבנן מיהת ואתיא מתני' בכלהו קדשים בין לאביי בין לרבא.

**מתני' ואלו דברים אסורין למכור לגוים אצטרובלין ובנות שוח**. פי' אלו דברים אסורין למכור לגוים משום דעבדי מיניהו תקרובת לע"ז ואסורין למכור לעולם קתני ואפי' שלא ביום אידם דאילו ביום אידם מ"ש הני אפי' כל מידי דחזי לתקרובת נמי וטעמא דאסורין לעולם חדא מתרי אנפי או משום דלא הוו שכיחי להו וזבני להו כל היכא דמשכחי ואפי' מתחלת השנה לצורך יום אידם וכולה שתא חשיב כשלשה ימים לפני אידיהן לדברי' אחרים ואי מהאי אנפא הוא אפשר דבדיעבד אם נשא ונתן מותר כר"ל דקיימא לן כוותיה דלפני אידיהן או משום דהני כל יום ויום הוו מקרבי להו בההוא זמנא דומיא דלבונה בזמן הזה שמקטירין בה בכל יום ולפיכך כל יום ויום חשוב כיום אידם ולפום האי טעמא אם נשא ונתן אסור דביום אידם כ"ע לא פליגי דאסור ואפשר דאפי' לפי' קמא נמי אסור בדיעבד דהני סתמן כפירושן לע"ז נינהו ולפני אידיהן כיום אידן דעלמא וכן נראה ומיהו אין איסור כל הדברים האלו אלא בזמן ההוא שהיו רגילין בהם אבל בזמן הזה אינו אסור אלא לבונה שרגילין בה והא ודאי אסירא לזבוני להו השתא ואפי אינה זכה דהא חזינן דלא קא עבדי בין לבונה זכה לשאינה זכה ומיהו אין איסורו אלא למכור לכומר דסתמיה מזבין ליה לע"ז וסתמו כפי' ואסור לעולם דבכל יום ויום מקרבי ליה ובהא לא חיישי' לטעמא דאיבה ולא לאידך טעמי דכתיבנא לעיל להתירה דההוא בשאר משא ומתן דחששה משום דאזיל ומודה אבל למכור מידי דחזי לתקרובת וסתמא להקרבה בעו ליה ומיהו לגוי דלאו כומר שרי לזבוני סתם דההוא לא בעי לה מסתמא להקרבה ואין דרך להקריב דברים אלו אלא כומרים וכי יהיב ליה גוי זה לכומר לפני דלפני הוא ולית לן בה וזה נכון.

## דף יד.

**גמרא תורניתא**. פרי"שי ז"ל מן ארז כתרגום אלונין מבשן והא דתנן כל שיש לו עיקר המתקיים בימות החמה ובימות הגשמים וחוזר ומחליף ותורניתא אין לו עיקר זה והקשו עליו דאם כן אין שביעית נוהגת בחטים ושעורין וכל מיני דגן וזה אי אפשר לכך פירש ר"ת ז"ל דתורניתא היא בוכריתא האמורה במסכת שבת והיא מין אהל שהוא כמין אדמה ואין לו עיקר יונק מן הארץ ולפיכך אין לו שביעית ואין פי' זה נכון דמאי שנא דהכא קרי לה תורניתא והתם קרי לה בוכריתא אלא ודאי מין ארז הוא כמו שפי' ר"שי ז"ל שכן פי' בכל מקום ואולי הוא אותו שעושין ממנו תורן לספינות והא דתנן כל שיש לו עיקר כו' כבר פי' במסכת שבת שלא נאמרה המשנה זו בלשונה שלא מצינו אותה כלשון הזה בכל המשניו' ובנוסחי עתיקי בכולהו גרסינן הכא ובכל דוכתא ומייתי לה דתנן ומשנה זו היא אותה ששנינו בסדר זרעים במס' שביעית זה הכלל אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם כו' ומאכל בהמה וממין הצובעין ומתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו שביעית ולדמיו ביעור ואיזה זה עלי הלוף השוטה ועלי הדנדנה ע"כ וזהו שיש לו עיקי המוזכר כאן ועוד שנינו שם ועוד כלל אחר אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה או ממין הצובעין ואינו מתקיים בארץ יש לו ולדמיו שביעית ואין לו ולדמיו בעור ע"כ וזהו כל שאין לו עיקר שאמרו כאן וכל שיש לו עיקר היינו שלוקטין עליו ומניחין שרשיו וכל שאין לו עיקר היינו שלוקטין עיקרו ושרשיו ואין לו שביעית גמורה לומר שאין לו דין ביעור לפי שאין ביעור אלא בדברים ששולט בהן שן חיה עד זמן ביעור וכדדרשינן כלה לחיה שבשדה כלה לבהמתך שבבית ותורניתא עיקרו היא הנאכל לאדם או לבהמה ולכך הקשו מי אית ליה שביעית כלומר מי איתליה שביעית גמורה ואף לבעור רבינו נר"ו.

**תאנא וכולן מוכרין להם חבלה**. פי' דכיון דזבני כולי האי לסחורה בעו להו וכמה חבלה שלשה מינים פי' משקל שלשה מינים וניחוש דילמא אזיל האי גוי ומובין לאחריני פי' להקרבה אמר אביי אלפני עור מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן והא דאמרינן התם גבי בגד שאבד בו כלאים שלא ימכרנו לגוי שמא ימכרנו לישר' ואמרינן נמי כי האי בפסחים בארבא דטבעא בחישתא ולקמן בפרק השוכר גבי ביתא דחטי דנפל עלייהו חביתא דיין נסך התם הוא לגבי ישראל מפני שאנו מזהרים שלא לגרום על ידינו שום תקלת עברה ושלא יצא מתחת ידינו דבר שאפשר שיעבור בו ישראל עבירה אבל משוי לפני עור לא תתן מכשול ממש ליכא אלא כשאנו נותנין אותו למי שיעבור בו עבירה.

**ירושלמי כומר אסור רופא מותר תגר מותר תגר חשוד אסור**. וה"פ כומר אסור לעולם ואפי' חבלה רופא מותר לעולם ואפי' מועט תגר מותר חבלה ואם אדוק בע"ז שהוא חשוד בכך אסור אפי' חבלה כדין כומר אמר רבי זירא תרנגול למי תרנגול למי מותר למכור לו תרנגול לבן פירוש ואפי' לרבנן דכיון דקרי הכי לאו לע"ז בעי ליה ודוקא דלא חזינן ליה דמערים אבל אי אפיקו ליה שחור ולא שקל מערים הוא ואסור.

**תרנגול לבן למי תרנגול לבן למי אסור למכור לו תרנגול לבן**. פי' אפי' בין התרנגולין ואפילו לרבי יאודה ולהכי אקשינן ליה תנן רבי יאודה אומר מוכר הוא לו תרנגול לבן בין התרנגולין היכי דמי אילמא דקא תרנגול לבן למי בין התרנגולין מאי הוי פירוש דהא אמרת דאסיר ואפילו לרבי יאודה וסברא נמי היא ולהכי פשיטא ליה לתלמודא ומקשה מינה להדיא אלא דקאמר תרנגול למי וא"ה לרבי יאודה בין התרנגולין אין בפני עצמה לא מכלל דת"ק אפילו בין התרנגולין אסר פירוש אלומי מאלים דומיא דלא מבעיא או מימריה דרבי זירא דאמר מותר לו למכור תרנגול לבן בעי למימר אפילו שלא בין התרנגולין דהשתא קשיא אפי' לרבי יאודה וכל שכן לרבנן אלא אפילו בעי למימר בין התרנגולין נהי דלא קשיא לרבי יאודה לרבנן מיהת קשיא ורבי זירא אפילו לרבנן קאמר. אמר רב נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון דאמר זה וזה פרי"שי ז"ל לעולם מימרא דרבי יאודה באומר תרנגול לבן למי ולאו דוקא בעי תרנגול לבן לחודיה דהתם ודאי אפי' רבי יאודה מודה דאסור לעולם אלא הכא מיירי דקא בעי תרנגול לבן ושחור למי וקאמר רבי יאודה דמותר למוכרם לו שניהם יחד דכיון דקפיד נמי השחור לאו לע"ז קא בעי להו ורבנן אמרו דאפי' בהא אסור כיון דבעי כלל תרנגול לבן הא באומר תרנגול למי כולי עלמא מודו דמותר למכור לו תרנגול לבן זו שיטת ש"י ז"ל ולא נהירא כלל דהא ודאי כל היכא דבעי תרנגול לבן לעבודה זרה בעי לה ואף על גב דקפיד נמי השחור דילמא איערומי קא מערים אי נמי דלבן בעי לע"ז ושחור לאכילה ותו דלא אתי שפיר לישנא דזה וזה דהוה ליה למימר הכא במאי עסקינן דקא בעי תרנגול לבן ושחור למי והנכון כדקא פריש רבנא מאיר הלוי ז"ל הכא במאי עסקינן דקאמר זה וזה כלומר שהיה עובר הגוי בדרך לפי תומו וראה ישראל מוכר תרנגולין לבנים ושחורים ואמר לו מכור לי זה וזה הלבן והשחור דקא סבר רבי יאודה דכיון דאיכא תרתי למעליותא חדא שלא היה שואל כלום אלא שוקרה מקרהו לקנות ממנו ואידך דבעי שחור ודאי לא חיישינן דבעי לע"ז ורבנן סברי דמכל מקו' כיון שהיו ב' שחורי' לקנות ובחר באחד הלבן חיישינן לע"ז והא דזבין שחור איערומי מערים הא כל היכא שלא היו לפני הישראל אלא שחור ולבן בלבד ואמר מכור אותם לי אפי' רבנן מודו דשרי דכיון דהוי אקראי אבל הכא כשהיו שם

שחורים שנים או יותר כדאמרן והוא בחר באלה והיינו לישנא דזה וזה כמ"ש דמשמע זה וזה לתוך אלו וכן אם לא לקח אלא לבן לבדו אפי' היה דרך מקרה ולא היה הישראל מוכר אלא הוא אסור דהיינו דאייתו לסייעתא והתניא פי' בניחותא אמר רבי יאודה אימתי בזמן שאמ' תרנגול לבן כלומר שלקח תרנגול אחד לבן לבדו שמצא שהיה הישראל זה מוכר אבל אמר זה וזה מותרין.

**ואפילו אמר תרנגול לבן גוי שעשה משתה לבנו או שהיה לו חולה בתוך ביתו מותר.**

פירוש תשלום ברייתא דרבי יאודה היא ודוקא נקט שעשה משתה ושהיה לו חולה דידעינן הבכי ודאי אבל אדבוריה לא סמכי' דדילמא מערים הוא ואפי' בשהיה לו חולה ודאי דוקא בתרנגול לבן זה פי' שנקרא לו ולאו בדקא בעי ליה דההיא סתמ' אפשר אמרינן אסור לעולם כדקאמר רבי זירא ובתרנגול לבן זה דשרי רבי יאודה ברופא כשהיה לו חולה או שעושה משתה לבנו מסתברא נמי דרבנן מודו ליה דלא אשכחן דפליגי בה. ואפשר נמי דסיפא דמתני' לאו רבי יאודה תני לה אלא דברי הכל היא ואתיא אפילו לרבנן וכן נראה דעת רבינו מאיר הלוי הנשיא ז"ל וזה הנכון. ומסתברא דהוא הדין דשרי בתרנגול לבן למי בשיש לו חולה בתוך ביתו או שעושה משתה וגבי לבונה זכה אמרו בירושלמי כומר אסור רופא מותר כדאיתא לעיל ורופא נמי שיש לו חולה ואקשינן וכי עשה משתה לבנו מאי הוי כל היכן דאסיר דבעי ליה להקרבה שכן דרך גוי לעשות ביום משתה בנו והתנן גוי שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד ואותו האיש מיהת אסור אמר רב יצחק בריה דרב משרשיא בטיווזיג פי' האי לבנו דשריא במתני' לאו משום חופת בנו כדקתני במתניתין אלא שמחת מרעות שעושה לבנו דבההוא משתה לא עביד מיניה איד ואתינן לאקשויי אכתי לרבי זירא ואמרינן תנן ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירו' אסור מאי סתמן ומאי פירושן כו' אלא לאו סתמן דקאמר חטי פי' והא ודאי לא צריכה למימר דמזבנינן כדאמרן אלא דהשתא מיהא איידי דאשמועינן רבותא בפירושן תנא סתמן מותר ואסיק לעולם סתמן דקאמר חטי חוזר אתא פירושן דקאמר לעבודה זרה ופירושן אצטריכא ליה.

## דף יד:

בעי רב אשי תרנגול לבן קטוע למי מהו למכור לו תרנגול לבן שלם מסתברא לי דהא דתנן בזמן שהוא בפני עצמו קוטע אצבעו ומוכרו שאין מקריבין חסר לע"ז דכ"ע היא ואפי' לרבנן ואלו תרנגול לבן קטוע פשיט' ליה לרב אשי דודאי מוכרין להם ואפי' היכא דקא בעי ליה שלם דלא גזרינן לזבוניה ליה קטוע אתו שלם דהא ודאי כיון דזבין קטוע

בלחוד לאו לע"ז קא בעי ליה שאין מקריבין חסר לע"ז מדרבי אלעזר דאמר מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח אלא הא הוא דמבעיא ליה לרי אשי היכא דבעי קטוע מי מזבינן ליה שלם דכיון דבעי קטוע לאו לע"ז בעי ליה או דילמא איערומי מערים.

**תרנגול לבן למי ויהבי ליה שחור ושקל**. פרי"שי דאליבא דרי יאודה מבעיא ליה דאילו לרבנן פשיטא דאסור דהא אסרי תרנגול בין התרנגולין ואינו נכון דאם כן הוה ליה לפרושי לרבי יאודה מהו דהא בעיא קמייתא אף לרבנן היא וגם הר"אבד ז"ל סבר דלרבנן נמי היא אלא שפי' דארישא דבעיין סמכינן דהא נמי באומר תרנגול לבן קטוע למי ויהבי ליה שחור ושקל וגם זה אינו נכון מדלא אמרינן בהדיא תרנגול לבן קטוע והנכון דאפי' לרבי וכפשטא ואף על גב דרבנן אסרי בין התרנגולין התם דשקל שחור בהדי לבן אבל היכא דשקל שחור לחודיה ואזיל ליה דילמא מודו רבנן.

**מקום שנהגו למכור בהמה דקה**. פי' דלא חזיא למלאכה לגוים מוכרין ולא חיישינן לרביעה מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין פי' דחיישי' לרביעה ואיכא משום ולפני עור שבני נח מצווין על הרביעה והיא אי משבע מצות שלהם כדאיתא בסנהדרין ובכל מקום פי' אפילו במקום שאנו יודעין בודאי שאין חשודין על הרביעה אין מוכרין להם בהמה גסה פירוש משום חשש מלאכה דשבת כדאיתא בגמרא וכולה מתני' מפרש בגמרא.

**גמרא למימרא דאיסורא ליכא**. פי' מדתלי לה במנהג מכלל דסתם גוים אין חשודין על הרביעה אלא במקום שחשודין לנו בכך ולהכי תלי לה במנהגא דהיכי דנהוג איסורא משום שהם חשודין להם נהוג ואסיר משום לפני עור והיכא דנהוג היתרא פירוש דלא חשידי בכך נהיג ומותר דסתם גוים אינן חשודין על הרביעה. ורמינהי אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים מפני שחשודין על הרביעה אלמא סתם גוים בכל מקום חשודין על הרביעה עד שיודע לך שאינן חשודין בכך כגון בזמן הזה דהא סתמא קתני לה ופרקינן אמר רב במקום שהתירו למכור התירו ליחד מקום שאסרו ליחד אסרו למכור פי' דמתני' דאין מעמידין לאו בכל מקום הוא אלא במקום שאסרו למכור מפני שהם חשודין בכך והא דתלי רב היתירה במכירה ותלי איסורא ביחוד משום דאיסורא אשכחן בהדיא ביחוד במתני' דאין מעמידין ואלו היתרא לא קתני תנא ביחוד בהדיא אלא במכירה ונקט ליה למימריה כדאיתא במתניתא דבמקום שהתירו למכור במשנתינו כך התירו יחוד דלא שתי ביניהו ובמקום דאסרו יחוד דאין מעמידין אסרינן גם כן מכירה קא משמ' לן דאפילו העמדה כדאי אסור ולא אמרינן דמרתת גוי ולא נגע בה שמא יהא נתפש כגנב דיצרו תקפו וכדאמרי' התם לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי אי נמי אתא תנא לאשמועינן

דאפי' בפונדקאות שיש שם בהמות של גוים אחרים אסור דאינך בהמות של גוים שיש שם כמאן דליתנהו דמו דאינהו בידעי בהו מירתתי ולא רבע אלא של ישראל ואיכא משום ולפני עור.

## דף טו.

**ורבי אלעזר אמר אף במקום שאסרו ליחד התירו למכור**. פי' לעולם מתני' דאין מעמידין בכל מקום היא כפשטא דסתם גוים חשודין על הרביעה עד שיודע לך מיהו אע"ג דמסתמא חשודין ואסרו יחוד לא אסרו מכירה אלא במקום שנהגו בלחוד דכיון דזבנה גוי קניה ומסתמא חזקה היא דכיון דדידיה היא לא רבע לה דגוי חס על בהמתו שלא תעקר וא"ה במקום שנהגו חומרא שלא למכור להם שלא רצו לסמוך על חזקה זו דגוי חס על בהמתו מנהג דתלי בטעמא הוא דלא למיגע באיסוי דאורייתא ויש לחוש למנהגם וכההיא דאמרינן דברים המותרים ואחרים נוהגין בהם איסור אי אתה רשאי להתירם לפניהם כדמוכח בפסחים פרק מקום שנהגו וכדכתיבנא התם:
ואף רב יאודה הדר ביה וסבירא ליה דמכירה מדינא בכל מקום מותרת כרבי אלעזר וכיון דכן הלכתא כרבי אלעזר.
**דאמר ליה תא נסייה ניהליה כו'**. עד וה"ל מחמר אחר בהמתו פר"שי ז"ל דמיירי בנותן עליה משוי וכן עיקר ואם תאמר ותיפוק ליה דעביד בהמתו מלאכ' בשבת יש מרבותי דמתרצין דהכא במאי עסקינן בחצר ולא נהירא לי כלל חדא דסתם ניסיון אינו בחצר ועוד דאם כן אפי' משום מחמר ליכא דהא מחמר מלאכת שבות ובהמתו היא כדנפקא לן מדכתיב לא תעשה כל מלאכ' אתה ובהמתך וכל היכא דבהמתו לא עבדא מלאכה איהו נמי לא חשיב מחמר והיינו נמי דבן בתירא מתיר בסוס.
אבל יש לתרץ בעיקר קושיין דחדא מינייהו נקטינן ונקטינן איסור גופו דחמיר אי נמי משום דכל מחמר לא סגיא בלא מלאכת בהמתו וכדפרישנא ונקטינן לישנא קלילא ואם תאמר מכל מקום אמאי שרינן לקמן על ידי ספסרא משום דלא ידעה לקליה דתיזיל מחמתיה אכתי ניחוש דמנסי ליה זבינא ועבדה בהמתו מלאכ' בשבת יש לומר דהא ליתא שאין דרך הלקח לנסותה דהא מוכח סוגיין דלא מנסי לה אלא משום דידעה לקליה ועוד דהא מילתא דלא שכיח היא דתתרמי הכי בין השמשות וכל היכא דליכא משום איסור מחמר שבגופו לא חיישי לכך כנ"ל.
**ושכירות מי קניא דהתנן אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכו עבודה זרה והתורה אמרה לא תביא תועבה אל ביתיך ואי ס"ד שכירות**

**קניא כי מעייל לביתא דנפשיה קא מעייל**. פי' הא ודאי לקמן בדוכתא מוכח דהאי איסורא שמכניס לתוכו ע"ז לאו איסורא דאורייתא הוא אלא איסור דרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא הוא דקרא לא אירי באיסור הכנסה אלא באיסור הנאה לומר שלא יהנה מע"ז והא דאקשינן הכא כי קא מעייל לביתא דנפשיה קא מעייל אומר מורי דה"פ דהאי איסורא דלא תביא תועבה אל ביתך אסמכוה רבנן ואם איתא דשכירות קניא וביתא דגוי הוא לא אתיא אסמכתא שפיר ולא הוה להו נמי למיסר בהא דמאי איכפת ליה לישראל בהא אלא ודאי משום שכירות לא קניא והוי ביתא דישראל הוא דאסרו ופרקינן שאני ע"ז דחמירא לא ידבק בידך מאומה מן החרם וכתיב לא תביא תועבה אל ביתך שלא יגרו' להכני' ע"ז תוך ביתו כלל ואפי' היכא דאגרא או שעולה דמ"מ שמו עליו וביתך קרינא ביה. מתקיף לה רב יצחק בריה דרב משרשיא ושכירו' מי קניא והתנן ישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיניה תרומה פי' כשמזונותיה על הכהן המשכיר ולהכי מאכילה ישראל כרשיני תרומה שלו דהא אית ליה טובת הנאה לבעלים בתרומה נינהו ליתנה לכל כהן שירצה וכי מאכילה לפרה זו הרי הוא כאילו ניתנה לכהן דניחא ליה לכהן בהא והרי קיים בה מצוות נתינה וליכא משום גזל השבט הא אלו היה מזונותיה על ישראל השוכר לא משתריא ליה להאכילה כרשיני תרומה מפני שנהנה בתרומה עד שלא קיים מצות נתינה ופרע חובו בתרומה של כהן ואיכא משום גזל השבט ושלא כפי שפי' משמו של רש"י ז"ל.

**כהן ששכר מישראל אעפ"י שמזונותיה עליו**. כלומר על הכהן השוכר לא יאכילנה כרשיני תרומה פי' משום דלא תיכול פרה דישראל בתרומה ואי ס"ד שכירות קניה אמאי לא יאכילנה כהן השוכ' כרשיני תרומה כיון שמזונותיה עליו דכיון דהגוי קניא ובדידיה היא אבל מרישא לא מצי לאקשויי אי ס"ד שכירות קניא אמאי יאכילנה כרשיני תרומה דהיא לא תקשי כלל לפום מאי דפרישנא דרישא מיירי במזונותיה על הכהן בעל הפרה דהשתא ודאי כיון דדידיה היא ואכתי מזונותיה עליו שפיר דמי דתיכול בתרומה אף על גב דאוגרא להאי ולהכי אקשי ליה מסיפא.

אלא לאו שכירות לא קניא ש"מ והא דאמרי' בעלמא שכירות מכירה ליומיה היא מילתא בעלמא קא אמרינן לומר שהיא קנויה לשוכר להשתמש בה כל ימי שכירותו כאילו הוא שלו אבל מכל מקום לא הויא דידיה ולא חייל עליה שעבודא כלל וההיא דישנה לשכירו' מתחי' ועד סוף או אינה לשכירות אלא לבסוף לא שייכא בהא כלל דההיא לענין חיוב השכירות אימתי מתחיי' בו השוכר וקשיא לן על הא מתני' כהן ששכר פרה מישראל כיון שמזונותיה עליו אמאי לא יאכילנה כרשיני תרומה דאף על גב דשכירות

לא קניה ופרה דישראל היא מכל מקום תרומה מותרת היא בהנאה לישראל כדתנן מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה וכדאיתא בהדיא בפסחים פרק כל שעה הא כבר תרגמה ר"ת דכי אמרינן דתרומה שריא בהנאה הני מילי בהנאה דלא יש בה כלוי קרנא בההיא דמערבין לנזיר ביין אבל הנאה דאית בה כלוי דהוי דומיא דאכילה אסור מדרבנן אבל סיכה אסורה מדאורייתא מריבויא דקרא דסיכה כשתיה והא דתנן שמן של שרפה מדליקין ממנו במבואות האפלים ברשות הרבים התם ברשות כהן ומשום דאיהו נמי מתהני מיניה וכן הא דאמרינן בפסחים אבא שאול גבל של בית ר' היה והיו מחמין לו חמין בחטים של תרומה ההיא משום דהוה בבי' ר' כהנים אוכלין תרומה והיה מותר לו לאבא שאול ליהנות בחטים של תרומה לצרכן הא לאו הכי אסיר ליה בהנאה כיון דאיכא כלוי קרנא.

ספסרא לא מושיל ולא מוגר ועוד דלא ליגלו מומא כן הגירסא בכל הספרים וקשה מאי ועוד ויש לפרש ספסרא לא מושיל ולא מוגר כיון דלמזבן ולזבוני בלחוד הוא דחייש לכחשה דבהמתו ואפי' תימא דלפי שעה דליכא כחשה מושיל ומוגר ועוד משום דלא לגלו מומא חייש אפי' לשאלה דשעה וכן הלכה וליכא למימר דנגזר על ידי ספסרא אתו איניש דעלמא דגזירה לגזירה היא ולא דמי לסיחין ושבורין דגזרינן אטו גדולין ושלמים דהתם כיון דכולי חד מינה הוא כולה חדא גזירי היא הלכך מותי למכור בזמן הזה ע"י סרסור אבל שלא ע"י סרסור אסור ובשם רבי יצחק בר אברהם שלא אסרו מכירה אלא בזמן ההוא אבל בזמן הזה שאנו מפוזרים ביניהם ואנו צריכין למכור להם ויהיה לנו הפסד בדבר אם לא נמכור להם מותר וכדאמרינן לקמן גבי כלי זיין אי אפשר הכי נמי דלא מחוור דהא כיון דלא פירשו בגמרא הכי כלל משמע דגזירה מוחלטת היא בכל מקום ותו דהא אפשר על ידי ספסרא הילכך המוכר בהמה גסה שראויה למשוי לגוי שלא על ידי סרסור עובר על דברי חכמים ושרי למקרייה עבריין ומשמתינן ליה ולדברי הכל שאלה ושכירות דבהמה דישראל הוא ואיכא חשש שביתת בהמתו ממש הא ודאי אסור לעולם אפי' על ידי ספסרא ואפי' בבהמה העומדת לרכיבה כסוס ופרד וכיוצא בזה דאע"ג דרכיבה לא חשיב מלאכה לבהמה מפני שחי נושא את עצמו ולא אסרו בשבת לרכוב על גבי בהמה אלא גזירה שמא יחתוך זמורה לא התירו מטעם זה אלא מכירה כדתנן בן בתירא מתיר בסוס והלכתא כותיה שכיון שאין איסור מכירת גסה אלא משום גזירה דשכירות לא רצו לגזור כך בבהמה העומדת לרכיבה שאין בה איסור מלאכה מן התורה אבל שכירות ושאלה ודאי בכל מקום אסרו בדינן ואפילו בבהמה העומדת לרכיבה דבדידיה נמי איכא משום איסור תחומין שיוציאנה גוי מחוץ לתחום

כל שכן שיש לחוש בזמן הזה אפי' לבהמה העומדת לרכיבה שנותנין עליה משוי אחר אפי' בשעת רכיבה דאית בה משום שביתת בהמתו שאפי' תאמר דליכא בשרגא שלה שנותנין עליה משום משוי דכמלבוש שלה היא יש לחוש שנותנים עליו דברים אחרים כל שכן דשרגא ודאי משוי הוא לה ומסתב' דלעולם אסור להשאיל או להשכיר ואפילו מתחילת השבוע ואע"ג דאמרינן התם בפרק קמא דשבת תנו רבנן לא ישכור אדם כליו לגוים בערב שבת וברביעי ובחמישי מותר ההיא אליבא דב"ה היא משום דלית להו שביתת כלים וקיימא לן כותייהו ובדין הוא שהוא מותר אפילו כל השבוע אלא שאסרו להשכירו מערב שבת לשבת מפני שנראה כמשכיר בו לשבת ואיכא משום שכר כליו וכי מוגר ברביעי או בחמישי הוי שכר שבת על ידי הבלעה ושרי דכי היכי דשכר עצמו שרי בהבלעה דשכיר שבת ושכיר חדש הוא הדין בשכר כליו כדאיתא בבבא מציעא בהדיא אבל בבהמה שאנו מצווין על שביתתה מה לי מערב שבת מה לי מאחד לשבת מיהו מסתברא דכל היכא דמוגר או מושיל בתוך השבוע על מנת להחזירה בתוך השבוע מותר ובלבד שלא יערים והמערים קולר תלוי בצוארו והרב ר' זרחיא ז"ל שהתיר שכירות בהמה ברביעי ובחמישי כההיא דכלים אין דבריו נראין מן הטעם שכתבנו.

**אימור לשחיטה זבנה**. פר"שי ומתני' לא אסר אלא בבהמה טמאה בסתם ובטהורה כשלוקחה הגוי בפירוש על דעת לקיימה ואינו נכון דהא סתמא קתני עגלים וסייחין בחדא גוונא ועוד דאפילו בשור של פתם אבעיא לן לקמן ולא איפשיטא ועוד דבעל מנת לשחוט נחלקו רבי מאיר ורבי יאודה ורבי מאיר אסיר וסתם מתני' ר' מאיר ולדעת הגאונים ז"ל הלכתא כר"מ ויש שפירשו דסתם פרה לשחיטה קיימא וליתא דבכל דוכתא אמרינן פרה החורשת השוכר את הפרה לחרוש בהר ודכוותא טובא והנכון דמתני' בסתם גוי והכא לגוי שדרכו לקנות לחרישי ולשחיטי נמי ומשום דמתנו גזרה דרבנן אמר רב הונא דתלינן דלשחיטה זבנא לקולא כיון דאיכא למתלי והא דלא נקט תלמודא להההוא טבחא משום דהאי גוי לאו טבחא הוה אלא גברא דזבין להכי ולהכי והלכתא כרב הונא וכל שעושי משתה וכיוצא בו כ"ש שמותר למכור לו.

## דף טו:

מי דמי התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת תמיה לי מילתא מאי קאמר אדרבא נהי דהתם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית איכא איסורא אחרינא והיינו איסורא דלפני עור והא חמיר שהוא איסור שבגופו טפי מאיסורא דהכא שאינו בגופו ומסתברא לי דה"ק דהתם כיון דליכא אלא לאו דלפני עור אין לאו דלפני עור

אלא כשנותנו למי שיעשה בו עבירה ודאי ורבנן אסרו אפילו סתמו היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעבור בו זה עברה ועשו סתמו כפירושו וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא דלאו לעברה בעי ליה אוקמוה רבנן הדינא והתירוהו אבל הכא שהוא מוזהרמן התורי על שביתת בהמתו כל היכא דאיכא חשש מלאכה חיישינן ואסרו רבנן ולא תלינן לקולא והיינו דאחמור ביה רבנן לאסור מכירה אתו שכירות שתחילת איסורו מן התורה בבהמתו אבל מן הספק הוא שיש לו ליזהר שמירה מעולה בבהמתו שלא לעשות מלאכה אפי' על ידי אחרים ואפילו בשנטלוה ממנו למידי דהיתרא כמו שהוא מוזהר על עצמו. **אמר ליה אביי וכל היכא דאדם מצווה מי אסיר והרי שדה דאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית ותנן בית שמאי אומרים לא ימכור לו**. כלומר לישראל חשוד שדה נירה בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול להובירה פי' והא הכא דאיתא תרתי איסורא דלפני עור ואיסורא דשדהו שהוא מצווה על שביתתה ואפילו הכי תלו ב"ה לקולא.

**מתקיף לה רב אשי**. פי' לאתקפתא דרבה דלעיל וכל היכא דאין אדם מצווה מי שרי כלומר וכי טעמא דשרו ב"ה בפרה משום דאין אדם מצווה וליכא אלא לאו דלפני עור הוא והרי כלים דאין אדם מצווה על שביתתם בשביעית ותנן אלו הן כלים שאין האומן רשאי למכרן בשביעית כלומר לישראל חשוד על השביעית המחרישה וכל כליה העגל והמזרק והדקר פי' ואף ע"ג דאיכא קצת למיתלי למימרא דלשתא אחריתי בעו להו לא סגי לן ותלינן לחומרא לומר דאלו לשתא אחריתי בעו להו למה ליה למזבנינהו מהשתא ולעיולי נפשיה בחשדא אלא ודאי לעולם כל היכא דאיכא למיתלי כלומר שקרוב לודאי לתלות לקולא תלינן ואפי' היכא דאדם מצווה וכל היכא דליכא למיתלי כלומר דליכא למיתלי בענין דליהוי ביה אומדנא דמוכח לקולא לא תלינן אע"ג דאינו מצווה שאין הדבר תלוי אלא בדאיכא למיתלי שפיר או ליכא למיתלי ומקשו רבנן ז"ל אהא דתנן אלו הן כלים שאין האומן רשאי למכרן מהא דתנן התם בשביעית ומייתינן לה בגטין משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה רחים ותנור וכי תימא דהתם משוי' דרכי שלום הוא דשריא כדאיתא התם הכא נמי אין לך איבה גדולה יותר מן האומן שדרכו למכור כליו ומוכר לכל העולי ואינו מוכר לזה ונישרי נמי משום דרכי שלום הא כבר תרגמה בירושלמי פ"ה דשביעית וכלשון הזה אמרו שם ר' זעירא בעי קומי רבי מונא מתניתא בסתם אבל במפרש לא א"ל וסתמו לאו בפירושו אני אומר נפה למנות בה מעות כברה לכבור בה חול רחים לטחון בה סמנין תנור לטמון בו אונין של פשטין ע"כ. הרי שביררו בירושלמי זה דטעמא דשרינן התם משום דהנהו כלים אפשר למיתלי בהו דאע"ג דלמלאכה דהשתא בעי להו דעביד בהו מלאכה דהיתרא דהא הוי נמי למלאכה

כהיתירה מיהו אצרכינן אכתי לטעמא דמפני דרכי שלום דכיון דשאלה הוא ולא מטיא ליה הנאה מיניה הוה אמינא דלא לישוי נפשיה בספק איסורא בכדי אי לאו טעמא דדרכי שלום אבל בכלי האומן שאסרו דאי למלאכה דהשתא בעי להו אי אפשר אלא לעשות בהם מלאכה דאיסורא דהני כלים לא מעלו אלא לעבודה כיון דליכא למיתלי לא שרינן מפני דרכי שלום.

**והא אזיל ומזבין ליה לגוי**. פי' והא לא חשיב לפני דלפני כיון שהחשוד הזה מוזהר שלא למכור לגוים לגוי מזבין לישראל לא מזבין פי' בתמיה ואסיקנא דאסו' למכור לו ולא אמרינן לישראל מזבין ואע"ג דלעיל תלינן לקולא בשחיטה התם משום דכל היכא דבעי ליה לשחיטה הכי עדיף ליה אבל הכא מאי מרוח בין ישראל לגוי דניתלי בהכי כיון דחשוד ומוחזק למכור לגוי וליכא למימר דהכא נמי נתלי לקולא דילמא האי ישראל לנפשיה בעי לה ולא ימכרנה או שמא ימכרנה לישראל דהא כיון דתגר הוא אינו מחזיקה לעצמו ולישראל נמי לא מזבנה דכיון דחשוד הוא למכור לגוי ולא שני ליה בין ישראל לגוי אמאי מזבין לה לישראל טפי מגוי כיון דלית ליה הנאה במילתא דאילו באידך דלעיל דתלינן לקולא משום דאפשר דאית ליה הנאה בשחיטה טפי וכן בכולם.

**מאי טעמא אילימא משום דמגנו עלייהו אי הכי חטי ושערי נמי לא נזבין להו דהא יהבינן להו חיותא אמר רב פפא אי אפשר הכי נמי**. פירוש אי הוה אפשר בלא איבה דלא לזבוני להו חטי ושערי הכי נמי דלא הוה לן לזבוני כי היכי דלא ניתן להו חיותא הילכך בתריסין דאפשר בלא איבה לא מזבינן איכא דאמרי תריסין היינו טעמא דלא משום שפיכות דמים דכי משלים זיניהו קטלי בהו ויש אומרים מוכרין להם כדמשלי' זיניהו ערקי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כיש אומרי'.

## דף טז.

**אמר רב אדא בר אבא אין מוכרין להם עששיות של ברזל**. פי' חתיכות של ברזל שעושין מהן כלי זין ואוקימנא בפרזלא הנרואה לכלי זין וכי תימא וכיון דאנן עששיות מזבינן להו דלא קטלי בהו אלא על ידי מלאכה שעושין מהן כלי זין אמאי אסור דהא כי עבדי בהו כלי זין פנים חדשות באו לכאן והו"ל דלפני דלפני דלא מפקדינן אומר מורי נר"ו דלעולם לא חשיב לפני דלפני אלא היכא דההוא דיהבינן ליה לא עביד ביה איסורא כלל אלא שנותן אותו לאחרים ועושין בו איסור אבל כל היכא דאיהו גופיה עביד איסורא במאי דיהבינן ליה אע"ג ד לא מתעביד איסורא אלא על ידי מלאכות שעשו לו אחרים כיון דאיכא גורם על ידינו להההוא גוי גופיה חד לפני חשיב ואסור.

**והאידנא דמזבנינן לפרסאי דמגנו עלן**. פי' וכיון דהצלתנו הוא בכלי זין מותר ולא חיישינן ללפני עור ודוקא למכור כלי זין אבל למכור בהמה העומדת למשוי שאנו מצווין על שביתתה מהאי טעמא לא שרינן אבל סוסים ופרדים העומדים לרכיבה דלא משכו להו מאורחייהו למשאוי בלאו האי טעמא נמי שרי דהא קיימ' לן כבן בתירה שמתיר בסוס מפני שעושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת דהיינו רכיבה דלא חשיבה מלאכה דחי נושא את עצמו.

**איבעיא להו שור של פטם מהו**. פי' שור של פטם דחזי לשחיטה מהו למוכרו לסתם גוי דלאו טבח דאילו לטבח אפי' שור דעלמא נמי כההיא דרב הונא דלעיל בתר הי מנייהו תלינן מי תלינן לקולא בתר שור גופיה דחזי לשחיטה טפי מחרישה או תלינן לחומרא בתר לוקח דרוב גוים לרדיה זבני תבעי לרבי יאודה תבעי לרבנן תבעי לרבי יאודה כו' ובעיין לא איפשיטא וכיון דכן מוכרין דספקא דרבנן היא ולקולא וחזינן מאן דכתב דכי איבעיא האי בעיא בבי מדרשא לא שמיע להו ההיא דרב הונא או לא סבירא להו אבל לדידן דקיימא לן כדרב הונא ממילא איפשיטא לן ולא מיחוור ומאי דכתיבנא עיקר.

אלמא לא מקבלה זכר ודעת הראבד ז"ל דמודה רבי יאוד' בזכר דההיא שפיר מרבע על הנקבה ויש לסייע דבריו מדקתני בשבורה ולא קתני בשבורין בלשון ת"ק והא דאמרינן לקמן בארי שבור ואליבא דרבי יאודה אר"י נקבה היא וזה דוחק והנכון דלא שני ליה והא דקתני בשבורה הרישא דמתני קאי דאיירי בבהמה גסה שהוא לשון נקבה ותדע שבירושלמי אמרו דלא פליג רבי יאודה אלא בזכר ולא קשיא להו מאי דקתני בשבורה ואף על פי שאין הירושלמי הולך בשטת גמרא שלנו מ"מ נשמע מינה דשבורה לאו דוקא משום נקבה נקיט לה.

**ולטעמיך שאין מקריבין אותו היום אלא למחר מאי טעמא**. פי' הר"אבד ז"ל אינו נכון אלא הכי פי' הנכון לדבריך דס"ד דמה שחסר דיכוין מפני חשש איסור היה מה שחסר מתחילה דכיון שאין מקריבין אותו ביום אידם אלא למחר למה ומאי זה איסור חשש שנסתלק בזה דאי משום דחייש להקרבה דאיכא לפני עור כדקא ס"ד להא לא ה"ל למיחש דכל היכ' דאית ליה לגוי בהמה לדידיה שרי ובבית קיסר לא היה חסרון בהמות להקרבה ומשום דילמא אזיל ומודה ליכא דאע"ג דבדורון דעלמא איכא למיחש דילמא אזיל ומודה דלא דמי למכירה דלא חיישינן להוראה הכא לאו דורון הוא אלא מס קבוע ומשום מס עבדיהם לא אזלי ומודו דבי קיסר ואם כן למה חיסר רבבות שלא יתנוהו ביום אידם אלא ודאי לא היה חסרון זה משום חשש איסור לא בתחילה ולא בסוף אלא למעקר מילתא בעי כלומר לפרוק מעליו על מס זה ועיקר ואתא פורתא פורתא ואם תאמר ואמאי

לא מכרח לה מדקתני חסר ריבוין שאין מקריבין אותו כל עיקר אלמא למעקר מילתא עבידא י"ל משום דאיכא למימ' נהי דבסוף עבד למעקר מילתא מעיקרא לא הוה עביד אלא למעקר איסורא להכי אכרח ליה דאף מרישא מוכח דודאי למעקר מילתא עביד דהא ליכא איסורא ביום אידם טפי מלמחר.

**וכי משהו להו וכארי מיעביד ביה מלאכה**. פי' העיקר בעיין מהדרינן היכי מספקא לן כלל דהא שור של פטם לא חזי למלאכה אפ' כי משהו ליה ואהדר רב אשי אמר לי זבידא בר תורין משהינן ליה ועבדינן ביה מלאכה על חד תרין פי' וכיון שכן היינו דמבעיא לן אי חיישינן דילמא משהו ליה. ושפיר איבעיא לן זהו הפירוש הנכון דליכא לפרושי דרב אשי פשט בעיין לחומרא דהא לא מוכח לישנא כלל ותו וכי משום דאי משהו ליה עביד מלאכה על חד תרין מסיקא לן מילתא דהאי גברא לחרישי בעו לה הא ודאי אכתי איכא למימר דלאכילה דהשתא בעי לה ולא לשהויה אלא ודאי רב אשי לא אתא אלא לפרושי מאי דהוה מספקא לן בעיקר בעיין וכן נראה דעת הרב הנשיא רבי' מאירהלוי ז"ל והוא הנכון.

**מתני' אין מוכרין להם דובים ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים**. פי' וכיון דחשודין לשפוך דם ולהזיק אסור לגרום דבר זה על ידינו: אין בונין עמהם בסלקי וגרדות איצטריא וכימה פירוש כל אלו מקומות שדנין בהם דיני ממונות והן דנין שלא כדין ושופכים דם נקי אבל בונין עמהם דימוסאות פרי"שי ז"ל שהם אבנים גדולות שמקריבין בהם זבחים לע"ז ולפי דבריו מה' בונין עמהם משום שהם תשמיש דתשמיש ולא אסרו לבנות אלא בכיפה שהוא תשמיש ע"ז ולא נהירא דהא כיון דבע"ז עצמה רוצה בקיומה אסור כדאית' לקמן בפרק השוכר אין ספק שיהא אסור לעשות לה שום קיום ושום תשמיש ועוד מה ענין דימוסאות אצל מרחצאות שאינם לתשמיש ולא תשמיש דתשמיש לכך נרא' דדמוסאות הם בנין נאה ורחב שעושין לישב שם ומעמידין בהן ע"ז והרב הנשיא רבינו מאיר הלוי ז"ל פי' שדמוסאות הן כעין חמי טבריא וחברו ונמסכת שבת אין נכנסין לדמסית מפני שמעמלת ונכון הוא: ולפי דברים אלו אין לנו ראיה להתיר שום ענין עבודה זרה לעשותו לכתחילה ואפי' הוא תשמיש דתשמי' וכן עיקר אלא שמלבושי הכומרים כיון שאינן לע"ז עצמה אלא להתנאות בפניה בלבד ויש לה קיום זולתם כל היכי דאיכא משום איבה אפשר דשרי וכן תקון ספרי הנוצרין וכמו שנהגו.

**הגיע לכופה מקום שמכניסין בה ע"ז**. פי' שכן דרכן להעמיד ע"ז במרחצאות ודמוסיות שלא נעשו לעבודה זרה כגון מרחץ של אפרידיטי האמור בפרק כל והצלמים לפיכך

אסור לבנותה ואף על גב דאכתי לא הוו משמשין עד שיעברו לדברי הכל מכל מקום אסור לעשות שום הכן לעבודה זרה שאף רוצה בקיומה אסור כדאיתא בפרק השוכר.

**גמרא אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפרסום.** כלומר שאם פשטה ידה ולא החזירה לא הוי פרסום שאין זה ראיה לה שיש בה חיות דבבהמה גסה שהיא כבדה חשיב והא פרכוס אבל חיה גסה לפי שהיא קלה דינה כבהמה דקה אבל לא למכירה פי' דלענין מכירה דינא כבהמה גסה ואסור למוכרה לגוי דהא נמי חזיא למלאכה ואני אומר אף למכירה דינא כבהמה דקה ומקום שנהגו למכור כלומר דלא חיישינן לרביעה מוכרין דלא חזיא למלאכה ואקשי עלה ממתני' דתנן אין מוכרין להם דובים וארויות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים טעמא דיש בו נזק לרבים הא אין בו נזק מוכרין כגון בארי תרבות ולמלאכה לא חיישינן ופרקינן אמר רבה בר אבוה בארי שבור ואליבא דרבי יאודה דשרי במתני' בשבורין רב אשי אמר סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה פי' רב אשי אתא למימר דלעולם מתני' אפי' בארי שלם ואפי' אליבא דרבנן ושאני ארי דאפי' הוא שלם הרי הוא כשבור מעיקרו דלא חזי למלאכה כלל ואפי' רבנן דאסרי בבהמה שבורה הכא שרי לגמרי וליכא משום חשש הרואים דכולי עלמא ידעי דלא חזי למלאכה:

## דף טז:

ה"ג וכן גירסת רש"י ואפי' במקום שמוכרין להם בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין אבל לא גרסינן חיה דקה דבהא ליכא למאן דאמר דחמירא טפי מבהמה דקה ותמה על עצמך שהרי אפי' בחיה גסה איכא למאן דאמר דלא הויא אלא בבהמה דקה תדע דבסמוך דאקשינן מיהא מתני' מתקיף לה רב נחמן בר יצחק מאן לימא לן דארי חיה גסה הוא דילמא חיה דקה הוא דאלמא אי הוי חיה דקה לא תיקשי לן וש"מ דמתניתא לא אסר בחיה דקה כלל והכי פירושה כשם שאין מוכרין להם בהמה גסה כך אין מוכרין להם חיה גסה ולא תימא משום חשש רביעה ובמקום שחשודין על הרביעה וקמ"ל דחיה וגסה מקבלת רביעה אלא אפילו במקום שמוכרין בהמה דקה ולא חשידי לרביעה חיה גסה אין מוכרין דחיישינן למלאכה ותיובתא דרב חנן בר רבא בלחוד תיובתא. וחיה גסה מיהא מאי מלאכה עבדא פי' דאילו חיה דקה ליכא למ"ד כדכתיבנא לעיל וגם זו ראיה לדברינו.

**אמר אביי אמר לי מר יאודה דכיכר יוחני טחני רחיא בענודי.** פי' וענוד חיה גסה היא.

## דף יז:

**מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לענים**. פי' כולם ולא נפרעתי מכיס של צדקה וזה היה לפנים משורת הדין ולכך א"ל מחלקך היא חלקי וטעמא דהא מעות של צדקה עד שלא באו ליד גבאי מותר לשנותם כלומר ללוותם ולפרוע אחרי וקיימא לן נמי בגבאי צדקה שנתנו לו מעות בשוק יתנם לתוך כיס של צדקה וכשיגיע לביתו יטלם דאלמא מעות שנתערבו או נתחלפו כשל חולין לית לן בה והא ודאי לא סני לן בין משנה או מערב אותן לנתערבו מאיליהן דהא תלמוד טעמא דשרי משום דאין בהם משום קדושה וליכא קפידה אלא שלא לעשות בו גזל לעניים וזה ברור.

## דף יח:

**נשא ונתן איכא בנייהו**. פי' דלר' מאיר דאמר דכולהו מזבלין שם זבול לע"ז הוו להו כלהו כיריד של ע"ז ונשא ונתן בכלם אסור ואילו לרבנן אם נשא ונתן במקצתן שאין מזבלין שם ע"ז כגון שראה כן מרחוק שלא היו מזבלין זבול ע"ז וקרב שם נהי דעבד איסורא שקרב למושב לצים אם נשא ונתן מותר כך פי' הר"אבד ז"ל.

**אמר רב קטינא כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטין שנאמר משך ידו את לוצצים**. פי' דהקב"ה שפותח את ידו ומשביע לכל חי רצון מושך מן הלוצצים אותו את ידו ומזונותיהם מתמעטים.

## דף יט:

**על פלגי מים אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד**. פי' דריש מים תורה ודריש פלגי מלשון חלוקה כהדא דכתיבנא כי בימיו נפלגה הארץ ופריך ומי ידע כמה חיי ומהדרינן כי קאמרינן ביומי ויש מפרשים ימי השבוע דבהא לא אמרינן מי ידע כמה חיי ויש מפרשי שיחלוק כל יום ויום לשלשה חלקים מיהו לכולהו פירושי אינם חלקים שוים אלא שילמוד משלשתן אבל כל אחד כפי מה שצריך ומועיל יותר ואומר רבינו נר"ו שאין זה אלא בתחלת תלמודו של אדם אבל כשהאדם עומד על תלמודו ודאי צריך שיתן רוב זמנו בתלמוד ושישלים פרשיותיו עם הצבור בכל שבת ויעיין מעט בנביאים וכתובים לפעמים וכתבו בשם רב עמרם ז"ל כי מפני מימרא זו נהגו העם בכל יום שחרית לקרוא פי' של תורה את קרבני לחמי וזהו מקרא ואחר כך פרק איזהו מקומן משום משנה ואחר כך רבי ישמעאל אומר משום תלמוד כדי שיצאו בזה ידי חובה אותם שאין להם פנאי כל היום

ללמוד וזה שבררו להם פרק איזהו מקומן יותר משאר הפרקים אומר מורי נר"ו מפני שכולו שנוי בלא שום מחלוקת כלל ואעפ"י שאין כולו הלכה דהא קתני הפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואנן קיימא לן לדעת רבי' הר"מבן ז"ל כרבי עקיבא דסבירא ליה אכילת פסחים כל הלילה דהא איכא חדא סתמא כוותיה במסכת מגילה בפ"ב מ"ש אחר שנשנה כל הפרק כולו בלא מחלוקת כלל הוא ראוי לשנות יותר משאר פרקים. הא דאמרינן בהגדה דרבי יוחנן בן תרדיון מוטב שיתננה מי שנתנה ולא אחבול בעצמי כתוב בגליוני התוספות שהיה אומר ר"ת ז"ל דהיכא שמתירה שלא יכריחוהו לעבור על דת מותר לחבול בעצמו והכי איתא במדרש כתיב אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מכאן אזהרה לאדם שלא יחבול בעצמו יכול אפי' בשאול מלך ישראל פי שחבל בעצמו מפני שהיה מתירא שמא יעבירוהו על דת תלמוד לומר אך מיעט דבכי האי גוונא שרי ומכאן לומדין לשחוט הנערים בגזירות מפני העברת הדת ע"כ מצאתי בגליוני התוספות והם דברים שצריכין תלמוד ועיון גדול אלא שכבר הורה זקן ושמענו בשם גדולי צרפת שהתירו כך הלכה למעשה.

**מכוש אחרון אין בו שוה פרוטה**. ואם תאמר וכי פחות משוה פרוטה דע"ז מותר הוא בהנאה הא ודאי אסור דהא כתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכיון שנתערב כולו אסור מחמתו ויש לומ' דאנן הכי קאמרינן דמכוש אחרון כיון שאין בו שוה פרוטה לא חשיב שכר שלא היה הגוי מחסר משכירותו כלום אפילו לא היה עושהו כיון שאין בו שוה פרוטה כנ"ל.

**מתני' אין מוכרין להם במחובר לקרקע**. פי' אילן שהוא מחובר לקרקע ולא אתא תנא השתא לאשמועינן דין איסור מכירת קרקע לגוים אם הוא בכל מקום אם לאו אלא הכי קאמר כלמקום שאסור למכור קרקע אסור למכור מחובר לקרקע שהמחובר לקרקע אף בענין זה כקרקע שאם אין אתה אומר כן תקשי הלכתא אהלכתא דהא קיימא לן לקמן כרבי יוסי דאמר דבחוצה לארץ מוכרין אפילו שדות ואילו הכא פסיק ותני אין מוכרין במחובר לקרקע כלל וק"ל כסתם מתני' כדאיתא לקמן אלא ודאי כדפרישנא. אבל מוכר הוא משיקוץ כי הא קמ"ל דאע"ג דהוה מחובר לקרקע מעיקרו לא אסרו בו מכירה משום חשש מכירת מחובר עצמו ולאשמועי' נמי דרישא אפי' במוכר אילן יבש על מנת לקוץ אסרינן כרבי מאיר דאמר אין מוכרין אלא שחוטה ר' יאודה אומר מוכר הוא על מנת לקוץ.

## דף כ.

**גמרא גירסת רשי ז"ל אם כן לימא קרא לא תחונם**. פירוש בוי"ו דהשתא משמע לשון חן ולא לשון חניה ובאידך אמרינן לימא קרא לא תחינם פי' בי"וד דמשמע לשון חנם ולא לשון חניה הילכך כתב לא תחנם חסר וי"ו וי"וד דמשמע כולהו ובכי הא דכ"ע דרשינן מקרא ומסורת כיון דלא סתרי אהדדי ולא הוי אלא גלוי מילתא בעלמא ויש גירסאות אחרות וזאת הנכונה ואוקימנא להא מתני דאסר מתנות חנם מלא תחנם כרבי יאודה דדריש לה מנבלה וקשה תרי קראי למה לי ויש לומר דאי לא קרא דנבלה לא הוה דרשינן לא תחנם למתנת חנם אלא לאידך דרשינן הילכך איצטריך קרא דנבלה ואי מקרא דנבלה לחוד לא הוה ביה אזהרה להכי כתב לא תחנם ללאו.

ולענין פסק הלכה פסק רבינו מאיר הלוי ז"ל הלכה כרי יאודה דרבי מאיר ורבי יאודה הלכה כרי יאודה ואי משום דתנן סתמא כרבי מאיר דקתני אבל מוכר הוא משיקוץ הא עלמנת לקוץ לא כדפרישית במתני' ההיא לאו סתמא היא כיון דבמתני' גופא איכא פלוגתא והכי אמרינן ביבמות בהדיא דכל היכא דאיכא במתני' פלוגתא כלל לא חשיב סתמא וכן פסק רבי' משה ז"ל בפרק עשירי מהלכות ע"ז וליכא למימר בהא הלכה כרבי מאיר בגזרותיו דהכא לא פליגי בגזרה אלא בעיקר טעמא דמר סבר משהי לה ומר סבר לא משהינן לה אבל רבינו אלפסי ז"ל כתב בהלכותיו והלכה כרבי מאיר דסתם מתניתין כותיה פי' מדתנן מוכר הוא משיקוץ וכיון דבהא סתם לן כר' מאיר כל שכן בבהמה דמסתבר טעמיה דרבי מאיר טפי כדאיתא בגמרא דטפי איכא למיחש בה לאשהויי שזהו טעמו של ר' מאיר בשחיטה בדאידך כדאיתא בגמרא בהדיא ולא בא לדון בו משום גזרה כדסבר ר' אפרים ז"ל וכי תימא והיכי חשיבא סתמא כיון דאית בה פלוגתא אומר רבינו נר"ו דכל כי האי לא חשיב ודאי סתם משנה מכל מקום אית לן למימר הכא כדאמרינן בעלמא ראה ר' דבריו של רבי מאיר ושנאן בלשון חכמים כדאיתא התם נמי בחולין וכיון שראה ר' דבריו של ר"ש במחובר לקרקע ושנאו בלשון חכמים מכלל דהלכתא כוותיה באילן וכל דכן בבהמה ועוד דבבהמה נמי ראה דבריו וסתם כמוהו ושנאו בלשון חכמים דקתני ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה ולא חלק בדבר להתיר על מנם לשחוט הילכך כר"מ קיימא לן וכן הכריע רבי' הגדול הר"מבן ז"ל.

## דף כא.

**מזוזה חובת הדר היא**. פי' ובחובת הגוף אין בו שום הפקעה לאחרים מה שאין כן במעשר דאע"ג דסבירא לן השתא דיש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר אסור להפקיע קדושת הארץ וכל שכן שאנו גורמין בזה גזל השבט.

**מכלל דאיכא דוכתא דלא מוגרי**. פי' דמדלא קתני אף מה שאמרו להשכיר וקתני אף במקום מכלל דמקומות מקומות יש וסתמא כרבי מאיר שלא התיר להשכיר בארץ ישראל ומשנתינו בסוריא שהתיר רבי מאיר להשכיר שם ולא התיר למכור כפי הירושלמי ומיהא הא איפסיקא הלכתא לעיל כרבי יוסי ואף בסוריא מותר להשכיר לבית דירה בחוצה לארץ.

**כבוש יחיד**. פר"שי ז"ל שלא היו שם אורים ותומים וכל ישראל כלומר שכבשה דוד שלא על פי הדבר ובלא ששי' רבוא ואינו נכון שהרי כמה כרכים כבשום עולי מצרים שלא הוו שם אורים ותומים וכל ישראל וא"ה לא הוי כבוש יחיד שהרי כתיב ונובח הלך ויאיר בן מנשה הלך וילכוד את קנת אלא ודאי טעם הדבר כדאיתא בספרי דאמרינן כתוב אחד אומר כל מקום אשר תדרך כף רגליכם לכם יהיה וכתוב אחד אומר נותן תחומין לארץ ישראל הא כיצד בתחילה יש להם לכבוש כל ארץ העמים ואחר כך כל מקום ואם עושין כן הרי היא כקדושת הארץ לגמרי לדברי הכל אבל סוריא שנכבשה קודם שנכבשה כל ארץ ישראל ולא כסדר קרי לה כבוש יחיד כלומר שהיה הסכמת דוד לבדו לכבשה שלא מדעת סנהדרין והאי הוא דאמרינן בספרי שאמר לו הקב"ה לדוד דוד לא יפה עשית סמוך לפלטרין שלך לא הורשת ואתה הולך ומוריש ארץ העמים ורבי מאיר סבר דא"ה כבוש יחיד שמיה כיבוש ודינו כארץ ישראל לגמרי אף על פי שנכבשה שלא כסדר ומאן דסבר כבוש יחיד לא שמיה כבוש סבירא ליה דכיון דנכבשה שלא כסדר לא קדשה בקדושת ארץ ישראל והיינו טעמא דרבי יוסי והלכתא כותיה דהא איפסיקא בהדיא הלכתא כותיה בכולה מתני'.

אמר רבי ובלבד שלא יעשה שכונה אפי' בחוצה לארץ דהשתא הוי קביעותא טובא וגזרינן ואין שכונה פחות משלשה בני אדם בשלשה בתים וכן הלכה.

**מתני' אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו**. הקשה ר"ת היאך אנו נוהגים להשכיי בתים לגוים לבית דירה ותירץ דלא אמרו אלא בזמן התלמוד שהיו נותנין הגוים עבודה זרה בבתיהם דרך קבע מה שאין כן בזמן הזה שאין ע"ז נכנסת בביתו אלא כשהוא נפנה ורבי' חיים הכהן ז"ל תירץ שלא אמרו במשנתינו אלא במקום שאמרו להשכיר בלבד ולא התירו שם למכור כגון ארץ ישראל לרבי יוסי וסוריא לרבי מאיר שכשם

שהחמירו בה במכירה למעלת הארץ החמירו בשכירות לבית דירה אבל בחוצה לארץ מותר וכן אמרו בירושלמי הא במקום שאמרו למכור מוכר הוא לו אפי' לבית דירה ומשכיר הוא לו אפי' לבית דירה ומה שאמרו בתוספתא כאן וכאן לא ישכיר לו לבית דירה משום ארץ ישראל וסוריא קאמר וכר"מ שאוסר למכור לו בתים בסוריא ואם תאמר וכיון דמשום איסור לא תביא תועבה אל ביתך הוא למה לא יהיה אסור אפי' בחוצה לארץ תירץ ר"ת ז"ל דבחוצה לארץ אינו חשוב בתינו והא דמחייבינן במזוזה משום דמזוזה חובת הדר היא וביתך דרך ביאתך והנכון דהאי דרשה מדרבנן הוא שאסרו לגוים הכנסת ע"ז בבתינו ואסמכוה האי קרא דאלו קרא גופיה לא מיירי אלא באיסור ע"ז והנאתה ושלא נכניסנה לבתינו ליהנות ממנה הילכך בארץ ישראל או בסוריא שנצטוינו לעקור משם ע"ז בכל כחנו גזרו אבל לא בחוצה לארץ.

## דף כא:

**גמרא הרי אמרו ובכל מקום לא ישכור לו את המרחץ מפני שנקראת על שמו תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא ישכור אדם מרחצו לגוי מפני שנקראת על זה וגוי זה עושה בו מלאכה בשבתות וימים טובים.** פי' ואיכא משום מראית העין שסבורין העם שהגוי עושה שליחותו ואמרינן לקמן אבל שדהו לגוי שרי להשכיר דאמרי אריסותיה קא עביד ומהדרינן אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי פי' ואיכא משום חשדה ומדברים אלו אתה למד דאילו מדינא ליכא איסורא כלל דהא כיון דאוגריה גוי ועליה דמי מלאכה דידיה חשיבא והוא הדין דהוי גוי אריס כדאמרינן אריסותיה קא עביד ולא תימא דוקא אלו שנוטלין חלק בפירות אלא אפילו בקבלנות שהגוי קבל עליו לעבוד שדה וכרם של ישראל דכיון דעליה רמיא עבידתא מלאכה דידיה חשיבה ופטור חובו הוא וזה פשוט והיינו דאמרינן בפ"ק דשבת ובכולן ב"ה מתירין עם השמש והתם קבלנות ושרי וליכא טעמא לאיפלוגי בין קבלנות מלאכת קרקע לקבלנות מלאכת מטלטלין כל היכא דליכא חשש הרואין אלא ודאי כל שהמלאכה מוטלת על הגוי מבעוד יום וכי עביד לנפשיה כיון שהוא אריס או שוכר או שותף או קבלן ליכא איסורא מדינא והא דתלינן הכא דאמרי אריסותיה קא עביד ולאו דאמרי קבלנותיה קא עביד לאו משו' דקבלנו' אסירא ולא חזי למיתלי בה אלא משום שאריסות מצויה בשדות יותר משכירות וקבלנות הלכך כל הני דאמ' מדינא שרו אלא שאסרו כל מקו' שיש בו משום חשד שהרוא' סובר שהיום השכירו לעשות מלאכתו וכל היכא דליכא משום חשדה מותר לפיכך אסרו במרחץ דלאו הוה אורחייהו למיתן לאריסות וקבלנות ושכירות כלל והתירו בשדה דהוה אורחייהו

למיתן לאריס וליכא חשדה ומטעם זה התירו ב"ה לתת כלים לכובס ועורות לעבדן וכל שאר קבלנות כלים עם השמש דליכא משום חשדה דהא גוי בביתו עושה מלאכתו ואין אדם מכיר שאלו כליו של ישראל הא לעשות גוי מלאכה זו בביתו של ישראל אסור דהשתא איכא משום חשדה ובמועד קטן אמרו גבי אבל דאסור בעשית מלאכה האריסין והחברין והקבלנים שלו הרי אלו נעשו דאלמא מלאכה דידהו חשיבה ומאי דאמרינן התם פי' מי שהפך ומקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ופי' ודאי בכל אדם בשבת ולא לענין אבל ולפיכך בתוך התחום דאזלי תמן ישראל אסור משום חשדה חוץ לתחום דלא אזלי תמן ישראל מותר דליכא חשדה. גם היא ראיה לדברינו דקבלנות כל היכא דליכא חשדה שרי ולא מיירי בקבולת עבודת שדות דאם כן הא תלו באריסות וליכא חשדה כדאיתא הכא אלא בקבולת בתים מיירי דלאו אורחא בקבלנות כלל אלא להשכיר פועלים בכל יום ולהכי איכא משום חשדה ואילו הות מפרסמה מילתא לעלמא דקבלנות היא הא ודאי שרי וכן מה שאמרו בירושל' בכאן בקבולת מותר בשכר אסור במה דברים אמורים בתלוש אבל במחובר בין כך ובין כך אסור על הדרך הזאת מתפרשת בקבולת בנין במחובר.

מעתה הפוסק עם הגוי לקצור שדהו או להשקותו או לבצור כרמו וכיוצא בו גוי עושה בו מלאכתו אפי' בתוך התחום אבל לבנות בית אסור אלא אם כן הדבר ידוע ומפורסם לכל שהוא קבלנות ושרי ושלא כדברי הר"מבם ז"ל ובעל התרומות ז"ל שאוסרין בקבולת שדה ולעולם הכל כפי המקום וכפי הזמן ומנהג העולם וכל דתלו בהיתרה כפי מנהגם שרי וכל דתלו באיסורא אסור הילכך מרחץ בזמן הזה מותר שמנהג העולם להשכיר אבל פורני שאין דרך להשכירו אלא לחלוק בכל יום בפת אסור אלא אם כן הדבר מפורסם ובמקום שנוהגין להשכיר מותר וכן בית הרחים שדרך העולם להשכירו מותר וכן ישראל שנתן לגוי עסק להתעסק ונוטל גוי חלק ידוע בריוח קבלנות היא ושרי דבהא תלו אינשי דלאו אורחא אלא בדהכי ותו דמנא ידעי דממונא דישראל הוא והוה ליה ככלים לב"ה ומאן דידע דממונא דישראל הוא הא ידע נמי דמתעסק הוא וליכא חשדה הילכך מותר ויש בדברים אלו סברות רבות והוראות לרבותינו הראשוני' ומה שכתבנו הוא הנכון יותר מפי רבינו נר"ו שקבל מפי רבי רבינו הגדול ז"צל והאמת יורה דרכו.

**ובחולו של מועד אנן נמי עבדינן** מלאכת מרחץ וכדפר"שי ז"ל וזה ברור.

## דף כב.

**חדא ועוד קאמר כו'**. ק"ל היכי שביק תנא טעם לפני עור דאוריתא ונקט אידך טעמא בהדיא דהוי מפני מראית העין בעלמא ומשמע דליכא איסורא אחרינא וי"ל משום דרוב כותיים צייתי במלאכה דחולו של מועד לפי שיש בה הרבה מקראות לדרוש שהוא מן התורה כדאיתא בחגיגה וגם קרוב הדבר אל הדעת אלא שיש מיעוט דלא צייתי כיון שאין הכתוב מפורש ואנן מעיקרא כי אמרינן כותי לא צייתי קס"ד דכל כותי לא ציית כלל ולהכי פרכי' אי הכי תיפוק לי משום לפני עור דבשלמא לדידי כותי נמי ציית ומהדרינן חדא ועוד קאמר חדא דלפני עור לכותי שהוא חשוד דלא ציית ולסתם כותי דציית ליכא משום עור דמעיקרא כשמכרנו לו סמכנו על הרוב דצייתי וכי לא ציית לנו אנסו ומיהו איכא משום שנקראת על שמו ונקט התנא הטעם שנוהג ברוב הכותיים וכי אמרינן לעיל כותי לא ציית הכי אמרינן דגוי ודאי ציית אבל כותי זימנין דלא ציית וזהו מה שלמד מכאן הר"מבן ז"ל דסוגיין מוכחא דאיסור מלאכה בחולו של מועד דאורייתא לכל שאין בו צורך המועד אלא דבר האבד שאלמלא כן הא ודאי פשיטא דלא ציית כלל ואית בה משום לפני עור וכבר הארכתי בזה במקומו בס"ד עיין שם.

**ואם באו לחשבון אסור**. פי' הר"אבד ז"ל דאהתנו מתחילה קאי דכיון דבאו לחשבון לא התנו אלא להערמה ואינו נכון דאם כן היכי דייקי מינה לקמן הא סתמא שרי דשאני מתני' דהתנו ואנן מבעיא לן בסתמא גמורה שלא התנו ולא באו לחשבון כלל לכך הנכון כמו שפר"שי דהכא בשלא התנו מתחילה.

**הנהו שתילי דערלה הוו כו'**. פירוש ובכי האי דכ"ע מותר ואם תאמר ומאי שנא והלא אסור להחליף פיחת של ערלה והכא נמי הוי כמחליף פר"שי ז"ל שכן דרך מקבלי קרקע שהעובד אותו יאכל פירותיו ועדין קשה שהרי יש לומר כי כשהניחו ישראל לגוי לעבוד ולאכול שני ערלה הוי כמחליף והנכון בעיני דכיון דפירות ערלה אסורין בהנאה לישראל לא נחית ישראל אדעתייהו כלל ומאי דיהב ליה כנגדם משאר השניה מתנה בעלמא הוא והוי כאותה שאמרו בירושלמי על מתניתין דמכרן וקדש בדמיהן מקודשת לפי שאינן דמיהן מה שאין כן באידך דישראל אדעתא דפירות שבת נחת שילקטם בחול וכי נקיט גוי בשבת או איהו בחד בשבתא הוי כמחליף כנ"ל וקרוב לזה פירוש הר"ם הלוי ז"ל.

## דף כג.

**פרק שני אין מעמידין**.

גמרא רבינא אמר הא לכתחילה הא דיעבד פי' דאע"ג דתנן לוקחין מהן בהמ' לקרבן דהוי

לכתחילה אנן הכי קאמרינן דלכתחלה כעין משנתי' חיישינן שמא ירבע אבל בדיעבד למה שכבר עמד ברשותם לא חיישינן שמא רבע ומוקמינן לה לבהמה החזקתה והיינו דקתני לוקחין מהן בהמה לקרבן כלומר ואין חוששין שמא כבר רבעה ואעפ"י שהוא לדידן לכתחילה וכן פר"שי ז"ל ודמיא הא להההיא דאמרינן בגטין שמא ימות חיישינן שמת לא חישינן והיינו דמדמינן לה להההיא דתנן לא תתיחד אשה עמהן דחיישינן לביאה להכא ואלו בדיעבד תנן האשה שנכבשה על ידי גוים על ידי ממון מותרת לבעלה ולא חיישינן שמא נבעלה מכבר ומתירין אותה לבעלה מטעם זה אפי' לכתחילה ולהאי סברא אף על גב דקתני אין מעמידין אם העמיד בשדה לקרבן ואפי' בבהמה דידן.

**על ידי ממון מותרת לבעלה**. פי' ואפי' לבעלה כהן דאמרינן לא נבעלה והכי מוכחא סוגין בהדיא דאי לבעלה ישראל דוקא ומפני שנבעלה באונס מה ראיה מכאן לדברי רבינא לומר דבדיעבד לא חיישי' שמא נרבעה אלא ודאי כדאמרן וכן פרש"י ז"ל כאן ומיהו סופא דקתני על ידי נפשות אסורה לבעלה פר"שי אפי' לבעלה ישראל דכיון דעל ידי נפשות היא נתרצתה לו להציל עצמה ואינו נכון שאין לך על ידי נפשות יותר משבויה שהיא מותרת לבעלה ישראל כדתנן התם אם תשתבאי אפרוקינך ואותביניך לי לאינתו וכדאיתא בכמה דוכתי ועוד דמההיא דנשי דגנבי גנבי שבאותו פרק מוכח להדיא שחזקת בנות ישראל כושר שאינן נבעלות ברצון עד שנראה בה דברים הנדרין אבל הנדון דכל האי מהני באשת כהן היא ומשום דכל ההוא פרקא מיירי בנשי כהנים נקט סתם האשה שנחבשה.

**ודילמא שאני התם דמשום הפסד מירתת**. פי' דלעולם לא שאני לן בהאי ענינא בין לכתחילה לדיעבד וכל היכא דאמו' ר' לא תתיחד אם נתיחדה אסורה והיינו היכ' דליכא לגוי הפסד ממון אבל היכא דאיכא הפסד ממון שריא ואפילו לכתחילה שריא להתיחד ותדע דלא שריא מטעם דיעבד דהא קתני סיפא על ידי נפשות אסורות דאלמא כל היכא דליכא הפסד ממון אסורה ואם תאמר ואדמסתייע רבינא מרישא דעל ידי ממון לותיב לנפשיה מסיפא דעל ידי נפשות ויש לומר דאיהו סבר דעל ידי נפשות מילתא אחריתי היא שריא דמכורה לו ובממונו ובמה שהוא כממונו לית לן שום חזקה למישרי בדיעבד ואנן דומיא דלא תתיחד אשה עמהן איירי דלא הויא ממונו של גוי ואף על גב דבהמתו הוא ולא חיישינן אין יצרו אדוק בה כל כך אי חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן אף על גב דרבינא לית ליה ההוא טעמא לגמריה כדאמר רב עמרם לעיל מכל מקום קצת סיוע יש לו בו להתיר בו יותר מבאשה וכי לנו שנדמה אשה על ידי ממון לבהמתו כנ"ל.

**ותו לא מידי**. פי' לעולם לא שרי לן בין לכתחלה לדיעבד וטעמא דאמרינן דשאני הכא דאיכא הפסד ממון טעמא תירוצא הוא ולפי זה אשת כהן שנתיחדה עם הגוי ואין לו בה הפסד ממון הרי היא אסורה לבעלה לדין התלמוד ומיהו בזמן הזה מותרת דהא אית להו אימת מלכות דחמיר להו טפי מהפסד ממון ולא אסר התלמוד אלא בשאין לו בה חשש הפחד והן פירש בשם ר"י ז"ל.

**משום הנאה פורתא לא מפסיד טובא**. ואם תאמר אם כן עלה עליה זכר למה פסולה יש לומר דשאני התם דחזינן ודאי שעלה בפניה ולא מיחה בה ולא עוד לא שאם אתה מכשירה לו אף הוא יהא ניחא ליה כיון דלית ליה פסידא והרי היא פסולה ואם תאמר ופרה מעוברת למה כשרה מי גרעה מהיכא דעלה עליה זכר ואילו אנן לא פסלינן אלא בנרבעה ומשום איסור רביעה ויש לומר דהתם כיון דספקא הוא תלינן דמסתמא שלא בפניו נתעברה וכל היכא דלא ניחא ליה בשעת מעשה לא נפסלה בהכי דאנן דרשינן גבי עגלה ערופה דכתיב בה עבד דקרינן בה עובד דומיא דעבד כדדרשינן גבי כי יותן מים על זרע וכדפרישנא בבבא מציעא בס"ד.

**התם יצרו תוקפו**. פי' ולית ליה לרבי פדת טעמא דגוי חס על בהמתו שלא תעקר אי נמי דהתם ידע בדנפשיה דמפסיד לה ודאי ואין יצרו תוקפו אבל הכא הוא סבור שלא יודע הדבר ואינו חש לכבוש את יצרו.

**לא ס"ד דקתני כו'**. פי' ברייתא היא ולא גרסינן דקתני סיפא דאילו הויא סיפא במתני' היכי טעו שילא ואידך אמוראי אלא ודאי כדאמרן והכי מוכח לקמן דאמרי' פתח חד מינייהו ואמר וכן היה רבי אליעזר אומר פוסל אלמא מילתא דחדוש הוא דאמרינן ולאו מתני היא ואם תאמר ולעיל דנקטינן טעמא דרבי אליעזר משום חששה דהניח עליה עורה של שקין היכי לא פרכינן עליה מהך דפוסל בשאר קרבנות יש לומר דאין הכי נמי אלא דניחא לך למיפרך עלה מסברא והכא דלית ליה פירכא אחריתי פרכינן מיהא ודכוותא בתלמודא.

## דף כג:

**ש"מ פרה קדשי מזבח היא**. פר"שי שלא לפדותה אלא במום קבוע ושתהא צריכה העמדה והערב' שאני פרה דחטאת קרייה רחמנא ואם תאמר לגבי פדיון במום והעמדה והערכה נימא הכי ויש לומר דלא קרייה רחמנא חטאת אלא בשאתה עושה ממנה פרה ולא כשאתה בא לפדותה דהכי כתיב קרא למי נידה חטאת היא לומר דכשיהיה למי נידה היא כחטאת לכל פסולין שבה וכן נראה מפי' ר"שי ז"ל וכן פירשו בתוספות.

**הכי גרסי' האי מאי אי פרה קדשי מזבח היא היינו דפליג רבי שמעון דסבר קדשי בדק הבית היא ולעולם לאו חטאת קרויה רחמנא אלא אי אמרת חטאת קרייה רחמנא במאי פליגי**. פי' דלא משמע לן דנימא דפליגי במשמעות לשון חטאת אם הוא לשון קרבן אם לשון הויה ואיכא נוסחי דלא גרסי כלל לה אלא הכי גרסי ואלא מאי קדשי מזבח היא תפסל ביוצא דופן אלא שאני פרה הואיל ומום כו' וזהו גרסת ר"שי ז"ל. עד היכן כבוד אב ואם פי' דאפי' למאן דאמר משל אב שאני הכא שאינו אלא העברת ריח וכדפרישית בדוכתא בפ"ק דקדושין.

## דף כד.

גרסת ר"שי ז"ל והא ואבני מלואים כתיב וא"ו הדר ערביה ורבינו הולך לשיטתו שכתב בפירוש התורה כי שוהם ואבני מלואים דבר אחד הן ואף על פי כן אינו נכון ורבינו תם גורס והא ואבני כתיב דהדר ערביה ופי' ז"ל כי בפרשת ויקהל כתיב ואבני והדר ערביה קרא שהוא כדין חבריו.

**לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה**. פי' וזה בבית שני היה שאלו בבית ראשון לא היתה שם פרה אדומה אלא אותה שעשה משה ותימא מנא להו אבני אפוד דהא משחרב בית המקדש בוטל השמיר יש אומרין דהתם משחרב בית שני קאמר ויש אומרין דבטל שאינו אלא בטורח גדול וכדאמרינן התם בטלה זכוכית לבנה ואשכחן בפרק אין עומדין זוגיתא חיוורתי והתניא אמרו לו לרבי אלעזר מעשה היה כו' והוא הדין דמצי פריך מדקתני וכן היה פוסל בכל הקרבנות אלא דניחא ליה למיפרך מגופה דפרה.

**וניחוש דילמא רבעוה לאמה**. ואם תאמר הא אמרינן דבהמה הנרבעת נעקרת י"ל דההיא על הרוב ולפיכך גוי חס על בהמתו אבל פעמים שנרבעה ואינה נעקרת.

## דף כד:

**ויעלה כתיב**. פי' וקרינן ויעלהו שהכשיר הכתוב כאילו היה זכר.

**רבי יוחנן אמר גבול יש בה**. פי' רבי יוחנן בא לומר דמתני' דלוקחין מהן לקרבן דפרישנא טעמא משום דגוי חס על בהמתו וכדאוקמה רב לעיל אליבא דרבנן שאינו אלא כשהיא פחותה מבת שלש שנים שהיא נעקרת. והא דרבי יוחנן לרבנן קאמר לה דאלו לרבי אליעזר הרי הוא פוסל בכל הקרבנות ואפילו באותם שהם בני שנים אלא ודאי כדאמרן.

**ואמרו שירה**. פי' בלשון הקדש ממש וזהו שנחלקו מאי אמרו ומאי שלא מנו זה במשנת אבות עם שאר נסים שנבראו בערב שבת לפי' שכבר הזכירו פי האתון שנזכר בפי' בתורה

והוא אב לכל כיוצא בו.
**מזמורא יתומה**. פרי"שי ז"ל שלא נזכר בה שם אומרו והקשו בתוספות דהא איכא מזמור לתודה וטובא אחריני לכך פי' שלא נזכר בו על איזה ענין נאמר ולא תמצא כן בשום פרשה של תלים שנאמר בו שהוא מזמור שלא יזכיר ענין המזמור.
איתיביה כל הני תיובתא ושני ליה בפחותות מבת שלש שנים ותימא דנהי דליכא למיחש לרביעה היאך לא חשו למוקצה ונעבד בכל הני דהא ליכא למימר אי איתא דאקצייה ופלחי לא הוה מזבין לה דבהני קראי דפרכינן מינייהו ליתיה להאי טעמא דלאו בדרך מכירה באו לידן וי"ל דלמוקצה ונעבד ליכא למיחש מן הסתם אלא במקום שרגילין בכך טובא ולרווחא דמילתא נקטא תלמוד' לעיל דאפי' במקום שרגילין בכך לית לן למיחש דאם איתי' דאקצייה או פלחה לא הוה מזבין לה כן פי' בתוספות ואם תאמר ואכתי לרבי יוחנן ניחוש דילמא רבעוה לאמה דפסולה כדאמר רבא לעיל וי"ל דרבא פסיל לה דסבירא ליה עובר ירך אמו הוא אבל רבי יוחנן סבר דלאו ירך אמו הוא כדאיתא ביבמות ובתמורה וכדכתבנא במסכת חולין.

## דף כה.

**שוק וחזה**. פרש"י ז"ל דהאי קרבן שלמים היה ואימורין אלו נתנין לכהנים והא דאכלה שאול דהוי זכר הכא בבמת יחיד הות וקיימא לן חזה ושוק בבמה גדולה ואין חזה ושוק בבמה קטנה.

## דף כה:

**לא שנו אלא בכשרים**. פי' בסתם ישראל שהם בחזקת כשרים אבל בפרוצים ודאי לא פי' ומתני' בפרוצים היא דגוים פרוצים הם. ותיפוק לי משום שפיכות דמים פי' כיון דבסיפא נקט טעמא משום שפיכות דמים מכלל דברישא ליכא שפיכות דמים.
**באשה חשובה עסקינן**. פרש"י ז"ל קרובה למלכו' מאי בינייהו פרי"שי מאי בינייהו לענין עריות דהא בין לטעמא דמר ובין לטעמא דמר נהי דמשום שפיכות דמים ליכא משום עריות איכא ואמרינן איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים כן הוא גורשז"ל ופירש הוא ז"ל שקרובה למלכות ואינה יפה לרבי ירמיה אפילו משום עריות ליכא כיון שאינה יפה ולרב אידי איכא משום עריות דאף על גב דאינה יפה בלי זיניה עליה ואין פי' זה נכון חדא דכל היכא דאמרינן בתלמודא מאי בנייהו לא אתמר אלא לאותו ענין שנחלקו בו והני אמוראי לאו לענין עריות נחלקו אלא לענין דליכא

משום שפיכות דמים ועוד למה ליה למימר איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים מסתייה דלימא איכא בינייהו שאינה חשובה בין הנשים ועדיפא ליה למימר בלשון ברור אשה כעורה איכא בינייהו ועוד היאך יאמר רבי ירמיה דבאשה כעורה ליכא משום עריות דהא גוים פרוצים בעריות הם בכל אשה ואביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ויש גורסין בהפך איכא בינייהו אשה חשובה בין הנשים כו' דלרבי ירמיה איכא משום שפיכות דמים דכיון דיפה היא מקיימין אותה לתשמיש וכלי זיניה עליה אשמועינן כהאי אוקמתא דאף על גב דכל כעורה הם משמשין מכל מקום אין כלי זיניה עליה לקיימה אלא כשהיא יפה ולהכי נקט באוקמתיה דאיכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים וה"פ איכא בינייהו אשה חשובה להתיחד בין האנשים דלרבי ירמיה ליכא שפיכות דמים דהא קרובה למלכות היא ולרב אידי איתא משום שפיכות דמים דבין הנשים ליכא טעמא ולא שייכא לומר משום דכלי זיניה אי נמי שאינה חשובה להתיחד בין האנשים ולרבי ירמיה איכא משום שפיכות דמים כיון שאינה חשובה וטעמא דכלי זיניה לית ליה ולרב אידי כלי זיניה עליה ואין בה משום שפיכות דמים וכן פי' הר"ם הלוי ז"ל.

תניא כוותיה דרב אידי האשה אף עפ"י שהשלום עמה דאלמא דלשלומה סגי לה ולא בעיא שלום מלכות להצילה משפיכות דמים.

## דף כו.

מפני שמילדת בן לע"ז ירושלמי מפני שנותנת לו חיים הדא אמרה אסור ללמדם אומנות בהדין תרתין אומנין בנירו מגניא וקובטריא זגניא לא אלפון וקמון קובטריא אלפון ואתעקמון אבל נכרית מנקה בנה של ישראל שנאמר והיו מלכים אומניך ושרותיהן מניקותיך.

ולענין מילדת נכרית אמרו בירושלי' שאם היא חכמה מותר דהוה ליה כרופא מומחה שמתרפאין ממנו כדאית' לקמן דלא מדמי נפשייהו. ונכרית לא תניק בנה של ישראל איכא למידק דהכא משמע דחלב נכרית מותר כל היכא דליכא סכנה ואלו בפי' חרש אמרו תינוק יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואוקימנא בשעת הדחק ומשום דתינוק מסוכן הוא אצל חלב ובתוספתא אמרו אין יונקין לא מן הנכרית ולא מבהמה טמאה ואם היא דבר של סכנה מותר שאין לך דברים ויש אומרים דהכא נמי לא שרינן אלא כשאין מניקה של ישראל מצויה וקרובי ומשום דהתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב ומיהו כי איכא סכנה מותר לשהותו כשב ואל תעשה עד שתהא לבו ישראלית והנכון דחלב נכרית

מותר מן התורה מדשרא רחמנא חלב מלהכי שתים דמאי שנא ומיהו חכמים אסרוהו כל היכא דאפשר בשום מקום כחלב בת ישראל מפני שהן אוכלין שקצין ורמשין וחלב שלהן מוליד אכזריות ומדות רעות ולגזם האיסור הקישוהו לבהמ' טמאה וכן מוכיח בבראשי' רבה דאמרינן האלך וקראתי לך אשה מניקת מן העבריות וכי אסור היה לו למשה לינק מן הנכריות והלא שנינן נכרית לא תינק את ישראל כו' הא שלא במקום סכנ' מותר אלא לפי שהחזירוהו על כל המצריות ולא רצה לינק אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק חלב נכרית הדא הוא דכתיב את מי יורה דעה וגומר ע"כ.

הרי זה מבואר בדברינו ועל זה נהגו במקצת מקומות להניק בניהם על ידי נכרית בשאין מוצאין מנקת ישראל ויש נוהגין אפי' ברשות הנכרית ואומרים שבזמן הזה ליכא חשש שפיכות דמים דאית להו אימת מלכו' ועוד דלא מרעי נפשייהו ובכל ארצינו נוהגין שלא להניק חלב נכרית כלל והוא מנהג יפה.

**בשכר שרי משום איבה**. פי' ומתני' במקום דליכא איבה אפי' היכא דלא עביד בשכר ותמה לי מה ענין הלשון הזה הוה לן למימר מתני' בחנם ויש לומר דמשום דמקשה הוה ס"ד דכיון דקתני טעמא מפני שמילדת בן לע"ז דאפי' בשכר אסור מהאי טעמא להכי שני ליה בהדיא דאפילו להההוא טעמא בשכר שרי משום איבה זו.

אולודי בשבת בשכר ונוטלו וזורקו לים ששכר שבת אסור שרי משום איבה פי' בדברים שאין בהן חילול שבת ואפי' בשל דבריהן דהא פשיטא דמשום איבה לא שרינן אפי' שבות של דבריהם חס ושלום והא דאמר אביי יכלה למימר דיהבו דלא מינטרי שבתא לא מחללינן עלייהו.

שבתא מילתא בעלמא היא דמוקמינן להו לומר שאף הטילטול של תינוק יש בו חילול שבת אלינו ולא משתרי' לן אלא בדידן דמנטרי שבתא.

**יכלה ליה למימר ליה כו'**. ומיהו כל היכא דידיע דלא מקבלי מינייהו ההוא טעמא מודה אביי דשרי בין בזו ובין באידך דאסוקי בשכר ואפי' בחנם נמי שרינן כל היכא דאיכא איבה כגון בזמן הזה מ"ר.

## דף כו:

**אני שונה לכל אבידת אחיך לרבות המשומד ואת אמרת מורידין**. ואם תאמר ודילמא גופו חמור ממונו משום יכין רשע צדיק וילבש דהא איכא מ"ד הכי בפרק הגוזל גבי ממון מוסר שהוא אסור מהאי טעמא ויש מתרצין דכי מרבינן משומד מלכל אבידת אחיך אף לאבידת גופו מרבינן ליה דהא אבידת גופו כתיב בקרא דלעיל מדכתיב והשבותו לו ואינו

נכון דאי מאבידת גופו פרכינן מאי אתמהא שייך הכא והנכון דבשלמ' גבי מוסר שייך לומר דנפיק מיניה זרעה מעליא אבל גבי משומד להכעיס מסתמא זרעו כמוהו וליכא למימר הכי אדרבא משורש נחש יצא צפע להכעיס נמי משומד ושמע מינה דלהכעיס לאו דוקא דאם כן אין לך מין גדול מזה אלא וודאי לאו דוקא וכל שאינו לתיאבון מקרי להכעיס וכדפי' ר"שי בפ"ק דחולין זה העובד ע"ז וש"מ דמשומד לע"ז מותר להורגו בידים וכל שכן שמותר לאבד ממונו ולמדנו שמותר להלוות לו ברבית כדי למוטטו דהא לאו בכלל וחי אחיך עמך וכן מוכח ממה שאמרו בירושלמי בכותאי דקסרין דמותר להלוותן ברבית ואפי' למאן דאמר כותיים גירי אמת הם לפי שקלקלו מעשיהם והוה ליה משומד כדאמרינן בפרק החולץ דאמרינן מל וטבל הרי הוא כישראל לכל דבריו ואי מדר ביה ישראל משומד הוי אבל אסור ללוות ממנו שהרי הוא מוזהר שלא להלוות לנו ברבית דאעפ"י שחטא ישראל הוא וחייב במצות וכל היכא דמלוה מזזהר לוה נמי מוזהר ואיכא נמי משום לפני עור לא תתן מכשול וכבר ברירנא לך בפר' איזהו נשך בס"ד וכן פירש ר"ת ז"ל.

**לא נצרכה אלא שאם היתה מעליה בבור מגררה כו'**. פי' דמאי דקתני ולא מעלין הא א"ת לאשמועינן שלא נניחנו לעלות ואם תאמר ואכתי איכא למיפרך כדמעיקרא דכיון דמורידין בידים כל שכן שאין מעלין ואפי' בכי האי גוונא ויש מרבותי נ"ר מתרצין דהשתא מפרשי' דמאי מורידין דקתני שאין מעלין בכי האי גוונ' דפרישנא השתא וכולה חדא היא ולאשמועינן האי מלישנא יתירה מני להו תרוייהו דלא נימא מורידין ממש או אין מעלין ממש ואינן מחוור לי חדא דלישנא דלא נצרכה לא משמע אלא על לא מעלין דמקשינן מינה ועוד דהא ודאי מינין ומסורות דקתני מורידין היינו מורידין ממש והנכון בעיני דתנא תרי מיני קאמר דמורידין ממש שלא במקום איבה ולא מעלין במקום רואין דאיכא איבה ואנן פרכינן דכיון דמורידין שלא במקום רואין פשיטא דאין מעלין בידים במקום רואין ופרקינן דלא נצרכה אלא לומר דאפי' במקום רואין ומונעין ממנו שלא יעלה וכדמפרש ואזיל כנ"ל וכולהו הכי אמוראי לא פליגי אלא כל חד וחד מוסיף על דברי חברו שלא להעלותו ואפי' בעלה רחוקה יותר דוק ותשכח.

**לאפוקי לשם מורנא דלא**. פי' לפי שאסור לעשות להם רפואה והקשו בתוספות מהא דאמרינן בפרק הנזיקין דאמיה דרב שימי עבדא ליה סמא להההוא גוי ואיתסי ותירצו דהתם לנסות חכמתה עשתה ור"שי פי' כאן לפי שאסור לרפאת לגוי בחנם מעתה אתיא ההיא דגטין בשכר והנכון בעיני דרופא מומחה שרי לרפאתם בחינם או בשכר משום

איבה וכדאמרינן בירושלמי גבי מילדת ישראלית שאם היא חכמה מותר וכן שנינו שמפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום.

## דף כז.

**מפני שהוא מל לשם הר גריזים**. פי' אבל סתם גוי אינו מל לשם ע"ז שהרי אינם מלים בניהם כן פר"שי ואיכא למידק דהא רבי יודה מילה לשמה בעי כדאמרינן לקמן מדכתיב לשם המול וכדאמר ליה רבי יוסי היכן מצינו בתורה מילה לשמה ואם כן היאך ימול ארמאי ויהי דלא עביד לשם ע"ז מכל מקום לאו בר לשמה הוא וכדאמרינן ליה דליעביד לשמה איהו אדעת דנפשיה עביד ומהאי טעמא אמרינן התם דנכרי פסול לכתוב את הגט ואפי' ישראל עומד על גביו וי"ל דשאני מילה דסתמא לשמה היא מה שאין כן בגט דאיתתא לאו לאיגרושי קיימא והכי איתא בהדיא בשמעתא קמייתא דזבחים וכן פירשו בתוספות.

**המול ימול קרי ביה המול ימול**. ורשי ז"ל גורס קרי ביה המל ימול כלומר מי שהוא מהול ימול ואינו נכון דהמל לא משמע אלא המוהל אלא כך פירוי לפי אותה גירסא המוהל יהא הוא מהול ואם תאמר והיכי פליג רבי יוחנן אברייתא דלעיל דמייתי לה בהדיא מואתה את בריתי תשמור ויש לומר דהני בגירסא דההיא ברייתא פליגי ולרבי יוחנן ההוא תנא מהמול ימול מייתי לה.

הכי גרסינן ערבי מהול וגבוני מהול ולא גרסי' גבעוני דגבעונים שלא נתגיירו גוים גמורים הם ופי' רש"י ז"ל גבנוני' אומה מהולה ע"כ ובמדרש דגבנוני וערבי מבני קטורה ואי קשיא דהכא אמרינן דכיון דלא מיפקדי אע"ג דמהילי כמאן דלא מהיל דמו ואלו בעלמא אמרינן את בריתי הפר לרבות בני קטורה ויש לומר דההיא על בני קטורה לבדם ומדין יליד בית אבל זרעם אינם בני מילה דמאי דכתב רחמנא בפ' מילה ולזרעך אחריך אינו אלא על זרע יצחק בלבד כדכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע וכבר כתבתיה במסכת סנהדרין.

**קונם שאני נהנה לערלים כו'**. וליכא למימר דההיא משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם אבל בלשון תורה חולים מיקרו דאדרבא התם מייתי לה מקרא דכתיב כי כל הגוים ערלים.

**אלא איכא בינייהו ישראל שמתו אחיו מחמת מילה כו'**. והתנן קונם שאני נהנה למולים קשיא לי כיון דפריך ליה אוקמתא קמייתא מדתנן קונם שאני נהנה לערלים תו לא הוה ליה למעבד האי אוקמתא דמיפרכא מאידך מתני דהא כולה חדא מלתא היא כלומ' כולה חדא מתני' היא וחד ענינה וי"ל דלברורי בעלמא נקיט להן לכל חדא באפי נפשה.

הא דאמרינן קרי ביה ותקח ותכרת לאו דוקא אלא לומר דותקח ותכרת על ידי אחרים הוא כדאיתא טובא בקרא והיינו דלא פרכינן הניחא למאן דאמר יש אם למסורת ולענין פסק הלכתא כרבי יוחנן.

**אילמא רפוי ממון בשכר**. פי' לחנם קרי ליה רפוי נפשות מפני שעושה אותם בטובת נפש בלבד ולפום האי טעמא דמתני' משום דכי שקיל אגרא לא מרע נפשיה ליתני מתרפאין מהם בחנם אבל לא בשכר פירוש דההוא לישנא נקיט בכל דוכתא ולמה שינה לשונו כאן אלא רפוי ממון כו' כלומר ולא שני לן בין חינם לשכר רפוי ממון דבר שאין בו סכנה רפוי נפשות דבר שיש בו סכנה פרש"י דבר שאין בו סכנה עכשיו וגם אי אפשר לו לבוא לידי סכנה והיינו דקרו ליה ריפוי ממון שאין בו אלא חשש הוצאת ממון בלבד וריפוי נפשות דבר שיש בו סכנ' עכשיו או שהוא במקום שאפשר לבא לידי סכנה והיינו דפרכינן מדרב יאודה דאמר דאפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו ופי' הוא ז"ל דריבדא דכוסלית'א הוא כאב שיש במכה שהיא מחמת הקזה בכתף שאי אפשר להיות בו סכנה אלא ריבוי כאב בלבד ויפה פירש לפי שיטתו דאלו הקזה בזרוע מקום סכנה היא דשורייני גופא תלו התם אלמא ר"ל אעפ"י שאין כאן מקום לחוש לסכנה אין מתרפאין מהן ולהאי שיטת' אתי שפיר מאי דהדר אמרינן אלא ריפוי ממון בהמתו דאלמא לא אשכחן רפואת ממון בגופו כלל ויש שהקשו על זה דאם כן אוקמתין דלא כהלכתא דהא דרב יאודה פליגא אדרבי יוחנן דאמר לקמן דכל מכה של חלל שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן הא מכה שאין בה מקום סכנה מתרפאין מהן והלכת' כרבי יוחנן דרביה דרב הוא דהוא רביה דרב יאודה וי"ל דהא לא קשיא דאנן לא פרקינן אליבא דרב יאודה למימרא דמתני' הכי מתוקמא אליבא דידיה ולא קשיא עליה ודכוותא בתלמודא ובההיא דפרקין דלעיל על ההיא דרב דכל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין ומיהו קשה על רבינו אלפסי ז"ל שהביא אוקמתא זו והביא דברי רבי יוחנן בתורת הלכה ומורי רבינו היה מתרץ שדרך ר' אלפסי ז"ל הוא להביא אוקמתא שנאמרה בגמרא לדברי הכל לישב לכל לשון המשנה ואחר כן מביא דברי האמוראי' שהלכה כמותם ואף כאן לא הזכיר דברי רב יאודה לפי שהם הלכה אלא שהביא האוקמתא שאמרו בתלמוד גם לדבריו והביא דברי רבי יוחנן לקבעם הלכה ומיהו עדין קשה בשמועתינו היאך לא הזכירו כלל דהא דרבי יוחנן פליג אדרב יאודה ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל פי' שמועתינו בענין אחר והכי אמרינן אלא רפוי ממון דבר שאין בו סכנה עכשיו ורפוי נפשות דבר שיש בו סכנה עכשיו והא אמר רב יאודה דאפי' רבדא דכוסילתא שהוא בזרוע לא מתסינן מינייהו דאלמא אע"ג שאין בו סכנה עכשיו כיון שהיא במקום סכנה

אין מתרפאין מהן והשתא הא דרב יאודה אתיא כרבי יוחנן דלקמן ומאי דפריכו מדרב יאודה היינו משום דמרגלא בפומייהו טפי אי נמי מפני שהיא רגילה ורחוקה מלסכן בה והוא מרע בה אנפשיה טפי ולפי זה בדין הוא דמצי לפרוקי דרפוי ממון דבר שאין בו סכנה ורפוי נפשות דבר שהוא במקום סכנה והא והא בגופו אלא דמשמע לן דכל היכא דאמרינן דרפוי ממון בגופו הוא לא משמע לן לשון רפוי נפשות אלא על דבר שיש בו סכנה עכשיו ובזה נתישבה הגמרא ונתישבו דברי רבינו אלפסי ז"ל וזהו הנכון.

**אבל אם אמר לו סם פלוני יפה לו כו'**. וכן הלכתא הילכך כשנותן רופא נכרי רפואה בכתב כמו שנוהגין מותר להתרפאות מהן וכן נהגו ובר מהכי הא קיימא לן שאם הגוי מומחה לרבים מותר כדאיתא בסמוך ומפני זה אנו מקיזין בזרוע מן הגוים האומנים מפני שהם מומחה לרבים ולקמן נמי משמע דכל היכא שהרופא אדם חשוב וקרוב למלכות מותר להתרפאת מהן.

## דף כז:

**ודאימת**. פי' דידעינן ודאי שאם לא יעשו לו רפואות ימות ואין כאן ישראל שירפאנו וכדפירש רש"י ז"ל ומוכרח הוא והיינו דאמרינן לחיי שעה לא חיישינן פי' לא חיישינן בכי הא שאפשר שירפאנו רפואה שלימה ודטבא ליה עבדינן ליה והכי אתא קרא דאם דאם אמרנו נבוא העיר ולא קשיא הא דאמרינן בפרק בתרא דיומא שמפקחין פקוח נפש בשבת וחיישינן לחיי שעה דהתם הוא להחיותו אותן חיי שעה שאם לא כן ימות מיד ודאי וברור הוא.

**לא ישא ויתן עם המינין**. פי' אפי' משא ומתן של דברים ואין מתרפאין מהן ואפי' לחיי שעה כו' עד שאני מינות דמשכא ואיכא למידק ודקרי לה מאי קרי לה להקשות ממינין לגוים סתמא ועוד והרי לקמן אמרו שהמקרא שהיה בן דמא מביא היינו מדכתיב וחי בהן ולא שימות בהן דאלמא אנן לאו משום חשש רפואה אסרינן לה אלא משום שלא יתרפא במינות שהיא כע"ז ולהכי סבר למימר דוחי בהם ולא שימות בהם כתיב ויש מתרצין דאנן ס"ד מעיקרא דכי קתני אין מתרפאין מהם אפילו על ידי סם קאמר והתם אין הפרש בין מין לגוי שהרי הסם הוא שמרפא למין הע"ז וקסבר דקרא דמייתי בן דמא היינו מדכתיב אם אמרנו נבא העיר והשתא פרקינן דשאני מינות דמשכא ובריית' לא אסרי אלא על ידי לחשים ומעשה בן דמא בלחש הוה וקרא דידיה היינו וחי בהם כדלקמן וכן אמרו בירושלמי ובא יעקב איש כפר סעיא לרפאתו משמו של ישו"ו בן פנדירא וגם רש"י ז"ל כתב דיעקב זה מתלמידי ישו"ו הוה ופירוש זה נכון בטעם אבל אין תירוץ לשון

הגמ' הולמו דלא הוה ליה למימר שאני מינות דמשכא והוה ליה למימר התם על ידי לחש הוה. וכן הקשה הרב רבינו יונה ויותר נכון לומר דהשתא נמי על ידי סם שמעינן לה אלא דמעיקרא ס"ד כי אף על פי דנקרא על שם ע"ז כיון שעל ידי סם הוא אין כאן מקום ע"ז שהכל יודעין שהסם הוא המרפא ואפילו היה מזכיר לחש דברי נפח ואבטלה הן ופרקינן דשאני מינות דמשכא וכיון שהוא מתפאר בע"ז ודאי משכיה שיהוא העולם תולין בה כנ"ל וקרוב לנו פי' הרמב"ן ז"ל.

אבל בפרהסיא לא ולית הלכתא גם כר' ישמעאל ולעולם אין מתרפאין בעבודה זרה וכל אביזרתא בכל אדם ובכל מקום ובכל זמן וכדפרישית בפרק בן סורר ומורה בס"ד.

**כל מכה שמחללין עליה את השבת**. פי' שהיא במקום סכנה שאפשר שתבא לידי חילול שבת והשתא אתיא כעין אידך לישנא דכל מכה של חלל והיינו דאמרי' מאי בינייהו דאי שמחללין עליה את השבת עכשיו קאמ' שכבר יש בה סכנה היכי אמרינן מאי בינייהו אלא ודאי כדאמרן ולזה כיון רש"י ז"ל שפי' כל מכה שמחללין עליה את השבת היינו מכת סכנה אבל שאין בה סכנה אין מתרפאין דלית ליה דרב יאודה דאפי' ריבדא דכוסילתא לא מסי' ע"כ לשונו ז"ל ומיהו מאי דכתב ז"ל ולית ליה דרב יאודה הא כתיבנא לדעת הרמב"ן ז"ל דלא פליגי.

## דף כח.

הכי גרסינן כל מכה שצריכ' אומד מחללין עליה את השבת וכן גירסת רש"י ז"ל ופי' שמסוכנת כל כך שצריך אומד לאומדו אם יחיה אם ימות עד כאן ותימא מאי קא משמע לן פשיטא דספק נפשות הוא ויש לומר דהא קא משמע לן שאם אין כאן רופאין וגם חולה אינו אומר כלום כיון שהיא מסוכנת כל כך שנראית לעינינו שצריכה רפואה ושיש בה ספק מיתה מחללין עליה את השבת ולא נמתין לרופאין.

**חושש בשניו שאני**. פי' דלא נייבי ליה ואין בו סכנה וכיון דכן לא יגמוע ויפלוט דמחזי כרפואה ואיכא גזירת שחיקת סמנים כיון דאפשר ליה שיהא מגמע ובולע והכי אתפרשא בדוכתא דלא יגמע ויפלט קאמר דגלי לה מעיקרא וש"מ דכל שנשבע לגוים שבועה שאינה שבועה מן הדין כיון שאין הגוי יודע זה אסור לעבור עליה מפני חילול השם עד שיגלה לו קודם לכן וכן כתב רבינו מאיר הלוי ז"ל.

הכי גרסינן אלא שאני רבי אבהו כלומר דלעולם כל היכא שהנרפא אדם חשוב מתרפאין מהן ואפילו ברופא שאינו מומחה וכדפרקינן מעיקרא ודקא קשיא לך מדרבי אבהו שאני רבי אבהו דמקיימי ביה בנפשייהו תמות נפשי עם פלשתים ושמע מינה דכל כי

האי גוונא אפי' ברופא מומחה לרבים ונרפא חשוב לא מתסינן מינייהו דהא בר' אבהו תרווייהו הוו כדמוכח בסוגיין ואפי' הכי אתסינן וכן הלכה. והקשו בתוספות ובר מהכי נמי היאך היה רבי אבהו מתרפא ממנו דהא אין מתרפאין מן המינין כדתניא לעיל ור"י ז"ל תירץ דהתם על ידי לחש וכדפרישנא לעיל אבל על ידי סם מותר כיון שאינו מזכיר שום לחש ולפי' האחר שפירשתי לעיל דאפילו על ידי רפואה אמרינן דשאני מינות דמשכה יש לומר דהתם הוא שהיה בו ג"כ לחש וכדברי הירושלמי לפי שהעולם תולין בו אי נמי דאפי' תימא דהתם לא היה שם לחש כלל ומיהו היותר רפואה עולמית שיש לטעות בו כי כח המינות מרפא אבל הכא סם נגלה שיש בו משום רפואה היה דבהא אין תולין בעבודה זרה וזה נראה לי יותר נכון ולענין אבנים שיש בו בטבעות הידועין בסגולות ידועות נראה גם כן שמתרפאין מהן ואפילו מן הכומרין והמינין.

## דף כח:

**אבל משחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבי' לא**. פי' דס"ד שאין כאן סכנה ואם תאמר אם כן אפי' שיחוק נמי שלא התירו בשום מקום בדבר שאין בו סכנה אלא אמירה לגוי שבות כדתניא כל צרכי חולה שאין בו סכנה עושין על ידי גוי בשבת אבל לא שבות שיש בו מעשה ויש לומר דשאני הכא דאע"ג דס"ד שאין בו סכנת גוף סכנת אבר מיהא איכא דבהא ודאי עבדינן דבר שיש בו משום שבות וכדתנן מחזירין את השבר בשבת וכבר פרשתיה יפה במקומה מיסודו של רבי' הגדול הרמב"ן ז"ל.
**מעלין אזנים**. פרש"י ז"ל גיד אזנים והוא הנכון.

## דף כט.

**ראה במראה**. איכא דמקשי' ליה מהא דאמרינן בירושי' שלשה דברים התירו לבית ר"ג לפי שהיו קרובין למלכות שיהו מספרין קומי ושילמדו בניהם לשון יוני ושיהו רואין במראה כלומר ולשאר בני אדם אסור ויש לומר דאיסורא משום לא ילבש גבר שמלת אשה והכא כיון דלא עביד אלא להצלה ושיהא נראה כאדם חשוב מותר ויש מתרצין דהכא נמי בשל בית ר' וכיוצא בהן שקרובין למלכות ומסייעין זה הפירוש מדגרסינן בירושי' המסתפר מן הגוי רואה במראה מן הכותי אינו רואה במראה התירו לבית ר' שיהו רואין במראה כו' ואינו מחוור דאם כן היכי אמרינן דמתחזי כאדם חשוב הא בבית ר' וכיוצא בהן ידועין הן לכל שהם חשובים ומאי מתחזי כאדם חשוב דקאמר והירושלמי אינו ראיה דהכי קאמר המסתפר מן הגוי דוקא רואה במראה ולא מן הכותי לפי שאסור

לראות במראה אלא בזה דאיכא חשש סכנה זולתי של בית ר' שהתירו להם לפי שהם קרובין למלכות כנ"ל ומיהו הא קשיא דאמרינן בפרק השואל שאין רואין במראה בשבת הא בחול שרי והתם נמי דוקא במראה של מתכת שמא יחתוך בה נימין המדולדלין ותירצו דהתם באשה אי נמי במקום שנהגו בה אנשים כנשים דהשתא ליכא משום לא ילבש גבר שמלת אשה ועל זה סמכו היום בקצת מקומות מ"ר.

**איכא בינייהו שפחות**. פי' דאתמרא המתני' והוא הדין דאיכא בינייהו אפר מקלה דהוי שמעתא והא דלא נקטה פרש"י ז"ל בלישנא חדא דלא דק אלא אדרב מלכיה דאיתנח ביה סימנא מתניתא מלכתא ובלישנא אחרינא פי' דרב פפא לא איירי אלא בדרב מלכיו וההיא בלחוד אתמרא קמיה והא דקאמר שמעתתא רב מלכיו לאו אכולהו שמעתתא קאי דהא רב פפא לא איירי באפר מקלה אלא הכי קאמר דמהנהו דאדכרו בדרב מלכיו מאי דהוי מתני' או מתניתא לא הויין דידיה אבל מאי דאית ביה שמעתתא הויין דידיה זה דרך הפי' ההוא ולאו דקאמר דלא פליג רב פפא כלל באפר מקלה ושהוא מורה שהוא לרב מלכיה שאין הפי' ההוא לשון הגמ' אלא כונת הפי' הזה כמו שכתבתי וכן שמעתי ור"ת ז"ל פירש דהכי קאמר איכא בינייהו שפחות דלא קיימא בדוכתא ובעינן להחליפה בשכנגדה דהיינו אפר מקלה וכאילו קאמר שפחות ושכנגדה.

## דף כט:

**יין מנא לן דכתיב ישתו יין נסיכם**. וקשה דההוא ביין שמנסך לעבודה זרה ודאי ואלו במתני' בסתם יינן וכי תימא דגזרו סתם יינן משום חשש יין נסיכם הא ליתא דהא יין נסיכם מיעוטא הוא ולמיעוטא לא חיישינן לרבנן ועוד דאלו נסכיה היכי מזבין ליה והלא נזרק בפני ע"ז וכי אקצייה ליין נסיכם לא מיתסר שאין הקדש לע"ז ועוד דלא הוה מזבין ליה ועוד קשה דהא סתם יינן משום בנותיהן הוא והנכון דלא קיימינן הכא אלא אמאי דקתני אסורין איסור הנאה דכיון דסתם יינן משום בנותיהן לא היה לנו לאוסרו איסור הנאה כשם שלא גזרו כן בפתן ושמנן אלא ודאי החמירו ביינם איסור הנאה משום חומר יין נסך דע"ז ושרצו להחמיר בו כעין של תורה שכן דרך תקנות חכמים על הרוב ולהכי שיילינן דכיון שכן מנא לן דיין נסך ודאי אסור בהנאה ומייתינן לה מיין נסיכם מ"ר.

**מה זבח אסור אף יין**. ואם תאמר למה לי היקש' והלא יין נסך בכלל תקרובת עבודה זרה הוא יש לומר דכיון דנפקא לן מזבחי מתים הוא אמינא דלא אסר רחמנא אלא כעין זבח בלבד.

**הא קא משמע לן דחומץ שלנו ביד נכרים אינו צריך חותם בתוך חותם.** פירוש דאע"ג דמתניתין לא איירי בדין חותמות מ"מ כיון דאשמועינן מיתורא שאינו נאסר במגע גוי הרי הוא כמי שהשמיענו שאינו צריך שני חותמות דקים לן דכל דלית ביה חשש ניסוך לא צריך שני חותמות וכן פרש"י ז"ל וכן מתפרש אידך דבסמוך ומאי דמשמע מהכא דלרב אשי יין שני חותמות ואילו לקמן פסקינן הלכה כרבי אליעזר דשרי בחותם א' ואמרינן נמי בפרק השוכר כיון דקיימא לן כרבי אלעזר דלא חייש לזיופא יש לומר דרב אשי אליבא דתנא דמתני' נקט לה דהיינו רבנן דבעו שני חותמות כדאיתא לקמן ונקטה הכי לרווחא דמילתא ומיהו קשה אמאי טרח רבא לקמן לפרש היכי דמי חותם בתוך חותם ויש לומר דנצרכה להזהר יינו של גוי ברשותו דלכולי עלמא בעו ב' חותמות אי נמי לישראל חשוד כדבעינן למימר לקמן ויש אומרין דשורת הדין הלכה כרבי אליעזר אלא שנהגו בדורות אחרונים להחמיר כרבנן וראוי לחוש לזה לכתחילה אבל בדיעבד מותר בחותם אחד ודין חומץ יש אומרים משיעלה רתיחתו בקרקע. ויש אומרים לאחר שנים עשר חדש והנכון כי משעה שנותנין אותו בכלי חומץ דשוב אין שוחין אותו בתורת יין גם לענין הבוסר החמיר ר"ת ז"ל לאוסרו במגע גוי לפי שאין אנו יודעין מאימתי קרוי בוסר ומפני הלשון הא' שפירש ר"שי בפרק כל הגט על הא דאמרינן משעת כניסת מים לבוסר וכתב כי שנה אחד אירע בצרפת שלא נתבשלו הענבים והיה כל היין כעין בוסר ואם כן לא נהג איסור יין נסך בשנה ההיא ודברים האלו תמהין בעצמן מה לנו אם לא נהג ולואי שיטהרו ועוד והלא אין בבוסר שם יין כלל ולא מיקרי יין נסיכם וליכא משום בנותיהן ומה ענין בוסר אצל יין ענבים שלא נתבשלו.

ופסק של דברים שאפי' הבוסר שלהם מותר ולא חיישינן לתערובת יין דהא מסרא סרי וכל שכן שהבוסר שלנו אינו נאסר במגע גוי וכן דעת רבותי ואין לפקפק:

**אמר רב חסדא יין מבושל של גוים אסור בהנאה פשיטא משום דבשיל פקע איסורא מיניה.** פי' דהא משנמשך נאסר בהנאה אמר רב אשי הא קא משמע לן דיין מבושל שלנו אינו צריך חותם בתוך חותם אי משום נסוכי לא מנסך פי' דיין מבושל אינו נאסר במגע גוי ולאו משום דלא מיקרי יין דהא ודאי דין יין עליו לכל דבר בין לענין קידוש בין לענין ברכה שמברכין עליו בפה כדבירנא בבבא בתרא פרק המוכר אלא דהכא לענין איסור יינן של גוים לא גזרו עליו מפני שאין שותין ממנו אלא דרך תענוג ודבר מועט ולפרקים ואינו מצוי אצל הכל ולפיכך לא היה בכלל גזירה ועמד בהיתרו אבל יין קונדיטון והוא שיש בו דבש ופלפלין נראה מן הירושלמי שאין בו משום יין נסך והוא שיש בו על חד תלתא כלומר השליש דבש ופלפילין ואע"ג שלענין ברכה דינו כיין ויוצאין בו בפסח

כדאיתא בירושלמי בהדיא אעפ"י כן ראוי להחמיר בענין ולאוסרו שמא לא יהא בו דבש ופלפלין כל הצורך גם מפני שלא הזכירו התירו בגמ' שלנו בפי' מעתה קל וחומר ליין שנתנו בו מעט דבש או שאור דלא פקע איסורא מיניה כמו שכתב הר"מבם דאיסור שבו להיכן הלך הרי בקונדיטון לא התירו בירוש' עד דאיכא לחד תלתא דבש או פלפלין ואעפ"י שכל כיוצא בזה אין מנסכין על גבי המזבח מי תלה איסור יינן של גוים שהוא גזירה משום בנותיהן בניסוך שעל גבי המזבח וזו מנין לנו אין זה אלא מן המתמיהין ועוד והלא יין מזוג אסור לגבי מזבח ואף על פי כן יש בו איסור משום יין נסך ועוד דאע"ג דאנן לא מנסכינן אינהו מנסכי ליה כי היכי דמקרבי בעל מום שאינו מחוסר אבר ועוד ק"ל בדידן נמי מ"ל דמשום מעט דבש נפסל וכיון דנתבטל דהא יש ביטול להתיר בהיתר כדבירנא במסכת פסחים ועוד דאם כן בטלת כל איסור מגע גוי אלא ודאי שזו כשגגה שיוצא מפי השליט ואין ראוי לנהוג כן והשותה ממנו כשותה יינן של גוים והוא עובר על דברי חכמים ובו אלה ובו נידוי: ודין יין מבושל משנתמעט ממדתו על ידי בישול כדאמרינן התם אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ממדתו רבי יאודה מתיר מפני שמשביחו וסימן לדבר משיעלה רתיחה על האור ומאותה שעה מתמעט ממדתו.

## דף ל.

**תנו רבנן יין מבושל ואלונתית של גוים אסורין אלונתית בבריתא מותרת.** פר"שי ז"ל אלונתית שעשה ישראל מיין שלנו מותרת ואינה נאסרת במגע גוי כיון שכבר נתערב בה היין ואין מראהו ניכר שם והדין אמת שכל תבשיל וכיוצא בו שנתערב בו יין ובטל מראהו אפי' לא בטל טעמו אינו נאסר במגע גוי וכן נראה מן התוספתא שאמרו אלונתית של גוי אסורה לפי שתחילתה יין ע"כ. אבל הפירוש אינו עולה יפה דלא משמע הכי לישנא ופי' ר"ת עיקר שפי' אלונתית בבריתא בעיקר בריתא שעושין אותה בלא יין כשנותנין אותה באוצר כדי שלא יסריחנה היין ואין נותנין בה יין אלא אחר שמושכין אותה מן החבית כדי למשכו בחנות לשתותו מיד והכי מוכח מדאמרינן בפרק קמא דחולין הלוקח יין לתת לתוך האלונתית ולא קתני לעשות ממנו אלונתית אלמא תחלתה בלא יין ומשום הכי קתני הכא שאם ראה לגוי שמשך אלונתית מן החבית שבאוצר ולא נתן בה יין אחר שמשכח משם מותרת דבידוע שלא היה בה יין בעודה בחבית וכן פר"ח ז"ל.

**אמר רבא הלכתא יין מזוג יש בו משום גלוי ויש בו משום יין נסך.** פירשו בו דדוקא כשהוא מזוג כדינו דהיינו על חד תלתא מיא כדאמר רבא גופיה התם דכל חמרא דלא

דארי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא הא אם מזוג יותר שיש בו מים יותר מן הרביע שכבר יצא מכלל יין לענין קידוש ולענין ברכה דלא שתו ליה אינשי בתורת חמרא לא גזרו עליו לענין יין נסך דלא שייך ביה משום חתנות ובמים הוא חשוב דקיוהא בעלמא הוא. ונראין דבריהן מיהו דוקא ביין שלנו הא ביין שלהם שנפל בו מים הרי הוא באיסורו עד שיבטל בששי' וכדתנן יין במים בנותן טעם דהיינו ששים ומסתברא דיין מבושל שלנו דנפל בו יין אסור כיון דיין מבושל חמרא מעליא אשיב לכל דבר וחמרא קרו ליה דמין במינו הוא ונאסר בכל שהוא. והוא הדין דיין המזוג יותר מעל חד תלתא מיא כל היכא דשתו ליה כלל בתורת חמרא מין במינו חשיב בהדי יין בעלמא והוא אוסר או נאסר בכל שהוא.

ולענין שמרים או חרצנין של גוים שנתן לתוכן מים כיון שגופן טמא הרי הן אסורין לעולם כל זמן שיצא בהן מראה יין ואף על גב דטעמיה קיוהא בעלמא אבל בשמרים ופורצנין שלנו אמרינן התם דכל היכא דרמה תלתא ואתו ארבעה חמרא מעליא הוא אבל אתא בציר מארבעה קיוהא בעלמא היא ולא חשיב חמרא לענין קידוש וברכה וכיון שכן הוא הדין שאינו נאסר במגע גוי שאינו חשוב יין ולא שייך ביה חתנות ולא היה בכלל גזירתם שגזרו על מגע גוי ביין שלנו דלאו יין הוא אבל אמרו גדולי רבותי ז"ל דהני מילי בשמרים ופורצנין שהיו רגילין בהן בזמן התלמוד שכבר נעצרו בגת ויצא מהן לחלוחית שבהם אבל שמרים ופורצנין דידן שאינן נעצרין בגת לא אזלינן בהאי שיעורא דדילמא מיא דשדינן בהו כוליה או רוביה אשתאר תמן וחמרא דנפיק משמרים או פורצנין שהיה בהן בעין הוא דהא חזינן דזימנין סגיאין דרמיננו מיא בפורצנין דידן ולא נפיק בשיעורא דיהבינן דרמינן שיתא ולא אתו אלא ארבעה או בציר מהכי הלכך לא אזלינן בהו בהאי שיעורא וצריך אומד יפה וכל שיש בו טעם יין דינו כיין עד שיהא טעמו כטעם יין שיש בו יותר מרביע מים ולמעשה ראוי לחוש לדבריהן וכבר כתיבנא להא בארוכה בפרק המופר פירות בס"ד.

## דף ל:

**שלשה יינות הן יין נסך**. פי' שנתנסך ודאי לעבודה זרה אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה פירוש שמטמא אדם וכלים במשא ואהל בכזית פירוש כעין מת דסבירא ליה כרבי יאודה בן בתירא דתקרובת ע"ז מטמא כמת מן התורה כדלקמן אבל רבנן פליגי עליה שאינו מטמא אלא מדרבנן.

## דף לא.

**סתם יינם**. פי' ובכלל זה יין שלנו שנגעו גוי אסור בהנאה מדבריהם ומטמא ג"כ מדבריהם טומאת משקין ברביעית פי' טומאת משקין הבאין מחמת שרץ שאין מטמאין אלא טומאת קלה דהיינו אוכלין ומשקין וטומאתן לטמא אחרים ברביעית דאף ע"ג דעל טומאת עצמן בכל שהן כדמוכח בפרק קמא דפסחי' לטמא אחרים רביעית בעינן וכן גזרו כאן בסתם יינם המפקיד יינו אצל גוי וקס"ד דבלא חותם קאמר ולהכי פרכינן מההיא דתנן המפקיד פירותיו אצל גוים בלא חותם שהם כפירותיו של נכרי למעשרות ושביעית דחיישינן לאלופי והכא נמי ניחוש להכי ופרקינן דהכא במאי עסקינן כגון דשיחד לו קרן זוית פי' ונוטל המפתח דהוה ליה חותם והכי פרי"שי בסמוך דאתיא כרבי אליעזר דשרי יין אצל גוי בחותם אחד וגם לשון יחוד מוכיח כן כלומר שנטל המפתח ולכך לא פי' יותר.

**דתניא אחד הלוקח כו'**. נראין דברים דמשום כחן דרבנן נקט לוקח ושוכר דאפילו בהא אסרי רבנן דאלו לרבי אליעזר בלאו הכי נמי שרי כדמוכח סוגין להדיא וכדקתני רבי יאודה ן' בתירא המפקיד יינו אצל גוי ומלאהו יין פי' ואין ישראל דרשם דאי לא אפילו בלא חותם נמי כדאיתא לקמן במכילתין.

**ומפתח וחותם ביד ישראל**. פי' מפתח או חותם קאמר וכדאמרינן לקמן דלרבי אליעזר סגי בחותם אחד והכי נמי אחרינן בפרק כל כתבי הקדש התיר להם רבי חנינא לבית ר' לשתות יין הבא בקרונות של גוים בחותם אחד ולא ידענא אי משום דסבר לה כרבי אליעזר אי משום אימתא דבי נשיאה דאלמא רבי אליעזר בחותם אחד סגי ליה ואפשר דגמרא גמרי לה דמפתח או חותם קאמר אי נמי כדכתב בעל התרומות ז"ל מדלא נקט שני חותמות מכלל דמפתח או חותם קאמר ואשמועינן אגב אורחיה דמפתח חשוב כחותם ואפי מפתח ישן ואילו היינו צריכין מנעול חדש כדעת קצת הרבנים ז"להה מאי קא משמע לן דלהוי כאותם ועוד שהיה לו לפרש אלא ודאי כדאמרן.

**רבי אליעזר לא חייש לזיופא ורבנן חיישי לזיופא**. פי' לזיופא דחותם אחד ומיהו נראה דלרבי אליעזר צריך שיכיר סתומו וחותמו כדאמרינן לקמן בבריתא ומיהו לא סוף דבר אמרו שיכירנו בטביעות עינא שלא נשתנה דאם כן מאי זיופא שייך הכא ועוד היכי פליגי רבנן דהא טביעות עינא עדיפא מסימנא כדאיתא בפרק גיד הנשה ואפי' לעם הארץ בדבר שהוא שלו ולאפוקי אבדתא דבידן וכדפרישנא התם. אלא ודאי הכי קאמר שיעיין בשתומו וחותמו וימצאם כמות שהניחם ואינו נראה בהן שום שינוי והיינו דרבנן חיישי לזיוף בחותם אחד שמא עשה הגוי כעין חותמו ממש שזהו לשון זיוף כתב המוזכר בכל

מקום ולרבי אליעזר לא חייש וכן פי' ר"י ז"ל אבל ר"ת ז"ל כתב דברייתא דלקמן רבנן היא אבל לרבי אליעזר לא בעינן היכר חותם כלל ואעפ"י שפתחו בלא עיון מות' ומיהו אם מצא בו שינוי אסור ודברי ר"י עיקר דלא סגיא דמקיל רבי אליעזר כולי האי ביין טפי מרבנן במורייס הילכך כל שפתחו בלא היכר חותם אסור ואפי' יש בו כמה חותמות ואם שולחו לישראל חבירו צריך שיודיענו בכתבו ענין חותמו כדי שיהא לחברו היכר חותם וגם טוב הוא שיאמר כן לגוי כדברי ר"י ז"ל ואעפ"י שאין זה מעכב וכתב ר"י ז"ל דשתי אותיות חשיבי שני חותמות וזה היכר חותם הוא לכל אדם שאין הגוים יודעין לכתוב ומיהו במקום שהמשומדים מצויין או גוים יודעי כתיבתינו ראוי לחוש לכתחלה וכל שכתב שם כתב מיופה בכותב כתב ידו תו לא חיישינן לזיופא כלל ואפי' במקום משומדים ובכל הארץ הזאת אנו רגילין להתיר בכל כתב במקום חותם.

הא רבי אליעזר והא רבנן וליכא למימר גנבא גנובי למה לך דהא היא גופה קא משמע לן דבהא פליגי.

אמר רב הלכה כרבי אליעזר ורבי יוחנן נמי הכי סבירי ליה כלישנא קמא ועליהן סמכינן דהא איסורא דרבנן הוא ועוד דכל היכא דאפשר לא מוקמינן פלוגתא בין רב ורבי יוחנן והכי נמי סוגיין בפרק השוכר כדכתיבני לעיל.

והא דרבא דבסמוך ודרב אשי דלעיל כבר פירשתיה יפה ויש אומרין דהיכא דמכיר חותמו סגי בחותם אחד כדפסק רב אבל היכא דאינו מכיר בעינן שני חותמות ומשתרי בהכי כיון שאינו רואה שם שינוי דמסתמא לא טרח ומזייף שני חותמות ודין זה חדש לא הוזכר בגמ' ומה שכתבנו הוא הנכון.

**היכי דמי חותם בתוך חותם**. כלומר עד היכן חשיב ולקולא נקטינן לה דאפילו בהא סגי וכיוצא בו הא דאמרינן בפרק בתרא דיומא היכי דמי חילול השם וכתב הר"אבד ז"ל דכ"ש דשני קשרים משונים חשובים שני חותמות וכן עיקר ומיהדק הוי חותם בתוך חותם פי' דמגופת חבית בשום סימן חשיב חותם אחד כדפי' ר"שי ז"ל.

**ואי כייף פומיה לגאו הוי חותם בתוך חותם**. פי' ואפילו בלא דוסיקיה כדפר"שי ז"ל.

## דף לא:

**גזירה ישן אטו חדש**. ואם תאמר והא לקמן גבי גבנה פרכי יבישתא לא תשתרי ולא פרקינן הכי ויש לומ' דלא ביבש מינכר ולא מיחלף אבל שכר חדש בישן לא מינכר כולי האי ומיחלף.

מפני מה אסרו שכר של גוים כתב רבי הגדוי בשם רבותי הצרפתים ז"ל דגזירת אחרונים היתה לחומר בנותיהן וזהו שלא הוזכר במשנה ולא בבריתא וזהו שהקלו בו לשתותו אפומא דחנותא או בבית שלנו מה שאין כן בפתן דמיתסר אבי מצרי מתא ובכל דוכתא כדאיתא לקמן ואף על גב דתרויהו משום בנותיהן והטעם משום שזו תוספת חומרא הוא ושמצא דשמצא הוא דלקמן וכתב כי שמא זהו מה שגורסין במקצת נוסחאות מפני מה אמרו שכר של גוים אסור כלומר מפני מה אמרו האחרונים כן ונכון הוא.

**רב פפא מפקינן ליה כו'**. כתב בעל התרומות ז"ל דאפשר שאם יתאכסן אצל גוי דרך עראי או אם יהיה שם איבה אם לא ישתה ממנו שהוא מותר.

**איקלע למרגוון**. פר"שי ז"ל ישראלים חשודין היו בה כו' ואין צורך אלא מקום גוים היה ושלחו לו בתורת דורון.

## דף לב.

**ג"ה וליטעמיך קנקנים נמי לתסרו למזבן מאי שנא נודות מאי שנא קנקנים אלא אמר רבא נודות היינו טעמא גזירה שמא יבקע נודו כו'**. והכי פי' וליטעמיך דהא דאסרינן לעשות מן הנאדות שטיחין טעמא משום דכלי יין נסך אסורין בהנאה והוא הדין דלשאר תשמיש אסירי אי הכי קנקנים נמי יהו אסורין ואנן חזינן מעשים בכל יום דזבנינן קנקנים של גוים ויהבינן בהו מיא וכל מידי ולא אסרינן להו אלא לחמרא בלבד ומאי שנא נאדות ומאי שנא קנקנים אלא ודאי כלי יין מותרין להנאה חוץ מן היין בלבד ואפילו למאן דאסר בחרס הדרייני דשאני התם דהוי כמאן דאיתיה לחמרא בעין וטעמא דנודות לאו משום איסור הנאה הוא אלא גזירה שמא יבקע נודו כו' ומשום דהא זמנין דשכיח דעבדי הכי אבל שאר תשמישין מותרין ואין צריך לומר שהקנקנים שלנו שהם של עץ מותרין לישב עליהן או לעשות מהם תקרה וכל דבר ואינן אסורין אלא לתת בהן יין בלבד וכן הלכה וכדתניא לקמן גוי נותן לתוכן יין.

הא דאמרינן בדרדורין ודקבאות של גוים ששתה מהן ר"שבג בעכו יש אומרים דטעמא דידיה משוי דחשיב להו כלים שאין מכניסין לקיום דסגי להו בהדחה בעלמא ואידך סברי דמכניסין לקיום נינהו כיון דיהבי בהו חמרא תדירה והוה ליה באבטה דטייעי דלקמן ויש אומרים דלכולי עלמא מכניסן לקיום אלא דר"שבג סבר דפליטת יין של כלי גוים אינו אוסר אלא בששים שלא אמרו יין ביין במשהו אלא ביין שהוא בעין והלכתא כמאן דאסר וכדאיתא במתני'.

## דף לב:

והיוצא אסור גרסינן בירושלמי והיוצא אסור כשהכניסו לקלקלין כו'.
**אי אפשר דליכא תקרובת.** פי' וליכא למימר בהא דלא הוו מזבניה ליה כדאמרן בריש פרקין אבל לבתר דאקרבוה שפיר מזבניה ליה.
**ומני רבי יאודה היא כו'.** עד אף תקרובת ע"ז מטמא באהל פר"שי ז"ל ומינה מה מת אסור בהנאה אף תקרובת ע"ז אסור בהנאה ע"כ נראה מדבריו דלענין איסורי הנאה נמי אוקימנא כרבי יאודה בן בתירא והכי משמע מפשטא דסוגיין דהא על מתני' דהיוצא אסור קיימינן ומיהו קשיא טובא דהא לעיל אסרו יינן של גוים ובהנאה במשנתינו ולא אמרו דתהוי רבי יאודה ן' בתירא וכן בעורות לבובין וכן בכל מקום שאמרו דתקרובת ע"ז אסור בהנאה ועוד דלעיל ובפ"ק דחולין לא נחלקו על רבי אליעזר אלא במאי דקאמרינן דסתם מחשבת נכרי לע"ז הא בשהקריבוה ודאי לע"ז דכ"ע הוי איסורי הנאה לכך פירש רבינו הגדול הר"מבן ז"ל דלכולי עלמא תקרובת ע"ז אסור בהנאה כדכתיב זבחי מתים ולענין טומאת אהל נחלקו בלבד והכא לא קיימינן אלא על מאי דקתני לישני יתירה מפני שהוא כזבחי מתים דאתא תנא למימר שהוא כמת לגמרי ואפי' לטמא באהל ובהא הוא דאמרינן דהוא רבי יהודה בן בתירא ואם תאמר ומ"ש דדרשי רבנן זבחי מתים לאיסור הנאה בלחוד ולא לטומאה דהא אין היקש למחצה ויש לומר דסבירא להו דכיון דבקרא כתיב אשר חלב זבחימו יאכלו ודוד גם כן אמר ויאכלו זבחי מתים מכלל דלענין אכילה ה וא דאיתקש ובא דוד ופירש שיש בלשון הזה איסור הנאה במתים אבל לטומאה לא איתקוש ורבי יאודה בן בתירא סבר דלגמרי איתקוש והכי קאמר ויאכלו זבחי מתים שהם מתים לכל דבר ואף לטומאה והלכתא כרבי יאודה בן בתירה מכיון דסתם לן תנא כותיה ומסתברא דמודו רבנן דאית בהו טומאה דרבנן והכי משמע בפרק כל הצלמים כדבעינן למימר התם בס"ד.
**גוי ההולך לתרפות.** פי' לטעיות שלהן והוא לשון תרפא של אשה ובירושלמי אמרו שהוא לשון תרפים והכל ענין אחד ובמדרש אמרו שאסור ללכת עמהם בחבורה אחת כלל וסמכו זה למה שכתוב לא תלכו אחרי אלהים אחרים.
**אסור לשאת ולתת עמהם.** פי' כל דבר שאסור ביום אידם והוא שיהיה דבר המתקיים עד מקום תרפותם.

## דף לג.

**גוי ההולך ליריד**. פרי"שי יריד של עבודה זרה ויפה כיון שהרי מפני זה חששו דעבודה זרה זבין ודמי ע"ז שקיל בהדיה ולא הוצרך התנא לפרש לפי שסתם יריד של ע"ז הוא ומה שאמרו דגוי בהליכה מותר סתמ' הוא ואפילו למכור להם דבר המתקיים ומיירי בגוי תגר שהולך לסחורתו ואינו עובד לאותה ע"ז ולפיכך לא חשו ללפני אידיהן.

**גוי נמי נימא ע"ז זבין ודמי ע"ז איכא בהדיה**. ואם תאמר והא קיימא לן דדמי עבודה זרה ביד גוי מותרין יש לומר דקושיין הכא למאן דאמר דמי עבוד' זרה ביד גוי אסורין וזימנין דמקשה תלמודא סתם אליבא דחד ואף על גב דלית הלכתא כותיה כדכתיבנא בכמה דוכתיה.

**ישראל אם איתא דהוה ליה הכא הוה מזבן**. פירוש כי בע"ז ענייני עבודה זרה הוא שנמכרין שם ביוקר גדול אבל שאר דברים ההוצאה בהם יתירה על השבח אלא שהגוי לא חייש לריוח גדול כדי שיראה בשבחה של אותה ארורה ואם תאמר ובישראל נמי נתלי להתירה שהלך ליריד הזה לקנות עבדים ובהמות וכיוצא בהן שהוא מותר כדאיתא בפ"ק וי"ל דהכא ביריד שאין מוכרין שם אלא שאר סחורות של מטלטלין.

**מתני' נודות הגוים וקנקניהם ויין ישראל בכוס בהן כו'**. פירוש סתם נודות של עור וקנקני' של חרס וכדמוכח בגמרא ממה שאמרו עליהם החזירן לכבשן האש ונתלבנו וכולה סוגיא דהתם וכן מוכיח בפרק השוכר על מתני' דהגת. ושם מוכיח ג"כ שהקנקנים מכניסן לקיום הם וכמו ששנינו שם ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו לקיום וזה אין מכניסו לקיום אבל בנודות נחלקו המפרשים כי בעל הלכות ז"ל ואחרים עמו כתבו שהם כלים שאין מכניסן לקיום והרב אליהו מפריש ז"ל ורבים עמו ז"ל כתבו שהם מכניסן לקיום וכן דעתינו ודעת רבותי והיינו דתני להו בהדי הדדי.

הא דקתני ויין ישראל כנוס בהן אסור לומר שהיין שבהן אסור אבל הכלים עצמן מותרין הם לכל הנאה חוץ מתשמישו של יין בלבד וכדכתבינן לעיל וכן אמרו במתניתא לקמן גוי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים והלכתא כרבנן דאמרי שאין איסורן איסור הנאה וממשנתינו קשה על ר"ת ז"ל שכתב שסתם יינן של גוים אפי' יין ביין אינו אוסר אלא בששים שלא אמרו יין ביין במשהו אלא ביין נסך ודאי והא מתני' בסתם יינן הוא ומאי שנא דיין הכנוס בהם אסור ומים הכנוסין בהם מותרין אי דאיכא ששים תרוייהו שרו ואי דליכא ששים תרוייהו ליתסרו דהא יין במים בששים והוא ז"ל תירץ דמסתמא ליכא ששים דבכולה מנא משערינן ואפילו הכי מים מותרין דאפי' פחות מששים נמי הם פוגמין כל שיצא לגמרי מכלל שתיית יין והעיקר כדברי הגאונים ז"ל שאפי' סתם

יינן יין ביין במשהו והכא מסתמא איכא ששים דבכי הא שהוא דבר צונן לא משערינן בכוליה מנא הילכך היין אמור במשהו והמים מותרין משום דאיכא ס' ומה שהקילו חכמים בכאן שלא לאסור בשתיה ואילו יין ביין אוסר במשהו בהנאה שאני הכא שאין כאן ממשו של יין אלא פליטתו בלבד וקבלה בידינו מרבינו ז"ל דכל יין של גוים או מגעם שאינו אסור אלא בשתיה כשהוא בעין גם אינו אוסר אלא בששים בשאר איסורין אעפ"י שנתערב היין עצמו וממשו וכן הדברים נראין.

גמרא גרסת ר"שי ז"ל והיא גירסת הגאונים ז"ל וכן היא בכל הספרים שלנו תנו רבנן נודות הגוים גרודים חדשים מותרין ישנים או מזופתים אסורין ע"כ ולכולי עלמא כל היכא דאמרינן מותרים היינו שמותרין בשכשוך ולא הוצרכו להזכירו שאין דרך להשתמש בשום כלי בלא שכשוך וכל היכא דקתני אסורין היינו שאסורין עד שיעשה להם הכשר גמו' דהיינו מלוי וערוי או יישנם שנים עשר חדש וכיוצא בו והא דקתני גרודין חדשים מותרין פר"שי ז"ל גרודים שאין בהם זפת חדשים שנשתמש בהן יין זמן מועט וישנים שנשתמש בהן יין זמן מרובה דעל ידי כן בלע העור טובא וכן כשהם מזופפים אפי' בחדא זימנא בלעינן זפת ליין עד כאן ולא נתברר בנפירוש זה דעתו של רבינו ז"ל בנודות אם הן כלים שמכניסן לקיום או לא ואין פירושו נכון ממה נפשך דאי מכניסן לקיום אפי' חדשים אסורין דהא כל כלי שמכניסו לקיום אפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן כדאיתא בפ' השוכר דאפי' בכלים ישנים שלנו אמרו כן וכל שכן בחדשים שלהן ואם הם כלים שאין מכניסן לקיום אפילו ישנים מותרים וכדאמרינן לקמן גבי כובי דארמאי וחצבי שחימי ופתותא דבי מכבסי כלים שאין מכניסן לקיום הם משכשכן במים ומותרין והתם סתמא נקטי לה ואפילו הם ישנים אין חילוק ביניהם כלל כיון שהם דבר קשה שאינו בולע ועוד קשה לפי' איך לא פי' התנא או האמוראים בכמה זמן יהיו נדונין כחדשים או כישנים ויש שפי' ז"ל ובכללן הרב אליהו מפריש ז"ל דנודות כלים המכניסן לקיום הם ומשו' הכי תני להו תנא בהדי קנקנים שהם כן והכי נמי משמע מפשטא דעובדא דזיקי דאנס בר עדי טייעא דמשמע דאדרינהו לאלתר ואפי' הכי הצריכום מילוי ועירוי ואפי' בנודות ישנים שלנו וחדשים היינו שלא נשתמש בהן יין כלל והם גרודי' שלא נכנס בהן זפת כלל ולפיכך מותרין בשכשוך ואשמועינן דלא חיישינן שמא נתן בהן יין פעם אחת דכיון דגרודין הם אלו נכנס בהן יין כלל היה ניכר בהם ומה שאמרו קצת החכמים ז"ל דלישנא דגרודין משמ' שהיה בהם זפת אלא שנקלף והותרו בקליפה זה אינו דאם כן הוה ליה למיתני קלופין כדאמרינן בפ' השוכר עד שיקלוף את הזפת ועוד דאכתי לא איירי בדאית בהו זפת ואם איתא הוה ליה למיתני מעיקרא ישנים או

מזופתין אסורין וגם רש"י ז"ל כן פירש לקמן גרודין שלא נכנס בהן יין כלל וסיפא דקתני ישנים או מזופתי אסורין ישנים היינו כל שנכנס בהן יין כלל וכיון דנודות מכניסן לקיום הם אפי' לפי שעה גזרו בהם חכמים וכן מזופתים אף על גב שנראה מתוכן שהם צהובין והן חדשים אפי' הכי אסורין או משום יין או חומץ שנכנס בהם בשעת זפיתה או משום שנתנו בהן יין לפי שעה וציהוב הזפת מונע שאינו ניכר בהן ומדלא קתני אסורין עד שיקלוף משמע דלא מהני להו קילוף והטעם לפי שעל ידי זיפתן בולעין והיין נבלע גם בעור וכיון שמכניסן לקיו' אסורי' וכן אמרו בירושלמי ומה אם בשעה שאינן זפותות אמרת מותרות פי' בחדשים כשהן זפותות ונקלף הזפת לא כל שכן אמרו לו על ידי זיפתן הם בולעות וכן נראה זה מפירוש ר"שי ז"ל ויש גורסין בברייתא זו נודות הגוים וקנקניהם וכן גורס רבי אליהו ז"ל ואומרין דלהכי קתני להו לאשמועינן דאפילו בקנקנים שהם של חרס דוקא קנקנים שהם מכניסן לקיום ישנים אסורין הא קטנים שהן מכניסן לקיום אפילו ישנים מותרים אבל אין זה נכון וכדמוכח לקמן מההיא דאיפליגו רב אמי ורב אשי גבי כסי שהם של חרס כדפר"שי ז"ל וכלהו רבנן ואסרום כששתה בהו גוי פעם ראשון ושני לפי הפי' הנכון שפיי שם ר"שי ז"ל ורבינו אלפסי ז"ל וחבל גאונים ז"ל וכן מוכרח ממקומו כדבעינן למימר ולקמן בפרק השוכר קיימא לן כרבנן דאמרי דגת ומחץ ומשפך של חרס אסורין ולא סגי להו בנגוב כדסגי להו כשהם של עץ או של אבן והטעם מפני שכלי חרס בולע הרבה וכל שנשתמש בו יין אסור בתחילת פעם ראשון או שני הרי הוא אסור ואף על פי שמכניסן לקיום והכא לא גרסינן וקנקנים בעיקר נוסחי ואף על גב דבבריתא דלקמן קתני קנקנים לחוד וקתני חדשים מותרים ישנים אסורין לא סוף דבר לפי שהם קנקנים ומכניסן לקיום אלא משום היתרא דסיפא דנותן בהם מים או ציר ומוריס ואינו חושש נקט קנקנים ומיהו מאי דקתני סיפא מזופתין אסורין ולא סגי להו בקליפה כדפרישנא אפשר לדון כדברי האומרין דדוקא בנודות שהם מכנוסן לקיום החמירו בזה שעל ידי זפתן בולעין גזרו בהם לפי שעה אבל כלים שאין מכניסן לקיום אף על פי שהם מזופתין מותרין בקילוף ושכשוך והילכך אותם ברליטאש של עץ ומאנגאש של עור מזופתין בקילוף סגי להו אבל אין להתיר בשכשוך בלבד בלא קלוף כמו שכתבו בשם הרי אליהו מפריש ז"ל דהא לא סגיא שלא יהיו בולעין יותר על ידי זפתן כמו שפר"שי ז"ל וכמו שנראה מן הירושלמי שכתבנו לעיל ואלו דברים נכונים למבין.

ומורי הר"א הלוי ז"ל היה מחמיר יותר ואומר דאפילו כלים שאין מכניסן לקיום אם הם מזופתי' אסורים ולא סגי להו בקלוף דכיון שהזפת גרם להם לבלוע הרי הם ככלים

של חרס לדעת הגאונים ז"ל והא דקתני הכא מזופתין אסורין לא סוף דבר מפני שהם כלים המכניסן לקיום ומשום דין ישנים הוא דנקט נודות שהם מכניסן לקיום ולדעת רבינו נ"ר שלשה דברים הם אסורים עד שיוכשרו הכשר גדול האחד כלים שמכניסן לקיום והשני כלי חרס אפי חדש וגרוד שנשתמש גוי פעם ראשון או שני ואפי' אין מכניסן לקיום והשלישי כל כלי שהוא מזופת ומורי הר"שבא ז"ל נראה מודה בשתים הראשונות כדברי הגאונים ז"ל וחולק בשלישי שאעפ"י שהוא מוזפת סגי ליה בקלוף אם הוא כלי שאינו של חרס ואין מכניסו לקיום ומיהו קלוף בעי ולא כדברי ר"ת ז"ל והרי אליהו ז"ל שמתירי גם את זה בשכשוך ואעפ"י שבכלי הגת הצריכו קלוף הם אומרין דכלי הגת שאני משום שפע היין המשתמש בהם בזמן הגתות שהוא יותר מכלי שאין מכניסו לקיום.

ולהלכה לשון אמצעי משובח אלא דלמעשה ראוי להחמיר כדברי מורי הראה ז"ל וכמדומה לי שהיה אומר כן בשם רבו רבינו הגדול הר"מבן ז"ל ויש לר"תם ולר"שם ז"ל אחיו גירסא אחרת והן גורסין נודות הגוים גרודין מותרין ישנים או מזופתין אסורים והם מפרשים דנודות כלים שאין מכניסן לקיום ולפיכך אפילו הם ישנים אי נגרד הזפת מהם מותרין אבל אם הם מזופתים אפי' הם חדשים אסורין מפני הזפיתה ואסורים עד שיקלוף קאמר ואין גירסא זו בשום ספר גם אין הפי' נכון כדמוכח ממאי דכתיבנא לעיל ודוק.

**ורב זביד אמר לעולם כדאמרינן מעיקרא והכא בעידנא דשדי נעשה כזורק מים לטיט.**

פר"שי ז"ל שאותו יין של זפיתה הלך לאבוד בזפת וניטל טעמו במים הניתנין בטיט כשמתיבש הטיט הרי הן כאילו לא היו אף יין זה כלה מאליו ושוב אינו פולט ונראה מדבריו ז"ל שאפי' רבבו ביינם של גוים מותר ולפיכך מזופתי' אסורין משום דחיישינן שנתן בהם אחרי כן יין ואינו ניכר ובפע' אחת בולעין על ידי זיפתן וקשה דאם כן למה לי ישראל עומד על גביו ויש לומר דהיינו לשמור שלא יתן בו יין לאחר זפיתה ואינו נכון בעיני דלישנא דעומד על גביו לא משמע אלא לשמור בשעת מעשה והר"אבד ז"ל פי' דהכא במזפת ביינו של ישראל וישראל עומד על גביו שלא יגע בו ואי משום כחו של גוי כיון שהוא למקום שהולך לאיבוד לא גזרו בו רבנן אף על פי שהוא כחו וכן אמרו בירושלמי וחש לומר שמא נסך אינו עשוי לנסך על גבי דבר מאוס מעתה אפי' אין ישר' עומד על גביו אני אומר שמא החליפו ביינו וזה נהנה בו ע"כ. מעתה גוי ששפך מכליו של ישראל על גבי דבר מאוס מותר אבל שפך ממנו בקרקע נקי אף על גב שהולך לאבוד אסור שכן דרך המנסכין לזרקו על הקרקע.

**בר עדי טייעא כו'**. פירוש זיקי נודות אתא שאיל בי מדרשא היאך יכשירם ממלאין ומערין מים שלשה ימים פי' דכלים המכניסן לקיום הם.

**אמר רבה וצריך לערן מעת לעת**. פי' כך הוא הדין מלוי וערוי למלאות הכלי מים לגמרי ולעשות לו שפה לפיו כעין גדנפא כדי שיעלו המים על שפתו בין בנודות בין בכלים אחרים ואם לא עשה לו שפה צריך לחתכה כל אותה שפה של כלי יפה שהרי לא הוכשר ויתעכבו שם המים כ"ד שעות ולא פחות ואם הוסיף ונתעכבו שם יותר אין בכך כלום ואחר כך מערה אותן מים וממלא אותו מים אחרים כ"ד שעות אחרות ולא פחות וכן עושה פעם שלישית וצריך שיהיו השלשה מלויים רצופין כלומר שלא ישהה הכלי מעורה בין מים למים יותר מכ"ד שעות ומים של מלוי וערוי מותרין בשתיה כדתניא בסמוך גוי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים אבל אין מכשירין בהם כלי יין אחר לפי שהורע כאן כבר.

ובענין מלוי וערוי זה יש לנו שאלה גדולה דהא יין אסור שבכלים דבר צונן הוא וקיימא לן דדבר צונן אינו נבלע לעולם וכל כלי שנשתמש בו איסור נבלה ושאר איסורין בצונן מותר בלא הגעלה ואפילו הוא של חרס אינו צריך אלא הדחה מפני איסור הנדבק על פניו וכדאיתא בכמה דוכתי וחדא מינייהו בפרק קמא דחולין גבי השוחט בסכין ששחט בה טריפה ואם כן היאך יין אסור שהוא צונן נבלע בכלים ועוד אם אתה אומ' שגדול כחו של יין וחומץ שהוא נבלע בצונן היאך אתה דן סופו להקל להכשירו במים צוננין והא ודאי קיימא לן שאין דבר צונן מפליט שום איסור ואפי' זה הצונן דבר חריף כגון שומין ופלפלין וכיוצא בו שהרי מותר לדוק במכתשת של גוים של עץ וכיוצא בו אחר ששפשפה והדיחה יפה שאין איסור על פניה תבלין חריפין שלנו דאף על גב דכל שיצא מכלל צונן בולע כדחזינן בבית השחיטה כי מפני שיצא מכלל צונן בולע איסור שעל הסכין ובעי קליפה אם הדיח הסכין האסור של גוים יפה מותר לשחוט בו ולא חיישינן דילמא מפליט ליה בית השחיטה לפי שאין מפליט איסור בלוע אלא רותח גמור ומאן דאמר בית השחיטה רותח לא שהוא רותח גמור שהיד סולדת בו דהא לא הוי הכי אלא שכל שיצא מכלל צונן קרי ליה רותח לבלוע איסור בעין דכל איסור שנפל לקדרה שאינה צוננת דינא כאילו היתה קדירה רותחת אבל אינו מפליט איסור בלוע אלא רותח גמור ואם כן היאך מפליטין מים צוננין איסור היין הבלוע בכלי הא ודאי לא מצינן כלי אסור נכשר מידי דפנו במים שאינן רותחין אפי' שהה בהן כמה שנים.

אומר רבינו נר"ו דודאי אסור כלי יין נסך איני משום בליעה ממש אלא דאיידי דאית ליה לחמרא חריפות גדול קולט הכלי טעמו כל כלי כפי מה שהוא וכלי חרס קולט ובולע

יותר וכשממלאין ומערין אותן מים המים האלו מתוך שהייתן שם מרפין דופני הכלי ונכנסין ונבלעין ומפיגין טעם היין שבהן עד שאין בו תורת יין כלל וחכמים הבקיאין בדבר הם אמרו והם אמרו מעתה כלי של עץ שנשתמש בו יין אסור וגרדו מבפנים יפה יפה עד שהסיר כל שחרורית שבו ומגיע עד הלבן הרי הוא כשר אף על פי שהיה כלי המכניסו לקיום וכן אמרו בשם בעל התרומות ז"ל והרי זה נכון מפי רבי' נר"ו.

ואסיקנא דאחד נודות שלנו ואחד נודות שלהם קנקנים של חרס סגי להו במלוי וערוי ג' ימים וסתמ' קאמרינן ואפי' מזופתין מעתה כל כלי המכניסן לקיום או כל כלי מזופת ואפילו קטן מאד כגון הברליטאש והבוטש וכל כלי חרס שתחילת תשמישו על ידי גוי בעו לעולם מלוי וערוי או ישנן וסגי להו לעולם בהכי ובר מהני אם הם כלי הגת בעו נגוב או קלוף ונגוב ואם אינן כלי הגת סגי להו בהדחה ושפשוף יפה במים ואפילו נתישנו ברשותן כגון צלוחיות וכוסות של עץ או של מתכת או של זכוכית שלהם שאינן מזופתין.

**תנו רבנן קנקנים של גוים חדשין מותרין ישנים אז מזופתין אסורין**. פירוש עד שיכשירם הכשר גדול.

**גוי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים**. פירוש אפי' להשתמש בהם לכתחילה והם מותרין בשתיה ואי עביד הכי שלשה ימים כדי מלוי וערוי הרי הכלי מוכשרין מאיליהן וכן אמרינן לקמן בציר ומורייס וכן פי' הר"אבד ז"ל וכי תימא והיכי שרינן למעבד הכי דהא אין מבטלין איסור לכתחילה מסתבר לי דהכא לא שייך למימר האי טעמא שאם נותן בו מים למלוי וערוי להכשירו והוא מוכשר בכך ליכא בהא משום בטול איסורין שהרי כך הוא דרך הכשרו שנתנו חכמים בכלי יין נסך ואם הוא נותן בו מים לשתיה ואינו ממלא ומערה כראוי להכשיר הרי לא בטל שום איסור שהרי הכלי עדין הוא באיסורו כמתחילה ולא עוד אלא שכך היה דינו מתחיל שלא אסרו חכמים כלי יין נסך אלא להשתמש בהן ביין בלבד אבל לא בשאר משקין והיינו מטעמא דאמרן כך דנתי לפני רבינו נר"ו.

וראיתי בשם ה"ר רבינו יונה ז"ל שהיה מתרץ דלהכי שרינן ליה לבטוליה לכתחילה משום שהוא אסור בלוע על ידי קליטה בלבד ואינו אלא משהו וכיון דאיכא הני תרתי מבטלין אותו לכתחילה ודבריו צריכין חזוק דההיא דקדרות בפסח אל ישברו אלא משהי להו לאחר זמנן ועביד בהו לכתחילה לאו משום דחמץ דאית בהו משהו דהא אפי' בקדרות של דייסא וחביץ קדירה אמרינן לה אלא טעמא דידהו משו' דהיתרא בלעו כדפרישנא בדוכתא ומה שכתבנו עיקר.

גוי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר או מורייס וחוזר ונותן לתוכו יין ואינו חושש ואסיקנא דאפי' לכתחילה שרי למעבד הכי מפני שהציר או המורייס הם דברים חדים ושורפין כל האיסור מיהו לא יהיב תלמודא שיעורא כמה ישהה שם הציר או המורייס ומשמע דבעי שישהה שם שלשה ימים רצופין אלא שאינו צריך למלאות ולערות במים וכן דעת מורי נר"ו. וכן נמצא בפירוש רבי מאיר הלוי ז"ל ואנו אין אנו בקיאין בציר ומורייס זה ולא עבדינן ביה מעשה כלל וכל שכן דלא מכשרינן כלי במי מלח אפי הם עזים הרבה שאין לנו אלא מה שאמ' בתלמוד והוי יודע שאין הכשר מילוי ועירוי אלא במים מן הטעם שכתבנו למעלה אבל לא ביין ולא במשקה אחר וכמו שאמרו גבי ומורק ושוטף במים במים ולא במזג ולא בחלב ולא בשאר משקין ואף על פי שנראה בירושלמי היתר מלוי וערוי ביין כשר אנן לית לן אלא גמרא דילן והא דקתני ואינו חושש איכא למימר דציר ומורייס עצמן מותרין באכילה לפי שאין בהן פליטת אסור וכדכתי' במים דמלוי וערוי.

## דף לג:

תני רב זביד בדבי ר' הושעי' הלוקח קנקנים של גוים כו' ישנים או מזופתין נותן לתוכן ציר או מורייס לכתחילה ואינו חושש:

**בעא מיניה רב יאודה מרבי אמי החזירן לכבשן האש ונתלבנו מהו**. כלומר מי מתכשרי קנקנים בהכי א"ל ציר שורף אור לא כל שכן אתמר נמי אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן קנקנים של גוים שהחזירן לכבשן האש כיון שנשרה זיפתן מהם מותרין פירוש כיון שהגיע הליבון שמבחוץ עד שנשרה זפתו שהוא מבפנים הא ודאי נשרף היין שבדפניו אמר רב אשי לא תימא עד דנתרי אלא אפי' ריפיא מירפיא.

**קנסא פליגי בה רב אחא ורבינא**. פירוש פלוגתייהו קאי אהא דאמרינן ריפויי מירפיא אבל לא שלט בו האור יותר וחד שרי דסבר דלא גרע הא מציר ואידך אסר דלא חשיב הא כציר ואינו שורף שלא שלט האור בדפנותיו אבל אם נתערבו שם יותר עד שאין אדם יכול להניח ידו בדפניהם מבחוץ והיא סולדת בו דכ"ע שרי ולא גרע מציר וכן כתב בעל התרומות ז"ל וכן נראה מלשונו של ר"שי ז"ל ויש שאוסרין אפי' בזה.

ולענין הגעלה בחמין רבו בו הסברות ומה שקבלנו מרבי' נ"ר דודאי בכלי חרס לא מהניא הגעלה ולהוצי' מידי הכשר גדול ולא מידי נגוב בכלי הגת משום דכלים של חרס לאו בני הגעלה נינהו וכדאמרינן הכא דקנסא לא מהני להו ולא גרע קנסא מהגעלה בכלי ראשון אבל בכלים של עץ או של מתכת דמהניא להו הגעלה בעלמא מהניא להו לענין

יין נסך לכלי המכניסו לקיום הגעלה בכלי ראשון דוקא ולכלי הגת שהכשירם בניגוב אפילו הגעלה בכלי שני וכדאמרינן בפרק השוכר אמר רבא נעוה ארתחו כלומר גת של אבן או של עץ הכשירוהו במים רותחין והא ודאי דגת לא אפשר ליה בכלי ראשון על גבי האור אלא לערות עליו מים רותחין מכלי ראשון ועירוי מכלי ראשון לענין הגעלה דינו ככלי שני כדמוכח מעובדא דרב עקביא גבי יורה גדולה שלא מצאו לה הכשר אלא על ידי גדנפא.

ואע"ג דלענין מבשל בשבת איכא מאן דאמר בירושלמי דחשיב ככלי ראשון שאני התם דלענין בשול שבת לא בעינן בשול גמור אלא כל שמבשל בכדי שהגיע למאכל בן דרוסאי חייב כאלו בשלו לגמרי ולפיכך אם עירוי מכלי ראשון מבשל כשיעור זה דינו שיהא בכלי ראשון אף על פי שכח כלי ראשון גדול ממנו שאין בו הפרש בין מועט למחצה אחר שהוא הגיע למאכל בן דרוסאי אבל לענין הגעלה אינו כן דהתם כבולעו כך פולטו וכיון שכלי זה בלע מכלי ראשון ואין כאן עירוי מכלי ראשון גדול ככלי ראשון עצמו לא סגי לן ביה אלא למי שבלע על ידי ערוי אבל לא למי שבלע בכלי ראשון וכמו שנבאר עוד בשלהי מכילתין בס"ד.

וכל שנאסר על ידי בשול בחמי טבריא אף מתכשר בהגעלה בחמי טבריא.

מעתה מאי דאמר רבא נעוה ארתחו על ידי עירוי שאינו חשוב לענין הגעלה אלא ככלי שני משום דסבירא ליי דכלי הגת שהכשירן בנגוב סגי להו בהגעלה מכלי שני מפי רבינו נר"ו.

**איבעיא להו מהו לתת לתוכן שכר**. פי' להכשירן כעין מורייס שאף בשכר שלהם היה חריפות משום מרירות הכשות שבו רב נחמן ורב יאודה אסרי שאין כחו כל כך בציר ורבא שרי ורבינא נמי ס"ל כותיה ועבד ביה עובדא ואף על גב דטעו למירמי ביה חמרא בלא הכשר אפי' הכי לא חש למימר משום האי חששה דאמרינן אקראי בעלמא הוה ולא טעו אינשי בהכי דמחלף להו חמרא בשיכרא וכיון דרבא ורבינא דאינון בתראי שרו הלכתא כוותיהו.

**אמר רבי יסנא אמר רבי אמי כלי נתר אין להם טהרה עולמית מאי כלי נתר אמר רב אשי כלי מחפורת של צריף**. פי' הנקרא בלעז אלו"ם ובערבי אלשב והוא בולע הרבה מיהו דעת רבינו הגדול ז"ל דלאו עולמית ממש אלאו דלא מתכשרי לאלתר על ידי ציר או במלוי וערוי אבל בישנן שנים עשר חדש מתכשרי דלא עדיפי מזגים וחרצנים של גוים דמתכשרי בישון שנים עשר חדש ויש לבעל הדין לחלוק ולומר דלשון עולמית לא משמע אלא שאיו להם טהרה עולמית ואפי' בישון שעל ידי הצריף בולעין הרבה והוו

להו כחרס הדרייני אבל חרצנים וזגים אין לחות היין שבהם כל כך וכלה בשנים עשר חדש אלא שאין לנו אלא מה שכבר הורה זקן. דכי פרוק רופילא אנוס הנהו כובי מפום בדיתא רמה בהו חמרא ואהדרנהו נהליהו אתו ושיילוה לרב יאודה אמר להו דבר שאין מכניסן לקיום משכשכן במים ומותרין פי' מורי נר"ו דהני כובי כלי הגת הן והא קמ"ל דאע"ג דכלי הגת בעו ניגוב הני מילי כשבא להשתמש בהן בזמן הגתות אבל אם בא להשתמש בהן שלא בזמן הגתות דינן ככלים קטנים שאין מכניסן לקיום ובהדחה סגי להו והכי מוכח לקמן במתני' דנטל את המשפך מיהו דוקי בכלי הגת אבל גת גופיי לעולם בעיא ניגוב בדינה ואפי' בכלי הגת דוקא שאינם מזופתין שאין הכשירם בניגוב אבל במזופתין לעולם בעו מלוי וערוי ושכשוך והדחה האמורין בכלים שאין מכניסן לקיום היינו שטיפה ושכשוך במים היטב.

**אמר רב עוירא הני חצבי שאימי דארמאי**. פירוש שעשוין מאדמה אדומה וקשה כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים פירוש דהוו כלים קטנים שאין מכניסן לקיום וכיון דלא בלעי טובא דינם ככלי עץ או מתכת שאין מכניסן לקיום שאעפ"י שנתישנו ברשות גוי ביין אסור סגי להו בשכשוך והכי מוכח מלישנא דחצבי דארמאי שתחילת תשמישן על ידי גוי היה ושלא כדברי הר"אבד ז"ל ועל דרך הזה אתה מפרש הא דאמר רב פפי הני פתותא דבי מיכסי כיון דלא בלעי טובא תשכשכן במים ומותרין.

**כסי רב אתי אסר ורב אשי שרי כו'**. פירשה רבינו תם ז"ל בכלים של עץ והא ודאי כוסות של עץ כיון שאין מכניסן לקיום לדברי הכל בהדחה סגי להו ואף על פי שהיה תחלת תשמישן על ידי גוי כדכתיבנא לעיל אלא הכא בהדחה זו האמורה בכלים שאין מכניסן לקיום פליגי היאך דינא ומפרש השמועה כך אי שתי בהו גוי פעם אחת ושתים כולי עלמא לא פליגי דאסיר פירוש אם שתה בהם גוי ובא ישראל לשתות בהם ולא הדיחם אלא שני פעמים דברי הכל אסורין כי פליגי בפעם שלישית כלומר שהדיחם שלשה פעמים והלכתא פעם ראשון ושני אסור ושלישית מותר דבעו הדחה שלשה פעמים ובהכי סגי להו והביא ראיה לדבריו דבעו הדחה שלשה פעמים מהא דאמרינן בהגדת אחשורוש ודתיהם שונות מכל עם אילו זבוב נופל לכוסו חובטו ושותהו ואילו אדוני המלך נוגע בו שופכו בקרקע ולא עוד אלא שמדיח הכוס ג' פעמים וגבי חרצן של זב וזבה נמי אמרינן דבעו הדחה ג' פעמים אלמא אין צחצוחי משקה יוצאין בהדחה בפחות משלשה פעמים ואין פירוש זה הולמתו השמועה כלל חדא דהיכי פתח למימר כסי רב אמי אסר ורב אשי שרי ועדין לא הזכיר דין הדחה כלל ועוד מאי האי דקאמר אישתי בהו גוי פשיטא דאילו לא שתי בהו לא היו צריכין הכשר ולשון פעם אחת ושתים לא אתי

שפיר אלא ודאי עיקר הפי' כמו שפירשו רבותינו הגאונים ז"ל דהני כסי דפכנא נינהו ולפי שכלי חרס שתחלת תשמישו על ידי גוי אפילו אין מכניסו לקיום צריך הכשר גדול דמלוי וערוי לפי שהוא בולע הרבה בתחילת תשמישו ואם היה תחילת תשמישו בה יותר דינו מכאן ואילך ככלי עץ או מתכת איפליגו הכא אימתי חשוב תחילת תשמישו על ידי גוי ואמרינן אי שתי בהו גוי פעם ראשון של תשמישו או אפי' פעם שני ולא פעם ראשון דברי הכל אסור עד שימלא ויערה דבפעם ראשון או אפי' שני חשיב תחילת תשמיש על ידי גוי כי פליגי בפעם שלישית כלומר שפעם ראשונה ושניה נשתמש בהן ביין דהיתר ושלישית ביין אסור מאן דאסר סבר דאכתי חשיב תחילת תשמישו על ידי גוי שעד פעם שלישית הוא בולע הרבה ומאן דשרי סבר דבפעם שלישי' לא בלע טובא וכבר נבלע ושבע זה יין של היתר וחשיב תחילת תשמישו על ידי ישראל והלכתא פעם אחת וב' אסור ובעי הכשר גדול ושלישי' מותר וסגי ליה בהדחה וכן הלכה.

ולענין דינו של ר"ת ז"ל מדלא פרישו ליה בגמרא משמע דהדחה בפעם אחת יפה סגי לה וכדקתני סתמא לעיל משכשכן במים ומותרין אלמא בחד שכשוך סגי מדלא פריש. וליכא ראיה מחרצן של זב וזבה של מימי רגליהם דשאני זיבה שהיא נדבקת בכלי ואין צחצוחי זיבה שבו מסתלקין עד שידיחנו שלשה פעמים אבל הכא גבי יין ליכא למימר הכי שאינו דבר הנדבק ובהדחה אחת סגי להו מן הדין אלא שנראה שהיו נוהגין אומר להדיחו ג' פעמים כההיא אגדת דמגילת אסתר רבתי וגם עכשיו נוהגין העולם כן ומנהג יפה הוא לנהוג כן לכתחילי' אבל בדיעבד סגי בפעם אחת.

**אמר רב זביד הני מאני דקוניא**. כלומ' כלי חרס השועין באבר שאנו קוראין בערבי אלחלת'ם אוכמי וחיורי שרו פירוש מותרין כאילו היו כולם של מתכת שאם אין מכניסן לקיום סגי להו בהדחה אפילו תחילת תשמישן באיסור אבל דעת הר"אבד דכיון דסתמא קאמר הני מאני דקוניא וכל מאני במשמע ואפילו מכניסן לקיום אלא שצריך ניגוב מפני רוב היין המתיבש הא לאו הכי אין כלי מתכות ולא כלי קוניא בולעין בצונן אף על פי שמכניסן לקיום וכן הדין בכלי זכוכית שכלי זכוכית לענין צונן דינן כמתכת אבל לענין חמין דינן ככלי חרס שאינם יוצאין מידי דפנם.

**ירוקי אסירי משום דמצריף**. פירוש ירוק הוא על ב' ענינים בתלמוד האחד שאנו קורין גרוג והב' וירט וכן פי' בכאן וירד והיו נוהגין לתת צריף בירוק ולפיכך אסור ומשמע דלא אסירי אלא תחילת תשמישו על ידי גוי שהצריף לעולם הוא בולע בתחילתו כל צורכו: ופי' רבינו נר שדינן כענין כלי נתר שאין להם טהרה עולמית על הדרך שפירשנו למעלה ואינו מחוור לי דכיון דאמרי ואי אית בהו קרטופני אסירי מכלל דכולהו כי אדדי

נינהו ולא דמי לכלי נתר דשאני הכא שהקוניא מגין קצת ותדע דהא אמר אמימר דאפיי ירוקי שרו ואף על פי דלא פליגי בכלי נתר כנ"ל. וטעמא דקרטופני דכיון דאית בהו בקעים אין אבר באותן בקעים ובולעין שם דרך שם וחזר דינם ככלי חרס שאם תחילת תשמישן על ידי גוי בעו מלוי וערוי וכן פיי אדונינו רבינו הגדול ז"ל וכן דעת מורי נ"ר: והלכתא כרב זביד דהכי איפסיק הלכתא כוותיה בפרק שני דייני גזירות והשתא בקוניא דידן קמינן עלן וקים לן דלא רמו בה צריף כלל הילכך לענין יין נסך כולהו שנו כדין כלי מתכות אלא דאי אית בהו קרטופני אסירי ובעו מלוי וערוי אם היה תחילת תשמישן על ידי גוי ולפי שרובם יש בהם בקעים אלו בזמן הזה ראוי להזהר שלא לשתות יין בכוס דחרס של גוי אפיי דקוניא אלא אחר מילוי ועירוי אבל בכוס דקוניא דידן דשתי ביה גוי לעולם סגי ליה בהדחה ולא נאסר כוסו של גוי אפיי של חרס אלא לשתות בו יין אבל לא למים ושאר דברים כדכתיבנא לעיל. ואסיקנא דלענין חמץ בפסח כולהו אסירי אף על גב דלית בהו צריף ולא קרטופני דהתם תשמישו בחמין ובלעי דהא חזינא להו דמריתי כלומר שנשחרים בדיו ומדמייתי ודאי בלעי והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפנו בעולם פיי בשום הכשר אבל בחזרה לכבשונות יוצא כדמוכח התם אלא דהא לא חשיבה פליטה אלא כלי חרס ופנים חדשות והוי יודע דכל כלי חרס שנשתמש בו בחמין כיון שאין לו הכשר לענין חמין שאינו יוצא מידי דופנו אסור להשתמש בו אפיי צונן אחר שפשוף יפה ולפיכך לא אמרה בו תורה תקנה אלא שבירה ולא מן הדין דמה שאמרה תורה בכלי חרס ישבר טעם אחר הוא כדבעינן לפרושי לקמן במכילתין אלא משום גזירה דילמא משתמש בהו חמין והיינו ההואפינכה דמלח בה בישרא דתברה ר' אמי כדאיתא בחולין והיינו דאמר רב קדרות בפסח ישברו ולא אמר שיקיים אותם להשתמש בהן בצונן מיהו רבינו נר"ו אומר דדוקא לכתחילה אבל בדיעבד מותר ואפילו עשה כן במזיד ואף על גב דכל שאסרו חכמים לכתחילה אם עשה כן במזיד קנסו אותו כגון המבשל בקדירי דלא בת יומא במזיד שהוא אסור לו הכא כיון שאין איסורו מחמת עצמו כלל אלא אטו תשמיש חמין משום נטירותה יתירתא מותר בדיעבד אפיי עשה במזיד וכן נמי כשאסרנו לכתחילי דוקא בכלי חרס שלנו אבל בכלי חרס של גוי אם נתאכסן ישראל אצלו משתמש בהם ישראל אחר הדחה יפה בצונן דבכלים של גוי ליכא למיגזר צונן אטו חמין שאין תשמישו בו אלא עראי ולפי שעה והא דאמרינן זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן למדנו דבהא תליא מילתא ואם נשתמש בכלי יין נסך בחמין כולהו אסירי מעתה גוי שעשה פתיתין חמין ביין בכוס של חרס או זכוכית הרי שנאסר על ידי חמין ואינו יוצא מידי דופנו לעולם ואסור להשתמש בו כלל מכל מקום אין דברים

אלו אלא בשנודע לנו זה בודאי אבל מן הספק כיון שרוב תשמישין בצונן אין חוששין שמא נשתמש בהן בחמין ומן הדין מותרין להשתמש בהם בצונן אחר הכשירם הראוי להם שהרי יש בו כמה ספקות שמא לא נשתמש בהם בחמין ואם תמצא לומר נשתמש שמא לא נשתמש בו היום וכל איסור בלוע בחמין שאינו בן יומו נותן טעם לפגם ומותר מן התורה אפי' לכתחי' כבר כתבנו שאפי' נשתמש בו חמין בודאי לא נאסר להשתמש בו צונן אלא בכלי שלנו אבל בכלי של גוי ברשותו לא גזרינן צונן אטו חמין ושמעינן נמי מהכא דכי אמרינן נמי לענין פסח דירוקי וחיורי ואוכמי כולהו אסירי דוקא כשתשמישן בחמין אבל כשתשמישן בצונן חיורי ואוכמי שרו ירוקי אסירי משום דמצריף ואי לית בהו צריף אפילו ירוקי שרו מעתה כוסות וצלוחיות של שאר ימות השנה שנשתמש בהן חמץ בצונן מותרין להשתמש בהן בפסח וכדפרישׁ בדוכתא בס"ד.

## דף לד.

הא דאמרינן מתענין לשעות לא בא לומר שמתפללין בו תפלת תענית דהא במסכת תעניות אמרינן מתענין לשעות והמתענה לשעות מתפלל תפלת תענית דאלמא תרי מילי נינהו וגם לא בא לומר שיש רשות לאדם להתענות לשעות דהא פשי' אלא כך הוא הענין דעיקר תענית שאדם מקבל עליו אף על פי שאינו נדרו אסר כלל ולפיכך לוה אותו ופורע מכל מקום הרי הוא מעין נדרי צדקה שמקבל עליו לעשות תשובה ולהתודות על עצמו ולפיכך אמרו שהוא לוה אותו כעין שאמרו באומר סלע זה לצדקה דעד שלא בא ליד גבאי מותר לשנותם ועל זה אמרו שם בענין לוה אדם תעניתו ופורע וכי נדר הוא אי נמי לא יהא אלא נדר לומר שאינו נדרי איסר ומכל מקום הוא נדרי הקדש וכמו שפי' שם רבינו הגדול ז"ל ועל זה נסתפקו בתענית שעות כי אולי אין בו עיקר לתפוס בו נדר כלל ויכול לחזור בו ואסיקנא דמתענין לומר שחייב לקיים דברו ואמרו עוד שמתפלל בו תפלת תענית וזהו כפתור ופרח ובמקומה אמ' והוא שלא טעם כלום כל היום ופרכינן אם כן פשיטא ומהדרינן לא צריכה דאימלך אימלוכי' ור"שי ז"ל פירש שלא טעם שחרית שלא לשם תענית אלא שנמלך אחרי כן להשלים היום בתענית וכיון ששקעה עליו חמה בתענית וגם לא טעם כלום כל היום הרי זה תענית ומתפלל בתפלת מנחה תפלת תענית והקשו עליו דהא אמרינן התם דכל תענית שלא קבלה עליו מבעוד יום לא שמה תענית ואמרו אליבא דשמואל דצריך לקבלו בתפלת המנחה ויש לומר דהתם לענין תענית גמור אבל לתענית שעות עולה דסוף סוף הרי קבל גם שעות אלו מקודם לכן וק"ל אם כן למה אמרו שם דדמי למפוחא דמלי זיקא ליהוי כתענית שעות מיהת ויש לומר דכיון דאיהו

לתענית גמור נתכוון אף לתענית שעות אינו עולה לו ולפי זה אתי שפיר מה שאמרו בירושלמי הריני בתענית עד שאשנה פרקי וחשבוהו תענית שעות וכשאמרו כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית אינו אלא לעניין מקבל עליו תענית גמור ובתוספות אמרו לא צריכה דאימלך אמלוכי כי מבעוד יום קבל עליו בתפלת המנחה להתענות למחר עד חצות וכשהגיע חצות קבל להשלימו בתענית דהשתא הוי תענית ומתפלל תפלת תענית דסוף סוף הרי קבלו עליו מבעוד יום ושקעה עליו חמה ולא טעם כלום כל אותו היום אלא שבא במפוזר בקבלת שעות ואין לנו שיטת הירושלמי שאמרו הריני בתענית עד שאשלים פרקי ובמקומה פרשתיה יותר בס"ד.

**האי דורדיא דארמאי כו'**. קשיא ליה לר"תם ז"ל מה שאמרו בתוספתא שמרים שיבשו אסורין ותירץ דהתם בשלא נתמדו והכא בשנתמדו יפה ואחר כן עבר עליהם שנים עשר חדש ועל דרך זה התירו גם חרצנים וזגים של גוים ובארץ אשכנז שנהגו לחמץ עיסה בשמרים שלא נתמדו הרי הכל אסור בהנאה דכיון דמוקים אוקמי כמאן דאיתיה לאיסורא בעיניה דמי.

## דף לד:

**אבטא דטיומי**. פירש רבינו אלפסי ז"ל תבשיל שנותנין בו יין של גוים ונקרא מצלאל עקבי ואינו נכון דההוא אין לו היתר לעולם שכבר נאסר הכל וכשנתנו בו יין של גוים אלא הכא כלי קטן הוא שנותנין בו הולכי דרכים יינם תדיר ואינו עומד לעולם ריקן ולפיכך דנו אותו ככלי המכניסו לקיום מפי רבינו נר"ו.

**מתני' המורייס וגבינת בית או ניקי**. פירוש טעמא דגבינת מפרש בגמרא דרבי מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא והכא נמי חייש לעגלים של אותה העיר שנשחטין לעבודה זרה שהעמידו בקיבתן ורבנן לא חיישי למיעוטא והמורייס איסורו משום חשש יין נסך שנותנין בו כדאיתא בגמרא שלעולם אין עושין מורייס אלא מדגים טהורים ואי מערבי ליה מיסרא סרי ולפיכך כל שאין דרכו לתת בו יין או במקום שהיין ביוקר מן המורייס מותר כדאיתא בגמרא שלא גזרו בגמרא במורייס גזירה מוחלטת כמו שגזרו בפת ושלקות וגבינה של גוים אלא והכל לפי מה שהוא וכדחזי שחלקו בין מורייס אומן למוריס הדיוט והתירו ההוא דאתא לגמילה דעכו משום דאתי מדוכתא דלא שכיח ביה חמרא.

וכן פסק הר"מבם ז"ל ולכן נהגו עכשיו לאכלו בקצת המקומות לפי שאין נוהגין לתת בו יין ופלוגתי' דר"מ ורבנן תליא במה שאמרו לקמן בגמרא גבי כבשין דחמרא דמורייס אית בה חדא לגריעותא דאיכא טעמו וממשו של יין וחדא למעליותא דלא שדו ביה

חמרי למתוקי טעמא אלא לעבורי זוהמה ורבנן סברי דכיון דלא עביד אלא לעבורי זוהמה ואינו מעיקר המאכל ולא משלים בו כלום דיינו לאוסרו באכילה ורבי מאיר סבר דכיון דאית ביה טעמא וממשו הרי אוסר תערובתו כמוהו בהנאה ומה שאמרו דאית ביה טעמו וממשו של יין פירש הר"אבד ז"ל דברים כפשוטן שיש בו טעם יין ומראית יין ואינו נכון דאם כן למה חלקו בין מורייס אומן לשל הדיוט ובין ראשון ושני לשלישי הכל לפי המראה ולפי הטעם.

ועוד דבההוא דאתא לנמילה דעכו ובדקוהו במראה או בטעם על ידי קופילה כיון דאפשר לעמוד על בריו ואל יסמכו על טעם דהתם לא שכיח חמרא וטעמא דאקולי ופשורי דהוו אידא דצור לכך הנכון כמו שפירש הרב רבינו יונה ז"ל דעיקרו וממשו שאמרו לא טעם הנכר לחיך וכל שכן מראה היין אלא כלפי שהקשו שם ממורייס לכבשים לר"מ דהכא אסר בהנאה והתם שרי הוצרכו לומ' שאינו דומה דבמורייס היין שבו נאכל עמו ממש ואם אינו נרגש והוא המכשירו לאכילה מה שאין כן בכבשים שאין הרוטב שלהם נאכל אלא הירק וכן נראה מפי' רש"י ז"ל ולזה הפי' הסכים מורי הר"שבא נר"ו.

גמרא מאי איריא רוב אפילו מיעוט נמי קשה לי למאי דס"ד דרוב ממש הוא אמאי לא מקשה לרבנן למה לא אסרוהו ויש לומר דמקשה גופיה שפיר הוה ידע דרוב עגלים מיעוטה הוא אלא שהיה סובר דרבי מאיר חייש אף למיעוטה דמיעוטה.

**כיון דאיכא רוב עגלים ואיכא נמי שאר בהמות**. פירוש דכל היכא דהוי חד מיעוט בחד ספק אפילו הוא מועט מאד במספר חייש רבי מאיר דהיינו דחייש לסריס ואילונית אבל היכא דאתי מתרי ספיקי הוי מיעוטה דמיעוטה ולא חייש ליה רבי מאיר והכי מוכח הכא והיינו נמי לישנא מיעוטה דמיעוטה.

**באומר בגמר זביחה הוא עובדה**. פי' שעשה השחיטה עצמה לע"ז ונקט גמר זביחה משום דריש לקיש סבר אינה לשחיטה אלא בסוף כדאיתא במסכת חולין וכן פר"שי ז"ל.

**כהן שדעתו יפה שורפה חיה**. פי' דקיבת איסורי הנאה חוץ מע"ז פרשה בעלמא הוא ולאו למימרא שיהא פרש ממש דהא ודאי חלב גמור הוא וכדתניא קיבה שבשלה בחלבה אסורה וההיא ודאי לאחר חזרה היא אלא למימרא שהוא חשוב כפרשה כלומר בדבר הכנוס שם ממקו' אחר וכבר ביררנו זה בפרק כל הבשר בס"ד.

**משום דניחא ליה בנפחה**. פי' ודעתו להתפיס אסו' ולעשות תקרובת אף מפרשה. ואמרו בירושלמי ומה בין זה לטבעת הנמצא במעי בהמה של עבודה זרה. והשיבו זו גופה כלומר שמתנבל בגופה וזו אינה גופה.

## דף לה.

**ישמעאל אחי היאך אתה קורא כו'**. מפורש יפה בפי' רש"י ז"ל.
**גירסת ר"שי ז"ל אלא אמר רבי ירמיה לפי שאי אפשר לה בלא צחצוחי חלב**. ופי' הוא ז"ל דטעמא לאו משום נקורי אלא מפני שמצחצחין פניה בחלב שלהם ויש בו תערובת חלב טמא וקאי ביני אטיפי והקשו עליו ז"ל דכיון דאיסורא משום חשש חלב טמא הוה ליה לומר כן בפירוש ולאו קושיא היא דכיון דכל חלב שלהם אסור מפני חשש זה סתמו כפירושו ורי תם ור"ח ז"ל לא גרסי אלא ותשלום האוקמתא הראשונה היא דלעולם משום ביקורי ודקאמרת יבישתא שרי לא קשיא שלא אמרי שאין הארס מניחו ליבש אלא כשנתערב בגבינה אבל הכא שלאחר שנעשית הגבינה צחצחה פניה בחלב מגולה הא ודאי שפיר מניחו ליבש כך פירש ר "ת וכן אמרו בירושי' למה הוא אסור משום גלוי ויעמיד אמר רב שמואל בר רב יצחק מפני הארס הנתון בין הנקבים.
**מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה**. הקשה הרא"ם ז"ל אפילו בעור קיבת שחוטה נמי הרי הוא אסור משום בשר בחלב כדתניא המעמיד בעור מהקיבת אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור ותירץ דהתם בדיהיב טעמא דאע"ג דאוקומי מוקים דרך בישול אסרה תורה אבל דכשהוא בעור קיבת נבלה לא בעינן טעמא כיון דאוקומי מוקים והראב"ד ז"ל תיריץ דאי משום חשש עור קיבת שחיטה לא היינו אוסרין על הספק כיון דאפילו ודאי איסורא דרבנן הוא דהא צונן בצונן הוא ואין זה מספיק לפי מה ששמענו שהמעמידו בעור הקיבת מרתיחו בתחילה ואחר כך מעמידו וקמא עיקר ועוד יש לומר דאין הכי נמי אלא דקשטא דמילתא נקט דסתם עור קיבה שלהם נבלה היא וכדאמרינן בסמוך.

## דף לה:

מה שאמרו טמא אינו עומד לאו דאינו עומד כלל דהא חזינן דקאי אלא שרובו אינו עומד ורובו נעשה נסיובי.
**ג"ה השתא דאתית להכי**. ורש"י ז"ל גורס איכא דאמרי גבינה נמי כו'.
**מכלל דאיכא מאן דשרי אין דכי אתא רב דימי כו'**. איכא למיידק טובא היכי מוכח מהני עובדי דאיכא מאן דשרי שהרי אין כאן אלא מה שהיו העם טועים וסבורים בדברי ר' ועוד הרי התלמוד צווח ואומר ולא היא לא התיר ר' את הפת ויש שפירש מכלל דאיכא מאן דסבר דשריוה בית דין ואמאי אין דכי אתא כו' ולפי זה אין לנו שום היתר בפת של גויה לא בדברי רבי חלבו ולא בדברי רבי יוחנן כי כל דבריהם במה שסוברים העם לומר וזה דעת הר"ם הלוי ז"ל ודחה גם כן הירושלי שהביא ורבינו אלפסי ז"ל ואומר שהוא

חולק על גמרא שלנו והוא כדעת כסבורים העם לומר ויש מרבותי אומר כי באמת אין לנו היתר בפת של גוים כלל מתוך דברי ר' ותדע שהרי אמרו לרבי יאודה נשיאה בימין תתיר לנו את הפת ואין לנו היתר אלא מדברי הירושלמי בלבד שאומרים שנמנו עליו האחרונים והתירוהו משום חיי נפש וכיון דהלכה רופפת היא וגזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה כדאי הוא הירושלמי בזה לסמוך עליו ונראה שאין זה דרך הגאונים ז"ל ולא דרך התוספות שכולם התירו פת של פלטר גוי גם כדברי רבי יוחנן וכדברי רבי חלבו גם תמהני מאד היכי שקלו וטרו רבי יוחנן ורבי חלבו לפרש מה הטעות הדעת שהיו סבורים העם לומר ועוד דדייק רבי יוחנן בלישניה לומר לא והנכון בעיני כי בימי האמוראים נהגו היתר בפת פלטר של גוים ועל זה אמר רב כהנא אמר רבי יוחנן דעת זה שאלו נוהגין היתר לא הותרה בבית דין אלא האחרונים התירוהו מפני חיי נפש ותלו ההיתר במה שסוברין העם לומר בדברי ר' שהתירו שנהגו עליו היתר ואף על פי שהיה מנהג בטעות הוראה לית לן בה דהא תלמודא פת גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה היא ולכך אמרו לרבי יאודה נשיאה בימינו תתיר לנו את הפת והשיב דאם כן קרו ליה בי דינא שריא הא לאו הכי היה מתיר להם והיינו ודאי מן הטעם שאמרנו שהוא עצמו הטעם שהתיר את השמן כדאיתא לקמן וכל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה שורת הדין שאין צריך שום בית דין להתירו אלא שחשו לכבוד בית דין הראשון להצריך לו ב"ד קצת ואפילו הוא בית דין קטן מן הראשון מאד ולפיכך כל שנהגו היתר העם בתלוים באילן גדול וכהיתר ב"ד חשוב לא חשו לאסור להם וקיימו מנהגם ומכל מקום לא התירו אלא כפי מה שנתלו בהוראת בית דין החשוב לפי סברתם דתו ליכא למיחש לזלזול בית דין הראשון וזהו שאמרו כאן מכלל דאיכא מאן דשרי וטרחו לפי מה שסוברים העם לומר לפי שמכאן יצא להם ההיתר וזהו מה שקיימו האחרונים המנהגם ועשו מה שלא הותר בבית דין כאילו הותר:

וזה נראה לי טעם נכון ומישב לשון הגמרא וכן הסכי' על ידי מ"ו הר"א הלוי ז"ל וזהו מה שאמרו בירושי' פת מהלכות של טמטום הוא כלומר שלא בא ההיתי' ברור אלא מגומגם נמנו עליו והתירוהו מפני חיי נפש ובלבד מן הפלטר ע"כ וזה מבואר כדברינו. ולפי זה מה שאמרו לרבי יאודה נשיאה בימיך תתיר לנו את הפת לא הוצרכו לכך אלא מפני פת של בעל הבית או של פלטר במקום פלטר ישראל בעיר דאידך כבר הותר.

הא דאמרינן במעשה דרב דימי כסבורין העם לומר התיר רבי את הפת פירושו שהתירו בשדה כמעשה שהיה פת של בעל הבית בדרב דימי לא הוזכר פלטר ועל זה אמר רב יוסף שלא כך היה מעשה שלא דבר כלום בפת של בעל הבית.

**אמר רבי יוחנן אפילו למאן דאמר פלטר גוי הני מילי בשדה אבל בעיר לא מדקאמ' אמר רבי יוחנן כו'**. ולא אמרו רבי יוחנן אמר נראה דלא פליגי רבי יוחנן ורבי אבהו והכי פירושו אמר רבי יוחנן ואפי' למה שהיו סבורין העם לומר שהתיר פלטר גוי במקום פלטר ישראל הני מילי בשדה שלא רצו להטריחו ללכת לעיר לקנות מן הפלטר ישראל אבל בעיר לא מכיון שיש שם פלטר ישראל ומכל מקום הוסיף לנו רבי יוחנן התיר פלטר גוי במקום פלטר ישראל בשדה וכן הלכה דכל כי האי גוונא לקולא נקטינן ומיהו לא שרינן פת של בעל הבית אפילו בשדה כסבורין דלישנא קמא דהא כולהו אמוראי ובירושלמי לא סמכי אלא על לישנא בתרא דרב יוסף שלא הותר אלא של פלטר דוקא והעולה בידינו דפת של גוים בעלי בתים אסור לעולם ואפילו בשדה והיינו עובדא דאיבו דבסמוך דאכיל ליה אבי מצדי ואין לו היתי אלא אחר שעברו עליו שלשה ימים שלא אכל פת לדברי הגאונים ז"ל והר"מבם ז"ל אי נמי בשבת לכבוד שבת לפי מה שכתב הר"מבן זכרונו לברכה בשם תשובת הגאונים ז"ל ופת פלטר גוי במקום שאין שם פלטר ישראל מותר אפילו בעיר ואם יש שם פלטר ישראל בעיר אסור ובשדה מותר ויש אומרים דאם פת של פלטר ישראל אינו נאה הרי הוא כאילו אין שם פלטר וכן אמרו בשם הרב רבי יונה ז"ל ופת פלטר ביד בעל הבית גוי מ"ו הר"א הלוי ז"ל היה אוסרו כי הכל הולך אחר הגוי הנותנו או המוכרו לנו דבדידיה איכא חתנות. ויש מרבותי אומרים בהפך כי הכל הולך אחר העושה ויש ראיה לדבריו מדאמרינן לקמן בפרק השוכר גבי ההוא ביתא דחיטי דנפל עליה יין נסך ושרייה רבא למיטחניה ולמפייה ולזבוני לגויים שלא בפני ישראל שאילו היא בפני ישראל היו לוקחין מן הגוים אלמא הכל הולך אחר האופה ויש לדחוי דשאני התם דפת של ישראל היתר גמור בכל מקום שהוא פת של גוים שנאסר מתחלה הכל אין לנו אלא מה שהותר בו דהיינו פת של פלטר ומידו של פלטר ופשוט הוא דפת של גוי האסור אעפ"י שבא לישראל על ידי ישראל אמר הרי הוא אסור לו שכבר נאסר ביד ישראל ראשון ואסור לו ליתנו לישראל אחר ולא עוד אלא שאם אין אתה אומר כן התרת פת של גוים שנוטלו ישראל זה ונותנו לישראל אחר וידוע הוא שלא נאסר פת של גוים אלא משום חתנות בנותיהן וכדאיתא לקמן אבל לא חשו לגיעולי גוים לפי שסתם כליהם של גוים אינן בני יומן והוא נותן טעם לפגם ומותר וכן עיקר.

**מנכית ואכיל אבי מצרי**. פי' בשדות כדפירש ר"שי ז"ל ופת של בעלי בתים היה שאין לו היתר ללישנא בתרא דקיימא לן כותיה כדכתבי' לעיל דאילו של פלטר מותי הוא כדכתי' לעיל.

**לא תשתעו מיניה דאיבו**. פי' הגאונים ז"ל לא תזכירו שמועה משמו בבית המדרש והכי דייק לישנא לומר מידה כנגד מידה כי הוא מזלזל בדברי חכמים ז"ל ותקנותיהם ולכן אין מקלסין דבריו בבית המדרש וכן כתוב בתשובות הגאונים ז"ל שהאוכל פת של גוים אין כח בבית דין להלקותו כיון שהיא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה אלא שאין מזכירין שמועה משמו בבית המדרש.

## דף לו.

**ושמואל אמר זליפתן של כלי' אסורין אוסרן**. פי' קסבר נותן טעם לפגם אסור ולית ליה הא דאמרינן דפתן ושמנן מי"ח דבריהם דההיא משמע דרב הוא דאתמר. ואם תאמר והא לקמן גבי חמץ שנפל לתוך גריסין פסק שמואל הלכתא נותן טעם לפגם מותר ויש לומר דשמואל הכא טעמ' דרבנן דאסרוהו קאמר אבל איהו סבירא ליה כמאן דאמר מות' וכרבי יהודה נשיאה וכדאמרינן בשלמא לדידי כו' וזהו מה שאמרו לקמן ולכל ישראל לא הורה ואמי דהא אסור הוא משום נותן טעם לפגם אסור אלא ודאי דלשמואל שרי משום נותן טעם לפגם מותר דאיהו ודאי קבלה לדר' יאודה נשיאה. ומיהו הא קשיא לתנא דמתני' גופיה למה אסר בשמן והתיר בדבש דהא טעמא דהתיר בדבש משום נותן טעם לפגם מותר הוא כדאיתא לקמן ויש לומר דשאני דבש דכל אסור ואפילו הוא מושבח בעצמו ועומד בעין הוא פוגמו מה שאין כן בשמן ופת שהאסור המושבח אינו פוגמו וזליפת כלים שאינו בן יומו הוא שפוגמו הלכך עשו אותו כמו שהיה בעין קודם שנבלע שהיה מושבח שהוא אוסרו ועשו איסור הבלוע כאילו אינו בלוע כן תירצו בתוספות אבל אין לך לומר כן אליבא דשמואל ולומר דדוקא גבי חומץ לתוך גריסין פסק שהוא מותר לפי שאפילו החומץ המושבח ועומד בעין פוגמו כדאמרי' בדבש לתנא דמתני' דהא הוכחנא דשמואל קבלה לדרבי יאודה נשיאה ואם תאמר אם כן למה העמידו שמואל לתנא דמתני' דלא כהלכתא ולא אוקמה כהלכתא וכטעמיה דרב ויש לומר משום דשמואל לית ליה דדניאל גזר עליו ולית ליה הא דאמרינן לקמן פשיטא וכיון שכן על כרחין הוצרך לאוקומה משום זליפת כלים.

**רב סבר על לבו שם ולכל ישראל הורה**. פי' גמר' גמיר ליה דאי לא אמאי לא אמר כן בפתן ויינן של גוים דהא כולהו כתיבי בקרא אלא ודאי כדאמרן והיינו לישנא דאמרינן לקמן בסמוך מאי סהדותיה דרב דאלמא בקבלה אמר כן כדאמרינן העיד פלוני על ר' פלוני כנ"ל אבל הר"אבד ז"ל פירש בענין אחר.

וסמכו רבותינו על דברי ר"שבג דאילו מטעמא דלא פשט איסורו בכל ישראל עדין היה צריך בית דין גדול מן הראשון כדין שאר גזרות שאינן מי"ח דבר אבל עכשיו שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה אפי' בית דין קטן יכול לבטלה ואם תאמר וכיון דאיכא האי טעמא דאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה הרי אינה גזירה וכדמייתינן מן המקרא דבמארה אתם נארים ויש לומר דקרא דבמארה אתם נארים תרוייהו קאמר שאין יכולים לעמוד בה ושלא פשט בתרי וכל היכא דאיכא חדא מינייהו הגוי כולו איכא ולא עוד אלא כי כשפשט' חמורה יותר שאפילו אליהו אינו יכול לבטלה ובמסכת הוריות מייתינן האי קרא על ענין הפשיטות וקבלת ישר' עליהם ולכך הוצרכו לומר כן דתרוייהו הוו התם שלא פשט אסורו ושאין יכולין לעמוד בה הא כל שפשט וקבלוה עליהם בית דין חשוב בעו לבטלה לכל הפחות ובכולה סוגיין ליכא הפרישה בין כל ישראל לרוב ישראל דרובו ככולו.

## דף לו:

**במארה אתם נארים**. פר"שי ז"ל אתם מקבלים עליהם גזירה בארור ובקללה ונאסר' עליכם ואחרי כן אותי אתם קובעים גוזלים שאתם נהנים שוב מן החרם אי איכא הגוי כולו אין ואי לא לא.

כתוב בשם הרב רבינו יונה ז"ל ושמעינן מהכא דכשמחרמין חרמות בבית הכנסת אם רוב הצבו' שם חייבין האחרים לקבל עליהם ואם לאו אין חייבין לקבל עליהם אלא אם כן יש שם גדול בין כולם לקבל נדוי וחרם שנדה והחרים ותקנה וגזרה וחרם דין אחד יש להם כדכתיב במארה אתם נארים וכדפירש ר"שי ז"ל וכן היה אומר מורי הרב ז"ל דכל תקנה שרוב הצבור והוא החשוב במנין ובחכמה הסכימו בה אעפ"י שהמיעוט עומדין וצווחין הרי הם חייבין במה שהסכימו הרוב ובלבד שיהא נראה לרוב ההוא דיש בגזרה ההיא תקנה לצבור מתקנין כן על הכל בשוה ואם יש בעיר חבר עיר צריכין לעשות כן מדעתו ואם לאו אין במעשיהם כלום כדאיתא בפרק קמא דבבא בתרא.

## דף לז:

**והשלקות**. פירוש כל דבר שבשלו גוי ואפילו בכלים כשרים ומסקנא דגמרא דאיסורא דרבנן הוא משום חתנות והא ודאי מדקתני הפת והשמן והשלקות מכלל דכל חדא גזרה באנפי נפשה הות ולא נגזרו פת ושלקות ביחד ולהכי עייל תנא שמן בנתים. ודעת ר"ת ז"ל כי על השלקות גזרו תחלה תדע שהרי היו סבורין בגמרא דאיסור תורה הן אלמא

גזרה קדמונית היתה ואעפ"י שגזרו על השלקות לא נכלל פת בכללם דאף על גב דפת יש בו משום בישול אעפ"י כן אינו נכלל בלשון שלקות ולא בלשון בשולי גוים וכדאמרינן אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל ואחרי כן בימי תלמידי שמאי והלל גזרו על הפת בכלל י"ח דבר והביא ר"ת ז"ל עוד ראיה לדבריו שאין פת בכלל שלקות מדאתינן לומר בגמרא דאיסור שלקות מדאורייתא מדכתיב אוכל בכסף תשבירני ומים בכסף תתן לי מה מים שלא נשתנו מבריתן על ידי האור כו' ופרכינן מידי אור כתיב ואמאי לא פרכי' דאם כן אף פת נמי יהא אסור מן התורה אלא ודאי מדלא פרכינן הכי מכלל דאפיה אינה בכלל בשול ואין זו ראיה דהא אפילו לדברי ר"ת ז"ל נמי תקשה לך אמאי לא פרכינן מפת דהא בקרא לא כתיב שלקות ולא בשול אלא אוכל ופת אוכל הוא אלא על כרחין יש לנו לומר דבדין הוא דמצינן למפרך הכי אלא דניחא ליה למיפרך טפי מידי אור כתיב וגם ה"ר רבינו יונה ז"ל כך פירש בשם רבותיו ז"ל כפירושו של ר"ת ז"ל ויהיב טעמא למילתא כי בתחילה לא רצו לגזור על הפת מפני חיי נפש כי הרבה סומכין על הפלטר מה שאין כן בשלקות ואחרי כן כשראו שצריך לגדור בדבר יותר ושהיה לו קירוב עם הגוים מחמת הפת גזרו עליו והא דקתני תנא מעיקרא גזרת פת מפני שהית' גזרה חדשה וקרובה יותר חביבה ליה ואקדמה אבל רבינו הר"ם ז"ל פירש שאין צורך לכך אלא ודאי על הפת גזרה תחלה כדרך ששנו במשנתינו ומשום דשכיח קירוב דידיה ועל השלקות לא גזרו דלית ביה קירוב כולי האי ואחרי כן ראו שהיו צריכין לגזור גם השלקות וגזרו עליהם ומה ששאלו בגמרא על השלקות מנא הני מילי ולא שאלו כן על הפת טעמא דמילתא משום דשלקות ליכא קירוב כולי האי והיה נראה להם שאין ראוי לגזור עליהם משום תקנות ונכון הוא.

ומיהו מה שכתב הרב ז"ל שאילו גזרו על השלקות בתחל' אף הפת היתה בכלל דההוא גם כן מתבשילי של גוים וכדאמרינן בירושלמי ופת לאו מתבשילי גוים זה ואינו מתחוור שאין דרך העולם לכלול פת בכלל שלקות ולא בכלל לשון בשול וגם אין טעמם שוה דשלקות גזירה שהיו יכולין לעמוד בה טפי מפת שהיא חיי נפש ורגילות בני אדם לסמוך בו על של אחרים.

**מה אוכל שלא נשתנה מברייתו**. פי' מצורתו שהיה בתחלת ברייתו אף אוכל שלא נשתנה מצורתו מה שאין כן בקליות דלא חשיב שנוי ברייתו על הדרך שפירשנו ואעפ"י שאי אפשר לחזור לברייתו אבל חטין ועשאן קמח הוי שנוי מבריתו ולהכי פרכינן מינה כן פירש רבינו והוא הנכון.

**אלא כמים כו'**. וכל הסוגיא הזאת מלשון המפרש משמע כי כשאמרו בתחילה מה מים שלא נשתנו כך היה דעתינו לומר שלא נשתנו על ידי האור אלא דנקטינן לישנא קיטא וכיוצא בזה בפרק כל הצלמים בשמעת' דדמות צורות לבנות ואחרים הרבה בתלמוד.
**כל שנאכל כמות שהו חי**. פי' שראוי לאוכלו כמות שהוא חי ואעפ"י שאין הרגילות לאוכלו אלא מבושל והכי רהיט כוליה פרקין.

## דף לח.

**איכא בינייהו דגים קטנים וארדי ודיסא**. פירש ר"ח ז"ל דדגים קטנים וארדי אינם נאכלים כמות שהם חיים ואין עולין על שלחן מלכים הילכך ללישנא קמא יש בו משום בשולי גוים וללישני' בתרא אין בו משום בשולי גוים ובדייסא הדבר בהפך שנאכל כמות שהוא חי דהא חטין חזו לכוס כדאיתא בברכות ועולים על שלחן מלכים וללישנא קמא אין בו משו' בשולי גוים וללישנא בתרא יש בו משום בשולי גוים וקשה טובא היאך נוכל לומר דדייסא עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת לגירסא דידן או לאכול בו את הפת לגירסת רבינו אלפסי ז"ל דהא אפילו הדיוט אינו מלפת בו וכדאמרי' בעלמא בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא ויש שהיו מתרצין דאדרבא כיון דאפילו הדיוט אין מלפת בו את הפת אין בו משום בשולי גוים הני מילי בדברים שאחרים מלפתין בו את הפת אבל דברים שאין אחרים מלפתין אלא שאוכלים אותן בפני עצמן כגון דייסא גם הוא עולה על שלחן מלכים כן ויש בו משום בשולי גוים ואין זה מספיק בעיני דסוף סוף כיון דקבלה דנהרדעא הוא שכל שעולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת מה ענין דייסא לכאן לכך הנכון שאף דייסא אינו נאכל כמות שהוא חי ואינו עולה על שלחן מלכים וללישנא קמא יש בו משום בשולי גוים וללישנא בתרא אין בו משום בשולי גוים דאף על גב דחיטים חזו לכוס אנן אכילה כמות שהוא חי בעינן והא דלא נקטינן נמי לאידך גיסא שום דבר שעולה על שלחן מלכים ונאכל כמות שהוא חי ונימא דללישנא בתרא יש בו משום בשולי גוים ולא ללישנא קמא אפשר היה לומר דחדא מינייהו נקט. וממאי דנקטינן לאידך גיסא שמעינן להא אלא שאין זה מתחוור דלנקוט תלמודא דאיכא ביניהו תלת מילי לחדא גיסא ולא לנקוט מידי לאידך גיסא אבל המתחוור בזה דתלמודא סבירא ליה דלישנא קמא פליג הלישנא בתרא אבל לישנא בתרא לא פליג הלישנא קמא ומודה הוא דכל שנאכל כמות שהוא חי שלא על ידי הדחק אין בו משום בשולי גוים אלא שבא להוסיף שאף כל שאינו נאכל כמות שהוא חי אם אינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משו' בשולי גוים והלכתא כלישנא בתרא דהא רבי יוחנן סבירא

ליה הכי לקמן במכלתין הילכך אפילו ללישנא קמא דלית ליה לרבי הכי רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כל שכן דלפום לישנא בתרא רב ורבי יוחנן לא פליגי ומיהו הא דאמרי' בסמוך דאמר רב איתי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי גוים כלישנא קמא אזיל דאילו ללישנא בתרא אפילו אינם מלוחים נמי דהא דגים קטנים אין עולים על שלחן מלכים כדאמרינן הכא להדיא או אפשר דכשהם מלוחים עולים על שלחן מלכים מחמת מתוק מלחן ואפילו הכי אין בהם משום בשולי גוים לפי שנאכלים כמות שהם חיים ולזה הביא רבינו אלפסי ז"ל מימרא דרב אתי ולאו למיפסק' הלכתא כלישנא קמא וכן עיקר.

**ואם צלאן גוי סומך עליהן**. פי' דאף על גב דלענין בשולי גוים לא אחשבוה לבשול משום דלית ביה משום חתנות לענין עירוב ושאר דברים בשול הוא מהו דתימא הרסנא עיקר קא משמע לן קימחא עיקר: ושמעינן מינה דכל שמעורב מדברים שמקצתם יש בהם משום בשולי גוים ומקצתם אין בהם שאין הולכין אחר שם התבשיל אלא אחר עיקר התבשיל מעתה אותן פאלאדאש אין הולכין אחר הלחם אלא אחר הבשר והדג שבהם והוי יודע דכל מאכל שעיקרו לרפואה כמו האל מעג'ונין אין בו משום בשולי גוים שאין זה בכלל אוכל ושלקות וכל שנאסר משום בשולי גוים אומר מורי הר"שבא נר"ו שגם הכלים נאסרין עמו כשאר איסורין דרבנן דהא בלעי איסורא אבל מורי הר"אה ז"ל היה אומ' דכיון דהקלו כמה דברים משום בשולי גוים שלא היתה הגזירה אלא בעיקר התבשיל ולא בבליעתו דגריע טובא מדבר שאינו עולה על שלחן מלכים וטעמא דמסתבר הוא ומיהו בכל שאפשר בהגעלה טוב הוא להגעילם וכן נחלקו בענין בשול גויה שהיא שפחה בבית ישראל ומבשלת לו בביתו יש אומרים דכל שכן שצריך להתרחק משום חתנות ויש אומרים שלא גזרו אלא בשל גוים ולא בגוי שכבשתו והבו דלא לוסיף הוא וכן נהגו רבים וגדולים בארץ צרפת וראוי להחמיר.

אלמא לעבורי שער קא מכוין מקצת רבותי למדו מכאן ראיה לדברי ר"ח ז"ל שכתב שתבשיל שנתבשל ביד גוי כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בשולי גוים אף על גב דאותובי בסלתא ובא ישראל וגמרו דכשם שאילו נתבשל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי חשוב כמבושל ושוב אין בו משום בשולי גוי' הוא הדין כשהיה תחלחו ביד גוי כמבושל חשוב ומה שאמרו לקמן דכל שתחלתו או גמרו ביד ישראל אין בו משום בשולי גוים ההיא בדלא אותביה בסלתא בנתים כמסקנא דסוגיין דבסמוך ותדע לך דהא גוי דחריך רישא לא נעשה ריש אוניה יותר ממאכל בן דרוסאי ואותביה ישראל בסלתא והדר בשליה ואפי' הכי לא שרינן ליה אלא משום דגוי לעבורי שער מכוין וכן למד מכאן מ"ו

הר"שבא נר"ו ולא ירדתי לסוף ראיתו דדילמא כי אצטריך הכא לטעמא דלעבורו שער מכוין כשבא ישראל לאוכלו בחרוך זה בלבד וכן הסכים מורי הר"א הלוי ז"ל על ידי וכן דעת רוב הפוסקים דכל שגמרו ביד ישראל לעולם מותר אפילו היכא דתחלתו ביד גוי כמאכל בן דרוסאי ואותביה בסלתא והדר בשליה וכן עיקר.

**וקבר בה ישראל קרא מעיקרא**. פי' דאילו קברה בתר דעבד גוי נורא פשיטא דמותר ואף על גב דידע ביה גוי דכיון דישראל אנחיה בנורא בשול ישראל הוא שאין עשיית האש מעלה ומוריד בבשולי גוים אלא הכל הולך אחר ההופך באש או אחר המהפך או המגיס וכדאיתא בסמוך לא חשבו עשיית מאש למלאכה אלא בפת בלבד כדאיתא לקמן בסמוך.

**קמ"לן דלשרורי מנא מכוין**. פר"שי ז"ל שאין בכלים משום בשול ואינו נכון דהא בפרק כלל גדול אמרינן האי מאן דשדה סכנתא לאתונא חייב משום מבשל ואמרי' פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא מכוין קא משמע לן דלבשולי מנה מכוין אלא כך הוא העיקר דודאי בהאי סכנתא רטיבא תרוייהו איתנהו בשולי מנא ושרורי מנא וכדאמרינן התם דמרפא רפי מעיקרא והדר קמיט ורפוי ראשון הוא הבשול והתם לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ונמצא מתחייב על הבשול שאי אפשר זולתו אבל בכאן הקילו לענין בשולי גוים ואין הולכין אלא אחר עיקר הכונה שהיא לשרורי מנא והכי פירושו מהו דתימא דבבשולי מנה חשיב עיקר הכונה קא משמע לן דלשרורי מנא עיקר הכונה וכן פירשו בתוספות ז"ל ורבינו הר"מבן ז"ל.

ואגב אורחין שמעינן מהכא דכל שנתכוון גוי לשום בשול שלו אעפ"י שלא נתכוון לבשול של ישראל היה יודע בו שיש בו משום בשולי גוים.

מהו דתימא קרובי בשול מילתא קא משמע לן היה נרא' דהכי קאמר קא משמע לן ודלאו מילתא היא אבל קשה הדבר דהא בעלמא קיימא לן בקרובי עבדא עבדא ועוד קשה דאמרינן בסמוך אבעיא להו הניח גוי והפך ישראל מהו אמר רב נחמן קל וחומר גמרו ביד גוי שרי גמרו ביד ישראל מבעיא ומאי קל וחומר דאדרבא כיון דקרובי בשולה לאו מילתא היא כשתחלתו ביד גוי וגמרו ביד ישר' אסור דקרובי בשולה דעבד ישראל לאו מלתא היא לכך הנכון דהכי פירושו מהו דתימא קרובי בשולה מילתא היא כדאמרינן בעלמא דקרובי עבדה עבדה קא משמע לן דאף על גב דמילתא היא בכאן הקילו לענין בשולי גוים לדון אחר תחלתו והשתא אמרינן שפיר בסמוך גמרו ביד גוי שרי דהקילו בה לומר דקרובי בשולה לא ליהוי מלתא גמרו ביד ישראל כל שכן דשרי דהא משורת הדין קרובי בשולה בשולה. וכן פירש רבינו הר"מבן ז"ל.

**כגון דאותוביה בסלתא**. פרי"שי ז"ל שהניחו בסל כלומר מקום שלא היה יכול להתבשל אבל הר"אבד ז"ל פירש סלתא בקעת כלומר שהניחו בבקעת סמוך לאש וגם לפירושו צריכין אנו לפרש שהיה רחוק מן האש בענין שלא יהא בצלה שם לעולם דאי במקום קרוב מה לי תוך לאש או חוץ לאש אלא ודאי כדאמרן וכן דעת רבותי ואף על פי שאינו נראה כן מלשונו של הר"אבד שם בפירושים שלו.

## דף לח:

**ובאה גויה ומגיסה בה עד שתבא מבית המרחץ ואינה חוששת**. פי' דהגסה לאו מילתא היא כיון דבלאו הכי הוה מתעביד ביד ישראל. ומכל מקום הכא במאי עסקינן בליכא למיחש לחלופי כגון שנעלה הדלת עליה ואין בבית שום דבר איסור שתוכל הגויה להחליפו לטובת' וכן פר"ח ז"ל ואע"ג דאי שקלתיה ואותבתיה בסלתא והדר אהדרתיה יש בו משום בשולי גוים אפילו הכי אינה חוששת דלמה ליה לגוים למעבד הכי ואלו להעביר לא חיישינן.

**פת אמר רב אחאי שלש מלאכות יש בה משגר תנורה ומיפה וחתויי**. פי' להכי נקט פת משום דבתבשיל דעלמא משגר תנורא לאו כלום היא ואינ' מלאכה אלא בפת שזה עיקר גדול במלאכת הפת והא דאמרינן דאי אתא ישראל וחתי בגחלים מותר נראין הדברים כדברי הרמבן ז"ל דדוקא חתוי העושה רושם באפיית הפת בענין שמעשיו ניכרין בו וכההיא דלעיל דמעיקרא בשיל בתרתי שעי והשתא בשיל בחדא שעתא דאי לא היכי חשיב לה מלאכה כמלאכת השגירה ומלאכת האפייה אלא ודאי כדאמרן.

מעתה מה שכתב הר"מבם ז"ל שאם זרק ישראל עץ אחד בתנור התיר כל הפת שבו אין זה נכון דהא אין כאן שום מלאכה משלש מלאכות שבה אבל יש להתיר בדברי הרב ז"ל בזמנינו זה לפי שכבר הותר פת של פלטר גוי ומלאכת הפורני עדיף ממלאכת הפלטר שאינו מתכוין אלא למלאכתו וגם שעושה במקום פרהסיא ובזה יש להתיר אפילו מנהגינו שאנו אופין בפורני של גוי ואפילו בלא נתינת שום ענף ואין נתינת הענף אלא להיכרה בעלמא וכן התיר הרי"י ז"ל וכן דעת מורי הר"א הלוי ומורי הר"שבא נר"ו.

**דג מליח חזקיה שרי ורבי יוחנן אסר**. פרי"שי ז"ל שנחלקו במליאת גוי אם יש בה משום בשול ורי' יוחנן אסר דמליחתו זהו בשולו וכדאמרינן בעלמא דמליח כרותח וכן פרשה הר"מבם ז"ל ואין זה נכון דהא אנן שלקות תנן וכדאמרינן לעיל דבר שנשתנה על ידי האור ותדע דאמרי בעלמא דכבוש כמבושל ולא אמרו כאן אלא כבשין שדרכן לתת לתוכן יין או חומץ ובירושלמי אמרו בפירוש שהבשר המעושן אין בו משום בשולי גוים והנכון

דלענין מה שחזר ובשלו או צלאו גוי הוא שנחלקו דחזקיה שרי כיון דמליחתו היה נאכל כמות שהוא חי קצת ורבי יוחנן אסר דכיון שלא היה נאכל כמות שהוא מלוח אלא על ידי הדחק יש בו משום בשולי גוים. וזה כעין מה שנחלקו בביצה שצלאה גוי לפי שאינה נאכלת חיה אלא על ידי הדחק וסמכו ענין לו וכן פירשו בתוספות ז"ל וגם הר"אבד והר"מבן ז"ל.

הכי אמר אביי הלכה כרבי יוחנן דאסר כתב הרב אלפסי ז"ל דלא אפסיקא הלכתא כרבי יוחנן אלא לענין ביצה אבל לענין דג מליח הלכתא כחזקיה ובר קפרא דשרו דהוו להו רבים אצל יחיד וקשה הדבר שהרי לפי הפירוש הנכון טעם אחד לשני המחלוקות אם אכילה כמות שהיא על ידי הדחק שמה אכילה אם לאו ויש לומ' דאפשר לומר דאפילו הכי ביצה חמורה טפי שכל מעשיה ביד גוי דאלו דג מליח כבר נעשית בה מליחה בהיתר שהכשירו לאוכלו כמות שהוא מלוח על ידי הדחק מיאת ואפי' מלחו גוי כיון דבמליחתו אין בו משום בישול בשולי בהיתר הוא ותחלתו ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי דמי ומיהו עדין ק' על רבינו אלפסי ז"ל שהוא כתב לעיל ההיא דרב אתי דדגים קטנים מלוחים דמשמע דדג גדול מליח יש בו משום בשולי גוים והיה נראה כי רבינו אלפסי ז"ל מפרש הא דדג מליח פי' ר"שי ז"ל והרמבם ואין פירושו נכון ועיקרן של דברים דהלכתא כרבי יוחנן בתרוייהו ונתקיימה ההיא דרב אתי אמר רב דלעיל לפום מאי דפרישנ' עלה דאתיא גם ללישנא בתרא דלעיל ואף על גב דבמתניתא דבסמוך לא נקט אלא ביצה צלויה מינה שמעינן לדג גדול מליח דתרוייהו חד טעמא נינהו.

הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור ולדבריו לא הוצרכו לגזור על הפת של גוים אלא בשנעשה בכלים כשרים דומיא דמלקות אי נמי דשאני פת שדרכן של גוים היה ליחד לו כלים.

**אי משום אערובי מיסרא סרי**. פי' מיסרא סרי אפילו לאלתר ולכך התירו אף הנמכר בחנות ולא הבא מן האוצר בלבד כדרך שאמרו לעיל בשכר של גוים ובסוף פרקין גבי קפריסין וקפלטאות שלא התירו אלא הבא מן האוצר.

**מרירי לא תבעי לך דודאי אסירי**. פירוש ואפילו ללישנא דנהרדעי שגם אלו עולים הם על שלחן מלכים לקינוח סעודה ולא כדברי הר"מבן ז"ל שהביא ראיה מכאן דלית הלכתא כלישנא דנהרדעי. לא שנו אלא שדרכן פי' אבל יש מהם שאין נותנין בו חומץ ויין וכיון דכן הוא הוה ליה כספק ספקא ודיינו שנאסור באכילה ואי ק"ל דגבי גנבה של גוים למאן דאסר משום עגלי ע"ז או משום שרף ערלה או דמוקמי ליה בחלה הוה אמרינן דליתסר בהנאה כדאיתא התם ואעפ"י שאין זה בידוע כי הרבה מעמידין בדברים אחרים

יש לומר דשאני התם דכיון דאיסורא מוקים ליה כמאן דאיתיה בעיניה דמי אבל בידוע כלומר שהוא ממין דברים שאי אפשר בלא יין וחומץ או שראינו בעינינו אסור אפילו בהנאה ואף על גב דלא מוקים אוקומי דכיון דודאי אית ביה תערובת יין האסור בהנאה אי אפשר שלא נאסור תערובתו כמותו. ואין לומר כאן דלטעמיה קופילא דבכל דבר של גוים שאסרו חכמים לא חלקו בדבר ואסרו לחלוטין אפילו אין בו טעם והכי רהיט כוליה פרקין וכדברי רבינו הר"מבן ז"ל ואחרים עמו וגם הר"אבד ז"ל כן כתב גבי גבינה של גוים ואף על פי שבכאן כתב טעם אחר להגדיל תורה.

**ורבי יוחנן אמר כו'**. והלכתא כחזקיה דרביה דרבי יוחנן הוה ונראין דברים דהא דחזקיה סתמא אמרה ואפילו למאן דקיימא לן לקמן דסתם יינם אפי' יין ביין ימכר כולו לגוים חוץ מדמי איסור שבו אפילו הכי הכא אסור באנאה ואעפ"י שהוא מין בשאינו מינו שלא אמרו לקמן ימכר לגוים אלא בדבר שנתערב ברשותינו אבל בתערובת של גוים כיון שאלו היה בו טעם יין היה אסור בהנאה אפילו כשאין בו טעם אסרו בהנאה כשהוא ודאי תערובת ולא הניחו בו שום שיור היתר ותקנתא וזה דעת מורי הר"א הלוי בשם רבינו הר"מבן ז"ל אבל בשם הר"י ז"ל אמרו דחזקיה דינא קאמר ושלא ליהנות בו כמות שהוא אבל מותר הוא למוכרו לגוים חוץ מדמי שבח יין וחומץ שבו וכן דעת מורי הר"שבא נ"ר.

## דף לט.

**התם ידיע ממשו וטעמו**. כבר פירשתיו לעיל.

ואף על גב דאמר מר נותן טעם לפגם מותר הכא אגב חורפי' דחלתית' מחליה פי' מחליה ליה סכינא דסכין לשון נקבה הוא בכל התלמוד אי נמי מחליה ליה שמנוניתא ונוסחי איכא דגרסי הכי בהדיא ויש מקשי מכאן על מה שכתב ר"י בפ"ק דחולין על ענין השוחט בסכין של גוים דרב אמר קולף שהקשו לו לר"י דהא סתם כליהם של גוים אינם בני יומן והוה ליה נותן טעם לפגם שהוא מותר ולמה ליה קלוף או הדחה ותירץ דהתם בסכין בן יומו אי נמי דכי אמרינן דכלים שאינן בני יומן נותני' טעם לפגם באסור בלוע אבל סתם סכין יש בו איסור בעין שאין דרך לקנחו בפרסא או לשכשכו במים היטב ונשאר בו תמיד שמנינות הנדבק ולפי זה קשיא שמעתין למה ליה טעמא דחורפא דחלתיתא תיפוק ליה דהוא גופיה נותן טעם לפגם והרב רבינו יונה ז"ל תירץ וכן מצאתיה בתוספות דשאני הכא דסתם חנוני מקנח הוא אפילו סכינו ואין בו אסור בעין ואיכ' למידק דאם איתא דהכא משום איסור בלוע שאינו בן יומו הוא הרי כשנפגם בעודו בלוע יצא מכלל איסור וכי הדרא ומחליה ליה אגב חורפא דחלתיתא מאי הוי הרי זה כמבשם נבלה סרוחה

או מבשם את העפר דשוב אינו חוזר וניעור ועוד היאך אפשר שהבליעה הזאת הפגומה תהא מאליה לחלתיתא לכך פירש רבינו הר"א הלוי ז"ל לדעת ר"י ז"ל דהכא לאיסור בעין שעל פני הסכין חששו אלא כי שמא היינו סבורים דכל שמנונית בחלתית מפגם פגים ליה ושאין שום שומן נאות לו וכענין שאמרו לקמן גבי דבש וכחומץ לתוך הגריסין שאפי' הוא בעין פוגמו בתערובתו ואעפ"י שכל אחד בפני עצמו משובח לכך הוצרכו לומר שזה אינו דאגב חורפא דחלתיתא מוחליה ליה שמנינותא וזה נראה לי טעם נכון.

**וכן חצר שמוכרין בה תכלת יפה.** פרש' רבינו מאיר הלוי ז"ל שזה מדבר בפונדק שמביאין מן העולם תכלת למכור שם והורגלו תמיד למכור שם תכלת כשר שמעמידין אותה בחזקתה דאלו בחצר דעלמא אם עדין יושביה הראשונים עליה פשיטא דהיינו רישא ואם דרים שם אחרים אמאי בחזקתה וכי חצר גורמת אלא ודאי כדאמרן.

גרסת כל הספרים חבי"ת סימן אסור בחותם אחד ואעפ"י שפסק רב לעיל כרבי אלעזר דשרי בחותם אחד כבר תירץ ר"ת ז"ל דהכא בישראל חשוד דומיא דכולה סוגין ונפקא מינה למטהר יינו של גוים דהוה ליה כחשוד לענין זה אי נמי דהכא רב הלכה למעשה אתא לאשמועינן ושמענו בשם הר"י ז"ל שהוציא יין מן החבית ואמ' דחב"ת גרסינן וטעם ההפרש שנתנו בין חבית לחמפ"ג פר"שי ז"ל לפי שהבשר והתכלת דמיו יקרים וטרח לזייף ועל היין לנסכו ואין טעמו מחוור שגם בחמפ"ג יש שדמיו יקרים כגון אבל הטעם מפורש בירושלמי לפי שהחבית איסורו מגופו כלומר שאילו החליפוהו הוא עצמו אסור והחמפ"ג אין איסורו אלא מפני חשש תערובת. ואם תאמר והלא החלב של גוים אינו אסור אלא מפני חשש תערובת דאילו חלב טהור בטמא מינכר דטהור חיוור וטמא ירוק יש לומר שלכך הקשו ממנו דמאי שנא חלב ומאי שנא גבינה ואם תאמר והלא הפת איסורו מגופו יש לומר דכיון דאיסורו קל מדבריהם הקילו בו מה שאין כן ביין דאסמכוה על מאי דכתיב יין נסיכם.

**ושמואל אמר כו'.** יש גורסין בדשמואל פת למאי ניחוש לה כו' עד מאי איכא כי הדדי לא מחליף ולא גרסי לא טרח ומזייף ופירשו בו דדשמואל פליג בפת עליה דרב וסבירא ליה דפת לא מחליף ליה גוי ואפילו חותם אחד אינו צריך. והקשה עליהם הר"מבן ז"ל דאם כן הוה ליה למימר להדיא ושמואל אמר פת אינו צריך חותם לכך הנכון כגירסת הספרים והיא גירסת רש"י דגרסי לא טרח ומזייף כלומר לא טרח ומזייף ואפילו למאן דגרסי לא מחליף כך יש לפרש דלא מחליף בחותם אחד וכל שכן אי גרסי לא טרח ומחליף.

## דף לט:

אין לוקחין י"מח ומח"ג בסוריא הפירוש הנכון דלהכי נקט סוריא לפי שהיו חשודין למכור דברים אלו של גוים בחזקת שהן של ישראל ולא היו חוששין בהם ללפני עור לא תתן מכשול הא לאו הכי כל סתם מקומות הם בחזקת כשרים ואפילו בחוצה לארץ עד שיחשדהו ולא הסכימו רוב הגדולים ולא כדברי הר"מבם שכתב דכל חוצה לארץ כסוריא לענין זה עוד נראה כדברי האומרים שאפילו בסוריא להכי פריט י"מח מח"ג ללמדנו דדוקא בדברים אלו שנחשדו בהם שהיו רגילין ליקח אותם העם מן הגוים אבל בשאר דברים שלא היו רגילין כל כך ליקח אותן העם מן הגוים ולמוכרן בחזקת ישראל מותרין מכל אדם ותולין בהם כי מישראל לקחום וכן דעת הר"אבד ז"ל וכן הר"ם הלוי ז"ל והוא דעת רבותי וכל חשוד אסור ליקח ממנו אעפ"י שמעיד עליו כיון שנחשד בכך כי החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו לדברי הכל בשחשוד למכו' ולא אמרינן במסכת בכורות דנו ומעידו אלא במי שחשוד לעשות לעצמו אבל לא למכור ולתת לאחרים.

**וכולן שנתארח כו'**. לפי שלא נחשדו בסוריא אלא למכור אבל לא נחשדו לאכל ואף על גב דספו לאחריני ולית להו לפני עור לא תתן מכשול לא חיישינן דספו הכי לנפשייהו וזהו כלל גדול.

ובמשניות זרעים מוכיח דכל שהוא בחזק' חשוב צריך שני עדים להכשירו או עד אחד שיעיד על החתיכה שלא אמרו עד אחד נאמן באיסורין אלא במעיד על החתיכה מ"ר ז"ל ובמהדורא קמא הארכתי בזה.

**וכי מישדר ליה ממאי דאכיל מישדר ליה**. פי' ממאי דאכיל איהו גופיה ואע"ג דהוי חנוני ואיכא ברשותיה של גוים דזבין לאחריני דכיון דטרח לשדורי ליה דורון בהיתרא טרח ולא מספי ליה איסורא וכן לשון הגמרא מוכיח וכן פרישו כל הראשונים ז"ל ומורי הר"אה ז"ל פירש בענין אחר כתוב במהדורא קמא.

**יושב ישראל בצד עדרו של גוי**. פירוש ישראל גדול ובן דעת ושמירת קטן בשל גוים לאו שמירה היא כלל ואפילו שאמרו שאוכלין טהרות על ידו בטהרות הקילו ובמה שהניחו ברשותו ומצאהו כמות שהוא אבל כל שיש בו חשש חלוף ליתנו ביד אחרים ולקבלו אין סומכין על שום קטן ולכן אסור לשלוח מחבת ופנד"אש על ידו בלא סימן לפורני שאופין שם הגוים מ"ר:

**הא דתנן והדבדניות אעפ"י שמנטפות אין בהם משום הכשר משקה**. כן גורס ר"שי ז"ל ופי' דחדא קתני שאין המשקה היוצא מהן מכשיר דכיון דלאכילה בעי להו לא ניחא ליה במשקה היוצא שהולך לאיבוד והר"אבד ז"ל גורס ואין בהם בוא"ו ותרתי קתני שאעפ"י

שמנטפות לא חיישינן שמא זילף עליהם יין ואשמועינן אגב אורחין שאין במשקה ההוא משום הכשר משקה ולא שנאוה כאן אלא לענין הראשון בלבד וזה עיקר.

**וטרית**. פרי"שי ז"ל שהוא דג מליח וכן פירשו הר"מבם ז"ל ורוב המפרשים ז"ל ולמדנו מדבריהם דמותר לקנותמן הגוי דג גדול אעפ"י שהוא מלוח ולא חיישינן שמא מלחו עם הטמא וכן התירו הרב ביעל העיטור ז"ל וכן המנהג הפשוט בישראל וצריך לשאול מה טעם היתר זה דאי משום דטהור מלוח וטמא מלוח פוגם הא ליתא כדמוכח בפרק כל הבשר דאמרינן שאם טמא מליח וטהור תפל אסור ומסקנא דאפילו שניהם מלוחין אסורין ואי משום דלא מחזקינן איסורא כל היכא דשכיח מוחזק ועומד הוא והר"מבן ז"ל נתן טעם בדבר משום דציר של דג טמא אינו אסור אלא מדבריהם וכדמוכח שמעתין לקמן שהתירו בצירן יותר מגופן ואעפ"י דתניא וזה לכם הטמא לרבות צירן ורוטבן מדרבנן וקרא אסמכתי בעלמא הוא דאילו מדאורייתא זיעה בעלמא הוא וכיון דכן הוי ספקא דרבנן לקולא ועוד דהא ידעינן דטמאין בטהורים לא מימלחי דטהורים צריכים לאפושי עלייהו מלחא טפי מטמאין ע"כ תורף דבריו:

**איזהו ציר שיש בו דגה כל שכלבית אחת או שתי כלביות שוטטות בה**. פרי"שי ז"ל דכלבית הוא דג טמא שהוא גדל מאיליו בציר של דגים טהורים ואם יש שם תערובת ציר דג טמא אינה גדילה בו ופירוש זה קשה עד מאד חדא שאין השכל נותן זה ואין לו מציאות בטבע ועוד דאם כן אמאי קתני תנא ציר שיש בו דגה ליתני שיש בו כלבית. ועוד דנהי שאין כלבית גדול בשל טמאין ניחוש שמא נתנוהו שם ואם דעתך לומר שאינו מתקיים שם כלל ואעפ"י שאין זה נראה מלשון רש"י ז"ל אם כן כל ששהה שם רגע אחד יהא מותר בכלבית אחת ואפי' בפתוחות לכך הנכון כמו שפירש ר"ת ז"ל דכלבי' דג טהור וכל דג קטן נקרא כלבית במינו כההיא דאמרינן אימת כלבית על לויתן ואף על פי שיש דג טמא נקרא כלבית כאותה שאמרו כלבית באלפס הואי גם הדג הטהור הקטן נקרא כלבית וכן היה דרכן לתת בציר דג א' ממינו להורות על הציר מאיזה מין הוא ולפי שהציר של דגים טמאין אינו אלא מדרבנן הקילו בו להתירו בכלבית אחד או שתים כי זה דבר הניכר לבקיאין אם הוא ציר של דג טמא או לא וכיון שכן לא מרע אנפשיה מסתמא ומיהו לא סמכו על כלבית אחת בפתוחות לפי שפעמים נופל שם שלא לדעת אבל טרית כיון דמגופיה אכיל דאיסורו מן התורה הצריכו בו היכר ראש ושדרה ויש שהחמיר גם בצירו משום גופו ולפי זה אומר היה מורי הר"א ז"ל דאפי' אין בו שום כלבית אם הגוי מעיד עליו שהוא של טהורים הרי הוא מותר דלא מרע אנפשי' אלא שהצריכו כלבית אחת או שתי כלביות למראית העין שאם אין אתה אומר כן מה

ראיה היא כלבית אחת ולא כמה כלביות אלא ודאי כדאמרן דציר ניכר הוא לבקיאים ולתערובתלא חשו דמיסרא סרי ואין דרך לערב אותו ע"כ מ"ר.

## דף מ.

**עד שיהא ראש ושדרה ניכר**. פירש ר"שי ז"ל שהדגים הטהורים משונים מן הטמאין בראשן ושדרתן כי הטמאים ראשיהם חדין ואין להם חוט השדרה ואין לך שום דג טמא שלא יהא כך אבל יש דגים טהורים שהם בסימנין אלו כמו הטמאין כדאמרי' בסמוך דאדא ופלמודא דאמו רישייהו לטמאין והיינו נמי הנהו דגים דאמרינן לעיל דאתו קמי רבנן דלא בדקינהו בראש ושדרה הלכך כל שנמצא ראשו כד ושיש לו חוט השדרה בידוע שהוא טהור אבל כשראשו חד ואין לו חוט השדרה אפשר שהוא טהור ואין להתירו אלא בקשקשת והאי דבעי מר ראש ושדרה ומר סגי ליה בחד אפשר דרב הונא סבר שיש מן הטמאים שדומה לטהורים בסימן אחד אבל אינו דומה בשני סימנין אלו ואידך סבר שאפילו בצד אחד אינו דומה לו ומאי דאותיב מר עוקבא ממתני' דבדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת לתרוייהו פריך למימרא שאין לנו אלא סימנין אלו בלבד ופרקינן דלעולם היכר ראש ושדרה אסור וכי איצטריך סנפיר וקשקשת להתיר טהורים הדומי' לטהורי' בראש ושדרה שראש חד ואין להם חוט השדרה כגון אדא ופלמודא דדמו רישיהו לטמאים והכי נמי איכא אחריני טובא כדאיתא לעיל אלא דחדא מנייהו נקטינן ובדין הוא דיכלינן לתרוצי כי עיקר הסימן קשקשת הוא שהוא ניכר לכל ועל ידו הכרנו ההיכר שבראש ושדרה על ידי בדיקת דגים בקשקשת אלא דקושטא דמילתא ניחא ליה לתרוצי שאין היכר ראש ושדרה היכר מובהק בכולו כמו סנפיר וקשקשת והפי' זה נכון מאד אלא שרבינו אומר לנו דבר חדש שלא נזכר בתלמוד שיהא סימן מובהק בזה שראשן ושדרתן של טמאים וגם לא מצאנו זה בשום חבור מחבורי הגאונים ז"ל וכן הקשה על זה רבינו הר"מבן ז"ל ואמר דצריכה עיונא רבה והר"אבד ז"ל פירש בזה פירוש אחר שאינו נכון כלל ומורי הר"א הלוי ז"ל היה אומר דהיכר ראש ושדרה האמור כאן בטביעות עינא דעדיף מסימנא אלא דמר סבר דלא סמכינן עליה עד דאיכא ראש ושדרה לפניו כשהן שלמים ומחוברים דאילו בחד מינייהו בלחוד לא מיטבע עינא שפיר ודילמא טעי ומר סבר דאפילו בחד מינייהו סמכינן ורב עוקבא הוה ס"ד דהיכר בסימנין קאמרי ואותיב לתרוייהו ממתני' דבדגים כו' ופריק דהכא לאו בסימנין אלא בטביעות עינא והוצרך הסי' של סנפיר וקשקשת להנהו דדמו בפרצופן לטמאי' כגון אדא ופלמודא ולהאי פי' יש לנו לומר דתלמודא לרווחא דמילתא פריך הכי דבעי לאשמועינן

קושטא דמילתא ומסתיין דנימא דכי אמרי רב הונא ורב חסדא בטביעות עינא ועל ידי סנפיר וקשקשת ניכרו הטהורים מן הטמאים להכירם אחרי כן בטביעות עינא ולהאי פירושי נקטו ראש ושדרה לטביעות עינא לפי שאין בדג מקומות מסויימין לתפוס בהן טביעות עין אלא אלו ופי' דחוק הוא בעיני.

נפקי שיפורי דמר ושרו שיפורי דמר ואסרי ואף על גב דאמרינן בפ"ק שאם היו שניהם אחד מטמא ואחד מטהר הלך אחר המחמיר היכא ששניהם שקולים והכא מסתמא ב' שקולים יש אומרים שאם המיקל סומך על גמריה יכול להורות לאחרים כדבריו ומותר לעשות כדבריו מ"ר ובפ"ק דיבמות כתבתי יותר מזה בס"ד.

**אין נקחין אלא מן המומחה.** פירש רבינו הגדול הר"מבן ז"ל דמומחה זה אינו בקי בלבד אלא כמומחה האמור בכל השמועה למעלה שרוצה לומר מוחזק בכשרות ונאמן ובירושלמי כללן כולם כאחד והטעם מפני שנחשדין עמי הארץ ליקח קרבי דגים מן הגוים בחזקת שהם טהורים ואין מדקדקין בדבר הרבה ומוכרין אותם בחזקת טהורים ושמא טמאים הם ומיהו הרי זה דבר שיכול להראותו לבקי ומכירו ולפיכך כל שמעיד עליו מירתת ולא משקר ואיכא דסגי ליה בשיאמר אני מלחתים דודאי אי לאו דידע ודאי שהם טהורים לא הוה אמר הכי ור' נחמן בעי שיראה לו גופן של דגים ויאמר לו אלו דגים ואלו קרביהן ולאו משום דחשדינן ליה דכי אמר אני מלחתים משקר לן במזיד ומתכוין דאם כן כי אמר אלו דגים ניחוש נמי דמשקרי ולא משמע דבעי לומר רב נחמן דכי אמר לו אלו דגים ואלו קרביהן שאנו מכירין שהוא כן אלא טעמא דמילתא משום דכי אמר אני מלחתים אולי טועה בעצמו כבסבור שהיו טהורים ואינם כן ולפיכך כל שאינו מומחה בכשרות אין סומכין עליו ואפילו שאינו חשוד כי רוב עמי הארץ טועים הם בדבר ואינו מדקדק בזה אלא אדם מומחה וירא שמים וכשחומר אלו דגים ואלו קרביהם ליכא למיטעי הילכך אפילו היה חשוד אפשר להאמינו דהוה ליה כגוי האומר גבי בצים עוף של פלוני וטהור הוא שהוא נאמן משום דמרתת כדאיתא בפרק ואלו טריפות ואין לך חשוד יותר מן הגוי ורב יאודה גם כן שהיה מתיר באומר אני מלחתים אפילו בחשוד היה מתי' דקסבר דאי לאו דקים ליה במילתא לא הוה אמר שהוא ירא שימצאו שקרותו ויהא נתפס ואף לשון זה כאומר של עוף פלוני וטהור הוא שהוא נאמן נמצא שאין הפרש בזה לכלי שאינו מומחה בכשרות בין עם הארץ סתם ואד' חשוב דכל שאינו מעיד כן אפילו אינו חשוד אין סומכין עליו שמא טועה בדעתו וכל שאומר כן אפילו הוא חשוד סומכין עליו דמרתת והלכתא כמאן דאמר דסגי שיאמ' אני מלחתים כדאמר ליה רב יאודה לאדא דיאלא וזה דרך רבי הר"מבן ז"ל בשמועה זו והוא נכון.

**הכא במאי עסקינן בשנמוחו**. הקשו הראשונים ז"ל אמאי לא משני סימנין לאו דאורייתא כדמשני רבי זירא גבי בצים באלו טריפות ויש מתרצים דהתם הוא בבצים אבל בקרבי דגים סימנין דאורייתא וכן פר"ת ז"ל והר"א אב ב"ד. והירושלמי חולק על זה כדכתיבנא התם ועוד דתנא קמא כסימני בצים כך סימני קרבי דגים ואתה עושה מן הטפל עיקר ויש שפירש דרבינא ורבי זירא פליגי והלכתא כרבינא דבתרא הוא.
זה נכון דכיון דקתני שאינן נקחין אלא מן המומחה משמע לן דעל כרחין נמוחו דאי לא למה לי מומחה בכשרות דהא אפילו מן הגוי והחשוד לוקחין אותן כשאמר של דג פלוני הוא וזה נכון ועיקר והיא שיטת ר"י בעל התוספות וכן פירש רבי' הר"א הלוי ז"ל.

## דף מ:

**פעם אחת חשש רבי במעיו**. פירוש חולי שאין בו סכנה היה ושמעינן מינה דחולי שאין בו סכנה אסור להתרפות באיסורין של דבריהם כדרך הנאתן ואף על פי שהתירו להתרפות אפילו באיסורי הנאה של תורה כשהוא שלא כדרך הנאתן כדאיתא בפרק כל שעה משום דכשלא כדרך הנאתן איסורא דרבנן הוא כדאיתא התם אפילו הכי לא חלקו בכל שכדרך הנאתן בין איסורין של תורה לאיסורין של דבריהם או אפשר דהתם הוא לגבי משיחה וכיוצא בו שאין בו אכילה ושתיה אבל אכילה או שתיה לא התירו לעולם בחולה שאין בו סכנה ואפילו שלא כדרך הנאתן וכן דעת מורי הר"אה ז"ל ושם הארכתי בס"ד.
שמעי רבנן ומפסידו ליה מנאי ושמעינן מינה דכל כי האי גוונא לא קנסינן לעולם אלא במאי דמזבין קמיה ולא במה שהוא באוצר והפתרן ואף על פי שהכל מין אחד ותו לא מידי.
**פרק שלישי כל הצלמים**.
מתני' כל הצלמים אסורין כו' בגמרא מפרש לה.
**גמרא אי דנעבדין פעם אחד בשנה מאי טעמייהו דרבנן**. פר"שי ז"ל דכיון דלא קתני וחכמים אומרי' אין נעבדין אלא כל שיש בידו כו' וקתני אינן אסורין אלא כל שיש בידו מכלל דמודו רבנן שהם נעבדים פעם אחת בשנה כדברי רבי מאיר ואם כן מאי טעמייהו דשרו ויפה כיון ומיהו קשה קצת לישנא דנקטינן אי דנעבדין כו' והוה לן למימר וכיון דנעבדין ועוד דבנוסחי עתיקי גרסי היכי דמי אי דנעבדין כו' ורבינו הר"מבן ז"ל פירש דתלמודא לישנא קלילא נקט והכי קאמר אי נעבדין מאי טעמא דרבנן ואי אין נעבדין

מאי טעמא דרבי מאיר ואי בסתם במאי פליגי ומשום דלישנא דמתני' דייק קצת דנעבדי' לדברי הכל כפי' רש"י ז"ל לא האריך במלתא.

אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן במקומו של רבי מאיר היו עובדין אותה פעם אחת בשנה ור' מאיר חייש למיעוטה גזר שאר מקומות משום אותו מקום ואיכא למידק וכי מקומו של רבי מאיר הוי רובא לעלמא והא עד כאן לא חייש רבי מאיר אלא במיעוט מסופק דליתיה קמן וכי תימא דחייש בשאר המקומו' שהם ספק אם עוברי' אותם אם לאו שמא עושין כמנהג מקומו אם כן מאי גזרה דקאמרינן הא דינא הוא ועוד מאי שנא בגבינת בית אוניקי דלא גזר שאר מקומות אטו בית אונייקי ויש לומר דרבי מאיר חושש לסתם מקומות מפני מקומו ומעתה הוי רובא לאיסורא מדינא וגזר במיעוט המקומו' שאין נעבדין אטו אידך אבל בגבינת בית אונייקי ברוב המקומות אין מעמידין בקיבת עגלי ע"ז וכיון דכן לית ליה למיגזר כלום מפני בית אונייקי שהוא מיעוט והיינו דאמרינן דרבנן דלא חיישי בעלמא למיעוטה לא גזרו שאר מקומות אלא כל סתם מקומות הם בחזקת שאין נעבדין ואנו אין לנו לאסור שום דבר משום ספק עבודה זרה אע"ג דאיסו' תור' הוא עד דנדע ודאי שהיא עבוד' זרה או שהרוב נעבד וכלהו קראי דמשתעו בענין ע"ז בע"ז ודאית הם ורובא בודאי כיון דמדאוריי' חיישי' לרובא כנ"ל ודדברי רבינו בשם רבו הר"מבן ז"ל למדתיה גירסת כל הספרים שלנו רב יאודה אמר שמואל באנדרטי של מלכים שנינו והלשון הזה משמע דרב יאודה פליג אדרבי יצחק מדלא קאמר אמר רב יאודה ורבה בר בר חנה נמי בשיטתיה אזיל ורב אליבא ומשמע דאתו למימר רב יאוד' דרבה בר בר חנה משמיה דרבי יוחנן דלאו בכל הצלמים ובגזירה פליגי אלא דמשנתינו באנדרטי של מלכים דוקא ובעומדין על פתח מדינה ובהא הוא דאסר רבי מאיר דאגב חביבות פלחי לה כדפר"שי ומכל מקום עדין יש לומר דאנדרטי של מלכים זו במקומו של ר"מ היו עובדין אותה לכבודו של מלך פעם א' בשנה ביום המיתה או ביום גנוסיא וכדקתני מפני שנעבדין פעם אחת בשנה הילכך חייש לשאר מקומות מן הסתם שמא עושין כמנהג מקומו ורבנן דלא חיישי למיעוטה שרו ותולין דסתמו לכבוד בעלמא כצלם שעשה נבוכדנצר שלא היה אלא לכבודו כדפי' ר"ת ז"ל אלא כשיש בידו כדור או צפור דמוכחא מילתא שהוא בעבד ולהאי אוקמתא מודה רבי מאיר דכל היכא דודאי אינם נעבדין מותרים ולא גזרינן כלום ולא הוצר' התלמוד לפרש במאי פליגי לפי שזה יוצא לנו מתוך דברי רב יצחק בר יוסף ומיהו אשכחן מיעוטא דנוסחי דגרסי אמר רב יאודה כו' וההיא נוסחא רויחא טפי ולתרוייהו נוסחי לשונו של רב יאודה משמע דבאנדרטי של מלכים שהיא ידועה ודאי של מלכים פליגי דאלו בסתם אנדרטי לא פליג רבי מאיר

ואף על פי שעומדין על פתח המדינה. ורבנן פליגי אף באנדרטי שהיא ודאי של מלכים ואומרים לכבוד וליראת המלך ולא חיישינן למקומו של רבי מאיר אבל בירושלמי אמרו מה נן קימין אם בבריא שהם של מלכים דברי הכל אסור ואם דבר בריא שהם של שלטונות דברי הכל מותר אלא אם כן נן קימין בסתם רבי מאיר אומר סתמן של מלכים ורבנן אמרי סתמן של שלטונות עד כאן.

**ולפי הירושלמי הזה**. פי' מורי הר"שבא נר"ו דהא דאמרינן באנדרטי של מלכים לאו בשידועה של מלכים דההיא ודאי אליבא דכולי עלמא אסורה דלמפלחא עבדי לה ולא לנוי שגנאי הוא למלך לעשות צורתו לנוי אלא בסתם צורות אדם נחלקו ולפי שבמקומו של רבי מאיר היו עובדין פעם אחת בשנה לאנדרטי של מלכים היה חושש בכל מקום שהוא סתם לצורה זו מפני חשש צורתו של מלך ורבנן דלא חיישי למיעוטה לא היו אוסרין ותולין שהם של שלטונות עד שיהא בידו צפור או כדור ולית לן השתא מאי דאמרינן לעיל במקומו של רבי מאיר היו עובדין אותו דמשום מקומו לא היו אוסרין חכמים בשאר מקומות ואעפ"י שהוא בריא שהוא של מלכים אלא גם בכל מקום הדבר ידוע שעובדין לאנדרטי של מלכים וכן נראה גם כן קצת מפי' רבינו חננאל ז"ל אלא שלשונו של רב יאודה דחוק לפי' זה.

ולפי הפי' הראשון יש לנו לומר דמאי דפליגי רבנן גם באנדרטי ודאית של מלך טעם הדבר מפני שכעושין אותה שלא לעובדה אין כאן גנאי למלך שאין זה אלא דרך גדולה ומורא להזכיר גדולתו וכבוד מלכותו ומוראו וכדרך הצלם שעשה נבוכדנצר שפירש ר"ת בראיות ברורות שלא נעשית לע"ז וכדפי' במסכת מגילה ובמסכת כתובות פ"ב בס"ד אלא שבמקומו של רבי מאיר היו עובדין אותה ומורי הר"א הלוי ז"ל היה אומר שאף במקומו של רבי מאיר לא היו עובדין אותה כולם דרך עבודה זרה אלא שהיו מקלסין ועושין לה איד פעם אחת בשנה ומשתחוים לה דרך כבוד וגדולה אלא שהיו שם מקצת העם שטועין ומשתחוים לה דרך עבודה זרה ואוסרין אותה ור' מאיר היה חושש לאותו מיעוט שעושין כן ורבנן לא חיישי עד שיהא בידו מקל או צפור או כדור דהשתא ודאי הוי לראיה שעשה עצמו עבודה זרה ולשון היו עובדין אותה קשה לפירוש זה דלישנא מוכח שכולם היו עובדין אותה דרך עבודה זרה ממש והלשון הראשון הוא המשובח בעיני וכן נראה שיטת ר"שי ז"ל וכל המפרשים ז"ל.

עוד היה נראה לרבנן כל שיש בידו מקל או צפור או כדור אוסרין אותה בכל מקום ואעפ"י שאינה עומדת על פתח המדינה כי הצפור והכדור הוא לראיה שחושבין אותו

שתופס כל העולם כולו כצפור או בכדור אבל מורי הרשבא נ"ר אומר דרבנן תרתי בעו שיהא עומד על פתח המדינה ושיהא בידו צפור או כדור וכן פסק הר"מבם ז"ל.

## דף מא.

הא דאמרינן לנוי בעלמא עבדי להו לפי הפי הראשון לאו לנוי דוקא אלא לומר להתנאות ולהתפאר במלך ההוא וגם להזכיר שבח ונוי שלו.

מעיקרא סבור ליסטים בעלמא הוא הלשון הזה מוכיח ומכריע קצת לפירוש מורי הר"שבא נר"ו דאילו באנדרטי של מלכים ודאית היאך מציירין אותו לגנאי שהוא ליסטים או אשתיימא בעלמא אבל י"ל שהתלמוד תופס הלשון הזה דרך גנאי ואין הכונה אלא דמעיקרא סבור שהסימן הזה היה להוכיח כי היה מלך גבור או מלך עשיר ובעל אוצרות ותפס עיירות מעצמו לומר שלא היה מזרע המלוכה וכדאמרינן נמי עטרה מעיקרא סבור גדיל כלילי הוא לומר מלך המתפאר במלכות אבל הדיוט היה ודרך גנאי תפס התלמוד גדיל כלילי כי היאך יעלה על הדעת שיעשו אפילו צורת שלטון על פתח המדינה לגנותו וכל שכן בשהיא אנדרטי של מלכים הא ודאי אין זה דרך לעשות צורות אלו אלא לזכר כבוד שהיו עושין שם זכר למי שהיה מזרע המלוכה או למי שמלך בכח גבורתו כי היה גבור בארץ כנ"ל.

**אסטיימא בעלמא הוא**. פר"שי ז"ל שליח הנושא החותם המשלחו והרב בעל הערוך פירש אפטרופא הממונה על האוצרות.

אמר שמואל אפילו שברי ע"ז ופסקו רוב הגאונים ז"ל הלכה כמותו וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל וכן בדין דליכא אמורא דפליג עליה. ואיכא דקשיא ליה דקשיא הלכתא אהלכתא דהא קיימא לן כרבי יוחנן דאמר בסמוך דעבודה זרה שנשתברה מאיליה אסורה ותירץ הר"מבן ז"ל דהתם כשידעינו בודאי שנשתברה מאיליה אבל המוצא שברי עבודה זרה אין לו לחוש לכך דנטורי מינטר לה גוי כל היכא דפלח לה ומילתא דלא שכיחא היא שתשתבר ויותר יש לתלות ששברה בידים כדי להחליפה באחרת או שבטלה.

## דף מא:

**בעומדין על בסיסן**. פר"שי ז"ל כנם כתרגום כנו בסיסיה דכיון דאוקמוה התם ודאי מפלח פלחי להו ויש שפירשו שיש להם כן ובסיס לעצמן מגופן דמוכחא מילתא שכן נעשו מתחילתן ולאו שברים נינהו והיינו דקתני תבנית יד ושני הפירושין אמת בעיקר הדין.

**אתמר עבודה זרה שנשתברה מאיליה**. פירוש שאנו יודעין כן וכדפרישנא וסתמא פליגי בין שנשתברה בפניו בין שלא בפניו והכין מוכחא סוגיא בהדיא.
**הא שברי עבודה זרה אסורין**. פירוש וקשיא לריש לקיש ואם תאמר אפילו לרבי יוחנן תקשי למה אסורין מן הסתם במוצא לימא דשברן גוי וכדכתיבנ' לעיל אליבא דשמואל ויש לומר דהשתא לא נחתינן להההוא דוקיא וסלקא דעתיה דמקשה דראוי לחוש בשברי עבודה זרה שמא נשתברה מאיליה ואנן נמי ניחא לן לתרוצי ליה לפום טעמיה ודכוותא בתלמודא אי נמי דקושין משום דמתניתין סתמא היא ואפילו לרבי מאיר דחייש למיעוטא ועוד נראה לי דאנן השתא הכי פרכינן דלהכי קתני היתרא בשברי צלמים דוקא דהוו תרי ספקי כי היכי דנידון מינ' דבשברי עבודה זרה משכחת לה דאסורין והיינו דשניכר בהן בשנשתברו מאיליהן ופרקינן דלא קתני ליה למידק הכי דודאי כל שברי עבודה זרה גם כן מותרין ואפילו ידוע שנשתברו מאיליהן אלא אימא הא צלמים עצמן אסורים וסתמא כר"מ ומדרבי מאיר נשמע לרבנן לאו אמר ר' מאיר צלמים אסורין שברי צלמים מותרים פירוש לעולם לרבנן נמי שברי עבודה זרה יהו מותרין לעולם פירכא היא דפריך תלמודא מנא ליה לרבי יוחנן ומהיכא אתיא לן מעיקרא למקשה מהא מתניתא לריש לקיש ולמידק מינה דשברי עבודה זרה אסורין אדרבא דכיון דרבי מאיר שרי ושברי צלמים ולא חייש למיעוטה דמשתברין מאיליהן אלמא נשתברו מאיליהן מותרין והוא הדין לשברי עבודה זרה ורבנן לאו בהא פליגי עליה ואין ספק מוציא מידי ודאי פירוש אף על פי שהוא ספק הרגל וקרוב לודאי ועל ספק כזה הוא דשקיל וטרי תלמודא דאילו בספק שקול הכל מודים.
**מתני' דמגורה ומעשה שפחתו של מציק כו'**. פירשתי יפה במסכת פסחים בס"ד.
ומה שכתב ר"שי ז"ל כאן על ההיא דרבי הושעיא דכל היכא דמרחינהו בשדה ועיילינהו דרך הפתח חייבי' במעשר ואי עיילינהו דרך גגות פטורין אינו מחוור דכל היכא דעבד להו מירווח בשדה וקבעי למעשר בלא ראיית פני הבית ולא אמרו מכניסה במוץ שלה אלא למעוטי כל היכא דדיגנה ולא מרחה להעמידה בכרי דהשתא בעי ראיית פני הבית ולשון מירוח אינו לשון דגון אלא לשון ממרח רטיה מ"ר. ואמאי תהוי כע"ז שנשתברה מאליה פירוש דנימא דגוי מבטל לה מכיון דלא מצלה נפשה מישראל המשברה.

## דף מב.

**גזירה דילמא מגבה לה ישראל מעיקרא והדר מבטל לה והויא לה עבודה זרה של ישראל שאין לה בטלה עולמית**. פירוש דאף על גב דכי מגבה לה איסורי הנאה היתה

ישראל זוכה באיסו' הנאה לחשבם שלא להוסיף בהם איסור ומכאן לישראל הזוכה בחמץ בפסח שהוא אסור לאחר הפסח כדין חמץ גמור שהיה לו קודם הפסח שעבר עליו הפסח מ"ר.

**אתיביה רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח כו'**. אלמא אסורה אחר שחיקה ותהוי כעבודה זרה שנשתברה מאיליה איכא למידק ולרבי יוחנן נמי היכי ניחא דהא לדברי הכל כל ששחקו אותה ואין בה תועלת של כלום ואבודה מכל אדם לא סגיא דלא מייאש גוי מאיסורא נמי וכל דמייאש גוי אפילו מאיסורא דכלי עלמא בטלה וכדאמרן לקמן נהי דאייאש מממונא מאיסורא מי מייאש אלמא אי מייאש אף מאיסורא דכולי עלמא בטלה ויש לומר דשאני הכא דהוי שלא בפניו של גוי והוה ליה יאוש שלא מדעת ולכך אסורה אפילו לרבי יוחנן ומיהו לריש לקיש דקילה ליה עבודה זרה שנשתברה מאיליה ואפילו היכא דשבריה קיימין ויכול לתקנה קאמר שהיא מבוטלת ואף על פי שהוא שלא בפני הגוי וכל שכן בזו שהיא אבודה ממנו ומכל אדם.

**אף לא ירקות כו'**. ואמאי ותהוי כעבודה זרה שנשברה מאיליה פירוש ואף על פי שזה כדרך גדלתה קס"ד דלריש לקיש נמי הוה לן למימר דמבטל ליה גוי כיון דלא מצלה נפשה שלא תבול עליה כשאר אילנות ולבסוף פרקי' דאין ע"ז בטלה דרך גדילתה דניחא ליה בנשירת עליה כדי שתתחדש בענפים חדשים.

## דף מב:

**והא שפאים דעיקר עבודה זרה קיימת וקתני לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרים**. ואם תאמר ומאי קושיא דשאני התם ששברם הגוי בידים ובהא אפילו ריש לקיש מודה ויש לומר דאנן בתורת טעמא פרכינן דמכל מקום אין קיום עיקר עבודה זרה מועיל כלום לגבי מה שנשבר ממנה ומהא שמעינן לריש לקיש בשנשתברה מאיליה. דהא לדידיה כל שנשתברה מאיליה כששברה בידים משוי לה מורי הר"שבא נר"ו ונכון הוא וקרוב לזה פירש הר"אבד ז"ל.

**אלא אי אמרת ששברה עצים וקנאה ממנה אמאי לא מועלין**. פירוש אלא על כרחין בדאתיא עצים מעלמא וכיון דכן אדרבא תקשי לך דדוקא דאתיאת עצים מעלמא הא אילו קעה מהם אפילו בסופא אסורי' וסייעת' לרבי יוחנן וקשיא לריש לקיש והיינו דמהדרינן מידי אריא כו כלומר נהי דמצית למידחי הכי מיהו לא הוי אריא וקושיא לריש לקיש וכן פירש ר"שי ז"ל מהא לא תסייעיה לרבי יוחנן.

**רבי אבהו אמר רבי יוחנן מאי יתיז כו'**. כלומר דלא צריכין אנו לאוקומ' בששברה עצים מעלמ' וקננה מהם אלא אפילו בשקננה בעצים ששברה משם ומאי יתיז יתיז באפרוחים ואשמועינן דאף על גב דבצים אסורים אפרוחים מותרים כאן וכאן וכדמפרש ואזיל דרישא בבצים ולפיכך אסורין והוא הדין בסיפא וסיפא באפרוחים ולכך מותרין והוא הדין לרישא והא דפליג לה בתרי גווני לרבותא נקטה דאפילו באשרה דחמירא לא גזרו באפרו' ואפילו בהקדש דקיל שאין מועילה בגדולים אסרו בבצים וכל שכן באשרה ואיכא דקשיא לה אפרוחים היאך מותרין בהקדש מאי שנא ממקדש את השובך שהיונים אסורים ואפילו ביונים דאתו מעלמא ותירצו דשאני התם שיש בהדיוט גזל מפני דרכי שלום ולכך החמירו בהם בהקדש שלא יהא כחו גרוע מהדיוט אבל באפרוחים שקננו באילן של הדיוט מותרין הן ואפילו מפני דרכי שלום ליכא.

**מתני' המוצא כלים כו'**. רבן שמעון בן גמליאל אומר שעל המכובדין כו' ירושלמי מה נן קיימין אי בבריא שהם נעבדין אפילו מבוזים אסורין ואם בריא שאין נעבדין אפילו על המכובדין מותרין אלא אם כן נן קיימין בסתם כו' ונעבדין בכלים אלו קאמר וכדאמרינן בגמרא אמר אביי מפלח לכל דמשכחי פלחי אבל מיצר בכלי' הני תלתא חשיבי להו וציירי להו ופלחי להו על הכלים למידי אחרינא לנוי בעלמא עבדי להו פי' לנוי בעלמא עבדי להו מן הסתם בכלים ואף על גב דפלחי להו בעלמ' מעתה צורות שתי וערב שרגילין גוים לצייר בכלים של כסף מותרים דאף על גב דצורות שתי וערב נעבדת היא להם הא ידעינן ודאי דלא פלחי לה בכלים ולא עוד אלא שהם אין עובדין אלא לצורת שתי וערב שטמא אותה הגלח וזה טעם היתר המטבעות דהוה ליה כדבר בריא שאין נעבדין שהוא מותר לדברי הכל ואפילו על המכובדין וכמו שפירשנו מ"ר.

**ואי בעושה צורת דרקון מי אסיר**. איכא דקשי ליה והתנן הגיע לכיפה מקום שיש שם עבודה זרה אסור לבנותה וכל שכן עבודה זרה עצמה ולאו קושי' היא דהתם בעושה אותה לנוי לעובדה אבל הכא בעושה לנוי בעלמא דהיינו לשון עושה האמור בכל השמועה ומיהו אף בע"ז ולעבדה אם עשה שכרו מותר כדאיתא לעיל בפרקין ואם כבר עבדוה והוא מתקנה שכרו אסור נמצא שלשה דינין בדבר ולמדנו מכאן דצורת עבודה זרה מותר לציירה לנוי ואפילו היא בולטת דסתם צורות כך הם והיינו דפרכינן הכא להדיא צורת דרקון מי אסיר.

## דף מג.

**ומציעתא רב יאודה היא**. איכא דקשיא ליה אמאי לא אוקימה כרבנן ובשיש בידו צפור או כדור ותירצו שלא אסרו אלא בפתח המדינה וכדכתיבנא לעיל לדעת הר"מבם ז"ל ומורי נ"ר ונראה דקושי' מעיקרא ליתא דצלמים לחוד וצורות לחוד דצלמים הם עומדים לעצמן וצורות הם המצוירות בדבר אחר אלא שהפרצופות הם כל שיש לו פרצוף פנים מסויימת ואפילו לא צייר אלא צורת הפנים בלבד וצורות הם כל שאין לו פרצוף פנים מסויים כדגים ושרצים וכל שכן שאר צורות וכן פר"שי ז"ל.

**ש"מ נכרי מבטל עבודה זרה כו'**. ואף על גב דהא מתני' היא מני לה אגב אידך בגרר' והיינו דלא חש למידק ארבע ולומר דש"מ שאין ישראל מבטל ע"ז ודוק.

**ולית ליה לברטיא הא דתניא כו'**. פירוש קושיין מסרטיא ופלטיא ולפי שמצא עבודה זרה כאן בדרך שהוא סרטיא דאילו מתני' בהמוצא צלמים מוקמינן לה בשאר מקומות שאין הרבים מצוים שם וזה ברור.

**תנן התם דמות צורות לבנה**. כן גורס ר"שי ז"ל ומאן דגריס לבנות אומר כן על שם שינוי הצורות המצויירות כאן לפי שינוי מראות הלבנה ואעפ"י שהלבנה אמת היא.

**אמר אביי לא אסרה תורה כו'**. הוי יודע שכל הסוגיא הזאת משמע המפרש משמע וכונת אביי לומר דאי מהא יכולנו לומר שלא אסרה תורה אלא כך וכך דוק ותשכח.

**לא יעשה אדם בית תבנית היכל כו'**. נקט לשון תבנית לפי שאינו אסור אלא כשעושה כמותו ממש כתבוני' בנין ממש ושלא יחסר כלום משעוריו והלכותיו כדמפרש ואזיל אבל ציור בעלמא מותר וכן נהגו בעטרות ומטפחות ספרים ובתי כנסיות לציירן ואין בכך כלים אכסדרה תבנית אולם פירוש אף על גב דאכסדרה היא הפרוצה מרוח רביעית לגמרי וכדאמרי עולם לאכסדרה הוא דומה ואילו האולם היו לו גפופין ט"ו אמה מכאן וט"ו אמה מכאן לרוח רביעית אפילו הכי לפי שפתחו רחב הרבה מאד ונראה כפרוץ קרי ליה בלשון אכסדרה ודעת רבותי דבשמשים אלו כשם שהעשיה אסורה כך התשמיש אסור בהם ואף על פי שעשו לו אחרי ואף על גב דדמות שמשים העליונים כל שאחרים עשו לו מותר כל היכא דליכא חשדה כדאיתא לקמן הכא שאני שהם עשוים כתבניתם ממש ועיקר עשייתם בהקדש לתשמי' גבוה מה שאין כן באידך שאי אפשר לנו לעשות כתשמישם ולא כתבניתם ודי שאסרה תורה העשיה בלבד.

שפודים של ברזל כתבו בתוספות דקרי להו שפודים לפי שלא היו שם פרחים וכפתורים וגביעים וכדאמרינן בפרק הקומץ באה זהב באה ככר באה מקשה באו כפתוריה ופרחיה לא באה זהב כו'.

## דף מג:

**אלמא תניא כל הפרצופות מותרין כו'**. פירוש ואף על גב דרבא אוקמה לעיל במוצא אנן לאביי פרכינן ואיהו דאוקמה לעיל בעושה ומסתברא דאף רבא באוקמתא בעלמא מיירי דניחא ליה לאוקמינהו לכולהו חומרי מתניתא בחדא גוונא כיון דרב ששת מנקיט להו בחדא אבל מודה הוא בעיקר הדין דפרצוף אדם מיהא אסור מהא דרשה דרב הונא בריה דרב יהושע מפרקיה דאביי דלא אשכחן לרבא דפליג עליה וכן דעת ר' אלפסי ז"ל ורוב הפוסקים דפסקוה להא דאביי כהלכתא וכן דעת רבותי ורבותיהם נר"ו.

**לא תעשון אתי לא תעשון אותי**. פירוש כדרך שאמר הכתוב במשליו על האדם בצלם אלהים עשה אותו ואף על פי שהוא משל חש הכתוב לעשייתו מפני כבוד של מעלה וכל הני דרשי טובא דדרשי מלא תעשון אתי כולהו כחדא חשיבי ושקולין הם ויבואו כולם שכולם בכלל אתי ואם תאמר דכיון דפרצוף אדם לחוד אסור למה לי למיסר דמות ארבעה פנים והלא יש בכללם צורת פרצוף אדם ויש לומר דאפילו הכי הייתי סבור דדמות ארבעה פני' מותר בשמתחיל לצייר מן השאר ולא אסרתו תורה אלא בפני עצמו קמ"ל.

**אלא שאני ר"ג דאחרים עשו לו**. פי' שלא אסרה תורה אלא שלא יעשו ישראל אבל הכא גוים עשו לו: ולישנא דעשו לו מוכיח שלצרכו עשו וסברה הוא נמי כי במצותו ועל פיו עשו כי היאך ידעו גוים לצייר מעצמן כל אותן מראות לבנה ואף על גב דבעלמא אמירה לגוי שבות כדאמרינן בפרק השוכר את הפועלים גבי חוסם פרה ומסרס על ידי גוי קים ליה לתלמודא דהכא שרי דהא חומר בעלמא הוא ולא אסרינן אלא בשעושה הוא ממש כדין תורה ואפשר שלא התירו על ידי אחרים אלא לדבר מצוה כי הא דר"ג וההיא דרב יאודה נמי לחתום במסקי וצרכי מצוה ולא היא אפשר לו בלא הצורה ההיא. אי נמי דהתם אחרים עשו לו לצרכו ובלא במצותו וכן עיקר וש"מ דעשיה אסורה אבל היום מותר כל היכא דליכא חשדה התם בחותמו בולט ומשום חשדה וכדתניא טבעת שחותמה בולט כו' פי' דכל שהוא בולט אסור לקיימה משום חשדה ומותר לחתום בה שהחתימה אסור' מדין עשיה וכשהחותם בולט יוצאת צורתו שוקעת כחתימה וכשהחותם שוקעת מותר לקיימו ואסור לחתום בו לפי שיוצא החותם בולט ואסור מדין עשיה. ועל כרחין הכא במאי עסקינן בצורה האסורה משום לא תעשון אתי ושיש כיוצא בו נעבד כגון צורת חמה ולבנה או צור' אדם או צורת אדם במקום שנעבד דאי בצורת מזל או כוכב שאין כיוצא בו נעבד אסור עשיה איכא משום לא תעשון אתי אסור קיום ליכא וכדמוכח מהא דאמרינן בדר"ג דאחרים עשו לו ואי בצורת דרקון וכיוצא בו שהוא

נעבד ואינו מצורת שמשים האסורין לעשות איסור קיום איכא משום חשדה איסור עשיה ליכא דהא צורת עבודה זרה מותר לעשותה כדפרישנא לעיל מדאמרינן צורת דרקון מי אסיר אלא על כרחין בצורת חמה ולבנה או צורת אדם הנעבד דאית להו לתרוייהו דין נעבד ודין איסור עשיה ושמעינן מינה שדמות חמה ולבנה ומשמשין האמורין למעל' אינן אסורין אלא בבולטין דאי לא הכא חותמה בולט אמאי מותר לחתום בה מפני שהחותם יוצא שוקע: אלא ודאי כדאמרן וכן בדין דסתם חמה ולבנה ומזלות אינן נראין לעולם למראית העין אלא בולטין ואעפ"י שאומרי' לפעמים מזל שוקע ידוע הוא שאין השקיעה ההיא כעין השקיעה הנזכרת כאן כנ"ל.

ודר"ג בולטין היו שכן מראיהן והא דאמרינן התם בחותמו בולט ומשום חשדה לא נקטי' לשון התם אלא משום חשדה וכן דעת מורי הר"שבא נר"ו וגם מקצת רבני צרפת ז"ל כן פסקו.

**ומי חיישינן לחשדה**. פירוש בכי האי גוונא.

**אי בעית אימא בפרקים הוה**. פר"שי וליכא משום חשדה שלא היה מחברה אלא בשעת הצורך להראות לעדים ונראה מדבריו דאכתי צרכינן למאי דפרקינן לעיל דאחרים עשו לו דאי לא אכתי איכא איסור עשיה ומיהו קשה קצת דהא אידך ואי בעית אימא בחדא גוונא מיירי לכך פירשו בתוספות דה"פ ואי בעית אימא דאפילו תימא דר"ג עצמו עשה שאני הכא דפרקי' הוה דליכא איסו' עשיה ולרבותא בעלמא פרכינן הכי ומיהו אכתי קיימינן במאי דאמרינן לעיל שאפילו בשאינה של פרקים כל שאחרים עשו לו מות' וכההיא דרב יאודה וצורת אדם שרגילין עתה לעשות האומנים בכלים הרי הן מותרין ואין צריך לחסר מהם שום אבר דאי משום איסור עשיית פרצוף אדם כיון שאחרים עשו לו מותר ואי משום חשדה דעבודה זרה כבר והדבר ידוע שאין צור' זו נעבד' אפי' כשהיא כצורת ישו ימח שמו וזכרו כשהיא על הכלים וכדכתיבנא לעיל ולא אמרו סמי עיניה דדין אלא לפי שכיוצא בו היה נעבד בזמן ההוא ומשום חשדה ומסתברא דכל שאסור לעשות אפילו בדיו הוא אסור שלא חלקו בין בולט לשוקע אלא בדבר החקוק וצורת דיו כבולט חשוב לענין זה והוא הדין לצורת רוקם בשש ומשי וכיוצא בו וכל שהוא אסור משו' לא תעשון אתי כיון שעל המכובדין אסור כל שכן על המבוזה לא חלקו בין מכובד למבוזה אלא במה שאיסורו משום עבודה זרה.

ושעל הסדינין ועל המטבעות כן הגירסא ברוב הספרים ויש גורסין על המטפחות אבל מטבעות מכובדין הן ואפי' והכי במטבעות שלנו אין לחוש וכדכתיבנא לעיל גרסי' בירושלמי הדא אמרה כסות דבר של בזיון הוא.

## דף מד.

**ומועלין בהן**. פירוש מדרבנן ואין מעילה בדמים מן התורה אלא במקיז דם לבהמת קדשים וכדעת התוספות וכדכתיבנא בפרק אין עומדין בס"ד.
מקום יש בראש להניח שני תפילין ומכאן שהתפילין יש להם שיעור למטה וכדכתיבנא בפרק המוצא תפילין בס"ד.

## דף מד:

**מתני' שאל פרקלוס כו'**. במרחץ של אפרוריטי פי' ר"שי ז"ל דאפרוריטי שהיא עבודה זרה היה בבית והמרחץ סמוך לה בחצרה ויפה כיון ובזה מתפרשת כל סוגית הגמ' דמדמו ליה לע"ז שהיה לה גנה או מרחץ ושאר סוגיין.
**אני לא באתי בגבולה היא באה בגבולי**. פירוש שמהרחץ קדמה לעבודה זרה ולא כל המינה שתהא גוזלת ואוסרת זכות הרבים כדפר"שי ז"ל אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרוריטי פר"שי ז"ל ועוד תשובה אחרת שאין במרחץ משום נוי עבודה זרה כלל וכן נראה בגמרא ששני ענינים הם דהא פריכו מכל חד וחד בדרב הושעיא ומיהו לפי ששניהם בענין אחד לא אמר דבר אחר כדאמרינן באידך טעמא דסיפא דבר אחר אם נותנין לך כוי כלומר שאפילו קדמה עבודה זרה ואפילו היה המרחץ נוי לעבודה זרה אין להקפיד כיון שע"ז זו אתם נוהגים בה מנהג בזיון שלא נאמר להנקם לאסור אלא כשנוהגים בה מנהג כבוד.
**גמרא תנא כשיצא אמר לו אין משבין במרחץ**. איכא למידק דהא לשנא דמתני' לא משמע הכי ויש מתרצים דהשתא מתרצינן לשון המשנה דהכי קאמר אמר ליה אין משיבין במרחץ כשיצא ואמר ליה עוד אני לא באתי בגבולה וזה הפירוש דחוק והנכון כי שלשה בתים הם במרחץ כדאיתא בפ"ק דשבת והשתא פרקינן כי בבית הפנימי לא אמר לו ולא כלום אבל בשיצא לאמצעי אמר לו אין משיבין במרחץ וכשיצא לחיצון בירר לו טעמו של דבר ואמר לו אני לא באתי כוי ושמע מינה דבבית הפנימי אסור לומר פסק הלכה אלא לאפרושי מאיסורא בלחוד דשרי כדאיתא בפרק כירה ובאמצעי מותר לומר פסק הלכה אבל אסור לברר הטעם ובחיצון מותר לברר הדבר.
**תשובה גנובה**. פר"שי ז"ל שדחאו בקש ואינו מחוור דהא במאי דשקלינן וטרינן בהא איכא מנייהו דבעי לומר שאמר לו רבן גמליאל דבר של חומרא יותר מן הדין וכי הא לא קרינן ליה דחייה בקש והנכון תשובה נעלמת כלומר שלא נאמרה בדקדוק והתנן עבודה זרה שיש לה גינה או מרחץ פי' שיש לה בסמוך לה והכין משמע האי לישנא

ומרחץ של אפדוריטי כן היה וכדפירש רש"י ז"ל וכי משתינין בפניה מאי הוי והתנן רק בפניה כו' פירוש אלמא אפילו בשעבודתה דרך כבוד אינה מבטלת בכך וכי אומרין נעש' מרחץ נוי לאפרודיטי מאי הוי פי' אפי' נעשה להיות לה לנוי ויהא המרחץ נוי אמאי מתסרא דהא אין הקדש לעבודה זרה באמירה וכדתניא האומר בית זה לעבודה זרה כו' ופרכינן נהי דאתסורי לא מתסרא נוי מיהא איכא פרש"י ז"ל נהי דאין הקדש לעבודה זרה לאסור באמירה בעלמא עד שיקריבו לפניו בתקרובת. נוי מיהא איכא דאי הוי רחיצה נוי לעבודה זרה אסור לנו ליפות עבודה זרה אף על גב דמרחץ אינו נאסר בהנאה ואיכא דקשיא ליה ותיפוק לי דלא דמיא הא לאומ' בית זה לעבוד' זרה דהתם ליכא אלא אמירה אבל הכא אם איתא דנעשה מרחץ נוי לאפרודיטי הא כל כמה דקאי אפרודיטי בגווה אסור ליהנות ממנו דהא תנן שלש' בתים הם כו' הכניס לתוכו עבודה זרה והוציאה הרי זה מותר אלמא כל זמן שלא הוציאה אסור ונראה שלכך פירש הר"אבד ז"ל נהי דלא מתסרא בשביל האמירה שאומרים נעשה אפרודיטי נוי למרחץ מכל מקום כשהכניסוהו שם ונעשה לו נוי אסור לומר דמעיקרא ס"ד דכיון דקתני אין אומרים דאילו אומרים הכא מתסרא באמירה ואנן פרקינן דלאו משום אמירה נקט לה רבן גמליאל אלא מפני המעשה שאפרודיטי בתוכו ואילו היה המרחץ נוי היה נאסר ואין לשון הגמרא מתישב בזה והנכון כדפר"שי ז"ל ודקאמרת דלתסר מפני שעומד בתוכו כבר פר"שי ז"ל שהאהרודיטי לא היה במרחץ אלא המרחץ בחוץ בחצרה והיא בפנים ואנן קא סלקא דעתין שאף עפ"י כן אילו היו אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי כלומר שהקדישוהו לו שהיה נאסר ולהכי פרכינן דהא אין הקדש לעבודה זרה ופרקינן דודאי לא מתסר באמירה ומיהו אלו הוה ליה נוי נהי דלא מתסר בהנאה משום נויין כיון דלא קאי בגווייהו אסור היה לנו לרחוץ בו שאנו כמיפין ועושין לה נוי לעבודה זרה שהוא אסור כן נראה לי לישב לשון רש"י ז"ל.

## דף מה:

אילן שנטעו ולבסוף עבדו לפום סוגיין דהכא לא מיתסר מיניה אפילו לרבי יוסף אלא תוספתו בלחוד וכדדרשינן מלשון תגדעון ומיהו אילו לא נאמר תשרפון באש והיינו מעמידין מקרא של תגדעון לאילן שנטעו מתחלה לשם לעבודה זרה הא ודאי היינו דורשין אותו לאסור גם עיקרו דלא סגיא בלאו הכי אבל השתא דכתיבי תרוייהו וכתב לשון תגדעון משמע לן דאתא למישרי עיקרו.

ונתצתם את מזבחותם והנח אין לפרש והנח לגמרי דאם כן אתו בהו לידי תקלה אלא הכי קאמר הנח מלשרש או לעקור ולנתוץ העיקרין והיסודי עד שתכבוש.

## דף מו.

**פני מלך פני כלב**. פירוש וכל שכן שאסור להזכיר הקדשים של הנוצריים כדרך שמזכירין הם בלשון קדושה וזה ברור.

**אבני הר שנדלדלו כו'**. לפי שאין בהם תפיסת ידי אדם ופי' הרב ז"ל דטלטול בעלמא לא חשיבה תפיסה וכי היכי דלא חשיבה תפיסה בבהמה לאוסרה ואף על גב דזקיפת ביצה קס"ד דחשיבה תפיסה שאני זקיפה דמנכרא ועשויה לשם עבודה זרה וטעם נכון הוא אבל אין להביא ראיה מבהמה דנידא מנפשה וגם נושאת את עצמה בשאינה כפותה.

**שכן לא נשתנו מברייתן**. פירוש וגדול בהמה לא חשיב שינוי בענין זה ואף על גב דחשיב שינוי לענין גזל אליבא דרבי אליעזר כדאיתא בפרק הגוזל שאני התם דאייתר קרא להכי אשר גזל כעין שגזל יחזיר.

**אתיא מבהמה תמימה ומאילן יבש**. פירוש דאילן יבש הרי נשתנה ופרי"שי ז"ל דאנן אמרינן לה אליבא דרבנן דשרו באילן שנטעו ולבסוף עבדו ולרבי יוסי מייתינן לה מבהמה בעלת מום ואילן העולה מאיליו שהוא מותר לדברי הכל שהרי לא היה בו תפיסת ידי אדם ואין צריך דהא לפום סוגיא דלעיל אילן יבש שנטעו ולבסוף עבדו מותר הוא אפילו לרבי יוסי שהרי איו כאן תוספי ליאסר ומיהו מודינא דאילן העומד מאיליו מותר לדברי הכל ואפילו תופסתו דתפיסת גרעין לא חשיבה תפיסה ואין צורך לדחוק אותה באילן העולה מאיליו מששת ימי בראשית כדעת מקצת התוספות.

**המשתחוה להר אבניו מה הן למזבח יש נעבד במחובר או אין נעבד במחובר**. פר"שי ז"ל דתרתי קא מבעיא ליה אם נעבד במחובר אסור לגבוה או לא ואם תמצא לומר דאסור מכשירי קרבן באבני מזבח אם הם כקרבן ומייתינן להו תרוייהו מאתנן לאיסורא והקשו עליו דאם כן מאי מבעיא ליה בסמוך אם יש שינוי בנעבד דהא כיון דמאתנן גמרינן דיש נעבד לגבוה נגמר מינה דיש שנוי דומיא דאתנן אליבא דב"ה דקיימא לן נתן לה חטים באתננה ועשאן קמח ענבים ועשאן יין הרי הם מותרים ותירצו דדילמא סבירא לן דאמרינן דון מינה ואוקי באתרא ואמרינן דון מאתנן דנעבד אסור במחובר ואוקי באתרא כיון דגלי רחמנא דנעבד במחובר לגבוה בתלוש להדיוט מהתלוש בהדיוט אין לו שנוי אף מחובר לגבוה אין לו שינוי ואפילו למאן דאמר דון מינה הכא משום חומרא דעבודה זרה אמרי רבנן דון מינה ואוקי באתרא ואחרים פירשו דאנן פשיטא לן דיש נעבד במחובר

לגבוה דגמרינן לה מבהמה דאף על גב דאין נעבד בבהמה בהדיוט אסורה לגבוה ולא מבעיא לן אם מכשירו קרבן כקרבן או לאו היא היא דגמרינן מאתנן ולשון הגמרא נהלם יותר לפר"שי ז"ל ודוק.

## דף מו:

**המשתחוה לקמה**. פירוש שזרעה ולבסוף עבדה דשריא להדיוט אליבא דרבנן אי נמי לרבי יוסי וכגון דלית בה תוספת למאי דסבירי' לן השתא חטים מה הן למנחות יש שינוי בנעבד לגבוה או לא פירוש דאלו המשתחוה לחטים כיון דאסירי להדיוט פשיטא דאין שינוי דהא כל מה שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו אבל במחובר דשרי להדיוט ואסירה לגבוה בלחוד משום דמאיס מספקא לן דדילמא כיון דנשתנה לא מאיס וליכא למימר אסור שבו להיכן הלך דלא מאסיה רחמנא אלא כל דאיתיה בעיניה או דילמא לא שנא דמחובר לגבוה כתלוש להדיוי' מדמינן ליה ואין שינוי הכי השתא התם מעיקרא בהמה כו' כלומר החטי' ועשאן קמח הוי שינוי אבל עובר שנולד לא הוי שינוי ואיכא דקשיא ליה דהא לב"ה גבי אתנן דשרו ולדותיהם ואסרי שנוייהם מכלל דעובר שנולד חשיב שנוי טפי ואף על גב דב"ה שרו שנוייהם גם כן התם מדרשא דקרא הוא. ויש לומר דהתם טעמא אחרינא הוא דכיון דכתיב שניהם למיעוטא וכתיב גם לב"ש לרבויא משמע להו דשנוייהם הוי טפי בכלל הם ודרשי הם ולא ולדותיהם ודרשו גם לרבות שנוי הם שהוא יותר בכללם ואף על גב דקמח הוי שינוי טפי גזירת הכתוב הוא ומיהו ב"ה לית להו שום רבויא ודרשי תרי מיעוטי הם ולא ולדותיהם ולא שנוייהם דכי כתיב שניהם הני תרי ממעטי כחדא ואמרינן התם גם לב"ה קשיא.

## דף מז.

**המשתחוה לדקל כו'**. עד לענין מצוה מי מאיס כלגבוה או לא פי' הר"אבד ז"ל דלכתחילה הוא דמבעיא לן דאילו בדיעבד פשיטא דשרי דאפי' במידי דאסיר להדיוט וקיימ' לן שאם הוא עבוד' זרה של גוי שיש לה בטלה קיימא לן דיצא בדיעבד דאמר רבא לולב של עבודה זרה לא יטול ואם נטל יצא מצות לא ליהנות ניתנו וההיא אפילו קודם בטול הוא כדמוכ' לישנא וכדאיתא התם בהדיא וכל שכן דלרב דמי דבעי לן באשרה שבטלה דלא מבעיא ליה אלא לכתחילה ואין זה נכון חדא דלישנא דאמרינן מי מאיס כלגבוה משמע אפילו בדיעבד דומיא דגבוה ועוד כיון דבדיעבד יצא בו היכי חשיב ליה רב דימי דחוי אבל הנכון דהכא אפילו בדיעבד איבעיא להו ופליגא ההיא דרבא וסוגיא

דהתם ומיהו אנן כרבא קיימא לן ואפילו בלולב נעבד האסור להדיוט אם אשרה דגוי הוא דלא מכתת שעוריה לכתחילה לא יטול קודם ביטול ואם נטל יצא מצות לאו להנות ניתנו ואם לאחר ביטול יטול אפילו לכתחילה ולא חשיב דחוי כיון דקודם ביטול יוצא בו בדיעבד ומיהו אם הוא מאשרה דישראל או מתקרובת עבודה זרה של גוי כיון דלשריפה קאי כתותי מכתת שעורה אף בדיעבד לא יצא וכן אמרו לגבי שופר גם כן אמר רב יאודה שופר של עבודה זרה לא יתקע ואם תקע יצא מצות לאו ליהנות ניתנו ופליגא נמי האי וליכא למימר דשאני התם דבקולו הוא יוצא דהא לקמן גבי קרניה מה הן לחצוצרות לא אמרינן האי טעמא כלל וזהו שיטת הגאונים ז"ל ושיטת התוספות ואדונינו הר"מבן ז"ל.

**יש דחוי אצל מצות**. פי' וכיון דנדחה ונאסר קודם ביטול נדחה גם לאחר ביטול או אין דיחוי ומיירי כשבטלה אחר שנכנס החג שחל עליו שם מצוה דאי בטלה קודם החג לא חשיב דחוי ובתוספו' הביאו ראיה לזה מדאמרינן התם נקטם ראשו פסול ואם עלתה בו תמרה כשר ואיבעיא לן נקטם ראשו מערב יום טוב ועלת' בו תמרה ביום טוב מהו יש דחוי אצל מצות או אין דחוי ולא איפשיטא לן לא התם ולא הכא וק"ל דהא אמרי' התם היו ענביו מרובין מעליו פסול ואם מעטן כשר ואין ממעטין ביום טוב רבי שמעון אומר ממעטין ואמרינן התם דאם מעטן ביום טוב כשר ולא אמרינן יש דחוי ויש לומר דשאני התם שהוא דבר שבידו לתקן מה שאין כן בעליית תמרה שהוא בידי שמים וביטול ע"ז גם כן אינו בידו דאין ישראל מבטל ע"ז.

תכלת דמאי אילמא תכלת דכהנים היינו בעיא דרמי בר חמא אם מכשירי קרבן כקרבן ואם יש שנוי בנעבד המותר להדיוט ואסור לגבוה וכן פר"שי ז"ל.

**אי תכלת ציצית היינו בעיא דריש לקיש**. פירוש אי מאיס למצוה כלגבוה והוא הדין דבעי חדא בעיא דרמי בר חמא בענין שינוי ולישנא קלילא נקט.

**קרניה מה הן לחצוצרות**. איכא למידק אפילו קרנים דהיתרא היאך כשרים לחצוצרות והא אמרינן בפרק הקומץ חצוצרות היתה באה מן העשת של כסף עשאה מן הגרוטאות כשרה משאר מיני מתכו' פסולה.

ויש שתירצו דלשופר קרי חצוצרות כדאמרינן התם דאשתני שמייהו ואינו נכון והנכון דהתם בחצוצרות של פרקים שמצות היום בחצוצרות והכא בשאר ימים שאין מצות היום בחצוצרות אלא שהיו מזמרים שם בחצוצרות ושאר מיני נבלים לבסם הקול.

**לא צריכה דנבעיה מארעיה**. פי' בתוספות דנבעיה מארעיה ונפלי בארעיה ולא נפקי מרשותיה דאי לא אכתי הוו להו דרבים כדאמרינן בפרק מרובה מעין שיצא בתחילה בני העיר מסתפקים ממנו בעל כרחו וכיון שכן מעין של רבים נקרא שאינו נאסר ואף על

גב דאית ליה שותפותא בגויה ומכאן נראה לי דהא דתנן לקמן מים במים במשהו דוקא שנתערבו בתלושין אבל מחוברין אינם נאסרים דאי לא אף על גב דלקמיה בלחוד סגיד הא מיתסרי אידך משום תערובת ואדם אוסר אפילו דבר של אחרים על ידי תערובת אלא ודאי כדאמרן וכן הודה לי רבינו ז"ל על ידי מעשה שזרק הכומר מים המאררים לבאר של ישראל.

**מתני' מי שהיה ביתו סמיך לעבודה זרה.** פירוש שסמך ברשות והיתר כגון שבנה בחורבה או שהבית שבצדו לא היה עבודה זרה באותה שעה אלא אחר כן וכן פירש בירושלמי ואשמועינן שאם נפל כשהיה עבודה זרה אסור לבנותו ולא אמרינן לקבעיה והדריה וכל שכן שאסור לבנותו לכתחי' לרבותא נקטה בנפל כנ"ל כונס לתוך שלו ארבע אמות אומר היה מורי הר"אה ז"ל דארבע אמות לאו דוקא דהא סתם בית ארבע אמות ואם כן מאי כונס לתוך ביתו אלא הכל כפי מה שהוא ואם ביתו גדול מצוה היא להרחיק ארבע אמות.

(אמר המגיה יוסף שמואל בזה יתורץ שפיר מאי דצ"ע על דברי הר"מבם ז"ל שכתב בהלכות עכ"ום פ"ח דין ה' וז"ל מי שהיה ביתו סמוך לעכ"ום ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס לתוך שלו ובונה כו' דהכא תנן בהדיא כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונה ורבינו ז"ל סתם ולא פי' שיעורו.

וראיתי להרב ש"ך בש"ע הלכות ע"א סימן קמ"ג סק"ב שכתב על מרן שכתב כלשון רבי' וז"ל כונס לתוך שלו ארבע אמות כן הוא במשנה וטור ופוסקי' ע"כ. ולי הצעיר צ"ע אם כן הוא היה לו להרמב"ם לפרש כדרכו הטוב כיון שמפורש במשנה ולא לסתום הדברים לכן נראה שדעת הרמב"ם ז"ל הוא מ"ש ר' הר"יטבא ז"ל משם רבו הר"אה שכתב כונס לתוך שלו ארבע אמות אומר היה מורי הר"א הלוי ז"ל דארבע אמות לאו דוקא דהא סתם בית ארבע אמות ואם כן מאי כונס לתוך ביתו אלא הכל כפי מה שהוא ואם ביתו גדול מצוה הוא להרחיק ארבע אמות עד כאן לכן סתם הרמ"בם ז"ל לרמוז דלאו דוקא ארבע אמות אלא כונס כפי מה שהוא ודוק והוא אמת ויציב לק"ד ).

**היה שלו ושל עבודה זרה.** פירוש שעשאהו הוא והגוי בשיתוף ואחר כך נמלך גוי ועשה חלקו עבודה זרה נדון מחצה על מחצה פר"שי ז"ל שחצי עובי הכותל אינו עולה לו לחשבון ארבע אמות שלו דהא חצי הכותל של שניהם ואינו מחוור דאמאי נקט לישנא דנדון מחצה כו' והנכון כמו שפי' בירושלמי שנדון מחצה על מחצה לאסור ולטומאה שהחצי שכנגד עבודה זרה אסור והחצי שלו מותר ומיירי בשהאבנים שלו נכרין שאילו נתערבו הכל אסור בהנאה דהא קיימא לן דבדאורייתא אין ברירה ואם תאמר אם במכיר

אבניו פשיטא דמותר ומאי קמשמע לן ויש לומר דטובא קמשמע לן כותל של שיתוף אף על פי שהמקום של שניהם מבורר לכל אחד חלקו לגבי אבנים אינו מבורר ויד שניהם שוה בו בין לתשמיש בין לכל דבר ואשמועינן הכא דגבי הא שניהם ניחא להו בברירי שהגוי רוצה שיהא חלקו מבורר לעצמו ולא תהא יד ישראל בעבודי זרה שלו וישראל גם כן רוצה שלא תהא יד עבודה זרה בחלקו כלל מ"ר.

## דף מז:

**אבניו ועציו ועפריו כו'**. פירוש או דחצי של גוי או של כולו אם אינו מבורר ובירושלמי הקשו ממשנתינו לריש לקיש דאמר עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת ותירצו תפתר כשהוא משתחוה לכל אבן ואבן ושמעינן מינה דביתו של גוי עבודה זרה ממש היא ולא משמשי עבודה זרה והכי נמי משמע בגמרא דילן בפי' רבי עקיבא דאמרינן התם דבמשמשי עבודה זרה דכולי עלמא מטמאין כשרץ ולא נחלקו אלא בעבודה זרה עצמה רבי עקיבא אומר כנדה שנאמר תזרם כמו דוה ואם תאמר והא קרא במשמשי עבודה זרה הוא כדכתיב וטמאתם את צפוי כספך ואת אפדת מסכת זהביך וגומר ויש לומ' דצפוי ואפדה זו מרוקעים ומחוברים הם בעבודה זרה ונעבדים כמוה.

**גמ' והא שביק רוחא לעבודה זרה**. פירוש והוא מהנה לעבודה זרה ומהנה כי האי אסור הוא לדברי הכל וכדפרישנא בפ"ק.

**דגדר ליה כו'**. פירוש בזמן דליכא סכנה ובזמן הזה מזבן לה לגוי בעלמא.

**מתני' שלשה בתים הם**. פירוש חלוקים בהנאתם לענין ביטול אסור ע"ז דרמו עליהו בית שבנאו מתחילה לע"ז פי' להיות נעבד כע"ז ממש והיינו דקתני הרי זה אסור כלומר שהוא אסור מיד אף על פי שלא השתחוה לו וכדאמרינן בגמרא בנה אף על פי שלא השתחוה וסתמא כמאן דאמר לקמן דעבודה זרה אסורה מיד שאינו נעשה בית זה להכניס בו עבודה זרה הא לכולי עלמא משמשי עבודה זרה אינם אסורים עד שיעבדו אלא ודאי כדאמרן ואעפ"י שאמרו בירושלמי רבי הילה אומר והוא שהכניס לתוכו ע"ז חולק הוא על גמרא דילן דאוקימנא לרב בשבנה ולא השתחוה.

**סיידו וכיידו לעבודה זרה וחדש נוטל מה שחדש**. פירוש והשאר מותר ואפי' ביטלו ישראל ואף על גב דאין ישראל מבטל עבודה זרה הכא לאו מדין בטול משתרי השאר אלא משום דלא חל עליה איסורא כלל כיון שלא נעשה לשם עבודה זרה ודי לו שיאסר מה שסייד וכייד לשם עבודה זרה הלכך כשנטלו ישראל מה שנטל אסור והשאר מותר וכשנטלו גוי על דעת בטול אפי' מה שנטל מותר והא דאמרינן שהשאר מותר לא תימא

דמיירי דוקא בסייד וכייד על דעת שיהא הסיוד והכיוד לבדו ע"ז כדברי ר"י ז"ל אלא אפילו בשעשאו על דעת שיהא הכל ע"ז עמו כי די לעבודה זרה שתאסר בעשיה מה שנעשה לשם עבודה זרה והכי מוכח מדקתני לה במתני' סתם ולא פרישו עלה בגמרא מידי והרב רבינו יונה ז"ל הביא ראיה לזה דרבותא [ס"א דדכותא] קתני בסיפא גבי אשרה גדעו ופסלו לעבודה זרה נוטל מה שחרש ואמרינן עלה בגמרא דף מ"ח ע"א גדעו ופסלו מאן קתני לה אי רבי יוסי ברבי יאודה הא אמר עיקר אילן אסור ואם איתא דגדעו ופסלו בפירוש לעבוד את התוספת בלבד היאך יהא העיקר אסור ואפילו לרבי יוסי ברבי יאודה אלא ודאי בשגדעו סתם ודכוותא נמי ברישא דמתני' וכן נראה לי ראיה מדאמרינן בגמרא דהא קא משמע לן דאף על גב דסייד וכייד בגופו של אבן השאר מותר ואם בסייד וכייד בפירוש על דעת התוספות פשיטא מאי קמשמע לן ומה שהביא ר"י ראיה לפירושו מדאמרינן בסנהדרין אף על פי שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה עשה בו מעשה אסרה דמשמע דבמעשה כל דהו מתסרא כולה כבר דחאה הרב רבינו יונה ז"ל דהתם לפי שהשתחוה לכל הקרקע אחר שעשה בו מעשה מה שאין כן בזו שלא השתחוה לו כלל ואם תאמר ואמאי לא מתסר השאר מדין משמשי עבודה זרה דהא מה שסייד וכייד עבודה זרה הוא יש לומר דהא לא קשיא שאין משמשי עבודה זרה אסורין עד שתעבד העבודה זרה כדכתיב אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים את אלהיהי והסיוד והכיוד הזה נהי דאתסרו בעשיה לשם עבודה זרה מכל מקום עדין לא נעבדו כלל וזה ברור.

הכניס לתוכו עבודה זרה והוציאה הרי זה מותר יש שפירשו אפילו הוציאה ישראל ולא מדין ביטול שהוציאה על מנת שלא לחזור דהא אין ישראל מבטל שום עבודה זרה אלא דמתני' כשיכניסה שם עראי לפי שעה לא על דעת לעשות הבית משמשי עבודה זרה ושורת הדין אפילו בעודה בתוכו לא מיתסר אלא שאסרוהו מפני מראי' העין וכשהוציאה משם חזר להתירו ויש שפירשוה אפילו בשהכניסו שם לקבע על דעת משמשין וכשהוציאה גוי על דעת שלא להחזירה שם לעולם שנתיאש ממנו ומאיסורו שזהו בטולו כדאמרינן בפרק דלקמן גבי בימוס של מלכים וכן פירשו בירושלמי שהקשו מסיפא על דרבי הילאי דלעיל דאסר רישא מדין משמשין ותירצו כאן לשעה כאן לעולם ושני הפירושים אמת וקרוב לומר שהתנא נתכוון לשניהם ולפיכך לא שנא אלא שלשה בתים ואם איתא ארבע הוא דהוין אלא ודאי דהני תרי כחדא כיילינהו ועל דרך הזה מתפרשות אידך בבי דקתני גבי שלש אבנים ושלש אשרות דתרתי קמייתא עשאן לשם עבודה זרה ואידך בתרייתא על דעת משמשין ודקתני בסיפא דאשרה העמיד תחתיו עבודה זרה

איכא דגרסי ונטלה ואית דגרסי ובטלה ותרוייהו לחדא ענינא סלקי אלא דמאן דגריס בטלה מיירי בשבטלה גוי ושהעמיד תחתיו עבודה זרה מתחילה דרך קבע ואשמועינן תרתי חדא שכשם שאשרי אעפ"י שהיא נאסרת לדברי הכל בשנטעה מתחילה לשם עבודה זרה או בשנטעו ולבסוף עבדו למאן דאית ליה הכי הוא הדין שנאסרת בשדעתו לעשותה משמשי עבודה זרה ועבד בה עבודה זרה ואידך דכיון שבטל העבודה זרה נתבטלה האשרה דגוי שבטל עבודה זרה נתבטלו ממשמשיה ממילא ולאידך גירסא דגרסי ונטלה יכולנו לפרשה בשני פנים חדא בשנטלה ישראל וחדא בשנטלה גוי וכדרך שפירשנו בסיפא דשלשה בתים והגירסא ההיא מחוורת לפום אידך בבי דקתני לעיל גבי בתים ואבנים ובגמרא פריש דהך סיפא דאשרה פלוגתא דרבנן ורבי שמעון היא ועלה קתני איזו היא אשרה כו' דתנא קמא סבר דאשרה נחסרת אפילו מדין משמשין כדקתני סיפא דהכא והיינו דקתני איזו היא אשרה שאסרה תורה כל שיש תחתיה עבודה זרה כלומר אף על פי שידענו בודאי שלא נעבדה גופה דאשרה אלא שהכניסו תחתיה עבודה זרה להיותה משמשי עבודה זרה וזו היא גם כן סתם אשרה ואין צריך לומר שהיא אסורה כשנטעה לדעת עבודה זרה ור' שמעון סבר שאין אשרה נאסרה מדין משמשין ואשרה של תורה שהיא אסורה כל שעובדין אותה דוקא כגון שידענו בודאי שהשתחוה לה ומעשה של צידן ראו לגוים שהיו משתחוים כנגד האילן וסבורין לאסרו כי לאילן עצמו היו עובדים ומשתחוים וכיון שמצאו תחתיו עבודה זרה הכירו שלא היו משתחוים אלא לעבודה זרה ולפיכך התירו את האילן כי בודאי לדעת משמשין היה ואינו נאסר כך נראה פירוש המשנה לפשטה וכן נראה שיטת גמרא שלנו אבל יש שפירשו דאפילו לרבנן לא אסרה תורה אשרה אלא כשנעשית לעבודה זרה ממש לא מדין משמשין דמשתייה לאילן שהוא מחובר דהחמיר ביה רחמנא חדא דרגא טפי מהר ופירשו כן לפי שאמרו בירושלמי על מעשה של צידן אמר רב חסדא בסתם הם חלוקים מה נן קיימין אם בבריא שעובדין את הצורה ואת האילן דברי הכל אסור ואם בבריא שאין עובדין את האילן דברי הכל מותר אלא כן נן קיימין בסתם רבי שמעון סבר סתמן עובדין לצורה ולא לאילן ורבנן סברי סתמן עובדין לצורה ולאילן ולפי זה כל השלש אשרות ששנינו לעיל כולן מדין עבודה זרה ולא אתיא כאידך דבתים ואבנים וגם הדבר מתמיה בעצמו כיון דלענין עיקר עבודה זרה עבד רחמנא אילן כתלוש למה לא יהא גם כן גם לענין משמשין גם סתם אשריהם דאמר רחמנא הכל במשמע ודומיא דמצבותם ומזבחותם דכתיב בהדיא דהוו משמשין מן הסתם ומה שאמרו שאין האילן עושה עבדת משמשין כדרך בית לפי שאינו מגין יפה כבית אין זה טעם כעיקר לפי עניות דעתי.

ונראה שאף לדברי הירושלמי אוסרין חכמים אשרה מדין משמשין ואף על פי שלא עבדוה כלל אלא דכל היכא שהוא בריא שעבדו גם לאילן אינו מתבטל מפני נטילת העבודה זרה משם ולא מפני בטולה שהרי אף האילן עצמו נעשה עבודה זרה אבל כשהוא בריא שלא עבדו את האילן הרי האילן מותר בנטילת הצורה או בבטולה כדין עבודה זרה שנתבטלה שבטלו משמשיה אלא שחכמים מחמירין בסתמו אף על פי שמצאו תחתיו צורה כי אף לאילן עובדין עד שנדע בודאי שלא הכניסו שם עבודה זרה אלא לעבוד את הצורה בלבד ורבי שמעון מקל ואומר שתולין מן הסתם שאינו אלא משמשין כל זמן שמצאו תחתיו וכך פירוש המשנה איזו היא אשרה שהיא עבודה זרה ממש וצריכה בטול באנפי נפשה ואינה נתרת בנטילת עבודה זרה כל שיש תחתיה עבודה זרה כי מה שהתרנו במשנתי אינו אלא בשהוא בריא שאין עובדין לאילן ורבי שמעון אומר דכל שעובדין אותה ודאי או שלא ולאו תחתיו שום צורה שהוא כבריא שעובדין את השרה אז היא ודאי אשרה של עבודה זרה ממש אבל כל שמצאו תחתיו צורה אין תולין את האשרה אלא במשמשין ובזו רבי שמעון מחמיר טפי מרבנן אבל אפשר שהוא מיקל באחרת דכל שאין האשרה ודאי אלא משמשין שאינו נאסר כלל ואף על פי שלא בטל הגוי עבודי זרה שלו כשנטלה משם או שהניחו עדין תחתיו הרי הוא מותר וזהו שאמר נתיר להם את הגל וזהו שהעמידו בגמרא שלנו סיפא דלעיל פלוגתא דרבי שמעון ורבנן כנ"ל.

ועתה נראה ודאי דלרבנן אין אילן נאסר מדין משמשין אלא כדרך עבודה זרה דהיינו בשנטעה לכך.

**גמרא אי הכי שלש ארבע הויין**. הקשה ר' הר"מבן ז"ל למאי דסלקא דעתיה דמקשה דשלש דוקא תנן הניחו' גבי בית דסבירא ליה דבנה ואחר כך השתחוה מותר משום דסבר דתלוש ולבסוף חברו ובטלו כמחובר דמי ושרי אבל מה יאמר גבי הא דתנן מציעתא שלש אבנים הן אבן שחצבו לעבודה זרה דהא התם אם השתחוה לעבודה זרה לאבן חצוב הא ודאי אסור דהא תלוש הוה וחצב אף על פי שלא השתחוה או השתחוה אף על פי שלא חצב שניהם אסורין ואם כן ארבע הוא דהויין ותירץ דסיפא כיון דלית ביה חידוש לא קשיא ליה אמאי לא קתני ארבע אבל גבי בתים דבכמה מילי דינו כמחובר אם איתא דהכא כתלוש דמי הוה ליה למתנייה בהדיא ויש מתרצין דאבנים נמי לא קשיא ליה דסבירא ליה למקשה דאמר דאבני הר שנדלדלו מותרין הילכך השתחוה ולא חצב מותר ואינו מתחוור לי דהא ודאי אפי' להאי סברה נהי דטלטול לא חשיב ביה תפיסה אם זקפה והשתחוה לא מתסרא ואם כן ליתני ארבע.

## דף מח.

**גדעו ופסלו אין כו'**. ואם תאמר לישני ליה כדמשנינן לעיל בדרב גדעו ופסלו אף על פי שלא השתחו' השתחוה אעפ"י שלא גדעו ופסלו אי נמי נימא גדעו ופסלו אצטריכה ליה מהו דתימא עקר נמי לתסר ויש לומ' דאין הכי נמי אלא דניחא לאוקומ' לסתם מתני' כרבנן ולאוקמ' מימרא דשמואל כרבי יוסי בר יאודה וכן תירצו בתוס' בשם ר"שבם ז"ל. וגירסת ר"שי ז"ל וכן עיקר והכא בעיקר אילן פליגי דרבי יוסי סבר עיקר אילן אסור ורבנן סברי עיקר אילן מותר ולהאי גירסא אתי שפיר מאי דאמרינן איפוך תרצתא דרבי יוסי בר יאודה לרבנן ודרבנן לדרבי יוסי ובר יאודה פי' דלרבנן אשריהם תשרפון לנטעו מתחילה לכך ותגדעון לנטעו ולבסוף עבדו וכדהוה אמרי' בסוגיא ודלעיל לרבי יוסי בר יאודה ותרצתא דרבנן לרבי יוסי בר יאודה דאיהו מוקים קרא דאשריהם תשרפון דתרתי משמע חד לנטוע לכך וחד לנטעו ולבסוף עבדו וקרא דתגדעון לגדועי עבודה זרה קודמין לכבוש ארץ ישראל וכד הוינן מוקמינן ליה בסוגיא דלעיל אליבא דרבנן והר"אבד ז"ל גורס כאן בהפך רבי יוסי סבר עיקר אילן מותר ורבנן סברי עיקר אילן אסור.

## דף מח:

**מתני' לא ישב בצלה**. פירוש בצלה של אשרה של עבודה זרה או של משמשיה ואעפ"י שאינו תחתיה ממש דהא מתהני בצל עבודה זרה וה"ה בשל בית של עבודה זרה מן הכיפה ולפנים ומיהו בצל כותליו מבחוץ מותר דבית לתוכו עביד וכדאמרינן בפרק כל שעה גבי היכל דלתוכו עביד וכן כתבו בתוספות והר"אבד ז"ל ואם ישב טהור פירוש ולא גזרו צלה משום תחתיה.

**לא יעבור תחתיה כו'**. בגמרא מפרש לה משום דאי אפשר דליכא תקרובת עבודה זרה שהוא מטמא באהל לרבי יאודה בן בתירא ונראה ודאי דלאו דוקא אי אפשר אלא כשהוא כן על הרוב ויותר מן הרוב דכיוצא בו בפ"ק דנדה ואם אי אפשר אלא אם כן נגע כדאכרחנא התם אי נמי אי אפשר דליכא תקרובת שום שעה קודם לכן וכיון שכן הוא והדבר ספק אם נטלה משם או נדרסה משם אין ספק מוציא מידי ודאי והוה ליה טמא.

**היתה גוזלת את הרבים**. פירוש שהיא או ענפיה נוטין לדרך הרבים וקדמה שם דרך הרבים ולכך נקראת גוזלת: ועבר תחתיה טהור יש שפירשו דהשתא תלינן לקולא שנדרסה ברגלי אדם ובהמי העוברי' שם או שלא היה שם טומאה מעולם שאין דרכן לשום תקרה בהם במקום הלוך העוברים והשבים ולא אמרו אי אפשר דליכא תקרובת אלא כשהיא במקום מופנה מן הרבים וקא משמע לן דכספק טומאה ברשות הרבים

דייני' לה ולא כודאי טומאה וזה דרך הר"אבד ז"ל אבל בירושלמי פירש הטעם לפי שאין טומאת המת מחוורת כלומ' דטומאת עבודה זרה דרבנן היא והם טיהרו בכאן מפני הרבים ואוקמוה אדאורייתא.

**גמרא לא נצרכה אלא לצל צלה**. פירוש הצל החשוך קרי צלה והצלול צלצלה:

**עבר או עובר**. פירוש עבר דקתני דוקא או לא דוקא אלא אגב רישא נקטיה בדיעבד הא דאיכא דרכא אחרינא הא דליכא דרכא אחרינא קשיא ליה לר' הר"מבן ז"ל כי איכא דרכא אחרינא מאי הוי דהא הוה ליה אפשר ולא מכוין ושרי כדאסיקנא בפרק כל שעה גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו ותירץ דשאני הכא שהוא עובר תחתיה ממש ודמי למכוין או דלא סגיא דלא איתהני כי שביק דרכא אחרינא ועייל בהא ומורי הר"שבא נר"ו תמה על הקושיא הזאת דהא הכא לא לענין איסור הנאה מיירי אלא לענין הטומאה דאיירי בה מתני' שלפי' הראשון שכתבנו במשנתינו יש לפרש דכל היכא דאיכא דרכא אחרינא אף על גב דספק טומאה הוא וספ' טומאה ברשות הרבים טהור הני מילי בדיעבד אבל לכתחילה לא שרינן ליה ועדיפא מההיא דאמרינן להו הא מיא בשקעה זילו טבולו ולפי' הירושלמי יש לפרש דהא טומאה דרבנן היא וכי ליכא דרכא אחרינא הוא דטהרו אבל איכא דרכא אחרינא טמאו כדי להתרחק וזו באמת שיטת הראשונים ז"ל ונראה לי כי הר"מבן ז"ל נראה לו דכולה שקלא וטריא לאו לענין טומאה דההיא ודאי כיון שגוזלת את הרבים טהרה מחוורת שויוה רבנן ואפילו לכתחילה ואף על גב דאיכא דרכא אחרינא וכל מאי דבעי' ושקלינן וטרינן אינו אלא משום איסורא שלא יהיה כנהנה ממנה והכי פירושה עבר דוקא אבל לכתחילה אינו עובר משום איסורא מיהת או דילמא עובר גם לכתחילה כיון שאינו מתכוין ואמרינן דכי איכא דרכא אחרינ' אינו עובר דאף על גב דבפרק כל שעה אסיקנא גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו דכל דלא מכוין שרי ואף על גב דאפשר וכי מסיק אסיר ואף על גב דלא אפשר התם הוא שעובר מבחוץ והריח בו ונכנס בחוטמו אבל הכא שעובר תחתיה ממש כל היכא דאית ליה דרכא אחרינא נראה שהוא מזיד ומתכוין להנאה אבל היכא דליכא דרכא אחרינא לא מחזיא הכי אדרבא אמרי' דהוה ליה לא אפשר ולא מכוין דשרי לכולי עלמא ועובדא דרב ששת נמי דאמרינן דאדם חשוב שאני משו' הרחקת איסור הנאה דעבודה זרה משמע ולא משום הרחקת טומאה כנ"ל לפי שיטת רבינו הגדול ז"ל וכן פירשתי לפני מורי הר"א הלוי ז"ל.

**מתני' זורעין תחתיה ירקות כו'**. ואסיקנא בגמרא דרבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר דאמרי זה וזה גורם אסור אבל למאן דאמר זה וזה גורם מותר מותר לזרוע הכל ואפילו

לכתחילה ואף על גב דהכל מודים דזה וזה גורם אסור לכתחילה זריעה דהכא כדיעבד חשבינן לה וכדבעינן לפרושי לקמן בגמרא בס"ד.

**גמרא למימרא מאי דרבי יוסי סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי זה גורם מותר**. ואם תאמר ודילמא רבי יוסי נמי זה וזה גורם מותר סבירא לירי והא דקתני אף לא ירקות משום דלכתחילה לדברי הכל אסור וכדאיתא לקמן וכן בדין שאם לא כן למאן דאמר זה וזה גורם מותרמצינו היתר לאיסורי הנאה ויש לומר דכי אמרינן דזה וזה גורם אסור לכתחילה לדברי הכל כשהוא עושה מעשה בגורם דאיסורא אבל הכא שהוא זורע בהיתרא דקרקע ועדין אין הגביה והצל בעולם וממילא הוא דאתי בתר הכי הא ודאי כדיעבד דמי ולמאן דאמר זה וזה גורם מותר בדיעבד הא נמי מותר ומיהו הא ק"ל היכי ס"ד דרבנן סברי זה וזה גורם מותר דהא אסרי ירקות בימות החמה מפני הנאת הצל ויש לומר דאנן סבירא לן השתא שאינו חשוב זה וזה גורם אלא כששני הגורמין עושין פעולה אחת ביחד כגון קרקע וגביה ששניי מגדלין ומצמיחים מה שאין כן בזו שהקרקע מצמיח והצל אינו מצמיח אלא שהוא מגין שלא יתיבש הצמח כל חד גורם חשיב באנפי נפשיה ומיהו המסקנא סבירא לן דאפילו הא זה וזה גורם חשוב כיון דשניהם פועלים בדבר אחד ומשניהם מתקיים הזרע הזה כנ"ל.

**התם דקא אזיל לאבוד שרי**. פר"שי ז"ל התם אזיל לאבוד שהרי לאבדה מתכוין וכבר בטלה עבודה זרה ולא גרע מעבודה זרה שנשתברה מאיליה הילכך ליכא זה וזה גורם שאין בו איסור כל כך דאפילו רבנן לא אסרי אלא משום גזרה דילמא מגבה לה הכא לא אזיל לאיבוד שאין עבודה זרה בטלה דרך גדילתה הילכך איסור הנאה הוא וזה וזה גורם אסור עכ"ל. ואינו נכון חדא דהניחא לריש לקיש אלא לרבי יוחנן דאמר ע"ז שנשתברה מאיליה מאי איכא למימר ועוד דלישנא לא דייק הכי שפיר והנכון דהכי קאמר התם מתכוין לאבדה דעושה בענין שלא יהנה ממנה שהרי זורה אותה לרוח וניחא ליה דליזיל גם קרוב הדבר מאד דאזיל לאבוד ולא מתהני וכי האי גוונא לא חשיב זה וזה גורם אבל הכא יודע הוא דלא אזיל לאבוד כי סוף הנבוה להיות נושרת שם להיות' לזבל כנ"ל.

**נוטעין ייחור של ערלה**. פירוש שלא אסרה תורה בערלה אלא פריו או הטפל לפריו כל כך דכי שקלת ליה לקיפירי כדאיתא פרק כיצד מברכין ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואין מרכיבין כפניות של ערלה פירוש דהני פירי נינהו ואסורין בהנאה והוא הדין דאפכא אסור אלא שדבר בהווה שכן דרכן לנטוע אגוז ולהרכיב הכפניות.

**מודה רבי יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שהוא מותר**. פר"שי ז"ל שאם נטע אגוז של ערלה הנטיעה הגדילה ממנו מותר דהוה ליה אגוז וקרקע שניהי' גורמים גדול הנטיעה

ולפיכך מותר וכן אם הבריך והרכיב ייחור של ערלה בזקנה מותר לאלתר ואין צריך להמתין שני ערלה דזה וזה גורם מותר וכדקיימא לן ילדה שסבכה בזקנה בטלה ע"כ. והקשו עליו בתוספות חדא דכיון דקאמר מודה רבי יוסי מכלל דפליגי עליה רבנן ושרו אפילו לכתחילה וזה אי אפשר דהא לדברי הכל ערלה אסורה בהנאה ומן הנשרפין היא כדאית' בתמורה ועוד דבהרכבת ילדה בזקנה שבטלה דברי הכל היא ואפי' למאן דאמר זה וזה גורם אסור ומטעם ביטול נגעו בה ולא משום זה וזה גורם מותר לכך נראה להם יותר כפי' האחר שסתר ר"שי ז"ל בפירושיו ומודה רבי יוסי שאם נטע אגוז של ערלה שהוא אסור בהנאה וכשגדלה אותה נטיע' ונעשה אילן הבריכה והרכיבה באילן של היתר שהוא מותר דהא איכא זה וזה גורם הנטיעה שהיתה אסורה והאילן של היתר שהרכיבה בו שהוא דהיתרא ודקשיא ליה לר"שי דבלא הבריך והרכיב נמי איכא זה וזה גורם מאגוז דאיסור וקרקע דהיתר יש לתרץ דרבי יוסי היה סובר דכי האי גוונא לא חשיב זה וזה גורם לפי שאין שני הגורמים דומים שאין האגוז גורם מעין הקרקע ודמיא למאי דאמרינן בפרק אלו טרפות ושוין בביצת טריפה דספנא מארעא דחד גורם הוא ולא אמרינן שהתרנגולת והקרקע זה וזה גורם ולאשמועינן הא נקט רבי יוסי לישנא יתירה מפני שהוא פרי לומר שאפילו בדיעבד אסור דלאו זה וזה גורם כי הוא פרי בעלמא והקרקע מצמיחו ורבינו ז"ל הקשה על פירוש זה דהברכה לא משמע אילן באילן אלא באילן אחד מעצמו וזה גם כן קשה לפירושו של ר"שי ז"ל ועוד קשה לי לפירושם דכיון שהאגוז שהוא הזרע עומד בקרקע ומשניהם הצמח יוצא אין לך זה וזה גורם גדול מזה ואינו דומה להיא דספנא מארעא שכל העיקר הוא מן התרנגולת כי היא הזרע והמצמיחה ואין הקרקע אלא כעין מזון בלבד לתרנגולת לחממה ואפשר היה לומר דהאי מודה רבי יוסי מוד' לגרמיה הוא ואיכא דכוותיה בפרק המגרש ובמקומות אחרים ואשמועי' דאם נטע דזה וזה גורם מותר בדיעבד ואשמועי' בהבריך והרכיב דין בטול ולא מטעם זה וזה גורם אלא דנקיט ליה אגב אורחיה ללמדנו היתר בכל מה שאסר לכתחלה כנ"ל ומיהו יפה פירש הר"אבד ז"ל דכפניות הם מתחלי האמורי' בפסחים והם שומר של תמרים אלא שנופלין ממנו כשהוא נעשה סמדר ורבי יוסי דאסר להרכיבם לכתחלה לטעמי' דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי הילכך בשעה שנעשו סמדר נאסרו הכפניות מדין שומר לפרי ורבנן שרו אפילו לכתחילה להרכיב כפניות אלו מפני שלא נעשו שומר לפרי אסור דסמדר אינו פרי ולהכי אמרינן דמודה רבי יוסי שאם נטע האגוז או הרכיב כפניות אלו או הבריכם שהם מותרין לאחר שלש שנים דזה וזה גורם מותר ומשום כפניות נקט מודה ור' הר"מבן ז"ל פירש שמצא בירושלמי דלרבנן אגוז של ערלה

מות' מפני שהוא כלה בארץ עד שיצמח והוא טעם יפה ע"כ הילכך יש לומר דרבי יוסי הודה להם שהוא מותר ולאו מטעם דידהו אלא משום זה וזה גורם מותר ויש לי לצרף הפי' דמשום תרוייהו נקט מודה רבי יוסי באגוז כדברי הירושל' ובכפניות כדברי הר"אבד ז"ל.

## דף מט.

**שדה תזרע**. פירוש דסבירא ליה זה וזה גורם מותר כדמפרש ואזיל ואף על גב דהא לכתחלה הוא שאנו מותרין אותו לזורעה הא פרישנ' לעיל שלא אסרו לכתחילה למאן דאמר זה וזה גורם מותר אלא כשהוא עושה מעשה לכתחילה בגורם דאסורה ודכוותא אמרינן לקמן ובפרק כל שעה הוא מפורש גבי תנור שהסיקוהו בעצי ערלה דלמאן דאמר זה וזה גורם מותר בין חדש בין ישן יוצן לומר דאפילו בחדש שכולו חשיב גורם דאסורה יוצן וחוזר ומסיקו בעצי היתר ואופה בו לכתחילה כיון דגורם דאיסורה הוה בדיעבד היקלו באלו כדי שלא יפסיד ממונו.

**אלא רבי אליעזר ורבנן דעצים דתנן נטל הימנה עצים כו'**. פי' ר"שי ז"ל דכיון דקתני הפת אסורה עד שיוליך הנאה לים המלח אלמא סבירא ליה לרבי אלעזר דזה וזה גורם אסור דהא איכא בתנור חדש התנור שהוא גורם דאסורה ועצים דהיתרה דשעת אפיה ובתנור ישן שהסיקו אחרי כן בעצי אסור ולא צננו ואפה בו תנור דהיתרה ועצים דאסורה והקשו בתוספות דדילמא הא דקתני הפת אסורה היינו בשאבוקה כנגדו דבהא לדברי הכל אסורה מפני שיש בה שבח עצים בפת כדאיתא בהדיא בפרק כל שעה. ותירצו דכיון דלא חזינן לרי אליעזר דפליג אלא לענין הפדיון משמע דמודה בכולה רישא ואפי' במאי דקתני חדש יותץ דאתיא כמאן דאמר זה וזה גורם אסור כדאיתא בפרק כל שעה אי נמי דאנן כל מאי דמטרחינן לומר הי ר"א והי רבנן משום רבנן הוא דנשכח תנא דלימא זה וזה גורם מותר דאילו תנא דסבירא ליה זה וזה גורם אסור הא איתא במתניתא ובמתניתין דשוחק וזורה לרוח והיכי רבנן דעצים ולרווחא דמילתא הא דאמרינן הא רבי אליעזר והא רבנן ושיילינן אתרויהו ולהכי לא קפדינן הכא אלא לומר רבנן דפליגי עליה ושרו זה וזה גורם מאן נינהו אי רבנן דשאור אימור דשמעת ליה דמקילי בשאר איסורי כו' ומהאי טעמא נמי לא נקטי רבנן דפרק כל שעה גבי תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה וסברי בין חדש בין ישן יוצן דהתם נמי שאר איסורי הוא ערלה וכלאי הכרם.

**אלא לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור**. פירש ר"שי ז"ל דאמריתו אבל לא בימות החמה שהצל יפה לו ויפה פירש דודאי משום הא קאמר להו ולא משום מאי דקאמר

במשנת עצים ולא במשנת שוחק וזורה לרוח כדמפרשי קצת רבנן דהנהו מאן שנינהו הכא אלא ודאי כדאמרן והשתא סבירא לן דאף הקרקע והצל זה וזה גורם חשוב ומאי דאמרינן בריש סוגיין אגב ריהטא אמרי לה ובלשון למימרא מאי.

**ההוא גנתא דאזדבלה בזבל עבודה זרה שבא מדם**. פרי"שי ז"ל בזבל עבודה זרה שבא מדם ופרש עגלים שנקרבו לעבודה זרה ואסירי בהנאה אבל אמר זבל זה לעבודה זרה אינו נאסר שאין הקדש לעבודה זרה.

**הלכה כרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר**. פי' בדיעבד ומיהו לרבי יוסי זורעין אפילו לכתחילה ירקות בין בימות החמה בין בימות הגשמים דהא נמי כדיעבד דמי כדאוכחנ' לעיל וכן מוכיח בפי' מאי דאמרינן לעיל דא"ל רבי יוסי לחכמים לדידי זה וזה גורם מותר כלומר ואפי' מה שאתם אומרים שאין זורעין בימות החמה אני אומר שזורעין והוא הדין בימות הגשמים אלא לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור יש לכם לאסור אף בימות הגשמים מפני הגבייה אלמא לרבי יוסי שניהם מותרים ואפילו לכתחילה וזו ראיה ברורה דלית נגר בר נגר דלפרוקינא ונתקיימו דברי הר"מבם ז"ל שפסק כן.

## דף מט:

**מתני' נטל הימנה עצים כו'**. אפה בו את הפת הפת אסורה פירוש ואפילו בחדש שחזר והסיקו בעצי היתר וכן בישן שהסיקו בעצי אסור ולא צננו ואפה בו ולית הלכתא כוותיה דהני רבנן סבירא להו זה וזה גורם אסור ואנן קיימא לן דזה וזה גורם מותר הילכך בין חדש בין ישן יוצן ומיהו דכולי עלמא צנון בעינן שאם לא כן הרי הואעושה עתה פעולתו לכתחילה בגורם דאיסורה שהוא אסור דהאי לכתחילה גמור הוא שהרי אפשר לו לצנון ולחזור ולהסיקו בעצי היתר ולא יפסיד תנור שלו ודכולי עלמא אם אפה את הפת בתנור הישן באבוקת עצי איסור כנגדו הפת אסורה לדברי הכל שיש שבח עצים ממש בפת וכן לדברי הכל אם לא הסיק את התנור באבוקת עצים אלא בגחלתם הרי הוא מותר דכל הנשרפין אפרן מותר וגחלים חשובים הם כאפר וכדאמרינן התם בשלה על גבי גחלים דברי הכל מותרת ולא נחלקו כאן אלא כשהסיק את התנור באבוקת עצים דאיכא שבח עצים בתנור החדש ונתחזק כולו על ידם וחשוב כולו גורם חד דאסורה כעצי עבודה זרה עצמן.

נתערבה באחרות כולן אסורות בהנאה ולא גרסי' ואחרות באחרות דהא בפרק כל התערובות דחלקו רב ושמואל בטבעת של עבודה זרה שנתערבה באחרו' ואחרו' באחרות דרב שרי ושמואל אסר ולא אותיבו ממתניתין ולא אסתייעו מינה ואותיבו

לשמואל תרתי תיובתא ואמר אנא דאמרי כרבי שמעון והלכתא כרב דאמר דאפילו בע"ז ספק ספקא הבא על ידי תערובת מותר הלכך אם נתערבו אחרות באחרות כולם מותרות אלא אם כן נפלו שם רוב הראשונות דהשתא אלו ואלו אסורות מ"ר.

**יולך הנאה לים המלח**. פי' ר"שי ז"ל הנאת עצי האיסור וכן פירשו ר"ח והר"אבד ז"ל אבל בתוספות פירשו הנאת כל הפת שכבר נעשה הכל חתיכה דאיסורה וכן פי' הר"מבם ז"ל ולשון יוליך הנאה מסייע לפי' הראשון בדברי הרב רבינו יונה ז"ל וכתב הר"ז הלוי ז"ל וכן נראה מדברי ר"ח ור"שי ז"ל דרבי אליעזר אפילו על פת קודם שנתערבה קאי אבל רבותי אומרים שנראין דברי התוספות שלא התיר רבי אליעזר אלא אחר שנתערבה אבל הפת עצמה שידוע שהאיסור בתוכו הרי הוא כאילו האיסור בעינו ואין לו תקנה.

ומאי דאמרינן בגמרא לא שנו אלא פת אבל חבית לא משמע פת דומיא דחבית דהיינו חבית בין החביות והיינו דאמרינן במתניתא דלעיל שדה תבור ופרה תרזה ואתינן לאוקומה כרבי אליעזר ואם יש להם תקנה לא הוה למיתני הכי אלא יוליך הנאה לים המלח והכי נמי אמרינן בפרק כל שעה הילכך כוסות וצלוחיות שהסיקן בעצי איסור' כלהו אסירי ולא אדכרו בהו שום תקנת' ואין דרך התלמוד לסתום דבריו כך כשעושה פסק הלכה אלא ודאי דלית להו תקנתא ותדע דתנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק ופריך בירושלמי אמאי ידלק נימא שימכר לגוים חוץ מדמי איסור שבו כרבן שמעון ן' גמליאל ופריק מפני שהוא מדברים הנקחים מין הגוים ומדלא פריכו דנימא יוליך לים המלח שמעינן דסבירא ליה דלא אמר רבי אליעזר אלא בשנתערב ואף ע"ג דהתם בסיפא קתני נתערב באחרים כולן אסורים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים ולא אמרינן דלרבי מאיר יוליך הנאה לא חיישינן למיפרך הני אליבא דרבי מאיר כיון דלרבנן בלאו הכי נמי יעלו ואף על גב דתקנת רשב"ג דאמר ימכר כולו לגוים חוץ מדמי עבוד' זרה איתא אפילו כשמעורב גופו של איסור כשהוא מן הדברים שאין נקחין מן הגוים וכן בסתם יינם חוץ מעבודה זרה ויין נסך של תורה אינו כן בתקנת רבי אליעזר דבשום איסורה לא עביד תקנתא אבל בתערובת יבש ביבש דשאני הכא שאנו עושין תקון לשייר האסור אצלנו וכן דעת מורי הרב בשם רבו הר"מבן ז"ל וכן דעת מורי הר"שבא נר"ו.

והא דאמרינן יוליך הנאה לים המלחיש שפירשו דאפי' להתירו באכילה קאמר כיון שאין שם אלא שבחן של עצים בלבד. ומיהו בחבית בין החביות לא שריין אלא בהנא' כיון שנתערי שם גופו של איסור כדאמרינן לקמן זיל שקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא ואידך תשתרי לך בהנאה אין לנו אלא היתר הנאה וכן דעת הרי' רבינו יונה ז"ל אבל מורי

ורבו ז"ל סבורין כדברי הר"ז הלוי ז"ל דאפילו בפת לא התיר פדיון אלא להיתר הנאה בלבד דבחדא גוונא נקטינן בגמרא פת וחבית וכן עיקר.

**אמרו לו אין פדיון לעבודה זרה.** כלומר זה כעין פדיון הוא ואין פדיון לעבודה זרה לדברי הכל ורבי אליעזר היה סובר דכי הא לא חשיב פדיון כלל.

**גמ' אמר רב חסדא אמר רב הלכה כרבי אליעזר.** איכא דקשיא ליה דהא רב גופיה אמר בפרי כל שעה התערובות טבעת של עבודה זרה שנתערבה באלף טבעות כולן אסורות ויש שתירצו שלא אמר רבי אליעזר אלא במשנתי' שאין שם אלא שבח עצי עבודה זרה ולא כשנתערב גופו של איסור ואף על פי שהוא יבש ביבש וחבית בין החביו' שהתירו לקמן בדרבי אליעזר סתם יינם הוא אבל בדבר' של עבודה זרה דאסור תורה לא התיר ואינו נכון דסתמ' נקטינן לקמן חבית ומשמע דאפילו דומיא דפת שהוא אסור תורה קאמר אבל הנכון דהתם לא איירי רב בתקנתא אלא בדינא דספקא וספק ספקא ויש שהקשו מדתנן לקמן ואלו אוסרין בכל שהן עבודה זרה ועורות לבובין וחבית כו' ויש שפירשו דהתם בחבית חשובה שהוא דבר שבמנין והכא בחבית קטנה ואין זה נכון כלל אלא התם דינא קתני ורבנן היא ובתקנתא לא איירו כלל דהא פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן היא וכבר פסקו האמוראי' הלכה כרבי אליעזר ונראין דברי האמוראים דלרבותא נקטה רבי אליעזר דאיסורי עבודה זרה אעפ"י שכתוב בה והיית חרם ואין לה פדיון וכל שכן שהוא אומר כן בערלה וכלאי הכרם ושאר איסורי הנאה של תור' כשנתער' יבש ביבש כדאמרינן הכא וכן פירש רבינו שמואל ז"ל וכן הסכימו עמו בתוספות והרב רבינו יונה והר"מבן ז"ל אבל הר"ז הלוי ז"ל היה אומר שלא התירו רבי אליעזר אלא בעבודה זרה שתופסת דמיה ואינו נכון דאדרבא אעפ"י שתופסת דמיה היא אין לה פדיון אלא אסורה לעולם כדאיתא במכילתין לקמן ובכמה דוכתי וכן דעת שני רבותי.

**ורב חסדא אמר אפילו חבית.** פי' דאפילו בחבית של יין נסך שנתערבה בין החביות אעפ"י שיש שם גופו של אסור כיון דיבש ביבש הוא יוליך הנאה לים המלח ויהיה הכל מותר בהנאה מיהת ואיכא דקשיא ליה כיון דאפסיק' הלכתא כרבי אליעזר אפילו בחבית בין החביות למה הוצרכו בפרק השוכר לפסוק הלכה כרבן שמעון ן' גמליאל דאמר חבית בחבית ימכר כולו לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו דהא ודאי מפסקא דהכא נפקא דכיון דשרי כדר' אליעזר להניח האסור אצלנו ומותר למכור כל התערובו' אפי' חדא חדא וכל שכן שמותר לעשות כרבן שמעון בן גמליאל שאומר שימכר כולו ביחד לגוים חוץ מדמי אסור שבו תירץ ה"ר יונה ז"ל דמשום דלא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר הכי בהדיא בחבית דהא איכא רב חסדא דאמר לא שנו אלא פת הוצרכנו לפסוק

שם כרבן שמעון בן גמליאל והנכון דדילמא הוה ס"ד דלא שרינן כדרבן שמעון בן גמליאל שמא לא ימכרנו כולו לכך לא הוצרכו לפסוק הלכה כמותו כנ"ל.
ההוא גברא דאיערבא ליה חביתא דאיסור' בחמרא כתב רבינו אלפסי ז"ל חביתא דסתם יינן ויש שפירשו דבריו דרבינו ז"ל משמע ליה ללישנא דגמרא שנתערב יין ביין ואילו ביין נסך גמור לא התיר ר' אליעזר אלא יבש ביבש כדכתיבנא לעיל לכך כתב רבי' ז"ל חביתא דסתם יינם ואחרים כתבו כי דעת רבינו אלפסי ז"ל שלא התיר רבי אליעזר אפילו חבית בחבית אלא בסתם יינם אבל לא ביין נסך והנכון דהכא חבית בין החביות הוה דומיא ההיא דלעיל ולפיכך התירו כרבי אליעזר ומאי דנקט רבינו אלפסי חביתא דסתם יינם לפי תומו תפס וכן משום דהא הוא דשכיח אבל הוא הדין ביין נסך גמור כיון שהוא יבש ביבש מ"ר.
**שלא לצורכה מותרת**. פירוש שלא לצורכה לגמרי אבל לצורכו ולצורכה אסורה והא נמי בכלל רישא מ"ר.
**אתמר עבודה זרה שנשתברה מאיליה כו'**. איכא למידק דהא אפליגו לעיל רבי יוחנן וריש לקיש בהא ענינא ולא אדכרינן להו אהדדי כלל ואפילו למאי דס"ד השתא דלאו בשל חליות היא ולא אותבינן הכא חדא מכל מתניתין דאותיבו התם והנכון דהתם בשנשתברה לגמרי והכא בשעדין עקרא קיים דומיא דסיפא דמתני' ולהכי לא עלה הילכך לא שייכי אהדדי כלל ואפשר דמודה ריש לקיש בהא כיון דאצלה עקרא ואפשר דמודה רבי יוחנן בהא דהכא דכיון דעיקר עבודה זרה קיים להשתחוות לה אין לו חפץ בשבריה ומבטלה מה שאין כן התם שאינו רוצה להיות בלא שום עבודה זרה ודעתו לחזור ולתקנה ובכאן והוא שרצו לחלוק בין שברים לשברי שברים דאילו בההיא דהתם לא חלקו כלל דהא שוחק וזורה לרוח שברי שברים הוא ואפילו הכי פרכינן מינה לריש לקיש ומסייעינן מינה לרבי יוחנן וכי אמרינן הכא דכולי עלמא עובדים לשברים פירושו לשברים כי הני שעיקר עבוד' זרה קיימת ובדין הוא דכי אקשינן לעיל לרבי יוחנן מקן שבראש האילן דמצי לתרוצי שאני התם שעיקר עבודה זרה קיימת אלא דשאני ליה אף לפום דעתיה דמקשה ודכוותא בתלמודא מפי מורי רבינו.
**פרק רביעי רבי ישמעאל**.
**שלש אבנים כו'**. טעמא דפלוגתייהו מפרש בגמרא ולשון מרקוליס כבר פירשתיו בפרק ארבע מיתות בית דין כדעת רבינו תם ז"ל.
**גמרא בשלמא רבנן קא סברי עובדים לשברים**. פי' לשברים כי האי גוונא שעיקר עבודה זרה קיימת.

**אפילו תרתין נמי לתסרן**. פירוש והוא הדין חדא אלא דנקטינן לישנא דמתניתין.

## דף נ.

**בצד ארבע אמות**. פירוש וחוץ לארבע אמות ומשום דלא הוו תוך מקומו של מרקוליס קרי להו מרוחקות.

**ורבנן סברי אין עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול כו' עד ושאין נראות עמו מותרות**. פירוש דכיון דמרוחקות מסתמא לאו מיניה נפול ואי משום דילמא נזרקו לו להא ליכא למיחש לאיסור' דכל שנזרקות תוך ארבע אמות הויין גדול עבודה זרה וכל שנזרקות חוץ לארבע אמות תקרובת הוא דהוו ולא עבודה זרה עצמה ומדין תקרובת לא מתסרא כיון דלא הוו כעין פנים כדאיתא לקמן ולמאי דלא ס"ד הכי מעיקרא אמרי דקס"ד דכל שנזרקות חוץ לארבע אמות אפילו תקרובת לא הוו.

לא תימא שנשרו אלא אימא שנמצאו ואם תאמ' ולמאי דקס"ד נשרו ממש היכי מפליג בין שתים לשלש ובין נראות לשאינן נראות כיון דודאי מיניה נפול י"ל דקס"ד דכל שנרחקו ממנו שאין נראות עמו סברי רבנן דמרקוליס מסלק קלונו מהם ורבי ישמעאל סבר דכיון דשלש הם וחזו למרקוליס קטן אינו מסלק איסורו וקלונו מהם וסבר רבי ישמעאל שתים מותרות כו' אבל משלש לא קשיא לן דקתני אפילו מרוחקות דהא מוכח לעיל בהדיא דכל שהוא חוץ לארבע אמות מרוחקות קרי להו.

**כאן בתפיסה א' כאן בשתי תפיסות והיכי דמי שתי תפיסות דאיכא גובהה ביני ביני**. פירוש דכי קתני רבי ישמעאל שתיה' מותרות כשהם בצד ארבע אמות הני מילי בשתי תפיסות דאיכא גובהה ביני ביני דאיכא תרתי לגריעותא ואפילו הכי שלש אסורות משום מרקוליס קטן. והא דקתני באידך שתים בתפיסה לו אסורות כשעומדין בצד ארבע אמות וליכא גובהה ביני ביני דבהני נמי תלינן דמיניה נפול. והא דרבא לא פליג האוקמתא דרב יצחק דלעיל דהא לא אמרינן אלא אמר רבא נמצאת למד דכל שנשרו ודאי לעולם אסורות בין אחת ובין שלש ואפילו מרוחקות טובא ולא נחלקו אלא כשהן מרוחקות והן בצד ארבע אמות שלו דרבנן שרו ואפילו הן שלש ואפילו בתפיסה אחת ורבי ישמעאל אסר אפילו באחת ושתים בתפיסה אחת ובשלש אפילו בשתי תפיסות ומיהו כל שמרוחקות יותר מארבע אמות אפילו רבי ישמעאל שרי דהא לא אסר אפילו בשלש אלא כשהן בצד מרקוליס ואף על פי שאמרו בירושלמי וכמה רגלי מרקוליס חמשים אמה בשמפוזרות אי נמי ההיא בשנשרו ודאי אבל אין אחת מהן רחוקה מדוכתיה ארבע אמות שנראה

הכל כגוף אחד אלא שזה ראש ואלו רגלים וחמשים אמה לאו דוקא ויש פנים אחרים בזה אבל זהו הנראה לי נכון בלשון הגמרא.

**בעינן כעין פנים וליכא**. ואם תאמר אם כן אפילו ישראל שהביאם וחפה בהם דרכים יהיו מותרות. תירץ הר"אבד ז"ל דכי מהני מה שאינו כעין פנים היינו ענין שיהא לו בטול אבל מכל מקום בטול הוא צריך כעבודה זרה ואינו נכון דמהיכא תיתי לן איסור זה כיון דליתיה בכלל אשר חלב זבחימו יאכלו ובכלל זבחי מתי והנכון שדע' הזורקין אבנים למרקוליס שיהו לה לתקרובת ושיחשבו גם כן מן המרקוליס ומגדל עבודה זרה ולפיכך אף על גב דלא מתסרי מדין תקרובת משום דלא הוו כעין פנים הא מתסרי מדין עבודה זרה עצמה וצריכות בטול ותו לא מידי.

## דף נ:

**אמר רב יאודה אמר רב עבודה זרה שעובדין אותה במקל כו'**. כללא דכולה שמעתא דעובד ע"ז חייב באחד משני דברים או בשעובד אותה כדרכה ואפילו דרך קלון כגון שפער עצמו לפעור ונפקא לן מדכתי' איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם וגומר וילך ויעבוד וגו' או כשעובד אותה שלא כדרכה והוא שיהא כעין ארבע עבודות דפנים זבוח קטור נסוך השתחואה וכדתנן התם והעובד עבודה זרה אחד העובד ואחד המזבח והמקטר והמנסך והשתחוה חייב ואוקימנא כשלא כדרכה אבל מקבל ומוליך ומביא ומיהו בהאי כעין ארבע עבודו' פליגי תנאי ואמוראי התם והכא איכא דבעי כעין פנים ממש ואיכא דסגי ליה בדאיכא דוגמא דידהו כלומ' כעין זביחה כעין קטור כעין נסוך כעין זריקה והיינו סברא דרב ומתניתא דבסמוך והני מילי לענין חיוב דעובד והוא הדין לענין אסור עבודה זרה עצמה או משמשיה או נויה אבל לענין אסור תקרובת עבודה זרה דכולי עלמ' אינו נאסר אלא כשהוא כעין פנים ממש או שדומה לעין ארבע עבודות ואף על פי שהוא עובדה ומקריב לה כדרכה דאסור תקרובת עבודה זרה לא נפקא לן אלא מדכתיב ויאכלו זבחי מתים.

מעתה נחזור לפרש ענין שמעתינו דרב איירי השת' לענין חיוב העובד וסבירא ליה דלא בעינן כעין פנים ממש ולהכי קאמר עבודה זרה שעובדין אותה במקל כו' ופר"שי ז"ל שעובדין אותה בקשקוש מקל וכיוצא בו לא בזריקת מקל ולא בשבירת מקל דאם כן הרי היא חייב במה שעובדין אותה מפני שעבד עבודה זרה כדרכה אלא ודאי כדאמרן הילכך אין חיובו כאן אלא משום עובד עבודה זרה כעין פנים ושלא כדרכה ובזריקת ליכא כעין פנים אבל בשבירת מקל איכא כעין זביחה משתברת ששובר מפרקתה של

בהמה וכדמפרש ואזיל ואם תאמר אם כן למה ליה למימר שעובדין אותה במקל תירץ ר"שי שאילו לא היו עובדין אותה במקל כלל לא מחייב בשבר מקל לפניה דלא שייכא בפנים. פירוש לפירושו דכיון דליכא עבדת מקל לפנים היכי חשבינן לה כעין זביחה אלא דכיון שדרך עבדת הארורה הזאת במקל הויא לה מקל לדידה כבהמה בפנים. ומעתה הויא שבירת מקל זה כזביחת מפרקת בהמה וחשיבה למיהוי תולדה דידה וכן פירש ה"ר יונה ז"ל. וקשה לפירוש זה מדאמרינן בפרק ארבע מיתות ועשה מאחת מהנה אחת זביחה מאחת סימן אחד הנה אבות זבוח וקטור וניסוך והשתחואה מהנה תולדות שבר מקל בפניה משמע דאפי' שלא כדרכה חייב על שבירת מקל משום תולדה דזביחה ואף על פי שאין דרכה במקל יש לומר דתנא לישנא קלילא נקט התם ולא הוצרך לפרש דהא פשיטא דלא חשיבה שבירת מקל תולדה דזביחה אלא כשעבודתה במקל ולא הוצרך אלא לבאר מה הן האבות ומזה הן התולדות ולאשמועינן דלא בעינן כעין פנים ממש ולעולם בשבירת מקל של תקרובת מיירי ולפי שיטה זו היה נראה דמתניתא דבסמך דספת לה צואה דאזלא כרב מיירי בשעבודתה בצואה או בעביט של מימי רגלים וכן פירשו מקצת בעלי התוספות ז"ל אבל מדברי ר"שי ז"ל נראה דאפילו אין עבודתה בכך כלום דשאני התם דאיכא שם זריקה וכיון שיש עליו שם אחת מד' עבודות ודומה לה במה שהיא משתברת שפיר חשיבה תולדה אבל שבירת מקל שאין עליה שם אחת מארבע עבודות אף על גב דהויא כעין זביחה בענין השבירה לא חשיבה תולדה דלא כשעבודתה במקל וכן אתה אומר באידך דשחט לה חגב דרבי יאודה מחייב אף על פי שאין עבודת' בחגב כלל כיון דאיכא שם שחיטה ואיכא שבירת מפרקת כעין זביחה ובהא הוא דמדמינן הא דרב להההיא דרבי יאודה וכן דעת ה"ר יונה ז"ל ולזה הסכימו רבותי ז"ל אבל הר"אבד ז"ל פירש דכל היכא דאיכא כעין זביחה או ארבע עבודות לא בעינן מילתא אחריתי והא דנקט רב עבוד' זרה שעובדין אותה במקל לא בא אלא לומר כי אף עפ"י שעובדין אותה במקל זרק מקל לפניה פטור כיון שאין עבודתה בזריקת מקל ממש וליכא זריקת המשתברת ובהאי פירושא אתיא כפשוטה ההיא דפרק ארבע מיתות דאתיא כרב וכן מתני' דספת לה צואה ובריייתא דחגב אבל כל זה הדע' מכרעת כפירוש ר"שי ז"ל.

## דף נא.

**שאני חגב כו'**. פירוש ורבנן פטרי אף בזו והכי קאמר כשוחט ליד עוף או בהמה שאין כיוצא בו קרב לגבי מזבח משום דבעו כעין ארבע עבודות ממש ולית להו מתניתא דלעיל ולא ההיא דפי' ד' מיתות.

**אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב עבודה זרה שעובדין אותה כו'**. פירוש הא מיירי בשדרכה בין זריקת מקל ובין בשבירת מקל ולפיכך חייב גם על הזריקה דאף על גב דליכא כעין פנים הא איכא עבודה זרה כדרכה ומיהו המקל עצמו אינו נאסר מדין תקרובת אלא בשבירת מקל לפי שדומי לזביחה אבל מקל זריקה שאינה דומה לפנים הרי הוא מותר בהנאה ואף על פי שעבודתה בכך ואשמועינן רב דכי היכי דלענין חיוב העובד לא בעינן כעין פנים ממש הוא הדין לענין אסור התקרובת ולית הלכתא כותיה.
**אלא מעתה כו'**. פירוש כיון דאמרת דבזריקת לחוד לא מתסרי ואף על גב דהוי כדרכה.
**אבני מרקוליס במאי יאסרו אמר לי נעשה כמגדל ע"ז**. פירוש שכונתם בזריקת האבנים ההם לגדל המרקוליס ולעשותם עבודה זרה עצמה ומדין עבודה זרה עצמה נאסרין ופרכינן הניחא למאן דאמר עבודה זרה של נכרי האסורה מיד אלא למאן דאמר עד שתעבד הא לא פלחה ואם תאמר ואפילו למאן דאמר אסורה מיד היכי ניחא דהא קיימא לן שהעושה עבודה זרה פטור וקיימא לן נמי שהזורק אבן למרקוליס חייב ואמאי שהרי אין בזורק אלא מגדל עבודה זרה בלבד תירץ ה"ר יונה ז"ל דרבא נמי מידע הוה ידע מאי דאמרינן בסמוך שכל אחת מהם נעשית תקרובת לחברתה ומגדלת עבודה זרה אלא שהיה סבור דההיא חשיבה עבודה זרה לענין חיוב העובד אבל לא חשיבה עבודה ליאסר העבודה זרה עצמה מכיון דאבנים גופיהו לא חשיבה תקרובת עבודה זרה ליאסר אי נמי שאין עיקר קושיתו של רבא אלא על מאי דאמרי' בסמוך בתריתא מיהא תשתרי ודכוותא בתלמודא.
רב אשי אמר כל אחת מהן נעשית תקרובת לעצמה ותקרובת לחברתה קשה לי כיון דנעשית תקרובת לעצמה בהכי סגי למחשבת עבודה ולחייב הזורק למה לי למימר תו שנעשית תקרובת לחברתה.
ויש לי לומר דאצטריך דאי לא מרקוליס ראשון במה נאסר למאן דאמר שאין עבודה זרה אסורה עד שתעבד הא לא פלחוה אלא ודאי שאף הם תקרובת לחברתה והראשונות היו תקרובת ועבודה לעיקר מרקוליס גם גדלו אותה.
**בשלמא יינות ושמנים וסלתות איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה**. ואם תאמר והיכי איכא כעין פנים ממש דארבע עבודות ויש לומר דאנן תלינן לחומרא שמא מי שהביא דברים אלו למרקוליס ניסך מקצתם או הקטיר מקצתם רוצה לומ' מקצת היין ומקצת הסולת ושייר השאר שאף בפנים היה כן לפעמים שמביא קרבן גדול והא דנקט ואיכא כעין זריקה לא היה צריך התלמוד לאומרו דכיון דאיכא כעין פני' הרי בכללו כעין זריק' אלא דבא שגרת לישן נקטיה אגב סוגיא דלעיל דרב סגי ליה בכעין זריקה וכעין זביחה

אי נמי משום דבעי לומר אלא פרכילי ענבי ועטרות שבלים והכא לא כעין פנים ולא כעין זביחה איכא.

**כגון שבצרן מתחלה לכך**. פירוש שהבצירה דומה לזביחה דאיכא דבר המשתבר פירוש ואף על גב דלא חזינן דעבדו הני תלינן לחומרא דילמא בצרן מתחילה לכך ואם תאמר אם כן בשר הנכנס לעבודה זרה למה הוא מותר ניחוש שמא שחטו מתחלה לכך ויש לומר שאין תולין בכך אלא במה שנמצא בפנים כי הכא ואם תאמר הניחא לרב דסגי ליה דכעין זביחה אלא למאן דאמר דכעין פנים דד' עבודות ממש בעינן וכדאמר רבי יוחנן בסמוך מאי איכא למימר ויש לומר דמודה רבי יוחנן בהני דאסירי מדרבנן מיהת ואף על גב דלא הוו כעין ארבע עבודות ומיהו יש כיוצא בו בפנים לענין בכורים וכיון דאיכא הא ואיכא דבר המשתבר דהוי כעין זביחה שהיא מארבע עבודות אסרוה רבנן.

ומעתה משום הכי תלינן שבצרן מתחילה לכך מפני שאנו עושין כן בבכורים וזהו הטעם בעצמו לתרץ דברי רש"י ז"ל שכתב לעיל דלא מחייב בשבירת מקל אלא בשעבודתו במקל ואין צריך לומר שאין המקל נאסר ואם כן הכא כי בצרן מתחלה למרקוליס מאי הוי דהא מסתמ' אין דרכה של מרקוליס בדבר אחד מכל אלו כלל אבל יש לומר דהתם דליכא שום תקרובת מקל בפנים בעינן שתהא עבודתה במקל אבל הכא שכיוצא בו הוה בא לפנים שפיר מיתסר ואפילו לרבי יוחנן מדרבנן והוא הדין לרב מדאורייתא מורי רבינו.

**אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן מנין לזובח בהמתו בעלת מום לעבודה זרה שהוא חייב שנאמ' זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו**. פירוש בראויה לשם ה' הכתוב מדבר ועל כרחין מיירי בשאין עבודתה בכך דאי לא הא מחייב משום עבודה זרה כדרכה מדכתיב איכה יעבדו וגומר ומיהו קשה לי מאי האי דאמרינן אלימא ובדוקים שבעין השתא לבני נח חזיא לארורה זו מבעיא דהא מכל מקום אין דרכה בכך וכמה עבודה זרה יש בעולם שאין מקריבין לפניהם אפילו בהמה תמימה ועושין לה עבודות אחרות שהן מגונות ויש לומר דכיון דלא נקט מנין לזובח בהמה בעלת מום למרקוליס ונקט לעבודה זרה משמע דמיירי אפילו בעבודה זרה שדרכה בבהמה תמימה ולהכי פרכינן דאם כן היאך מעכב בה דוקין שבעין כלום עושין לארורה זו אלא מה שהיו רגילין לעשות לגבוה בבמה דידהו הא ודאי לא סגיא שלא תהא זו להם בבהמה תמימה ונמצא עובד עבודה זרה כדרכי שהוא חייב ואוקימנא במחוסר אבר דהשתא ודאי קפדי בעבודה זרה שדרכה בבהמה כנ"ל.

ומכל מקום הא דרבי יוחנן פליגא עליה דרב דהא לרב אפילו בשחיטת חגב ושבירת מקל חייב אלא ודאי דרבי יוחנן כעין פנים ממש בעי וכדתנן דפליגי עליה דרי יאודה וכפשטא דמתניתא דאחד העובד ואחד המזבח כו' ולית ליה אידך מתניתא והלכתא כוותיה.

ויש מרבותי שטורחין להעמיד הא דרבי יוחנן דלא תפלוג הדרב דגריעה הא שאין מקריבין חסר לע"ז בשום מקום משחיטת חגב ומשבירת מקל שעובדים אותו לשום עבודה זרה ולא מסתברא לי כלל דסוף סוף כיון שאין אנו באים לחייבו אלא משום כעין פנים הא ודאי יותר הוא כעין זביחה בשום צד וגם מורי הר"א הלוי ז"ל כן היה אומר בשם רבו הר"מבן ז"ל כמו שכתבתי בזה וגם ה"ר מאיר ז"ל כן כתב והאמת יורה דרכו.

**מנין לשוחט בהמה למרקוליס שהוא חייב**. פירוש בהמה תמימה שנאמר ולא יזבחו עוד את זבחיהם הקשה רבינו הר"שבא נר"ו ותיפוק ליה מדכתיב זובח לאלהים יחרם דהא מהתם נפקא לן בפ"ד מיתות דכל שהוא מעין ארבע עבודות אפילו שלא כדרכה דכתיב בלתי להי' לבדו ריקן כל כל העבודות להי' המיוחד.

ותירץ דלא נצרכה הא דרבי אליעזר אלא בזובח להכעיס ולא נתכוון לקבלה באלוה דכיון שכן אינו מתחייב בנפשו ומשום הכי לא אייתו קרא דזובח לאלהים יחרם ואשמועינן רבי אליעזר שעובר בלאו והכין מוקמינן לה בפ"ד מיתות לדרבי אליעזר בזובח להכעיס והשתא מאי דאמרינן בסמוך בסיומא דברייתא דעד כאן הוא מדבר בקדשים כו' חוקת עולם תהיה זאת להם זאת להם ולא אחרת להם כי היכי דאמרינן לקמן על ענין מקריב אותו קדשים בחוץ דאזהרתיה מלא יזבחו הכי נמי אמרינן לה על זובח בהמה למרקוליס דנפקא מלא יזבחו נמי דעל כלהו אמר רחמנא זאת להם לומר דלאו איכא אבל לא כרת ולא מיתת בית דין ואילו איירי רבי אלעזר במקבלה עליו באלוה הא איכא כרת ומיתת בית דין משום זובח לאלהיי יחרם אלא ודאי דלא איירי רבי אלעזר אלא בזובח להכעיס ואשמועינן דאף על גב דמיתה ליכא אזהרת לאו איכא כן פירש רבינו נ"ר.

אבל בנמקי רבינו מאיר הלוי ז"ל מצאתי שנשמר מן הקושי' לפי תומו וכתב אף על גב דהתם בסנהדרין נפקא לן דזובח או מקטר או מנסך או זורק לעבודה זרה חייב מיתה מדכתיב זובח לאלהים יחרם הכא לא איירי רבי אלעזר בעיקר חיוביה דפשיטא ליה דחייב אלא אזהרת מנין קא מבעיא ליה לפי שלא ענש הכתוב אלא א"כ הזהיר וכאלו אמר עונש שמענו אזהרה מנין ומייתי לה מדכתיב ולא יזבחו עכ"ל רבינו ז"ל ולדבריו ההיא דפי' ד' מיתות דאוקימנא לדרבי אלעזר בזובח להכעיס יש לומר דההיא לא אתמרא אלא למאי דאמרינן התם דסבר רבה בר בר חנה דאזהרת עבודה זרה שלא כדרכה יצתה מלא תשתחוי לאל נכר ומדכתיב וישתחוו להם ומחייב על כל שהוא דרך כבוד ואפילו

מגפף ומנשק ויש בכללה אפילו זובח בהמה למרקוליס דהא דרך כבוד ולהכי פרכינן דאם כן דרבי אלעזר למה לי מלא תשתחוה נפקא ואוקימנא בזובח להכעיס ואף על גב דליתא לדרבה בר בר חנה ניחא לן לפרושה להא דרבי אלעזר אפילו אליבא דידיה אבל ליתא לדרבה בר בר חנה דאילו לא תשתחוה וכן וישתחו להם לגופם יצאו וכדאית' התם ועובד עבודה זרה שלא כדרכה לא מחייב בשום דרך כבוד אלא במה שהוא כעין ד' עבודו' ובמתני דאחד העובד ואחד הזובח כו' ונפקא לן חיובא מדכתיב זובח לאלהים יחרם כדאיתא התנו ואשמועינן רבי אלעזר דאזהרה דידיה מדכתיב לא יזבחו ואתיא אפילו לעובד עבודה זרה לקבלה באלוה כפשטה ומאי דאמרינן בסיומא דברייתא דבסמוך ואת להם ולא אחרת להם אינו אלא על האמור בפרשת למען אשר לא יביאו ולענין והמקריב קדשים שהקדישן קודם איסור הבמות והקריבן לאחר כן שאין עליו מיתה אבל לאזהרת לא יזבחו בעבודה זרה הא איכא מית' דכתיב זובח לאלהים יחרם ובין בזובח להכעיס ובין במקבלו באלוה דסתמא אמר לה וכדאמרינן אם אינו ענין לכדרכה דכתיב איכה יעבדו וגומר תנאו ענין לשלא כדרכה וכל שלא כדרכה במשמע מדלא אמרינן ואם אינו ענין בשלא כדרכה דמקבלו באלוה תנאו ענין בעושה להכעיס כנ"ל לפי דברי רבינו מאיר הלוי ז"ל ושיטה נכונה ופשוטה היא בעיני.

## דף נא:

**קרי ביה ולא יזבחו ולא עוד**. פירוש דלהכי כתיב קרא יתירה עוד לאשמועינן נמי הא וכיון דאיכא עונש מפורש בכתוב מדכתיב זובח לאלהים יחרם לגבי אזהרת בכל דהו סגי לן וכדבירנא תמן בפ"ד מיתות בס"ד.

**מתני' מצא בראשו**. פירוש בראשו של מרקוליס האמור למעלה וכן מפורש בירושלמי ובתוספתא.

**מעות כסות אוכלין הרי אלו מותרין**. פרישנא בגמרא בשאין עומדין דרך נוי אבל עומדין דרך נוי אסורין ושמע מינה דלגבי נויי עבודה זרה אף עפ"י שאין דרכה בכך ואינו כעין פנים מתסר מדכתיב כסף וזהב אשר עמהם דהא מסתמא אין דרך מרקוליס בכך וכן הדין לענין משמשין וטעמא דמילתא דסוף סוף משמשי עבודה זרה הם ולענין חיוב העובד או תקרובת עבודה זרה הוא דקפיד קרא שיהא כדרכה או שיהא כעין פנים כנ"ל.

אבל ראיתי מי שכתב דכל האי דרך היה לעשות כן למרקוליס לפעמים שאם לא כן לא יהיו אסורין כשהם דרך נוי וכמדומה לי שהיה דעת מורי הר"א הלוי ז"ל כמו שכתבתי.

**פרכילי ענבים וכל דבר שכיוצא קרב**. פירוש או קרב ממש בארבע עבודות או שהוא קרב בפנים בשאר דברים ועשה לו כעין ארבע עבודות וכדכתיבנא לעיל גבי פרכילי ענבים ולכך פרט וחזר וכלל.

**גמ' אם כן לא יאמר עליהם**. פירוש דהא מקרא דעמה' נפקא דכתיב ביה עץ ואבן שאינן דבר של נוי וכיון דהתם מתסר אף עמהם דהיינו בתפיסתם כל שכן בזו שהוא עליהם ממש אלא ודאי לכך יצא מיותר לדרוש דלא מחייב אפילו עליהם אלא דרך נוי.

**בכיס תלוי בצוארו**. פירוש ואולי להצניעם נתנם שם או שנותנין לשכר כומריה בלבד.

אמר רב שימי בר חייא כל שהוא לפנים מן הקלקלין אפילו מים ומלח אסור לפום פשטה נראה שבא לומר דכל שהוא לפנים מאותן קלעים אפי' דבר שאינו של נוי אסו' מידי נויין ופעור ומרקוליס חוץ שלהם כלפנים שהרי כל עבודתם דרך בזיון הילכך דבר שאינו של נוי אסור וכן כתב הר"מבם ז"ל מפורש אבל אינו נכון שהרי מצא בראשו מעות כסות וכלים לפנים מן הקלקלין הוא וכל שכן למאני דאסיקנא דאין קיקלון למרקוליס דאפילו חוץ כפנים ואפילו הכי קתני מותרין לפי שאינם דרך נוי. ועוד הא עמהם ועליהם דכתיב בקרא לפנים מן הקיקלון ואפילו הכי אמרינן דדבר שאינו של נוי מותר לכך יש לפרש דהאי מימרא לאו בנויין היא אלא בדבר הראוי ליאסר מדין תקרובת ואשמועינן דלגבי נויין הוא דכתיב קרא כסף וזהב דבר של נוי וחשוב אבל לגבי תקרובת כל שהוא כעין פנים נאסר ואפילו הוא דבר קל מאד כגון מים ומלח ואינו עומד דרך כבוד ואשמועינן נמי דאף על גב דלא ידעינן אם נתן שם לנוי או לתקרובת כיון שהוא לפנים מן הקיקלון שדרך לזבל שם תקרובי עבודי זרה תולין לחומרא של תקרובת הונחו שם ואסורין אבל כשהוא חוץ מן הקיקלון שאין דרך לעשות שם תקרובת דבר של נוי אסור מדין נוי ודבר שאינו של נוי מותר וגבי מרקוליס הוי חוץ כלפנים דאפילו דבר שאינו של נוי ודרך נוי הוא אסור כשאפשר לאוסרו מדין תקרובת שיש כיוצא בו בפנים הא כל שאין איסורו אלא משום נוי אפילו בראשו אינו נאסר אלא כשהוא דבר של נוי ועומד כדרך נוי וכדאיתא לעיל.

והכי נמי משמע האי פירושה מהאי דאתינא לומר דאין תורת קלקלין למרקוליס ופעור דאפילו פנים כחוץ דמי דפרכינן עלה השתא פעורי מפערי קמיה מים ומלח לא מקרבי ליה ומדנקטינן לישנא דמקרבי ליה משמע דמים ומלח הנאסרים בפנים מדין תקרובת הם נאסרים וכן פירשו רבותי הר"שבא נר"ו והר"א הלוי ז"ל גם הר"ז הלוי ז"ל ואחרים פירשו כן:

ומיהו מצינו בירושלמי שאמרו על משנתינו לא סוף דבר מרקוליס ובראשו מעות אלא אפילו עבודה זרה שאין לה קלקלין מצא בה מעות או כסות הרי אלו מותרין ע"כ ולפי הגירסא הזאת היה נראה שהם סבורין דעבודה זרה שיש לה קלקלין כל שהוא לפנים מן הקלקלין אפי' דבר שאינו לתקרובת ואינו עומד דרך כבוד הרי זה אסו' שהקלקלין הללו קלקלתה לאסור מה שלפנים מהם אבל כשאין לה קלקלין יש לה קולה לענין נויין דדבר שאינו של נוי מותר ויש לה חומרא לדבר של תקרובת דאפילו חוץ כפנים דמי כפום גמרא דילן וקרא דעמהם ועליהם לא דרשינן ליה אלא לעבודה זרה שאין לה קלקלין כדרך שהיה דרך עובדי עבודה זרה בזמן ההוא כן נראה לפי גירסא זו של הירושלמי ועליו סמך הרב רבינו יונה ז"ל אבל היא שיטה דחוקה בעיני ונראה לי שיש בה טעות סופרין וכן הגירסא אפילו עבודה זרה שיש לה קלקלין ואתיא כגמרא דילן ממש וכפשוטה והדעת מכרעת כן ולענין לחם אזנים והאובלדש שרגילין הגוים בזמן הזה כתבו בתוספות בשם ר"שי ז"ל שהיה אוסרן שהרי תקרובת עבודה זרה הן ומשעת לישה נאסרין דאיכא כעין זביחה ואף על פי שמשברין אותן אחר כך וגם מוכרין אותן אין בטול לתקרובת עבודה זרה אבל ר"י ז"ל היה מתירם שאין מתכוונין אלא לתתם לגלחים.

ונראין דבריו ז"ל חדא דאנן כרבי יוחנן קיימא לן דבעי כעין פנים ממש ואף על גב דפרישנא לעיל שהוא אוסר מדרבנן כשיש כיוצא בו בפנים והכא הא איכא בפנים לחם הפנים ואיכא בלישה דבר המשתבר כעין זריקה והן עושים אותן לכך הני מילי דבר הנתון לע"ז להיות לה תקרובת אבל זה אין עושין לדעת תקרובת אלא אותו שמשקין אותו הכומר ואוכל אותו שם אבל שאר האובלדש דורון לכומרים הוא ומה שמניחין אותו בפני עבודה זרה אינו בדרך תקרובת כלל אלא כמי שנותן לה פרס לכומריה הילכך הרי הן מותרין למי שלא נזהר מפת של גוים וכן דעת מורי הר"א הלוי ז"ל וכן נהגו ברוב המקומו' וכן נראה ודאי להלכה ועם כל זה שומר נפשו ירחק מהם אבל נרות שעוה שמדליקין לפניה אין כאן כעין פנים כלל ואין איסורן אלא מדין נויין ומשמשין וכבויין או מכירתן זהו בטולן ואין לפקפק בזה כלל.

**מתני' עבודה זרה שיש לה גנה או מרחץ נהנין מהם שלא בטובה ואין נהנין מהן בטובה.**

פר"שי ז"ל נהנין מהן שלא בטובה שלא יעלה שכר לכומרים דאין הקדש לעבודה זרה כדאמרינן בפרק כל הצלמים עד כאן ור"ת ז"ל השיב עליו דאם כן הוה ליה למיתני בשכר ושלח לכך פירש הוא ז"ל ואין נהנין מהן בטובה אפילו טובת דבור שיהא מחזיק טובה לכומרים או לעובדיה לפום מאי דמפרש בגמרא. וקשה לפירוש זה דבשלמא להחזיר טובה לכומרים איכא למיסרמשו' דהוי כחשיבות' לעבודה זרה אבל טובת עובדיה בלאו

כומרים מאי חשיבותה הוא כיון שאין הגנה הזאת נוי לעבודה זרה כלל כדבעינן למימר ועוד דאמרינן בגמרא מאן דמתני לה הסיפא כל שכן הרישא כלומר כל שכן הרישׁ דבטובת כומרים אסור ולהאי פירו' מאי כ"ש שייך בהא שהרי ברישׁ מפורש הוא שאין נהנין מהן בטובה ובין שהפירוש טובת כומרים או טובת עובדיה הרי טובת כומרים אסור דאי טובת עובדיה קאסר כל שכן טובת כומריה לכך נראה יותר כפירוש רש"י ז"ל והא דלא קתני בשכר משום דלא סוף דבר שכר גמור אלא אפילו שכר כל דהו שנותן כל שהוא על שוה אלף אסור דסוף סוף הא קא מרווח ומהני לאותה עבודה זרה במה שנותן לה ומהנה אסור וכן נראה בירושלמי דגרסינן על משנתינו כיני מתני' בטובת הנאה כומרים חלילין של עבודה זרה אסור לשכרן ואם היו מעלין שכר למדינה אף על פי שעושין שכר לעבודה זרה מותר הגובה של עבודה זרה אסור ליתן לו ואם היה מעלה שכר למדינה אעפ"י שהוא גובה לשם עבודה זרה מותר ליתן לו ומתניתא אמרה כן היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושלא בטובה ע"כ: הרי נראה מכאן דטובת משנתינו היינו שכר כפירוש ר"שי ז"ל והיינו דאמרי' בגמרא מאן דמתני אסיפא כל שכן הרישא דדילמא הוה ס"ד שהשכר שאסרו ברישא דוקא שכר שמקצין אותו לע"ז ממש לצורכיה אבל שכר שהוא להנאת כומריה מותר להכי אמרינן דכיון דבסיפא אסרו הנאת שכר הבא לכומרים כל שכן הרישא.

**וכן**. פירש ה"ר יונה ז"ל אבל מורי הר"א הלוי ז"ל היה מפרש כפירוש ר"ת ז"ל ומדברי כולם למדנו וגם הענין מונח כן בעצמו שהגינה או המרחץ הוה אינם לעבודה זרה שאם כן הא ודאי אסורים הם בהנאה בכל ענין שבעול' כדין נוי עבוד' זרה אלא שנתנו לה למחית כומריה ואין הקדש לעבודה זרה כדכתב ר"שי ז"ל וכן כתב הר"אבד ז"ל מפורש והדתנן בפרק כל הצלמים אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלמא אלו היה נוי היה אסור עד כאן.

ומעתה גנת הצעירים הרי הן אסורין ליהנות מהן בשכר או בטובת דבור לפי' ר"ת ז"ל ומצינו המנהג פשוט ליהנות מהן בכל דבר בטובה ושלא בטובה אבל יש לתת טעם להתיר לפי מה שכתב ר"ת ז"ל שהגנה או המרחץ הזה הם עומדיי לפני עבודה זרה אלא שלא נעשו לה לנוי כי אם לשכר הכומרים ולהכי קתני שיש לה ולא קתני לפניה לומר שיש לה דרך הקדש ודרך ממון שנתנו לה וכ"נ מסוגי' משנת מרחץ של אפרודיטי כמו שפירשנו שם ולפירוש זה גנות הצעירים שאינם לפני עבודה זרה ממש אף על פי שעומדין בצדה נהנין מהן אפילו בטובת כומרים שאין חשיבות לעבודה זרה אלא להם

אבל לדברי שאר המפרשים שפירשו דסתמא קתני שיש לה ואפילו הן רחוקין ממנה צריך תלמוד מאיזה טעם נהגו בהם היתר.

וראיתי בשם ה"ר יונה ז"ל שלא אסרו במשנתינו אלא בגנה ומרחץ של עבודה זרה שהוקצו או הוקדשו בפירוי להנאת כומרים שלה אבל גנות הכומרים שקנאו הם משלהם ולא עשאום סמוך לביתם אלא כדי שלא יטריחו לצאת מביתם ולא הוקצו לעולם לשכר עבודתם בטרחה מותר ועם כל זה כתב הוא ז"ל שראוי להתרחק מליקח מהן אבל מורי הר"א הלוי היה מתיר לגמרי כי הוא ז"ל סובר דמתני' בשעומדין לפניה ממש כדברי ר"ת ז"ל וכל מה שאסרו לא אסרו אלא לכתחילה ומפני מראית העין שכל שנותן שכר לכומרים נראה להם לעולם שהוא כנותן לצרכי עבודה זרה ממש וכן כשהוא מחזיק להם טובה נראה לעולם שהוא מחזיק טובה לעבודה זרה אבל כשאינו לפניה ליכא מפני מראית העין כלל וכל שכן גנות הצעירים שידוע ומפורסם לכל שאינם אלא להנאתם ממש בלבד וכאלו הם ממונם גמור ואף מפני מראית העין נמי ליכא ולפי' מותר וזה טעם כעיקר:

ולענין הירושלמי שכתבנו לעיל בחלילין של עבודי זרה והגובה של עבודה זרה נראה שאף הוא כעין משנתינו שאין השכר ההוא נופל לעבודה זרה ממש אלא שהוא להנאת כומריה ולפיכך כל שהם מיוחדין לעבודה זרה ונקראים על שמה אסור לתת להם שכר חלילין או ליתן לגובה ההוא מפני מראית העין אבל אם מעלים שכר לבני המדי' כלו' ששכרוהו בני המדי' מן הכומרי' שאין השכר ההוא בא ליד הכומרים אף על פי שעל שם ממון של עבודה זרה הוא נתן הרי הוא מותר לשכרן שאין הקדש לעבודה זרה ומראית העין נמי ליכא כאן שאין אנו נותנין כלום אלא לבני המדינה וכן הגובה של עבודה זרה פירוש שהכומר ממש גובה אותו אפילו להנאת הכומרים ומאכלם אסור ליתן לו אם שואל אותם בשם עבודה זרה אבל אם בני המדינה העלו עליהם צרכי הכומרים כגון שחכרו שדותיהם ובתיהם וקבלו עליהם לפרנסתם בין רב למעט אף על פי שגובה על שם אותה עבודה זרה כיון דלהנאת הכומרים הוא בלבד וגם יש בו הנאת שתוף לבני המדינה מותר דהא ליכא מפני מראית העין והויא לה כסיפא דמתני' דהיה שלה ושל אחרים דכל שיש יד אחרים באמצע לא חשו לזה ומיהו למאן דמתני לה הסיפי ואסרו שם שכר הכומרים אף על פי שיש בה יד אחרי' אף המעלה שכר למדינה אם גובה לשני עבודה זרה אסור והירושלמי בא כמאן דמתני לה הרישא אבל כשגובה על שם המדינה אפילו למאן דאמר לה הסיפא הוא מותר וזה דרך רבינו הר"מבן ז"ל ואותן שחוכרין קרקעות של עובדי העבודה זרה ופורעין אותן במעות הרי זה מותר שהכל יודעין שהוא

למאכל ומשקה אבל אותן שנותנין חכירות שמן או שעוה ממש אסור מפני שהוא מן הסתם להקריבו לפניה ואפילו לא הוי הכי מראית העין מיהא איכא ואסור קל וחומר ממשנתינו וכן היה אומר מורי הר"א הלוי ז"ל ואיכא דקשיא ליה דהכא שרינן כל דלא יהיב ממש לעבודה זרה אלא שנותן לאחרים ואלו בפ"ק גבי חניות המעוטרות היכא דיהיב מכסא לעבודה זרה אסור ואף על פי שאינו נותן לכומרים ממש אלא שנותן למוכס או לבני המדינה והן נותנין לעבודה זרה ותירצו דשאני התם דיהיב לעבודה זרה ולא שקיל מינה מידי מה שאין כן במשנתינו דשקיל מינייהו פירות או מידי אחרינא ולתירוץ זה עדין קשה הגובה לעבודה זרה שאמרו בירושלמי אבל הנכון בעיני דההיא דפ"ק מירי כשהמכס ההוא לע"ז ממש להפיק לה צרכיה ולפיכך אוסר רבי יוחנן ואפילו על ידי אחרים וריש לקיש היה מתיר מפני שאינו נותן דרך מתנה אלא מפני מקחו כנותן מכס למלך וגם שפודה עצמו במכס ההוא כדי שלא יהנה בה ליתן עטרה שלה בראשו ובראש חמורו כדאיתא התם וכן פירשתי לפני מורי הר"א הלוי ז"ל והודה לי.

**גמרא אמר אביי כו'**. הנראה לי דהלכה כמאן דמתני לה הרישא לקולא שזה דרך הירושלי' ועוד דהא איסורה דרבנן הוא וכדפרישנא לעיל וכיון דכן לקולא נקטינן הילכך טובת עובדיה לעולם מותר ואף טובת הכומרים כשהוא שלה ושל אחרים אבל הפוסקים ז"ל פסקו לחומרא כמאן דמתני לה הסיפא.

**יכול עשאום ולא גמרום כו'**. תלמוד לומר אשר עבדו ונקטינן כל הני לאשמועינן דאפילו למעוטי עשאום ולא עבדום אצטריך קרא.

**אם אינו ענין למקומות דלא מתסרי דכתיב אלוהיהם על ההרים ולא ההרים אלוהיהם.** פירוש ואף על גב דההוא בעבודה זרה עצמה כתיב הוא הדין למשמשין ואם תאמר ודילמא מקומות ממש ומפני שעשו בהם מעשה וכדאמרינן אף על פי שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה עשה בה מעשה אסרה ויש לומר דאם כן הרים עצמם למה הותרו אלא ודאי כשאמרה תורה ולא ההרים אלהיהם הרי העידה לנו שלא עשו בהם מעשה ועוד כשתמצא לומר שעשו בהן מעשה אם כן היינו כלים ואנן הכי אמרינן אם אינו ענין למקומות ממש שלא עשו בהם מעשה שהרי כבר נאמר ולא ההרים אלוהיהם תנהו ענין לכלים או למקומות מחוברין שידענו בפירוס שעשו בהם מעשה:

## דף נב.

**ואימא דישראל כלל כלל לא.** פירוש לפי שישראל אינו בוטח בה לעולם:

**ואימא כדנכרי**. פירוש דאף על גב דעבודה זרה דישראל חמירא לענין גניזה הני מילי לאחר שעבדה דאביד בה טפי מנכרי כדאמרינן לענין ההולך לתרפות אבל כל זמן שלא עבדה לא חמיר מנכרי אדרבא עביד דממליך טפי.

**דבר המביא לידי תועבה**. פירוש כשיעבדנה והיינו דלא כתיב קרא אשר יעשה תועבת ה' פסל ומסכה דהוה משמע דמשעת עשיה הוא תועבת ה'.

**מנין לעבודה זרה של ישראל שטעונה גניזה כו'**. ואם תאמר ותיפוק לי מדכתיב ואשריהם תשרפון באש דפרישנא לקמן טעמא משום דאמוריים שלוחי דישראל בינהו דבעשית העגל או ישראל לאלוהות הרבה תירץ הר"אבד ז"ל דדילמא ההיא הוראת שעה היתה לפי שהיתה הארץ מלאה גילולים ושמא יטעו אחריהם ורבינו הר"מבן ז"ל תירץ דשאני התם דליכא מאן דמבטל לה דאילו גוים דפלחוה לא הוה דידהו וישראל דהוה דידהו לא פלחוה ממש ואילו לגוים למיסר עשאוהו שלוחים ולא להתירם להכי אצטריך קרא דאפילו פלחה ישראל ממש ורוצי בביטולי אין לה בטלה עולמית וזה טעם נכון וגניזה דאמרינן בהאי ענינה לומר שטעונה באבוד לפי שאסורה בהנאה ואין לה בטול לעולם וגניזה שלה היינו ששוחק וזורה לרוח כרבי יוסי או מטיל לים כרבנן ואין זה כגניזת מזבח האמור בסמוך דהיינו גניזה ממש ולשון משותף הוא.

אף אשירה טעונה גניזה משמע דסתמא קאמר בכל סתם אשרה בין שהיא עבודה זרה או משמשיה ולמדנו מכאן שאף משמשי עבודה זרה של ישראל אין להם בטלה עולמית כעבודה זרה עצמה והוא ז"ל נתן סמך לדבר מדכתיב ונתצתם את מזבחותם כו' והנהו משמשי עבודה זרה נינהו מסתמא ואמר רחמנא ואבדתם משום דהוו שלוחי דישראל כדלקמן ושלא כדברי ר"ח ז"ל שהוא סובר דמשמשי עבודה זרה של ישראל בטול יש להם כדבעינן למימר קמן וכן הסכים לאסור הר"מבן ז"ל וכתב הר"אבד ז"ל דגוי שבטל עבודה זרה שלו ביטל משמשיה אף על פי שהם ברשות ישראל ונראין דברים בשלא היה לישראל זה זכיה בהם קודם ביטולם.

**כל המעמיד דיין שאינו הגון כו'**. פירוש שכשם שאין שכינה שורה במקום עבודה זרה כך אין אלהים נצב בעדת דיין שאינו הגון.

**ובמקום תלמידי חכמים כו'**. פירוש דכשם שמזבח מכפר מחבב ומזיח כדאיתא בפ"ק דכתובות כך תלמידי חכמים ורב המנונא טומאה ישנה קא מבעיא ליה כו' פירוש דרתך כלי לעבודה זרה דאמרינן לא שעשאו עתה לעבודה זרה דאם כן לימא עשה אלא שהיה קודם לכן משמש עבודה זרה ונשבר ונתבטל וכשם שנסתלק איסורו בטלה טומאתו ועכשיו חזר ורתכו לעבודה זרה מי הדרא ליה טומאתו ישנה או לא ולפי מה שכתבנו

לעיל לדעי הר"אבד ז"ל והר"מבן ז"ל ודעתינו דמשמשי עבודה זרה של ישראל אין להם ביטול האי בעיא דרב המנונא לא אתא אלא במשמשי עבודה זרה דגוי דאלו בעבודה זרה של ישראל כיון שאין לה בטלה אף כשנשבר כשם שלא בטל איסורו לא בטלה טומאתו ומאי טומאה ישנה שייך בה אלא ודאי כדאמרן ואף על גב דלעיל הוה מוקמינן דרב המנונא במשמשי עבודה זרה של ישראל התם הוא מעיקרא דס"ד דרתך היינו עשה וכיון דלא סגיא לן לאוקמה בעבודה זרה של נכרי דחקינן ומוקמינן לה בשל ישראל אבל כי הדרינן לקושטא דמילתא דטומאה ישנה מבעיא ליה לית לן אלא לאוקמה כפשוטה בשל גוי דהיינו סתמא דכלהו מתניתא וכולהו מימרי דכוליה פרקין דוק ותשכח מעתה אין מכאן ראיה לדברי רבינו חננאל ז"ל כלל.

**טומאה דרבנן מי הדרא**. הקשו כתוס' דהא כלי זכוכית משום דטומאתן דרבנן אמרינן בפ"ק דשבת להדיא דלית להו טומאה ישנה ואלו הכא מבעיא לן ותי' דשאני כלי זכוכית דלית להו שום טומאה דאוריתא מה שאין כן בכלי זה של מתכת שיש לו בעלמא טומא' דאוריתא משום חומרא דעבודה זרה מי שויוה רבנן כדאוריתא פי' ואף על גב דלא חזר ונשתמש בו לעבודה זרה הדרא ליה טומאה ישנה ואילו בשחור ונשתמש הרי יש לו טומא' חדשה מפני שחזר ונאסר ושמעינן מינה דכשחזר ורתכו לעבודה זרה לא הדר ליה איסורה עד שישתמש בו לעבוד' זרה כשאר משמשין שאינן אסורין עד שיעבדו דאי לא פשיטא דכיון דאסוריה הדר טומאתו הדרא אלא ודאי כדאמרן.

**בעא מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי תקרובת עבודה זרה של אובלין מהו**. פר"שי ז"ל מי סלקא טומאה מינייהו על ידי ביטול או לא ואמרינן ותיבעי ליה כלים הר"אבד ז"ל פירשה בכלים של תקרובת כגון ששבר מקל לפניה ולא נהירא דההיא סברה דרב היא אבל רבי יוחנן כעין פנים ממש בעי כדפרישנא לעיל לכן פירש הר"מבן ז"ל דהכי פירושו ותבעי ליה כלים של משמשי ע"ז הנאסרים ובדין הוא דיכיל למימר ליה דהתם לא מבעיא ליה דכיון דאמרי אתם בטל טומאתם נמי בטלה אלא שדרך התלמוד לבאר דבריו מעט מעט להגדיל תורה.

## דף נב:

**כי קא מבעיא ליה תקרובת כו'**. והא דנקטה באוכלים משום דלרבי יוחנן אין תקרובת נאסר אלא באוכלין דהוו כעין פנים אבל הוא הדין דמבעיא לן אליבא דרב בשבר מקל לפניה דהויא כעין זביחה ונאסר כדאית' לעיל אבל יש אומרין דדוקא מבעיא ליה לאוכלין משו' דבטומא דאוריתא לית להו טהרה במקוה ואין זה מחוור מדלא אמר

לה הכי בגמרא האי מסקנא ובדין הוא דיכיל למבעי ליה בעבודה זרה של ישראל או משמשיה דלית להו בטלה אלא דכל מאי דאפשר לאורויי בע"ז של גוי לא מיירינן בשל ישראל כנ"ל.

**אליבא דמאן דאמר בית חוניו לאו עבודה זרה היא**. פירוש דאלו למאן דאמר בית חוניו עבודה זרה אפילו להדיוט אסירי כדפר"שי ז"ל והר"מבן ז"ל הביא ראיה מכאן דמשמשי עבודה זרה של ישראל אין להם בטלה עולמית דאי לא תבעי ליה נמי למאן דאמר בית חניו בית עבו' זרה היא ולאחר שבטלום דפקעה מנייהו איסורייהו אי מי מאיסי לגבוה או לא ומיהו הוא ז"ל דחה דאפשר לומר דחדא מינייהו נקט ומשום דאשכח מתני' דתני דלאו בית ע"ז היא.

**מאי לאו הככנו דאטבלינהו כו'**. פר"י ז"ל מאי לאו הכננו הכשרנום דאטבילנהו מטומאת ע"ז הקדשנום שחזרו ומשחום בשמן המשחה כדפר"שי ז"ל ואם תאמר והא היאך אפשר לומר כן דהא אחז לעבודה זרה נשתמש בהם ולמאן דאמר חוניו בית עבודה זרה היא לא מבעיא לן דודאי אסירי להדיוט יש לומר שכבר פר"שי ז"ל דדוגמא נקטינן דבכלים דאחז נמי לא נאסרו מן הדין שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו והני דהקדש נינהו אלא דקנסינהו ושמע מינה דאפילו כלים דלאו בני דעה קנסינן והאי מקשה סבירא ליה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפי' על ידי מעשה אבל כי מתרצינן הכננו גנזנום סבירא לן דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה וכדאמרי' לקמן בפרקין גמ' מתני' דבמוסיאות של גוים. וטובא איכא בתלמודא דמקשה ומתרץ סתם בלא ביאור טעם.

**היכי נעביד נתברינהו**. פירוש נתברינהו על ידי גוים לבטל אסורם אבנים שלמות אמר רחמנא לרווחא דמילתא נקטינן הא בלחוד משום דמפרש איסוריה וזיל קרי בי רב הוא דהא בלאו הכי נמי תיפוק ליה דכיון דקודם ביטול אסירי דהוא הדין לאחר ביטול דמאיסי דיש דחוי אצל גבוה אלא ודאי כדאמרן וכן פירשו בתוספות.

## דף נג.

**אבל נכרי מבטל בנפשיה**. ואם תאמר ומה מועיל בטול זה דהא מתסרא מפני חלקו של ישראל ואפילו אלקוה הא קיימא לן דבדאורייתא אין ברירה וכל שכן באיסורי עבודה זרה והר"מבן ז"ל תירץ דמיירי בשהיה חלקו של גוי מבורר ביד או ברגל או שהיה של כסף ושל נחושת ונחושת של זה וכסף של זה ורבינו הר"שבא נר"ו השיב עליו דא"כ פשיטא דנכרי מבטל חלקו שהרי אין כאן שותפות גמור והדרינן לבעיין דגמרא דמאי קא משמע לן ויש לומר לדברי רבי' דאנן קס"ד דכיון דכולה חדא עבוד' זרה היא כי

אשתתפו בה כל חד וחד אית ליה זכותא בכולה קמשמע לן ואחרים תירצו דנפקא מינה שאם מכר נכרי חלקו שיהא דמים מותרין וגם זה אינו נכון לפום מאי דקיימא לן דדמי עבודה זרה ביד גוי מותרין ואם כן מה הועיל לו בטולו אבל הנדון דנפקא מינה שלאחר בטול נתן גוי זה חלקו לישראל שיהא החלק ההוא מותר בהנאה לישראל אם חזר ומכרו לגוי ואילו לא קדם גוי ובטלו הוה ליה דמי ע"ז ביד ישראל שהם אסורים.

**מתני' רק בפניה השתין בפניה כו'**. פירוש דוקא נקט האי לישנא שעשה כן לפי שעה אבל עושה כן תדיר ודאי בטלה וכדאיתא בפרק כל הצלמים ולהכי לא קתני רוקק משתין.

**מכרה או משכנה ר' אומר בטל**. פירש ר' הר"מבן ז"ל משכנה דומיא דמכרה שהרהינה אצלו והגיע זמן ולא פדאה אי נמי שנשתקעה אצלו הא לאו הכי אפילו ר' מודה דלא בטלה וכדתניא לקמן לוה עליה לא בטלה וההיא דברי הכל היא. וחכמים אומרים לא בטל פרישה בגמרא משום דמאיסורא לא מייאש דמימר אמר מזבן לה לגוי אידי דדמיה יקרים ושמע מינה דדוקא בע"ז ממש אבל משמשי עבודה זרה ליכא למימר הכי ואפילו רבנן מודו דמכירתן זהו בטולם והלכתא כרבנן. מעתה גוי שמכר עבודה זרה לישראל צריך שיבטלנה קודם לכן אבל משמשי עבודה זרה כגון כוסות ומחתות החטאים בנפשותם מכירתן בטולן ואין צריך לומר מלבושי הגלחים שהם משמשי משמשין.

**גמרא מחלוקת בצורף גוי**. פר"שי ז"ל דלאו דוק' צורף אלא אפילו לסתם בני אדם ומשום דסתם לוקחי מתנות צורפין הן והכי משמע ממאי דאקשינן ממתני' דלוקח גרוטאות למאן דאמר בצורף ישראל דברי הכל בטל ולא אוקימנא אליבא דכולהו תנאי ובשאר כל אדם שאינם צורפין כו' אבל רבי' הר"מבן ז"ל הכריע כדברי הר"אבד ז"ל שפירש דדוקא בצורף וההיא דגרוטאות משום דסתם כל אדם הלוקח גרוטאות להתיכן ולצורפן בעי להו מה שאין כן בלוקח עבודה זרה בפני עצמה והביא ראיה מדאמרינן לקמן גבי גנבום ליסטים דאפילו גנבה ישראל מימר אמר כיון דדמיה יקרים מזבן לה לגוי והכי נמי אמרינן גבי מציאה בפרק כל הצלמים אלמא סתם ישראל לא מבטל לה אלא דמזבן לה גוי בדמים יקרים וכן עיקר.

אלא לאו לעבדה למי שעתיד לעבדה נראה דבדיוקא דלישנא שקלינן וטרינן דמעיקרא סברי דלעובדה ולאוכלה הוא לשון פעל כמו לעובדה ולשמרה והשתא מפרשי לה לשון פועל כלומר לעובדה ולאוכלה במפיק כמו אני ה' נוצרה.

**ה"ק נראין דברים כו'**. פירוש דהאי נראין אינו לשון הכרעה אלא לשון הודאה ומאי דקאמרי' ודברי חברי לאו נראין לי דברי חברי קאמר דאם כן לא פליגי במידי אלא הכי פירוי שדברי חברי בשמכרי לעובדה ולמאי דקס"ד ונראין לשון הכרעה הוא לא שהוא

מכריע כמותם דאם כן למה לא חזר בו אלא לומר כי לשומעין דברי מחלקותם יהיו נראין דברי חבריו לכאורה בשמכר' לעבדה וכן פר"שי ז"ל.
אם עד שלא נתן לה מעות משך לו' הא ודאי קיימא לן דמשיכה בגוי קונה אלא דהכא מקח טעו' הוא דהדר מדינא ושורת הדין דאפילו בסופא נמי יחזיר אלא שחשו חכמים למראית העין שנראה כחוזר ומוכרה לו בשנוטל ממנו מעותיו וסבורין דראה וניפייס הוה וכן פר"שי ז"ל והכי איתא התם בבכורות.
**שאני התם דאדעתא דגרוטאות זבין**. פירוש שאף המוכר לא היה יודע שהיה בהן עבודה זרה אבל מאן דמותיב לה הוה ס"ד דלוקח הוא דלא ידע בהו וכדקתני ומצא בהם עבודה זרה אבל מוכר מסתמא יודע הוא מה שדבר וגם זה יודע היה בהם ובכונה מכרם ואעפ"י כן לא בטלם אבל הניחוה בעלים והלכו להם מדלא שקלוה וכו' צריכה פירוש ולא זו אף זו קתני.

## דף נג:

**מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו**. ואם תאמר ודילמא עבוד בהו מעשה יש אומרים דרב יאודה סבר כמאן דאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפילו על ידי מעשה דפלוגתא היא בפרק השוחט דמסכת חולין והר"אבד ז"ל תירץ דאפילו למאן דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה הני מילי דבר של יחיד אבל דבר של רבים אינו נאסר והביא ראיה לדבריו מהא דאמרינן לקמן בפרקין מים של רבים אינם נאסרים ופרכינן הא דיחיד נאסרי' והא מחוברי' נינהו ואוקימנ' כגון דטפחינהו בידיה ווהא התם דעביד בהו מעשה ואפילו הכי דרבים אינם נאסרים וכלים דאחז שנאסרו על ידי מעשה כדלקמן דיחידו של עולם הם ולא של רבים ואין זה נכון דאם כן היכי נקט רבי יאודה האי לישנא סתם והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דמשמע כל שאינו שלו ואפילו דיחיד הכי הוה ליה למימר והא דבר של רבים אינו נאסר והראי' שהביא כבר דחא' ר' הר"מבן ז"ל דהתם כי סגי לן בדטפחינ' בידיה הני מילי לאפוקינהו מדין מחוברין דפרכינן מינה דהתם בתפיסת ידי אדם כל דהו סגי ואף על פי שהוא מעשה שאינו ניכר ואפילו נעשה שלא לשם עבודה זרה ועל ידי כל אדם דהא לא דמו להר אבל לענין האוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה לא שמענו אלא בשעושה לשם עבודה זרה כההיא דהשוחט בהמת חברו לעבודה זרה וגם שיהא מעשה ניכר בשנוי שאינו חוזר לבריתו דדמי כמאן דקני ליה בשנוי דומיא דגזלן מה שאין כן בטפיחי מיא ומאי דאמרינן התם דמים של רבים אינן נאסרין לא נצרכה אלא כשהם של הפקר דאף

על גב דכל אדם יש לו זכות בהם והוי כשותף אינם נאסרין הא דיחיד שהם שלו או שהם דיחידים שותפין נאסרין כיון דאית ליה שותפו בגווה כדאיתא בפרק השוחט והוא דטפחינהו בידיה כלומר בין הוא בין אחרים ואפילו שלא לשם עבודה זרה דלא להוו מחוברין ובעיקר קושיתנו תירץ הרב רבינו הגדול ז"ל דכולה קושיא דרב יאודה תליא במאי דקאמר בביטול בעלמא סגי להו והכא לישנא קלילא נקט והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו והכא יש לנו לומר שלא עשו בהם מעשה ואי משום הנך דמעיקרא שהיו בהם קודם שהיתה ירושה לאבות וכן כל דכוותיהו שהיו אחר כן ועשו בהם מעשה אלא שדרך התלמוד להקשות מן הפשוטות סוף סוף בבטול בעלמא סגי להו וא"כ לכפינהו לגוים דלבטלינהו דגוי מבטל עבודה זרה בעל כרחו כדפי' ר"שי ז"ל אבל אין לומר דכיון שהניחום ונתיאשו מהם בטלום מן הסתם ואף על גב דהוי בשעת מלחמה יודעין היו שלא יחזרו שם מעולם דליכא למימר הכי אלא בעבודה זרה תלושה שהניחוה עובדיה ולא רצו ליטלה עמהם ואם תאמר והיכי סגי להו בבטול להנהו מעיקרא כיון שזכו בהן ישראל קודם בטול ויש לומר דהא דאמרינן בפרק כל הצלמים דישראל שמצא עבודה זרה וזכה בה קודם ביטול שוב אין לה בטלה ההיא מדרבנן היא דמדאוריתא לו אמרו שאין לעבודה זרה של ישראל בטלה אלא בשעבדה על ידו או על יד שלוחו כן פירש רבינו בשם רבו הר"מבן ז"ל.

**מתני' עבודה זרה שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת.** פירוש דליכא למימר בהא מימר אמר אי גוי משכח לה פלח לה ואי ישראל משכח לה איידי דדמיה יקרים וזבוני מזבין לה דהתם הוא גבי גנבה או מכירה שיוצאה ממנו בעל כרחו ולא במה שמניחו לדעתו דכיון דלא חייש למשקלה זילא ביה ומיאש אפילו מאסורה ומבטל לה.

**גמרא בית נמרוד.** פירוש ונפקא מינה למה שהוא קיים מן המגדל ההוא אי נמי לכל דכותה שהניחום בעלים ויכלי למהדר ולא הדור.

**ומלכים מניחין דרך זו והולכים בדרך אחרת.** פי' ר"שי ז"ל ומהלכין בדרך אחרת ואין חוששין להם הילכך לא חשיבי משמשי עבודה זרה עד כאן ויפה פירש דודאי לישנא דמתניתין וגמרא דעלה מונח דמיד מותרין ואפילו קודם שהניחו המלכים דרך זו והטעם משום מאי דפר"שי ז"ל דהוה ליה משמש עבודי זרה עראי וכאותה ששנינו בפרק כל הצלמים גבי שלש אבנים הניח עליה עבודה זרה וסלקה הרי זו מותרת שאינה אלא תשמיש עראי ודיו שיאסר בעודה עליו מפני מראית העין וכמו שפירשנו שם בירושלמי.

**בימוס שנפגם אסור.** פר"שי ז"ל שנפגם כל שהוא והכי דייק לישנא ולפי זה יש לפרש שהפגימה במקום שנראה לעין דאי לא דילמ' לא חזייה גוי דלבטלה אבל הר"אבד ז"ל

פירש שנפגם רובו וכן אמרו בתוספתא בימוס שנפגם רובו מותר מזבח שנפגם רובו אסור עד שינתץ רובו פי' מזבח שנפגם רוב כל אבן ואבן אבל עדין עצומו של מזבח קיים אסור עד שינתץ רובו:

**אבל הכא שקיל האי בימוס ומייתי אחרינא**. הקשה רבינו הר"שבא נר"ו לפירוש ר"שי ז"ל שכתב בפרק כל הצלמים גבי מתני' דשלש אבנים דבימוס עצמו נעבד מה לי בימוס מה לי עבודה זרה וגם לקמן דפר"שי ז"ל האי בימוס בעלמא שוייה פר"שי ובעלי חיים לא מתסרי משום משמשי עבודה זרה אלמא בימוס משמשין הוא. ותירץ דלא כל הבימוסין נעבדין וכל בימוס שהעבודה זרה מונח' עליו עובדין אותה אגב העבודה זרה לקלונה וסרך שלה אבל בימוס שאין גוף עבודה זרה מונח עליו אלא שעובדין לגג או לחמה ולמזלות אינו נעבד והרי הוא משמשין.

## דף נד.

**מתקיף לה רבי זירא אונס רחמנא פטריה מולנערה לא תעשה דבר**. איכא דקשיא ליה דהא קיימא לן דבעבודה זרה יהרג ואל יעבור ואפילו לרבי ישמעאל בפרהסיא מיהת יהרג. וכן בשעת השמד לדברי הכל ורבי זירא אפילו בשעת השמד איירי דהא אתינן לסיועי לרבא בר פלוגתיה מדתניא בימוסות של גוים בשעת השמד הרי אלו מותרות והנכון בזה דאף על גב דבעבודה זרה וגלוי עריות לכתחילה יהרג ואל יעבור מ"מ אם עבר ולא נהרג פטו' ממית' ב"ד שאין אדם נהרג אלא בעובד במזיד והתראה ובהדיא אמרו ונכרת האיש ההוא לא שוגג ולא אנוס ולא מוטעה דאנוס רחמני פטריה ומה שנחלקו אביי ורבא בפרק ארבע מיתות בעובד עבודה זרה מאהבה ומיראה ההיא בעובדה מעצמו מאהבת המלך ומיראתו כלומר להראות לו שאהבתו או מוראו בלבו וכדפרישנא התם ואפילו בההיא הלכתא כרבא דאמר פטור והיינו דמייתי ראיה מולנערה לא תעשה דבר וההוא קרא לפוטרה מב"ד אתא וסתמא הוא ואפי' במקום שהיה לה שתהרג ולא תעבור כגון שאמרו לה שתדביקנו לעצמה דלאו קרקע עולם היא וכדאשכחן ברובא דנסחי בפרק כל שעה אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבו' ולא עוד אלא דלהכי אצטריך קרא לפוטרה ממיתת בית דין כשעברה ולא נהרגה דאי בדהויא קרקע עולם פשיטא דאפילו לכתחילה תעבור ואל תהרג ואם לא עשתה כן מתחייבת בנפשה היא אלא ודאי כדאמרן. וסבר רבי זירא דכיון שפטורין בדיעבד לא חשיב עובדי עבודה זרה ואינם בכלל לא תעבדם אלא שמצוים ליהרג משום קידוש השם וכיון שהוא לא נקרא עובד עבודי זרה אף הבהמה שעבדו לה אינה נקראת נעבד והיינו דפליג עליה רבא דודאי עובד עבודה

זרה הוא והכל היו בכלל לא תעבדם וגם הבהמה נקרא נעבד וכן פרי"י ז"ל וכן רבינו מאיר הלוי ז"ל וברור הוא.

(אמר המגיה יוסף שמואל בזה שכתב רבינו הר"יטבא ז"ל יתורץ מה שנתקשתי בדברי התוס' ז"ל ונראה לר"י לפרש דבין רבי זירא ורבא לא פליגי בהא דלכתחילה חייב למסור עצמן ורבי זירא הכי פריך אונס רחמנא פטריה דיעבד דכתיב ולנערה לא תעשה דבר ואף על גב שיש לו למסור עצמו אין לאסור בהשתחותו ורבא מסיק דהואיל ובפרהסיא חייב למסור עצמו עבודה זרה קרינא ביה ואף על פי כן בדיעבד פטור כו' וצ"ע כפי דברי ר"י ז"ל הכי היה לו לומר לרבא בקיצור ורבא אמר הואיל ולכתחילה אסור עבודה זרה קרינא ביה כיון דבהא פליגי דלרבי זירא כיון דבדיעבד פטור אין לאסור משום שיש לו למסור לכתחילה ולרבא כיון שיש לו למסור עצמו לכתחילה עבודה זרה קרינא ביה ולא פליגי בהא דלכתחי' חייב למסור עצמו ומה לו לרבא להביא כל האי דרשה כיון דלא פליגי בהא.

**ובזה שכתב רבינו הר"יטבא וכתב שכן**. פירש ר"י ז"ל מבואר היטב דבא לומר רבא דהוי בכלל לא תעבדם וגם הבהמה נקרא נעבד מה שאין כן לרבי זירא דהא דלכתחי' חייב למסור עצמו היינו משום קידוש ה' לבד ולכך הבהמה אינה נקראת נעבד כמדובר ודוק.

או אפשר לתרץ שהוכרח רבא לדרשה זו לתרוצי הבריתא אפילו אליבא דרבי ישמעאל כדכתבו התוס' לקמן דאפילו אליביה בפרהסיא אסור כדהכריע רבא הא כיצד הא בצינעא כו' ודוק).

**ה"ג אמר רבא הכל היו כו'**. ולא גרסינן אלא אמר רבא דרבא לקיים דברי רמי בר חמא בא ולסתור קושיתו של רבי זירא.

הא בצינעא הא בפרהסיא הא ודאי כרבנן קיימא לן דבעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים אפילו בצינעא יהרג ואל יעבור כדאיתא בפרק כל שעה וכי כתיב וחי בהם בשאר מצות הוא דכתיב. ורבי ישמעאל הוא דמפליג בעבודה זרה בין צינעא לפרהסיא וכדאיתא לעיל בפרק אין מעמידין והא דנקטה רבא כרבי ישמעאל לאו משום דסבירא ליה כותיה אלא לרבותא נקטיה דאפילו רבי ישמעאל שהוא מקל בדבר ומתיר לעבור בצינע' מודה הוא דבפרהסיא נעבד נקרא ואסור וכל שכן לרבנן דאפי' נעבד בצינעא נקרא נעבד.

**האי בימוס בעלמא שוייה**. פרי"שי ז"ל ובעלי חיים לא מתסריה אפילו לגבוה משום משמשין ולא נהירא דודאי כיון שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה לא שנא בין נעבד למשמשין. ור"ח ז"ל כתב האי בימוס בעלמא הוא והא אמר רבי יוחנן בימוס

שנפגם מותר ואפי' בהמתו שלו לא נאסר דהא אי בעי פגים ליה עד כאן ונראה מכאן שהוא סובר דאפילו משמשי עבודה זרה של ישראל יש להם בטלה וכבר כתבנו לעיל שזה אינו ועוד דאפילו יש להם בטלה מאיסי לגבוה ויש דחוי אצל גבוה ותדע דהא לעיל גבי לולב למצוה הוי בעיא ולא אפשיט' ואילו לגבוה פשיטא דאדחי ואפילו בכלים של חוניו למאן דאמר לאו עבודה זרה הוא שקלינן וטרינן אי מאיסי ואמרינן עלה לימא מסייע ליה מזרחית צפונית ששם גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום מלכי יון. אלמא סבירא לן דכיון ששקצום לא מהני להו שום ביטול ואף על גב דאהדר רב פפא ואמר היכי נעביד נתברינהו אבנים שלמות כו' הא פרישנא לעיל דלרווחא דמילתא נקט ההוא טעמא וכן פירש ר' הר"מבן ז"ל וכן היא בתוספות שאין בטול מועיל לגבי גבוה ועוד מאי קושיא נהי דאי פגים ליה משתרי כל כמה דלא פגים ליה שפיר קתני דנעבד אסור והר"אבד ז"לפירש האי בימוס בעלמא שויה ובימוס לא נאסר לעו' אלא בשעשאו מתחי' לכך ואין פירוש זה נכון וכבר דחינו אותו בפרק כל הצלמים במשנת שלש אבנים הן ואין לנו בכאן אלא מה שפירש אדונינו הר"מבן ז"ל דבלישנא בעלמא קפיד ולומר דבריתא איירי בנעבד שהוא עבודה זרה עצמ' והיכי מפרשי לה דבימוס שהוא משמשין וכן הסכימו רבותי כגון שנסך לה יין בין קרניה ועבד בה מעשה פירוש דכיון שעשה בה מעשה אסרה אף עפ"י שאינה שלו ומיירי בשעשה שם מעשה ניכר כגון שחקק בקרניה מקום לנסוך וקמ"ל דאף על גב דלא עבד בה מעשה בגופה של בהמה ממש הרי הוא מעשה גמור כיון שהוא מגופה ונראה דהוא הדין באילן שחקק בו לנסך שם יין מתסר כחפירת בורות או כגדעו ופסלו לעבודה זרה ומאי דנקט התם גדעו ופסלו לרבותא נקטיה דאפי' בההיא נוטל מה שחדש ומותר אבל אין זה דעת מורי הר"שבא נר"ו אלא דדוקי בעינן חפר בה או שגדעו ופסלו עשה בה מעשה אסרה פירוש אפילו להדיוט וכדמוכח להדיא בפרק השוחט ושם פירשתיה יפה בס"ד ושלא כדברי הר"מבם ז"ל שפירש דאפילו על ידי מעש' אינה נאסרת אלא לגבוה ונעלמה מרבינו ההלכה שבפ' השוחט וכן פר"שי ז"ל וכל המפרשים ז"ל כמו שכתבתי ותו לא מידי:

## דף נד:

**אעפ"י שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה בורות שחין ומערות אסרה.** פר"שי ז"ל חפר בה בורות לעבודה זרה אסרה אף להדיוט עד כאן וכן פירש הר"אבד ז"ל דדוקא שחפר בה בורות לשם עבודה זרה לחשבה שימצאו שם מים לעבודיה וקשיא לן דהא משמע דחפירה זו כדי שיהא בה תפיסת ידי אדם היא באה ולאפוקי לקרקע

עולם מדין מחובר ואם כן למה לי לשם עבודה זרה והא נפקא ליה מדין מחובר ולא הויא לה דומיא להר תדע דהא באבני הר שנדלדלו איכא מאן דאמר אסורות ואף על גב דלא הוה בהו מעשה לשם עבודה זרה מאן דאמר מותרות משום דבעינן תפיס' ידי אדם וליכא ויש לתרץ דכל שהדבר הנעבד נתלש לגמרי ודאי אסור אף על פי שלא נתלש לשם עבודה זרה כיון דהשתחוה לו בתלוש אבל בזו שעדין קרקע עולם מחוברת כתחילתה וחפירת בור אינו מעשה אלא למקום הבור דלית ביה משהו אלא אוירא בעלמ' לא מתסרה בהשתחוה משום מעשה שעשה במקצתו אלא בשעשה אותו מעשה לשם עבודה זרה ועל דעת לאסור הקרקע כולו שעשאו נעבד וכדאמרי רבנן באילן שנטעו ולבסוף עבדו דעיקרו מותר כיון שלא נטעו מתחילה לכך וכן נכון שאם לא כן אין לך קרקע עולם שאינו נאסר שהרי יש כמה בורות וסדנה דארעא חד הוא והא דאמרינן דכי חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה פירושו שאסרה כולה ואפילו קרקע עולם הנשאר שעשאו נעבד דאילו למקום הבור הרי (יש)[אין] בו ממש אלא ודאי לקרקע עולם הנשאר קאמר והכין מוכח בפרק נגמר [הדין] דאמרינן התם קבריה דרב הוו שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא אתו לקמיה דשמואל אמר להו יאות הן עבדין קרקע עולם היא ואינה נאסרת ואותבינן עלה מדתניא החוצב קבר לאביו והלך וקברו במקום אחר הרי זה לא נקבר שם בו עולמית ופרקינן דהתם בקבר של בנין אלמא קבר דחפירה אפילו חללו ומקומו דחשבינן ליה קרק' עולם שאינה נאסרת וכל שלא נאסר הקרקע אף חללו אינו נאסר והא דאמרינן שאם חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה הרישא קאי לומר שאסרה בהשתחוה בשחזר והשתחוה לה דהשתא חשיב כמשתחוה לדבר תלוש ליאסר אפילו להדיוט כל מה שהשתחוה לו אבל אם לא חזר והשתחוה לא הא ודאי לא מתסר משום חפיר' שחפר לשם עבודה זרה ואפילו למאן דאמר דעבודה זרה אסורה מיד הני מילי בתלוש אבל זו שהיתה מחוברת וחפירה זו עשאה תלוש להיות ראויה ליאסר לא מתסרא עד שתעבד לדברי הכל וכן כתב הר"אבד ז"ל וכן עיקר. ונראה דהא גמרא גמירי לה בענין עבודה זרה דכשעשה מעשה כזה במקצתו שיאסר כולו דהא גבי ההיא דקבר לא אהניא חפירה ליאסר ואף על פי שנעשה לשם קבר אמר רחמנא אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם בשלא עשו בה מעשה לשם עבודה זרה והתורה העידה שלא עשו כן וכדכתיבנא לעיל ומדברי רבותינו ז"ל שכתבנו לעיל נראה דכל שעשה בקרקע עולם מעשה לשם עבודה זרה והשתחוה לו נאסר אף על פי שאינו שלו למאן דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה אלא שלדעת הר"אבד ז"ל הוא דבר של רבים אינו נאסר אף על פי שעשה בו מעשה ולדעת הר"מבן ז"ל אף הוא נאסר ולדרך זו אפשר לומר

כי לכך הביאוה לזו בכאן גבי שמעת' דלעיל ללמוד שאף קרקע עולם שאינו שלו נאסר בשחפר בו בורות שיחין ומערות לשם עבודה זרה.

**שאם מכרן וקדש בדמיהן מקודשת**. כבר כתבתיה במקומ' בס"ד דמכרן קתני בדוקא שלכתחי' אסור למוכרן ואפילו מדאוריתא אבל קדש לאו דוקא אלא אף לכתחיל' רשאי לקדש בהם ולעשות כל צרכיו מן הטעם שאמרו בירושלמי לפי שאינם דמיהן ולא כדברי ר"שי ז"ל שכתב דהקדש דוקא ודוקא בקדושי אשה דהוא עצמו אסר ליהנות בהן בשום הנאה אחרת משום קנסא דרבנן ובמקומה הארכתי בה וגם בפ"ק דחולין בס"ד.

**דהוו עבודה זרה ושביעית שני כתובים הבאים כאחד**. הקשו בתוספות היאך הם באים כאי' דהא משמע שאינם שוין דאלו שביעית דכולי עלמא פרי עצמו ואחרון אסורין בלבד והאמצעיים מותרים ואפילו חלפן בראשוני' ואילו בעבודה זרה אינו כן וכשיש כאן חליפי חליפין חליפין מותרים וחליפי חליפין אלא דלמר חליפין ראשוני' אסורים לעולם וכל השאר מותרים ולמר כולם אסורים ראשון ואחרון ואמצעיים ויש דוחין דלגבי מה שתופסים דמיהן דרך כלל שני כתובים הבאים כאחד הם ואין זה מספיק דלעולם לא חשיבי באים כאחד אלא כשהם שוים בדינם שאילו נכתב אחד מהם היה למד חברו ממנו שנכתב בו ויש דוחין דעבודה זרה שפיר ילפא משביעית ואפי' למה שנתחדש בה משום חומרא דע"ז לומר שיהו כל הויותיה אסורים אז שלא יהא כח פדיון והתיר לדמיה הראשונים כלל וגם זה דחוק והדבר צריכה תלמוד וכן העלוה בתוס' בגמרא ואפשר דהא דאמרינן ואידך קסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין דילמ' משום דסבירא ליה כרבי יאודה דהיכי שביק רבנן ואמר כר' יאוד' אלא משום דלא חשיב להו באים כאחד והכי קאמר קסבר שני כתובים הבאים כאחד כאלו מלמדין.

## דף נה.

**מתני' לוקחין גת בעוטה מן הגוים אף על פי שהגוי נוטל בידו ונותן לתוך התפוח.** פירוש דלא תימא דטעמא משום דניסוך דרגל לא שמיה ניסוך וכגון דציירו ליה לידיה אלא אף על פי שנטל בידו ונתן לתוך התפוח ואוקימנא בגמרא כמשנה ראשונ' דסבר שאינו נעשה יין נסך עד שירד לבור ולית הלכתא כוותיה וק"ל אם כן גת של גוי למה צריכה הכשר לדעת משנה ראשונה נימא דכל מה ששנינו בפרק השוכר בהכשר גת של גוים שיהא הכל דלא כמשנה ראשונה הא ודאי לא מדלא אדכרוה בגמ' התם תירץ ר' הראה ז"ל שלכך הצריכוה הכשר לפי שהיה דרכן להחזיר שם היין אחר שירד לבור.

**דורכין עם הנכרי בגת אבל לא בוצרין עמו**. פריש בגמ' דסבר האי תנא אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל הילכך אסור לבצור עם הגוי דאפילו תימא דבבצירה זו לא מטמאו משום דליכא משקין מכל מקום הרי סופן ליטמא בדריכה והבצירה גורם טומאה היא אבל דורכין עמו לפי שכבר נטמאו שם וגוי אינו מוזהר שלא לטמאם דלהוי אידך מסייע ידי עוברי עבירה. ופי' ר"י ז"ל דהא דקתני דורכין עמו היינו אחר שהלך הגוי בגת שתי וערב ויצא מהם משקה ודאי ונטמאו אבל לא בתחלתו דדילמא השתא הוא דמטמאו ובישראל אין דורכין כלל אפי' בסוף דריכה משום מסייע ידי עוברי עבירה שהרי הוא מוזהר שלא לטמאם ובכל אותו מעשה שנעבדה בו עבירה אסור לסייעו כלל וגם בסופו.

## דף נה:

**נחתום העושה כו'**. אבל מוליכין עמו פת לפלטר פר"שי גוי אופה פת ובתוס' הקשו כי בשום מקום לא נקרא האופה פלטר ועוד מדקתני מוליכין פת וקודם שנאפה אינו נקרא פת ועוגות הוה ליה למימר לכך פירשו דפלטר ממש הוא ואשמועינן תנא דלישת ועריכת ואפיית הפת כולהו כחדא מלאכה חשיבי ואסור לסייעו בהם כלל אבל לאחר שנאפה הוה ליה ענין אחר שכבר נעשה פת ומותר לסייעו.

גמרא אמר רב הונא יין כיון שהתחיל לימשך נעשה י"נ י"ש מרבני צרפת שהם מפרשים כיון שהתחיל למשך מן הגת לבור אבל כל זמן שלא ירד לבור אינו נעש' יין נסך ואף למשנה אחרונה ולא החמירו במשנה אחרוני אלא לענין מה שהוא בגת לאחר שהתחיל לירד דלמשנה ראשוני מותר כדתנן ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר ולמשנה אחרונה כיון שהתחיל לירד לבור נעשה י"נ מה שהוא בגת ועל דרך זה התירו מקצתם שיהא נכרי דורך יינו של ישראל או בגת כשהם פקוקות שאין יין יורד משם וכבר נדחה פירוש זה בתוס' דאם כן כי פרכינן למתני' ואוקימנא בגת פקוקה ומלאה למה לן למימר שהיא מלאה בפקוקה סגי ועוד שכבר אמרו בתוספתא הלוקח עביט של ענבים מן הגוי ומצא תחתיו גממיות מותר בצדו גממיות אסור וההיא ודאי כמשנה אחרונה היא וא"ה מה שבצדו אסור אף על גב שהוא בגת עצמה ובירושלמי גם כן אמרו עד כדון כשהיה נוטל יין וענבים כאחת ונותן לתוך התפוח אבל היה נותן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן אפילו ממותר גממיות שתחת האשכולות מותרות שבצידהם אסורות רבי יוסי בר בון בשם רבי יוחנן הן עצמן נעשו' יין נסך כלומר אפילו מה שתחת' האשכולות כיון שנוטל האשכולות בידו ונותן לתפוח ונשאר היין לעצמו ואעפ"י שמלא גרעינין וענבים שאינן

תלוין באשכולות אלמא אף הנמשך בתוך הגת אסור למשנה אחרונה אף על פי שלא ירד לבור ועוד הקשה רבינו הר"מבן ז"ל דלשון המשנ' אינו נאמר בשום מקום על היורד דרך אויר דההוא קלות או ירידה מיקרי והמשכה הוא מה שנמשכת ממקו' למקום שלא כדרך אויר כאותה שאמרו שאובה שהמשיכוה מעיין המושך כגדל ורבה עליו והמשיכו והנכון כדפירש ר"שי ז"ל שהתחיל לימשך אפי' בגת עצמו שהגת עשויה כמדרון ומשעה שנמשך מצד עליון לצד תחתון קרוי יין ונעשה יין נסך ודעת התוס' כי לפירוש זה הנכון מכיון שהתחיל לימשך בגת נעשה יין נסך אם נגע בו גוי ואפילו מה שלא נגע והיינו מאי דפרכינן עלה בסמוך מסיפא דירד לבור מה שבבור אסו' והשאר מותר ואומרים שזו היא שיטתו והשאר מותר ואומרים שזו היא שיטתו של ר"שי ז"ל אבל ר' הר"מבן ז"ל אומר שאפי' לרב הונא ולמשנה אחרונה לא נאסר אלא מה שנמשך בגת או מה שהופרש מן הענבים ונצלל במקום אחד אבל מה שהוא מעורב עם הענבי' אינו נאסר בהמשכת מקצתו ולא חדשו רב הונא ומשנ' אחרונה אלא במה שנמשך בגת בלבד וכן נראה מן הירושלמי והתוספתא שאמרנו למעלה שלא אסרו אלא גממיות שבצדיהם בלבד אבל לא שתחתיהם כיון שלא נפרדו לגמרי לעצמן מן האשכולות.

**תנן לוקחין גת בעוטה כו'**. אמר רב הונא בגת פקוקה ומלאה פירוש פקוקה לומר שעדין לא נמשך ממנה כלום לבור ומלאה שלא נמשך ממנה כלום בגת עצמו ולפי הלשון הזה נראה שאילו לא היתה פקוקה אעפ"י שהיתה מליאה אין לוקחין אותה מן הגוי כי במה שירד לבור נאסר אפי' מה שבגת ואף על פי שהיא מלאה ואין בה יין נמשך ושמע מינה כפי התוס' דכיון שהתחיל לימשך קצתו נעשה יין נסך אפי' מה שלא נמשך דאי לא למה ליה למימר שהיא פקוקה במלאה סגי ותירץ לי מורי ז"ל לדעת רבו ז"ל דבעינן פקוקה מפני הצנור הרחב שבגת שאפשר שלא יהא בה יין צלול הראוי ליאסר ואם תאמ' והא קתני אף על פי שנוטל בידו ונותן לתפוח ואי אפשר שלא יהא בהם יין נמשך בשעת עשית התפוח ולמה מותר לפי' ר"שי ז"ל ולפירושינו ויש לומר דמתני בתחילת עשית התפוח שאין שם עדין שום יין צלול אלא הכל מעורב עם האשכולות ומשכחת לה כגון שהיתה הגת גדושה הרבה בתחילה שאעפ"י שהתחילו לדרוך בה והלכו בה שתי וערב עדין היא מליאה.

**תא שמע ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר**. וקשה לפירוש הר"מבן ז"ל מאי קושיא דהא אוקימנא בגת פקוקה ומליאה ואף על פי שנאסר מה שירד אין מה שבגת נאסר והוא ז"ל תירץ דמיתורא דלישנא פרכינן למה לי למיתני והשאר מותר שלא ודאי לאשמועינן שאין לנו שום איסור במה שבגת ואפילו הוא דומיא דבור ולא עוד אלא במה

שהוא בתוך הצנור הרחב שהוא צלול ואפילו הקלוח היורד גם כן נראה מן הלשון הזה שהוא מותר וכל שכן מה שנמשך בגת וקשיא לרב הונא.
אמר רב הונא לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה ויש אומרים דגת פקוקה ומליאה אפי' לרב הונא ולמשנה אחרונה מותרת שהרי אין כאן המשכה כלל ובהא הוה מודה הוא דמותר אף על פי שהלכו שם שתי וערב ויש בתוכה ועליה יין צף דהא רב הונא תריץ הכי אליבא דידיה ואיהו ודאי שפיר ידע דמימריה כמשנה אחרונה וכן נראה דעת רבינו אלפסי ז"ל שהביא בהלכותיו ההיא אוקמתא ובודאי לא כתבה אלא ללמדנו דהוי הלכתא אפי' לרב הונא ולמשנה אחרונה. אבל רבינו הר"מבן ז"ל כתב כי לפי דעתו אליבא דרב הוני גם פקוקה ומליאה נמי כיון שהלכו בה שתי וערב ורבה יין בגת שהוא צף על הענבים המשכה היא ועושה יין נסך ולא התירו בירושלמי אלא גממיות שתחתיהן הבא מן הענבים עצמן אבל זו שנדרכה ורבה בה יין צף אלא שאין לו מקום לימשך אסור שהרי ראויה לימשך ור' הונא דאמר כיון שהתחיל לימשך לאו בגת פקוקה ומליא' איירי אלא בגת כדרכה וקאמר כיון שריבה יין והתחיל לימשך נאסר ומינה בפקוקה ומליאה מכיון שראויה לימשך נאסר אלא דעיקרא משום דוחקא דמתני' תריץ הכי לדעתו של מקשה וכדקתני אין דורכין עם הנכרי וסתמא קתני ואפי' בפקוקה ומליאה.
ואפשר דאף מה שהתירו בירושלמי לדעת משני' ראשונה התירו דעלה קיימינן אבל למשנה אחרונה הכל אסור ורבינו הר"אה ז"ל היה אומר כלשון ראשון דבגת פקוקה ומליאה גם לרב הונא מותר ומיהו אעפ"י כן אין דורכין בגת כלל ואפי' בפקוקה ומליאה כסתמ' דקתני אין דורכין והטעם כדי שלא יכרות בו בהמשכת היין וללמד על כל זה הביא רבינו אלפסי ז"ל אוקמתא דגת פקוקה מליאה לומר שאף לרב הונא מותר והביא הא דאין דורכין לומר שאסור לדרוך עם הנכרי לעולם אפי' בפקוקה ומליאה מ"ר.

## דף נו.

**רבי עקיבא אומר משיקפה**. פי' ר"שי ז"ל לשון צף כמו קפה תהומה דבמסכת סוכה שצפו החרצנים על היין כשהוא נח והר"אבד ז"ל פי לשון הקופאים על שמריהם שהשמרים יורדין למטה והיין צף למעלה והא דקתני משיקפה יש מקשים דהא קפוי מאוחר ועד שיקפה מיבעי ליה כדפרכינן בבבא מציעא עד שיפקסו מבעי ליה ויש לומר דרבי עקיבא לאו על ת"ק קאי אלא כששאלו לו מאימתי קרוי יין אמר משיקפה והתנא

הביא דבריו כלשונו ולא חש לכך כיון שהדבר ידוע לכל דקפוי מאוחר לירידת בור והרבה יש כיוצא בזה.

## דף נו:

**ולרבא דלא שני ליה מוקים לה בתלתא תנאי**. ואם תאמר ונימא דאיהו נמי הדר ביה ואמר דשאני יין נסך ויש לומר דלא ניחא לן למימר דהדר ביה מסברא דיליה כיון דלהדיא השוה יין נסך למעשר אלמא הכי קים ליה מסברא או גמרא.

**אמר רב הונא לא שנו אלא שלא החזיר גרגותני כו'**. פר"שי ז"ל גרגותני סל גדול שקשור בצנור והיין יורד מן הצנור לתוכו ומתוכו לבור כדי לצנן את היין מזגין וחרצנים וקאמר רב הונא שלא נאסר הגרגותני הזה מפני מה שנגע הגוי ביין שבבור הן מחמת נצוק הן מחמת שפחסתו גרגותני לבור והחזיר גרגותני זה לגת אסור אף מה שבגת וכתבו בתוס' דהא דרב הונא אתיא כמאן דסבי ליה בפרק בתרא דכל מין ומינו ושאינו מינו לא אמרינן סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו דחי לא יבטלו החרצנים והזגים שבגת ליין שבא להן מן הגרגותני דהא מסתמא איכא ששים.

או אפשר דסבירא ליה כאביי דאמר חמרא חדתא וענבי מין במינו הוא ולית הלכתא כרב הונא דהא ליתא לדאביי וקיימא לן כמאן דאמר דשאינו מינו רבה עליו ומבטלו ונראה כי מן הטעם הזה לא כתבו רבינו אלפסי ז"ל בהלכותיו ומכל מקום קשה מכאן לפירוי ר"ת ז"ל שכתב שאינו אוסר במשהו אפילו יין ביין אלא יין נסך שנתנסך ודאי לעבודה זרה ואילו הכא אסר ליה רב הונא אפי' מפני יין שבגרגותני ולא אמרינן דרב הונא טועה אף בזו מכיון דלית ליה לרבינו תם ז"ל הכרחא אדרבא סתם סוגין בכל דוכתא דאפילו סתם יינם אוסר במשהו וכן הלכה.

ואיכא למידק לפי' ר"שי ז"ל שכתב לעיל דלרב הונא כיון שהתחיל יין לימשך נעשה יין נסך ואפילו מה שלא נמשך מן הגת למה ליה לרב הונא החזרת גרגותני דהא בלאו הכי נמי מיתסר ויש לומר דרב הוני' הא דהכא המתני' הוא דמפרש לה ולא שנו קאמר ומשנתינו כמשנה ראשונה היא ומיהו לפירוש הר"מבן ז"ל הא דרב הונא אף לדעתו ולמשנה אחרונה נצרכה וכפי מה שכתבנו לעיל וזה יותר נכון גרגותני גופה במאי מתסרה בנצוק שמע מינה נצוק חבור פר"שי ז"ל ולקמן בפרק השוכר פלי'גי בה ואם תאמר ומאי קושיא דהא רב הונא דהוא מארי דשמעתא דהכא סבר התם נצוק חבור ויש לומר דמשום דשקלו וטרו בה התם טובא ולא הוכרח' ממתני' דנצוק חבור קשיא לן הכא היכי אפשר דלתלי רב הונא מתני' בהאי סברה ואחרים תירצו דהכי קאמר שמע

מינה נצוק חבור והא אמרה רב הונא חדא זימנא ואין הלשון הולם פי' זה ומכאן דקדקו בתוספות דאפילו למאן דאמר נצוק חבור נצוק בר נצוק אינו חבור דאי לא בלא החזרת גרגותני נמי נאסר מה שבגת בנצוק בר נצוק. ומעשה היה ששפכו מקנקן לכלי של גוים שהיה בו יין אסור והנשאר בקנקן נאסר בנצוק ואחר כך הוציאו יין מן החנית לקנקן ובא מעשה לפניהם והתירו משו' דנצוק בר נצוק אינו חבור והשיב עליהם רבינו הר"מבן ז"ל שזו אינה ראיה דשאני הכא כי מה שבגת אינו נאסר במגע גוי למשנה ראשונה מיהת ואף לפירוש ר"שי וכל מה שאינו במגע גוי אינו נאסר בנצוק וזו סברה נכונה וירושלמי מוכיח עליה דגרסינן התם ר"ה אמר הקלוח חבור זעיר בעי בכל אתר לא אתעביד הנצוק חבור וכה אתעבד הנצוק חבו' נתנסך הבור נתנסך הקלוח נתנסך הקלוח נתנסי הבור רבי אבא לא אמר כן אלא נתנסך הקלוח נתנסך הבור נתנסך הבור לא נתנסך הקלוח פירוש דסבר שאין נצוק חבור ושמע מינה דאף לדברי האומר נצוק חבור הקלוח לבדו נאסר אבל לא הגת או הגרגותני ובודאי שהדין בעצמו תמוה דכיון שנאסר הראשון בנצוק ונעשה חתיכ' דאיסו' למה לא יחזור הוא ויאסר גם כן והא למאן דאמ' נצוק חבור כמעורב חשיב ליה כדבעינן לומר קמן ועוד האריך בזה במקומו בפרק השוכר בס"ד.

**ההוא ינוקא כו'**. עד ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך משמע דלא שמיה נסוך כלל ואפילו ליאסר בשתיה והאי ינוקא לית ליה לא כמשנה ראשונה ולא כמשנה אחרונה דאילו למשנה ראשונה אף על גב דלא ציירי ליה לידיה ואי למשנה אחרונה הא סתמא קתני אין דורכין עם הנכרי ומשמע בכל ענין ואף על גב דציירו ליה דידיה אלא סבירא ליה דמתני' רבנן היא ואיהו סבירא ליה כר' נתן דאמר ברגל מותר והיינו דאמרינן דאתא כי האי עובדא קמיה דשמואל ושהיה תלתא רגליה למשרייה אפילו בשתיה אלו משכח תנא דשרי כרבי שמעון. ורבינו הר"מבן ז"ל פירש דהכי מבעיא להו מהו לדרוך עם הנכרי בגת מי הוי כשוכר עצמו ליין נסך ואמר להו לא ואמרו ליה והא מנסך ליה בידיה כמשנה ראשונה והא ודאי למשנה אחרונה אפילו בהנאה אסור ואמר להו דציירנא להו בידיה והקשו ליה והא מנסך ברגליה ומהדר דניסוך דרגל לא הוי נסוך לאוסרו בהנאה ומשנה אחרונה בשיכול ליגע בידיו וכעין משנה ראשונה דקתני הכי בהדיא וכרבי נתן הורי ליה עד כאן תורף דברי רבינו ז"ל.

ותמהני מאי דקאמר דכרבי נתן אורי ליה דהא לרבי נתן נסוך דרגל לא שמיה נסוך אף לשתיה וכדקתני ברגל מותר ויש לומר דשאני הכא דאינה דריכה שהיא מלאכה נמשכת וחמירא כדבעינן למימר קמן ואפשר דבשיטת רבי נתן קאמר דשרי מדינא בשתיה ולא כרי נתן ממש ולישנא דמהו לדרוך עם הנכרי בגת מסייע לפי' רבינו ז"ל דמשום היתר

שכרו קמבעיא להו ואע"ג דשמואל שריה למישרייה אפילו בשתיה דשמואל לא סבירא ליה דינוקא ולאו עליה קאי כלל:

אימר דאמר רבי נתן ביד ברגל מי אמר האי לישנא לא דייק דהא בהדיא קתני רבי נתן או ברגל מותר והוה לן למימר והא רבי נתן ברגל מותר קתני ושמא נאמר דכי קאמר דאי משכח תנא כר' נתן לאו כרבי נתן לגמרי קאמר אלא בשיטת רבי נתן שאוסר מגע גוי המתעסק במלאכתו אף בהנאה וכיון דכן עביד באידך כרבנן דמשוו רגל ליד ואסר ליה אפילו בהנא' ואנן פרכינן דאם כן לא הוי כרבי נתן כלל דהא מסיק ליה תרי דרגי דאימור דהחמיר כר' נתן ביד אבל ברגל מי אמר דליתסר אפילו בשתיה ואם כן מאן דאסר בהנאה לא הוי כרבי נתן כלל ואי אפשר דנחמיר תרי חומרי עליה כנ"ל והא דתנן מדדו בקנה ימכר לאו משום דסבירא ליה כרבי נתן דהוא הדין אפילו ביד אלא לרבותא נקט בקנה דאי לא הא משכח תנא כרבי נתן אלא דאי משכחנא תנא דשרי כרבי שמעון שרינא ליה אפילו בשתיה פי' דכיון דהקיל כולי האי כרבי שמעון דשרי בשתיה מגע גוי שלא בכונה אפילו נגע בו בידו כדאיתא לקמן בפרקין וכיון דלית הלכתא כרבי שמעון וקיימא לן כרבנן דנסוך דרגל שמיה ניסוך יש לנו לאסור האי עובדא דשמואל בשתיה מיהת.

ואיכא למידק דהכא משמע דליכא מאן דאסר יין שדרכו גוי בהנאה ואפילו נגע בו בידיו אלא רבי נתן ואילו למשנה אחרונה קתני דאין דורכין עם הגת בגד משום דרב הונא ומשמע דהיינו כדי שלא ישתכר באיסורי הנאה וכדפר"שי ז"ל במשנתי' ועוד קש' דמשמע ודאי דהלכתא כרבנן דאמרי מדדו בין ביד בין ברגל ימכר וכמעש' שבא לפניהם שאמרו ימכר ומדאצטריכו לומר דלית הלכתא כרבי שמעון ועוד דמעשה רב ומשמע נמי דהלכת' כמשנה אחרונה ואם כן קשיא הלכתא אהלכתא ויש לומר דהא לא קשיא דכי שרו רבנן מגע גוי שלא בכונה בהנאה הני מילי דומיא דמדדו בקנה שאינו נמשך הרבה במלאכתו אבל דריכת ענבים שנמשך במלאכתו הרבה חוששין שמא ניסך ואסור אפילו בהנאה דלא גרע מאגרדמים ומההוא עובדא דלקמן דשכשך בחמרא דאסרו ליה בהנאה ואפילו בשדורך בגת שלנו וכל שכן כשהגת שלו לעשות כרצונו ומיהו הני מילי בשנוגע בידו אבל כדצייר'וה לידיה כיון שאין דרך ניסוך ברגל דהיינו לאסור בשתיה אף בדריכה אלא למאן דמחמיר כרבי נתן גבי מדידה לאסור בהנאה אבל כיון דלא אשכחן תנא דמחמיר בההיא כרבי נתן לא מחמיר בדריכה ברגל לאסור בהנאה ומתניתין דאין דורכין עם הנכרי למשנה אחרונה אם תמצא לומר דמשום הנאת שכרו היא כמו שנראה מדברי ר"שי ז"ל וברי"מבן ז"ל ההיא מוקמינן לה כשדרכו בידיו מותרות והיינו דאמרי' דאי משכחנא תנא כרבי נתן אסרינן ליה אפילו בהנאה ומוקמינן מתני דאין דורכין אף

כדציירוה לידיה הא למאן דלית ליה כרבי נתן לא מוקמינן לה אלא בדלא צייריה לידיה והיינו דשהיה שמואל ולא פשטה ממתני' ולאו אוקמא כרבי נתן משום דאיכא למימר דמתני' בדלא צייריה לידיה וכדקתני למשנה ראשונה אף על פי שנוטל בידיו מעתה גוי שדרך ענבים אפילו בשלנו אי לא ציירוה לידיה אסור אפילו בהנאה ואי ציירוה לידיה מותי בהנאה ואסור בשתיה כנ"ל:

## דף נז.

הא דאמרינן בעובדא דינוקא אימור דאמר רב נתן ביד ברגל מי אמר קשה האי לישנא טובא כדכתיבנא ותו קשה מאי קא מדמה דריכה דהכא לנגיעה דאיירי בה רבי נתן דהא ודאי חמירא דריכה דממשכה טובא מנגיעה דרך עראי ותדע דהא קיימא לן כרבנן דאמר מדדו בין ביד בין ברגל ימכר וקיימא לן דאין דורכין עם הנכרי בגת ואפילו דריכה ברגל דציירי ליה לידיה וכדי שלא ישתכר ביין נסך כדפרי"שי אלמא דדכי גוי אסור בהנאה וכדכתיבנא.

ותו קשה לי דאסקינן בעובדא דשמואל דקאמר דאי משכחנא תנא דשרי בשתיה כרבי שמעון שרינ' הכא אפילו בשתיה הא ודאי שרינא הכא כדריכה דרגל בעי למימר דהא עובדא דשמואל בדריכה דרגל היא כעין עובדא דינוקא דמיירי בדצייורוה לידיה ואם כן אמאי נאדי מרבי נתן לרבי שמעון דהא ר' נתן אמר ברגל מותר ומשמע מותר לגמרי ואפילו בשתיה וכדפרשי כולהו רבנן ז"ל ונ"ל דהני קושיי בתרא תירוצא סלקן וחדא מינה מיתרצא לכלהו דתלמודא ודאי מפליג בין נגיעה לדריכה וה"ק מעיקרא דאי משכחנא תנא דמחמיר במגע גוי שלא בכונה למיסר בהנאה כרבי נתן ביד מיהת מחמירנא הכא בשיטתיה למיסר בדריכה דחומרא דאיכא בדריכה טפי מנגיעה עדיפא בחומרא דאיכא לידא על רגלה ולהכי מהדרינן דהא לא אתיא בשטתא דרבי נתן דאימור דאחמיר רבי נתן טובא ביד שדרך נסוך בכך אבל ברגל שאין דרך נסוך בו מי החמיר מידי בנגייה ואפי' לאסור בשתיה כי היכי דלחמיר בדריכה למיסר בהנאה והדרינן לו דהכי קאמר שמואל דאי משכחנא תנא דמיקל ביין כר' שמעון דשרי אפילו ביד בנגיעה מיהת שרינא הכא בשיטתיה בדריכה דרגל מיהא דודאי לא חמירא דריכה דרגל מנגיעה דיד כיון דשתיהן כמתעסק במלאכתו והשת' לא מצי אמר לה להאי שריותא אליבא דרבי נתן כיון דאיהו לא מיקל מידי ביד ואדרבא אסר ביה ומנגיעה דרגל לא שמעינן שריותא לדריכה דרגל כנ"ל פי' שמועה זו ע"כ מצאתי בס"א).

**ההוא עובדא דהוה בבירם כו'**. גיר' רוב הספרים בהדי דקא נחית נגע ברישא דלוליבא שלא בכונה וכן גרסת ר"שי ז"ל לפי מה שכתב בפירושים שלו דלקמן בשלהי פרקין ואין גירסא זו נכונה דאם כן היכי אסריה רב בשתיה והא איהו הוא דפסק לקמן הלכה כרבי שמעון דאמר מדדו בקנה מותר בשתיה ואף על גב דאיכא כוונת יין וכל שכן היכא דליכא אפילו כונת מגע ועוד מאי פרכינן ליה מה היא דתינוק דשאני התם שנוגע בו בידו לכך הנכון כספרים דגרסי בהדי דנחית נגע בחמרא שלא בכונה ובידו ממש נגע בו ובהא אפילו לרבי שמעון אסור בשתיה ומיהו לדידן דקימא לן כרבנן דאמרי מדדו בקנה ימכר אף בדנגע ברישא דלוליבא נמי אסרינן ליה בשתיה ודלא שני לן בהא בכל שלא בכונה בין דידע דנגע בחמרא ובין דלא ידע דנגע בחמרא וכדאמרינן לקמן גבי עובדא דרבי יוחנן בין ארזא דלמאן דשרי אפילו בשתיה משום דמימר אמר גוי שכרא הוא פרכינן עליה תיפוק לי דנגע בנטלה והוה ליה מגע גוי שלא בכונה דאלמא אפילו על ידי דבר אחר אסרינן בשתיה מיהת ודוחק הוא לומ' דהתם הכי קאמר דדילמא נגע ביין בידו אגב דמעייל נטלה כמו שאמרו קצת המפרשים דהא ודאי לישנא דנגע בנטלה לא דייק טפי אלא ודאי כדאמרן ואי ק"ל הא דתנן לקמן גבי נטל את החבית וזרקה לבור בחמתו והתירוהו אפי' בשתים ואוקימנא אף על גב דאזיל מיניה מיניה והאי לישנא משמע ודאי שהיה נוגע בו בחבית בעוד שהוא בידו דהכי משמע האי לישנא גבי צרורות דאמרינן ליה בפ"ק דב"ק ויש לומר דשאני התם שהחבית דבר כבד שאין דרך ליגע בו וההיא ודאי כשנוגע בה שלא בכונה מותר בשתיה אבל על ידי דבר קל אוסר הוא וזו שיטת ר"י ז"ל וגם רבותי לזה הסכימו מ"ר.

הלוקח עבדים מן הגוים אורחא דמילתי' נקט אבל הוא הדין מישראל ולא מחזקינן ליה בבן שפחתו וכן פירש הר"אבד ז"ל ועיקר.

**יינם**. פירש ר' ז"ל מגעם ביין שלנו דאלו יינן של גוים לעולם אסור בהנאה בגזרה מוחלטת ואפילו של גר תושב שאינו עובד עבודה זרה.

## דף נז:

**קטנים אין עושין יין נסך**. פירוש אין עושין יין נסך כלל ואפילו לאסור בשתיה והכי רהטא כולה סוגיין והיינו דמקשו מינה לדרב והכי קים להו בפירושא דמתנית' שזה התנא מחליט מדותיו דבגדולי' אוסר לגמרי שעושין יין נסך גמור וקטנים אין עושין יין נסך כלל.

**הא קמשמע לן עבדים כבני השפחות כו'**. פירוש כי מה שכלל התנא ברישא דמתניתא עבדים ובני השפחו' לא בא להשוותם לגמרי אלא על הלוקח סתם עבדי דהיינו גדולים ולא משום גופא דהא פשיטא אלא ללמד על הדוקיא שלהם ולהשוותם בו לבני השפחות דדוקא מלו ולא טבלו הא מלו וטבלו אין עושין יין נסך כלל ולאפוקי מדרב נחמן והכל ואזיל.

ולענין פסק משמע דרב ושמואל בתרתי פליגי דלרב תינוק עושה יין נסך לאסור בשתיה כל זמן שלא טבל ואם טבלו אפילו גדול אין עושה יין נסך כלל ולרב נחמן הוא בהפך ולפי זה נראין דברי רבינו תם דהלכתא כרב דרב ושמואל הלכתא כרב באיסורי ודקאמר רבינו חננאל דהלכתא כשמואל משום דרבי יהושע בן לוי כותיה הא ליתא דרבי יהושע בן לוי לא איירי בדשמואל כלל דהא קדים ליה אלא שהתלמוד מביא דבריו שאמר במסכת יבמות הלוקח עבדים מן הגוים מגלגל עמהם כל י"ב חדש כדי שישתקע שם עבודה זרה מפיהם מכאן ואילך אסור לשהותן ובאו ללמוד כאן מדבריו דזמן השתקעות שם עבודה זרה מפיהם י"ב חדש אבל בעיקר דינא דהכא דילמא איהו כרב סבירא ליה כל זה מיסודו של רבינו תם ז"ל ובודאי שנראין דבריו אלא שר הר"מבן ז"ל כתב דכיון דתלמודא לא מוקים פלוגתא בין רב לשמואל אלא להההוא לישנא דתני טהור אנן נקטינן כלישנא דתני טמא והשתא לא פליגי רב ושמואל כלל ואף על גב דהוה לן למינקט כלישנא דתני טהור משום דכל תרי לישני בדרבנן נקטינן לקולא שאני הכא דעדיף לן דלא לשויי פלוגתא בין רב לשמואל הילכך עבדינן כתרויהו ותינוק בן יומו עושה יין נסך לאסור בשתיה וגדולי' שמלו וטבלו עושין יין נסך לאסור בשתיה עד י"ב חדש ומה שנהגו עכשיו בגרים שנוגעין ביין אפילו ביום טבילתן היה אומר מורי הר"א הלוי ז"ל שלא אמרו אלא בעבדים שנמולים בעל כרחם כדפרישית במסכת יבמות אבל כל שנמולים לדעתם ולרצונם כגרים הללו הא ודאי אין צריך להמתין כלל שכבר נשתקע שם עבודה זרה מפיהם ויש מן הראשונים ז"ל שהיו מקילין בזמנינו זה לומר דאפילו גוי גדול אינו אוסר יין אלא בשתיה ואפילו נגע בו בכונה שאין הגוים יודעין עתה בטיב עבודה זרה ומשמשיה וכקטנים חשיבי וכן נמצא בתשובות הגאונים ז"ל וכן כתב הרב ר' יאודה ז"ל בר נתן ורבינו שמואל בשם ר"שי ז"ל ויש שהיו מפריזין במדה להתיר אף סתם יינם בהנא' ושיטול ישראל יינם בפרעון חובותם וכבר דחה דבריהם ר"י ז"ל וגם הר"מבן ז"ל דלא מבעיא ביינם שכבר נגזרה עליו גזירה מוחלטת וצריך מנין להתירו אלא אפילו מגעם ביין שלנו בכונה אוסר בהנאה ומיהו בענין הישמעאלים שאינם עובדין עבודה זרה כלל אפשר לדון להתיר מגעם בהנאה אבל יינם לעולם אסור בהנאה שכולם היו

בכלל איסור יינם של גוים ואי אפשר להתירו עד שיעמוד ב"ד ויבטל וכל שכן דקיימא לן ד"ח דבר אפילו יבא אליהו ויתיר אין שומעין לו כיון שפשט איסורן ברוב ישראל ויין כבר פשט אסורו והמיקל בזה פורץ גדר ישכנו נחש מורי רבינו.

**ההוא עובדא דהוה במחוזא כו'**. המעשה הזה נחלקו בו המפרשים ז"ל הרבה בפירושו ואכתוב קצת מתהומות דבריהם בעזרת השי"ת והנכון מלשון פירושו של ר"שי ז"ל שכתב דלא אפליגו אלא במאי דהוה בחביתא דרבא שרי ליה בהנאה ואידך רבנן אסרי ליה אבל במאי דהוה בדולא דשכשך ביה גוי אפילו רבא מודה דאסור בהנאה וכדאמר ליה רבא לבסוף לרב הונא בריה דרב נחמן כדאיקלע לאתריה אימור דאמרי אנא לבר מדמי ההוא חמרא דמי ההוא חמרא מי אמרי ולא משמע דהדר ביה רבא אלא דמפרש סבריה דהנהו הוו סבור דבכולי פליגא עלייהו ואפילו בהא אקפיה נחמני תיובתי' מדשמואל ורבי יוחנן דאתא כי האי עובדא לקמיהו ואסרו ופר"שי ז"ל שאסרו כל היין שבחביות וכן ממתניתא דאגרדמיס שאסרוה לכולה חבית וסליק בתיובתא זו שיטת רש"י ז"ל והוא ז"ל גורס וכן היא ברוב הספרים אקלע רב הונא בריה דרב נחמן למחוזא אמר ליה רבא כו' על רב הונא לגבי דרבא ואמר ליה כי האי גוונא מאי כו' ופירש הוא ז"ל דכי אפלוג עליה לא היו בעיר להתוכח עמו ואקלע בתר הכי רב הונא בריה דרב נחמן למקומו של רבא וא"ל רבא לשמעיה סגור הדלתות כי היה מתירא מרב הונא שיקפחנו בהלכות על דבר מחלקותם ואפילו הכי נדחק רב הונא ובא אצל רבא ואמר לו כי האי גוונא מאי כו' זהו יסודו של ר"שי ז"ל בשמועה זו.

ואינו נכון חדא דכיון דאסיקניה לרבא בתיובתא מכלל דלית הלכתא כותיה שלא מצינו תיובתי' והלכתא אלא במקום שפי' התלמוד כן ואלו אנן קיימא לן לקמן כר"שבג בסתם יינם שנתערב ביין שלנו אפילו יין ביין שימכר כולו לגוים חוץ מדמי אסור שבו והא ודאי אפילו אתה דן שכשוך שעשה הגוי ביין שבדולא כמגעו בכונה להחמיר בסתם יינם של גוים לשום צד בעולם. ועוד היאך אפשר דאסר שמואל כל היין שבחבית ואיהו סבר לקמן דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל ועוד כי הקשו ליה לרבא מההיא דאגרדמיס לימא להו ההיא רבנן היא דפליגי עליה דרבן שמעון בן גמליאל ואנא דאמרי כרבן שמעון בן גמליאל ואי משום דעבדו ביה עובדא ומעשה רב מה בכך אם עשו כדבריהם לחומרא דהא תלמוד פסק כרשב"ג ולא חש למעשה הזה גם מ"ש ר"שי ז"ל כי כשנחלקו עליו לא היו עמו בעיר אינו נראה כן מלשון הגמרא שאומ' נפקו שיפורי דרבא ושרו שיפורי דאידך ואסרי ועוד הוא תימה גדול שיאמר רבא שהוא אדם גדול לשמעיה שיסגור הדלתות כדי שלא ישא ויתן בהלכה עם בר מחלוקתו וירצה להעמיד דבריו להקל ויברח ממשא ומתן ועוד

לא מצינו לרבא שהזכיר לעיל זה הלשון שאמר וכי שכשוך עושה יין נסך ליתיה בנוסחי דוקני ואלו היה אומרו היה מזכירו התלמיד כיון שעל ידי מעשה היה ועוד כשאמר לו לרב הונא דמי דההוא חמרא מי אמרי היאך שתק לו רב הונא ולא אמר לו כלום שהרי הם חלוקין עליו גם מדמי החבית לכך הנכון בשמועה זו דלכולי עלמא חמרא דחביתא שרי בהנאה כרבן שמעון בן גמליאל ולא נחלקו אלא בחמרא דדולא דשכשך גוי דרבא שרייה לזבוניה כוליה לגוים ואפי' מאי דהוה בדולא והכי דייק לישנא דתלמודא דאמר שריה רבא לזבוניה לגוים וכוליה חמרא במשמע ואיפלוג עליה אידך רבנן למימרא דמאי דהוה בדולא מיהת דשכשך גוי אסור בהנאה ואמרו שימכר כולו לגוים חוץ מדמי חמרא דדולא ושמואל ורבי יוחנן גם כן לא אסרו אלא מה ששכשך הגוי בלבד וטעם מחלקותם בזה כי רבא היה סובר דמאי דשכשך גוי מגע גוי שלא בכונה הוא חשוב שאינו אוסר אלא בשתיה דהא לתפסם על דבורם נגע בו והוה ליה כמדדו ביד דקיימא לן כרבנן דאמרי ימכר ואידך רבנן סברי דכיון שלא היה צריך אלא ליגע בו ולומר האי לאו חמרא הוא ושכשך בו יש לנו לחוש שנסכו בחמתו דכל דעביד טפי ממאי דצריך כמגעו בכונה חשיב ואפליגו עליה מההיא דאגרדמיס דאף על גב דבמלאכתו הוא עסוק אפילו הכי כיון שעושה מעשה חשוב לטעום ממנו אנו חוששין שנסכו קודי שיטעום והוא הדין לזה ששכשך בו כדרך המנסכין שיש לחוש וכל דכן נמי הוא דהא שלא לצורך שכשך ועבד נמי ברתחא משו' דאמרו ליה שקרא ואף על גב דלית הלכתא כרבנן במאי דאסרוה כוליה דלית להו דרבן שמעון בן גמליאל מכל מקו' מדבריהם נשמע לרבן שמעון בן גמליאל ולדידן לענין מה שטעם הגוי שהוא אסור בהנאה ולענין מה שאומר הספר אקלע כו' כך הגירסא הנכונה וכן נמצאת בספרים ישנים וכן גורסין בתוספות.

## דף נח.

**איקלע רב נחמן למחוזא אמר ליה רבא לרב אליקים שמעיה טרוק גלי דלא ליתיה איניש ליטרדן על רבא לגביה א"ל כי האי גוונא מאי כו'**. ופירושו כי רב נחמן רבו של רבא בא אחר כך למקומו של רבא ושמח רבא ואמ' לשמעיה שיסגור הדלתו' כדי שידבר עם רבו בנחת ולא ליתיה איניש למיטרדיה ועל רבא לגבי רב נחמן רביה כי דרכם היה ליחד בית מיוחד בבתים לאדם גדול המתאכסן עמהם ושאל רבא לרב נחמן כי האי גוונא מאי כלומר מה יהא דיני דחמרא דדולא ואמר ליה אסור בהנאה ואמר ליה רבא והא הוא דאמר על כיוצא בזה וכי שכשוך עושה יין נסך ואמר ליה רב נחמן אימור דאמרי אנא בר מדמי חמרא כו'. ואם תאמר ואם לא אמר רב נחמן הלשון ההוא אלא על בר

מדמי ההוא חמרא מה ענין לאמירה בלשון ההוא יש לומר דמשום דקיימא לן דסתם יינם אפילו יין ביין ימכר כולו לגוים חוץ מדמי איסור שבו אבל יין נסך חבית בחבית ימכר חוץ מדמי חבית יין ביין אסור לכך אמר וכי שכשוך כזה עושה יין נסך גמור שנתנסך ודאי לעבוד' זרה עד שנאסור כל תערובתו אבל רבא לא הבין דבריו כשאמרם בבית המדרש אז ששכח והיה סבור שאפילו על מה שבדולא היה אומר כן והשתא ודאי סליק רבא בתיובת' כהוגן דלעולם ההוא דולא אסור וימכר כולו לגוים חוץ מדמי דולא ומה שאומר הספר אמר רבא כי אתאי לפום בדיתא אקפן נחמני שמעתתא כו' אולי קודם שבא לרב נחמן למחוזא היה אי נמי אחרי כן ואף על פי שכבר חזר רבא והודה לרבו וידע שטעה בהוראתו אף על פי כן היה שומע תשובותיו של אביי לשקל וטרי' ודוח' לו דמדשמואל ורבי יוחנן ליכא עליה פירכא דדילמא טבריה אינם בני תורה והיה רוצם רבא לומר דמכל מקום לא טעה בדבר משנה ובזה עלתה השמועה כהוגן בלא קושיא ובלא ספק והיא שיטת מורי הר"א הלוי ז"ל והרבה מן המפרשים ז"ל ובתוס' פירשו כן וליכא למנדא מינה אגרדמיס גוי שקדח במינוקת והעלה יין בפיו או שטעם מן הכוס והחזירו לחבית עקר הפי' שהחזירו בין גוי בין ישראל ומדין תערובת יין אסור אסריה לחבית כולה ולא מדין נגיעה שתהא חזרתו וזריקתו לחבית שזרק הגוי כנגיעה כדעת קצת חכמים ז"ל שזה אי אפשר לפום גמרא דילן דהא קיימ' לן דזריקה אינה עושה יין נסך ולא חשויבה נגיעה ואף על פי שהקלוח יורד ממה שביד הגוי לחבית בלא הפסק' אין בכך כלום דנגיעה בדבר לא הויא נגיעה והראיה מיין שמזגו גוי שלא אסרוהו אלא לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב אלא ודאי לא היה אסור החבית אלא מפני שטעימת הגוי נאסרה שהגוי עושה יין נסך בפיו וכשהחזירו לחבית נאסרה החבית מדין תערוב' והם אסרוה כולה בהנאה דלית להו דרבן שמעון ן' גמליאל כדפרישנא לעיל וכן אמרו עליה בתוספתא בפי' לפי שטפה של יין נסך אסורה ואוסרת כל שהוא:

ואיברא דבירושלמי נחלקו בענין זה דגרסינן התם גוי מהו שיעשה יין נסך בפיו רב אדא בשם ר' זעירא אין הגוי עושה יין נסך בפיו רבי ירמיה בשם רבי אבהו הגוי עושה יין נסך בפיו ותני כן אגרדמיס שנגעם מן הכוס או מן המניקת והחזיר לחבית אסור על דעתיה דרב אדא והוא שהחזיר גוי על דעתיה דרבי ירמיה בשם רבי אבהו ואפילו החזיר ישראל עד כאן הרי שזה מחלוקת אמוראים הוא בירושלמי ומיהו גמרא דילן כרבי ירמיה בשם רבי אבהו מכרעא כדאמרן ולא עוד אלא שטעמו של רב אדא בשם רבי זעירא שאומר החזירו גוי דוק' לפי שסובר שאין הגוי עושה יין נסך בפיו ואנן קיימא לן שאפילו ברגליו

הוא עושה יין נסך וכל שכן שיעשה בפיו יין נסך לאסור בהנאה וזו שיטת רבינו הר"מבן ז"ל והוא הנכונה.
ואגב אורחין אנו למדין מן התוספתא שאפילו יין שנגע בו גוי בכונה אוסר במשהו וכל שכן סתם יינם כדקתני שטיפה של יין אסורה ואוסרת כל שהו ואף על גב דלית הלכתא כמתניתא דאגרדמיס לענין מה שאומרים שלא תמכר בהא הלכתא כותיה וזה שלא כדעת ר"ת ז"ל שכתבנו לעיל וכן הקשה עליו מזו ר' הר"מבן ז"ל.
**רבי יוחנן בן ארזא כו'**. אלא ודאי חמרא הוא ונסכיה פר"שי ז"ל ואף על גב דאוקימנא בדאוריק אורוקי אפילו הכי חיישינן דילמא נגע ונסך ואנן הוא דלא רמינן אדעתין למיחזי דבישראל מחזקינן ליה ע"כ נראה מדבריו דכחו של גוי בכונת יין אינו אוס' אלא בשתיה אלא דהוא ז"ל כתב שם דאסור בהנאה משום לך לך אמרין נזירא כו' ולדבריו הא דאמרינן לקמן גוי אדנא וישראל אבובא חמרא אסיר בשתיה קאמר ולא בהנאה וכתב מורי הר"שבא נר"ו ואף על פי דעיקר נסוך בכי האי גוונא הוא ששופכין יין לפני העבודה זרה וכדאמרינן בפרק כל שעה מכל מקום אינו אוסר בכך בהנאה בסתם שפיכתו עד דשמעינן ליה דנסך עד כאן אבל הר"אבד ז"ל סובר דכחו של גוי בכונה אוסר בהנאה במגעו וכן כתב הרב בעל התרומות בשם ר"י ז"ל והכא משום כחו אסרוהו בהנאה כיון דידע דחמרא הוא וההיא דדנא דלקמן אסור בהנאה קאמר ואף על גב דכחו שלא בכונת יין מותר בשתיה לדברי הכל כדאמרינן הכא למאן דשרי משום דסבר גוי שכרא הוא אפילו הכי כחו בכונה סליק תרי דרגי ואוסר בהנאה כיון שדרכן לנסך בכך וכיון שאין לנו הכרעה גמורה בדבר זה נקטינן לחומרא והא קא חזי ליה ופרקינן בליליא וק"ל למאן דס"ד דביממ' הוה עובדא היאך לא הכירו בו שהיה גוי ויש לומר דשמא מקום אפל היה או שהיה קרוב ללילה ונתחלף להם בצורתו לישראל הדומה לו ואולי הטעם שאמר להם ישראל אני והאמינוהו כפי' שפירש ר"ת בפרק החוילץ ובפ' קמא דפסחים ואחר כך הכירו שהיה גוי אלא שאין זה הפירוש נכון מדלא אדכרוה בגמרא.

## דף נח:

**והא נגע בנטלה כבר פרשתיו לעיל ור"שי ז"ל**. פירש כאן על ידי נטלא ויש להולמו בכל אחד מן הפירושים שכתבנו לעיל יין שמזגו גוי מהו אמר ליה אסור משום לך לך אמרינן נזירא כו' פירוש דאילו מדינא נגיעה בדבר לח לא שמיה נגיעה וכדפרשתי לעיל ולדעת ר"שי ז"ל אף בהנאה אסרוהו משום לך לך כלומר משום הרחק עבירה שמא יבוא

להשקותו ביין בכונה ולאו אדעתיה דישראל וכן נראה מעובדא דרבי יוחנן דלקמן אבל יש אומרים שלא אסרוהו מפני גזרה זו אלא בשתיה בלחוד.
והלשון מוכיח שאפילו בדיעבד אסור מטעם גזירה זו והכי נמי מוכח מעובדא דרבי יוחנן דלקמן דאמר צא והכריז על יינם משום יין נסך ואף על גב דלקמן גבי הולכת ענבים לגת לא אסרו מטעם לך לך כוי אלא לכתחילה אין כל הדברים שוין דהכא התקלה קרובה יותר ויותר שהיין לפנינו וינסכנו ומיהו דוקא שמזגו כלומר שנתכוון גוי למזגו אבל אם שפך בו מים שלא בכונה מותר ואפילו בשתיה דאפילו כחו של גוי ביין שלא בכונה מותר בשתיה ואין בזה מיחוש וכן כתב הר"מבן ז"ל ויש אומרים כי מן הטעם הזה אם שפך גוי מעט מים בחבית של יין שאין במים כדי מזיגה או ששפך בה יותר מכדי מזיגה שאינונאסרשלא גורו אלא במזיגה הקרונה להשקות דאיכא למיחש שיבא להשקותו וינעביין כמו שאמרנו אבל לגבי מזיגת חבית כי האי לא שכיחא תקלה והר"מבן ז"ל סעד סברה זו מן הירושלמי שאמרו יין שמזגו גוי בחמין אסור בצונן מותר.
הרי שהתירו מזיגה בצונן לפי שלא היה דרכם בכך ולא גזרו אטו מזיגה בחמין ואף על גב דאנן אסרינן אף מזיגה בצונן לפי שדרכנו בכך וגם שרבי ירמיה נחלק שם ואמר יבא עלי שלא עשיתי כן מימי מכל מקום נגמר מינה לחבית גדולה שאין דרכם של בני אדם למזגה שאם שפך בה גוי מים שמותר והדעת נותנת שאפילו נתן בה כדי מזיגה מותר בדיעבד מאחר שאין דרכם של בני אדם בכך כלומר למזגו בחבית כדי שתיה ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ומיהו במזיגת כוס בין שנתן בו כדי מזיגת או יותר מדאי או פחות ממזיגתו לעולם אסור לפי שראוי להוסיף עליו יין או מים וכך רגילות ואיכא למיגזר ביה משום לך לך כוי וכן כתב ר' הר"מבן ז"ל והסכימו עמו רבותי והיה אומר רבינו הר"אה ז"ל כי מכאן נלמוד דאף על גב דגוי דטלטל יין שבכוס ולא נגב בו ולא שפך ממנו מותר ואפילו שנסכו כדאמרינן גבי גוי דדרי זיקא כוי אפילו הכי בישראל שמשמש לפני גוי בדרך זה אסרינן ליה משום לך לך כוי אלא שאם עשה כן בדרך מקרה שלא מדעתו של ישראל לא אסרינן ליה.

## דף נט.

**הא דיחיד אינם נאסרים**. כבר פירשתי לעיל דביחיד שיש לו בהם זכות מיירינן דומיא דמים של רבים שהכל שותפין בו וכי אמרינן דתלשינהו גלא או דטפחינהו בידיה לא בא אלא להוציאו מדין מחוברים כדמוכחא שמעתתא.

ומיהו אי טפחינהו על דעת עבודה זרה אפילו דחבירו נאסרים ואפילו דרבים והכא בדלא טפחינהו על דעת עבודה זרה ודומיא דתלשינהו גלא דהוה אמרינן מעיקרא וכן פירש הר"מבן ז"ל ואף על גב דכתיבנא לעיל גבי המשתחוה לקרקי עולם שאפי' הוא שלו אינו נאס' אלא בשחופר בו לדעת עבודה זרה וכדפירש ר"שי ז"ל התם הוא במחובר גמור אבל במיא דנידי בתפיסת כל דהו סגי דהא תלשינהו לגמרי וכדפרישנא לעיל וכן נראה כאן מפירוש ר"שי ז"ל.

**מהו שיוליך ענבים לגת כו'**. פי' שיוליך ענבים ויזרקם לגת ולישנא קלילא נקט ואסיקנא דאסיר לכתחלה משום לך לך כו' ופי' הר"אבד ז"ל שגזרו מפני משקה היין הנסחט בדרדורין כי כשהוא זורק הענבים לגת אותו היין נשפך לגת על ידן וגזרו בו משום שפיכת יין גמור דעלמא והראוי להתנסך מכחו שהוא אסור ונראה שאף לפירוש זה לא חלקו חכמים ואסרו אפילו בענבים שאין בהם יין נסחט והר"מבן ז"ל פירש טעם הגזרה מפני שלפעמים יש בגת יין נמשך ושמא יגע בו גוי והא דתניא בברייתא דמותבינן מינה אף על פי שהיין מזלף עליהם יין שבגת קאמר ושורת הדין שהוא מותר שאין זה אלא כזורק אבן לגת אלא שאסרו לכתחילה מפני הגזירה שאמרנו וכפירושו מוכיח בתוספתא דקתני גוי שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרדורין בגת אף על פי שנפצן בגת והיין מנטף על גבי ענבים מותר ונראה שגם לפי' זה לא חלקו חכמים בדבר ואסרו לכתחילה אף לגת שאין בו יין נמשך אלא שמורי הר"אה ז"ל היה מתיר לפי פירוש זה וכל שסייע ישראל לגוי בשפיכתן מותר אפילו לכתחילה ואף על גב דלקמן גבי שפוראי אסרינן לכתחילה דילמא שדו ליה על ידי גוי לחודיה התם הוא בחמרא מעליא שאוסרת בו כחו של גוי מן הדין ואפילו בדיעבד מה שאין כן בזה שאינו אלא משום גזרה ומותר בדיעבד אפילו זרקם גוי לבדו שאין לנו לאסור לכתחילה כל שישראל מסייעו וכן נהגו.

## דף נט:

**ההוא אתרוגא כו'**. הר"אבד ז"ל סובר דרב אשי להתירו בשתיה בא והיינו דלא קאמר דלזבנוה לגוים ונתן טעם בדבר שרוב המנסכין אינן מנסכין אלא בשכשוך אלא שחכמים חששו למיעוט המנסכין במגע ומיהו כל שהמגע הוא שלא בכונה דאיכא תרי קולי מיעוטא וספקא דנסוך שרינן אפילו בשתיה ואין זה נכון דבכל דוכתא הזכירו מגע גוי שלא בכונה לאסור בשתיה ולא הזכירו בו לשון שכשוך וכדאמרינן בעובדא דלוליבא ונגע בחמרא וכן בכל מקום ובההיא מעצרתא דלקמן הצריכו הדחה ונגוב בטופח על מנת להטפיח ואף על פי שאין בו כדי שכשוך אלא ודאי לא בא רב אשי אלא להתירו

שמא בהוציאו ידו ישכשך בו שלא לצורך והנה מגעו בחנם שאוסר בהנאה כההוא עובדא דבירם ולזה הפיי הסכימו כל המפרשים והסכימו רבותי ז"ל.

**אמר רב אשי האי גוי דנסכיה לחמרא דישראל אף על גב דלזבוני ומשקל דמיה אסור שרי ליה למשקל דמיה מינים דההוא גוי דנסכיה מאי טעמא מקלא קלי.** פר"שי ז"ל דלאו מכר הוא ואינו נהנה מדמי יין נסך אלא אומר לו שפכת את ייני ואבדת ממוני ודמי יין כשר קא שקיל עכ"ל ויש אומרים דדוקא שנסכו במזיד כלומר שהיה יודע שהוא של ישראל אבל אם היה סבור שהוא שלו אסור למישקל דמי מיניה דהשתא כיון דבדיננו כי האי גוונא פטור שהמנסך בשוגג פטור כשזה בא ונפרע מן הגוי לא מתחזי כדמי נזקו אלא דמי יין נסך ומסתייעין בזה עוד ממה שמצאו במקצת נוסחאות האי גוי דנסכיה לחמרא דישראל בכונה. ויש דוחין שאין זו ראיה דדילמא להכי נקט בכונה לאפוקי מגעו של גוי שלא בכונה שאינו אוסר בהנאה ואפילו לזבוני לאיניש דעלמא שרי וזה דעת מורי הר"אה ז"ל דלעולם מותר ליטול דמיו מאותו גוי ואפילו עשה בשוגג וגם הוא פטור בדיניהם וטעמא נפקא לקמן בסמוך בס"ד ומיהו הני מילי בדנסכיה שלא מדעתו של ישראל אבל אם נגע בו מדעתו ודאי אסור למישקל דמיה מיניה דהשתא לא מצי תבע דמי נזקא והיינו מאי דקאמר להו רב להנהו סבוותא כי מזבניתו חמרא לגוים קדומו ושקולו זוזי מיניה כי היכי דלא להוו יין נסך ברשותיכו.

**גרסת רוב הספרים אמר רב אשי מנא אמינא לך דתניא גוי שנסך יינו כו'**. ויש גורסין כתנאי גוי שנסך כו' והכל יוצא לענין אחד כדבעינן לפרושי בס"ד ר"י ן' בבא ור' יאודה ן' בתירא מתירין אותו מפני ב' דברים כתב ר"שי ז"ל ואף על גב דלא סבירא לן כותייהו להתירו למכור לגוי אחר מההוא גוי מיהא שרי לאיפרועי מיניה נזקו מטעמא דלא כל הימנו ע"כ ונראה מדבריו ז"ל דרבי יאודה בן בבא ורבי יאודה בן בתירא לגמרי מתירין אותו ואפילו למוכרו לגוי דעלמא ואף על גב שנגע בו בכונת יין ונסכו וזה ודאי דבר קשה דאפילו תהוי כולה מכלתין מתניתין ושמעתתא שאסרו מגע גוי בכונה בהנאה דלא כותייהו וזה אינו עולה על הדעת כל שכן שלא הזכירוהו בכולה מכלתין ועוד דבפרק השוחט אשכחן לרב נחמן דסבר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפילו על ידי מעשה. . ואף על פי כן הוא אוסר מגעו של גוי בכונה וכדאמר לעיל לפום נוסחא דיק' אימור דאמרי אנא לבר מדמי ההוא חמרא דמי ההוא חמרא מי אמרי אלא שבזו ראה הר"אבד ז"ל דרב נחמן מפריז על המידה יותר מרבי יאודה ורבי יאודה משום חומרא דיין נסך ואינו נכון דאם כן היכי אוקימנא בפרק השוחט למאן דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו כת"ק דהכא שהוא אוסר ביין דילמא שאני הכא משום חומרא דיין נסך ועוד

קשה כיון דרבי יאודה ורבי יהודה מתירין אותו לגמרי בהנאה ואפילו למוכרו לגוים ואנן לא קיימא לן כותיה בהא כדרהיט כולה מכלתין מנא ליה לרב אשי דנעביד כותייהו למישקל דמי׳ מההוא גוי ואי מסברא אמר לה לא לימא מנא אמינא לה דמהא לית ליה שום ראיה ומורי הר״אה ז״ל היה אומר דהא דקתני רבי יאודה בן בתירא ורבי יאודה בן בבא מתירין אותו לאו מדרבנן אלא לומר שמתירין אותו מן התורה ולא הוצרכו לפרש דהא פשיטא דאסור מדרבנן כדאיתא בכולה מכלתין ולדין תורה הוא שנחלקו דת״ק אוסרו מן התורה כשנסכו הגוי בפירוש ואף על פי שלא היה שלו ואפילו נסכו שלא בפני עבודה זרה ורבי יאודה ורבי יאודה מתירין אותו מן התורה מפני שני דברים כדפי׳ ואזיל ונפק לן מפלוגתיהו לענין הא דרב אשי דכל היכא דאמרת דמאורייתא שרי לגבי ההוא גוי דנסכיה מיהת מוקמינן ליה הדינא דאורייתא ושרינן ליה למישקל דמי מיניה דהא אפילו הדינא דרבנן אפשר לן למיתלי דדמי נזקיה שקיל ואפילו עבד גוי בשוגג תלינן בדמי נזקו אבל אם אתה אומ׳ שמן התורה הוא אסור בהנאה אף אנו נחמיר בו דלא למשקל דמיה מההוא גוי ואפילו עשה כן במזיד משום חומרא דעבודה זרה דלא ליחזי כנהנה מעבודה זרה ויין נסך דאורייתא ומשום הכי אמר רב אשי מנא אמינא לך כוי דס״ל דהלכתא כרבי יאודה ורבי יאודה או משום דמסתבר טעמייהו שאין מנסכין אלא בפני עבודה זרה או משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא כשעשה בו מעשה קיים הניכר כשחיטה או כיוצא בו ולא כשעשה בו מעשה נסוך שהוא מעשה שאינו ניכר וכדקתני לה בפרק הניזקין היזק שאינו ניכר ונוסחא דגרסי כתנאי כך מתפרשת כמו שאמרנו ולפי שיטה זו לא שני ליה לרב אשי בין דנסכיה גוי במזיד בין שהיה סבור שהוא שלו ובלבד שלא עשה כן מדעתו של ישראל ומאי דלא נקט רב אשי דנסכיה שלא בפני ע״ז משום דמסתמא הכי הוא.

ובבריתא הוצרכו לפרש כן מפני כחו של ת״ק שהוא מתיר גם בזה אי נמי דבלאו הכי נמי סבירא ליה דאפילו בפני עבודה זרה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו במעשה דניסוך וכל מה שאמרו חכמים במגע גוי אינו אלא גזירה שלהם משום גזירת סתם יינם ומשו׳ הרחק בנותיהם ומה שאמרו בפרק השוחט דמ״ד אדם אוסר דבר שאינו שלו כת״ק דהכא ולא אמרו דחומרא דיין נסך שאני זהו מן הטעם שאמרנו שכבר היה ידוע להם דהדינא דאורית׳ נחלקו ות״ק מן הדין הוא אוסר מן התורה ורבי יאודה ורבי יאודה מתירין מן התורה דוקא דלא אפשר שיהו מתירין אפילו מדרבנן והלכתא כר״א ואיכא נוסחי דגרסי בתר הא מתניתא אמר רב אשי הלכך האי גוי דנסכיה ותוספת לשון הוא ולא גרסינן ליה וליתיה בנוסחי דר״שי ז״ל ולא בעיקר נוסחי ובר מהא דרב אשי אית לן דנפקא לן

מפלוגתא דהני תנאי לענין יין זה שנסכו גוי שנתערב ביין שלנו אם ימכר כולו לגוים חוץ מדמי יין נסך זה דלת"ק כיון דיין נסך דאוריתא הוא הוה ליה יין נסך גמור שנתערב יין ביין ואין לו תקנה דרבן שמעון בן גמליאל אבל לרבנן דשרו ליה מדאוריתא לא עדיף מסתם יינם דקיימא לן ביה כרבן שמעון בן גמליאל ואפילו יין ביין מותר ומכר לגוים חוץ מדמי אסור שבו מ"ר ז"ל ותו לא מידי.

**ההוא חביתא דאשתקיל ברזא מניה אדרי גוי אנח ידיה עילויה אמר רב פפא כל דלהדי ברזא**. פי' ברזא קנה חלול ארוך שנותנין בנקב החבית מצדה ומשם היין יוצא וסותמין אותו בעץ או בגד וכיוצא בו הנקרא פאליול בלע"ז.

ובמעשה הזה אומר מורי הרב ז"ל שנשמט העץ שבתוך הקנה כי הוא הנקרא ברזא וכשנתן הגוי ידו בפי הקנה נגע ביין שהיה בפי הקנה ובקלוח היוצא משם והיין שבתוך הקנה הוא מה שאמרו כאן דבהדי ברזא אבל מדברי ר"שי ז"ל נראה שנשמט הקנה עצמו כי הוא הברזא ונגע הגוי ביין שבנקב החבית ששם הברזא ובקלות היוצא משם ובהדי ברזא הוא הקלוח היוצ' סביבו' הנקב ולשון מורי הרב ז"ל נראה נכון יותר ולשון הגירסא שבספרים שלנו כולם דגרסי הדרי גוי או אתא גוי והנח ידיה עילויה נראה שלא החזיר שם הגוי הברזא כמו שאומרים מקצת המפרשים ז"ל אלא שנתן ידו בנקב הברזא להציל היין כמו שאמרנו והוצרכו לדון אם הנגיע' שנגע גוי בהדי ברזא חשוב כנגיעה בכולו אם לאו ועל זה בא רב פפא ואמר דלא חשיבה כנגיעה בכולו כי היין שבברזא פרוש הוא לעצמו וכאלו אינו מעורב ביין שבחבית והיינו דאמרינן אמר רב פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסור ואידך שרי פר"שי ז"ל דלהדי ברזא אסור בשתיה ולא בהנאה שהרי אין שכשוך שהנקב צר ואינו יכול לשכשך ואידך שרי אף בשתיה וקסבר ניצוק לאו חבור לאסור כל היין ע"כ ומה שכתב רבינו ז"ל שמותר בהנאה לפי שאין כאן שכשוך נרא' פי' לפירושו לפי שזה לא נגע ביין בכונת נסוך ובחנם דאם כן אפילו בנגיעה גרידתא מתסר. כדאמרינן בכל דוכתא אבל זה להציל היין נתכוון וכמו שפירש רבינו ז"ל ואפילו הכי אלו שכשך בו או שהיה כדאי לשכשך בו היינו חוששין לאותו שכשוך שהוא כנגיעה בחנם לדעת נסוך ברוב המנסכין שהם משכשכין וכמו שאמ' בעובדא דמחוזא דלעיל אבל כיון שאין אנו רואין כאן שכשוך וגם אין שם מקום שיוכל לשכשך כשישהה ידו שם ודייניין ליה כמגע גוי שלא בכונה שאסור בשתיה ומותר בהנאה והוה ליה כמדדו ביד שדינו להמכר וכן אמרו לקמן גבי ההיא חביתא דפקעה לארבא והדרי גוי וחבקה דשרי בהנאה לפי שלהציל נתכון וכשתאמר דכיון שהקלוח או מה שבברזא אסור בשתיה שיאסר מה שבחבית מדין נצוק לכך כתב רבינו דרב פפא סבירא ליה דנצוק אינו חבור והכי ודאי

משמע לפום פשטא דההוא עובד' דגושתא ובת גושתא שבפרק השוכר דאתמר רב פפא ואמר שמע מינה נצוק חבור וכדאיתא התם הלכך דלהדי ברזא אסור בשתיה מיהת וכל אידך חמרא שרי אפילו בשתיה כי מה דבהדי ברזא נדון כאלו פרוש לגמרי מן החבית לענין דלא חשיב נגיעה דברזה נגיעה ביין שבתוך החבית ואי משום נצוק הא ליתּ ליה לרב פפא נצוק ובאידך לישנא אמר רב פפא דעד ברזא אסיר ואידך שרי כלומר כי כל היין שבחבי' הראוי לצאת דרך הברזא אסור בשתיה כדין דבהדי ברזא ואידך שרי אפילו בשתיה ואתא רב יימר ואוקמא להא בפלוגתא דרב יאודה ורבנן בחבית של תרומה שנגע טבול יום בצדה דלרב יאודה טהורה ולרבנן טמאה דרבנן סברי לה כנגיעה בכולה ורבי יאודה סבר דלא חשיבה נגיעה ביין שבתוך החבית כלל הלכך טהורה דאילו דין נצוק ליכא התם דהא לכולי עלמא אין הנצוק חבור לטומאה ולטהרה ורב פפא דאמר כרבי יאודה וסבירא ליה נמי דביין נסך אין נצוק וכדאמרן.

וכתב רבינו ז"ל דלית הלכתא כרב פפא דהא רב יימר אוקים מימריה כרבי יאודה ולית הלכתא כוותיה וכרבנן קיימא לן והכא כל היין שבחבית אסור בשתיה ומותר בהנאה זו שיטת ר"שי ז"ל ור"י ז"ל הקשה עליו דהיאך אפשר שידון רב פפא כלישנא בתרא שיהא היין שבחבית למעלה מן הברזא אסור בשתיה ויהא מה שלמט' ממנו מותר בשתיה כלום אפשר לומר שיהא זה מונח על זה ויהא העליון אסור והתחתון מותר בשתיה ועוד הקשו עליו והלא מאי דבברזא נוגע ביין שבחבית והוא כמעורב בו והיאך לא יאסור אותו מדין תערובת שהרי אף רבי יאודה לא אמר טהורה אלא מפני שהיין שנגע מתבטל במה שבחבית וכן אמרו בתוספתא רבי יאודה אומר מפיה ומשוליה טמאה מפיה מפני שהמשקה משוך לתוך ידו משוליה מפני שהמשקה גרור לתוך ידו אבל מן הצדדין יעלה באחד ומאה פירוש שמתבטל מה שנוגע בטהור שבחבית כדין תרומה טמאה שנפלה לתרומ' טהורה שעולה באחד ומאה כדאיתא במשניות בהדיא לבית הילל דהלכתא כותייהו והכא לגבי יין נסך אוסר הוא במשהו כדעת ר"שי ז"ל וכל שכן כשאתה אוסר כל דבהדי ברזא דמסתמא אין ששים באידך דלתחת לברזא כדי לבטלו אפי' לדעת רבינו תם ז"ל שסובר דסתם יינם בששים אפילו יין ביין לכך פירשו רוב המפרשים ור"י ז"ל בכללם כך אמר רב פפא דבהדי ברזא אסור בהנאה ואידך שרי בהנאה דנגיעתו דברזא לא חשיבה נגיעה בחבית וכסברה דרבי יאודה ומיהו הכל אסור בשתיה דאפילו תימא נצוק אינו חבור הא ודאי ברזא וחבית דיינין ליה כחבור לאוסרו מדין תערובת בשתיה מיהת ובאידך לישנא אמר דעד ברזא אסור בהנאה שהכל הוא חשוב כאילו היה בברזא כיון שראוי להיות נמשך דרך שם וכשנגע בברזא נגע בו ואידך שרי בהנאה ואסור בשתיה

בדין תערובת אבל מות' בהנאה דקיימא לן סתם יינם יין ביין ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו ואם תאמר והיאך אפשר לאסו' נגיעתו בהנאה דהא נגיעה כמתעסק במלאכתו הוא דמיא וכמדדו ביד ומאי שנא מעובדא דחביתא דלקמן.
תירץ הר"אבד ז"ל דהכא מיירי כשהיו שם ישראלים שהיו יכולין להציל וכיון דכן חיישינן שלא נתכוון להציל אלא לנסך אבל עובדא דלקמן לא היה שם ישראל שיוכל להציל ותולין שנתכוון הוא להציל.
וזה התירוץ דחוק מאד כיון שלא הזכירו בגמרא כן ויותר י"ל לפי שיטה זו כי על ידי ששהתה ידו שם זמן מרובה עד שנתנו שם הברזא אנו חוששין שנסך כשהוא יושב שם בחנם וידו נוגעת ביין מה שאין כן בעובדא דלקמן כי לאחר שחבקה לא היה נוגע ביין ואף על גב דהכא ליכא שכשוך לית לן בה כיון דהוה תמן נגיעה אריכתא בלא פסק כנ"ל לפי שיטת זו וזו שיטת מורי הר"שבא ז"ל אבל מורי הר"אה ז"ל היה מפרש כשיטת ר"שי ז"ל אלא שהיה מוסיף עליו בימה שאמר רב פפא כלישנא בתרא דעד ברזא אסור לא אמר כן מן הדין כמו שיראה מלשון ר"שי ז"ל אלא משום חומרא דיין נסך בלבד שנראה כאלו עומד בברזא כיון שסופו לימשך ששם ולכך התיר מה שתחתיו ואפילו בשתיה ודקאמרת שיאסור אותו מדין תערובת אין כאן תערובת כלל כי מה שבברזא הרי הוא כאלו פרוש לעצמו בכלי אחד ועדיף מנצוק ההולך באויר שאין לו קיום בעצמו ועמידתו בחבורה שלמעלה ומה שאמרו בתוספתא לרבי יאודה בצדה תעלה באחד ומאה לרווחא דמילתא אמרו כן שאפילו היינו רוצים להחמיר בטהרת תרומה ולדון אותו כתערובת הרי עולה באחד ומאה.

## דף ס.

**ולענין מה שאמר רב יימר כתנאי כו'**. יש אומרים שאף ללישנא בתרא דקים ליה רב פפא כרבי יאוד' מה שאמר רבי יאודה מצידיה טהורה לא אמר אלא מה שתחת הברזא ומה שמצינו בקצת נוסחאות והיא גם גירסת ר"שי ז"ל טהורה מכאן ומכאן הכי פירשנהו טהורה מכאן אם תעמוד כן ואם תעמוד בהפוך טהורה מאידך גיסא ולעול' הצד העליון טמא והשאר טהור וכגון שיש בשאר מאה לבטל מה שלמעלה וזה בודאי דוחק גדול והיותר נכון כי לרבי יאודה כל החבית טהורה לגמרי ורב פפא כלישׁ' בתרא חומר הוא ביין נסך וכדעת מורי הר"אה ז"ל ואף לפיי האחר כך יש לנו לפרש בענין זה.
ולענין מה שכתב ר"שי ז"ל דלית הלכתא כרב פפא דהא אוקמה רב יימר כרבי יאודה אין זה דעת רבי אלפסי ז"ל והגאונים שפוסקין הלכה כרב פפא וכן פוסק הרב בעל

התרומות ז"ל וטעם דבריהם דכיון דרב פפא סובר כרבי יאודה הא ודאי הלכה כמותו שלא אמרו יחיד ורבים הלכה כרבים אלא כשאין שם פסק ולא סוגיא דקיימא כיחידאה ואפילו תימא דרב יימר נתכוון לדחות דבריו כשהעמידם ביחידאה אנן כרב פפא קיימא לן לגבי דרב יימר כל שכן שאין לנו לשים מחלוקת בכדי בין רב פפא לרב יימר ואם באת לאסור יין שבחבית מדין נצוק הרי לפי ר"י ז"ל כבר נאסר כל היין שבחבית בשתיה ואין כח בנצוק לאסור יותר.

מעתה לדברי הכל כל היין שבחבית אסור בשתיה שהרי לדעת רשי ז"ל אין הלכה כר פפא וכרבנן קיימא לן שאוסרין הכל והוה ליה מגע גוי בכולו שלא בכונה ואסור בשתיה. ולדעת ר"י ז"ל שפוסק כרב פפא אף רב פפא אוסר הכל בשתיה. ולפירוש מורי הרב ז"ל אפשי' היה להתיר בשתיה מאי דהוי בתר ברזא כלישנא בתרא אלא שאף הוא חושש לומר שאין הלכה כרב פפא דרב יימר פליג עליה וסובר כרבנן והלכתא כותיה.

ונמצא הפסק עולה לדרך אחד לכל הפירושים והיה אומר מורי הר"אה ז"ל דעד כאן לא התיר רב פפא אלא בברזא הנוטה כלפי מטה אבל צנור העומד ביושר כעין חור הוא ואפילו רב פפא היה מודה דנגיעה בכולה חשיבה ולא נתחוורו לי דבריו דההוא דרב יאודה דקם רב פפא כותיה דקתני מצדה טהורה בכל אנפא משמע ומיהוא בהא ודאי מודינא שאם נתן הגוי ידו ביין שבנקב החבית עצמו או שהכניס אצבעו בברזא והגיע עד היין שבנקב החבית שהוא אסור לדברי הכל ולא אמר רבי יאודה מצדיה טהורה אלא בשנוגע בברזא או בקלוח ולא הוצרך לפרש דהא פשיטא. וכן אם החזיר העץ לברזא והיה ארוך ומגיע ליין שבחבית הכל אסור דהא הוה ליה נגיעה בכולו על ידי דבר קל שהוא אסור וכן כתוב בתרומות ומיהו נראה בזה דרך ר"שי ז"ל שאינו אוסר אלא בשתיה כיון שמעשיו מוכיחין שלא נתכוון אלא להציל.

וכתוב בתוספות בשם רבינו שמואל ז"ל שאסור להיות גוי תוחב נעורת או מטלית בסדקי החבית מפני שנוגע ביין ובשם ר"י ז"ל כתבו דבסביבות השולים מקום שמתחברין אל דופני החבית אם יוצא משם יין מותר לגוי לתחוב שם נעורת לפי שהנעורת שתוחב שם אינו כנגד יין שבפנים שראשי השולים הנכנסין בחריצין שבצדי החבית מפסיקי' בנתים אבל בשאר מקומות אסור ע"כ. ואותם שנוהגין לסתום בין דף לדף בחלב יש להתיר מפני שהחלב הוה צונן ולא יהיב טעמא ועוד שהוא משהו ועוד שהחלב ביין נותן טעם לפגם וכיון שאינו מתכוין אלא לסתום אין כאן משום ביטול איסורין כדי לאסור לכתחילה ובעלי הנפש חוששין שלא לעשות כן לכתחילה אבל בדיעבד פשוט הוא שהוא מותר.

**והא דתניא חבית שנקבה כו'**. להכי תנייה בטבול יום לפי שאינו עושה אלא שלישי בתרומה ואפילו על ידי משקין דאילו בשאר טמאות כל הפוסל בתרומה מטמא משקין להיות תחלה וכיון שנטמא מקום מגעו אף הוא חוזר ופוסל יין שבחבית וזה ברור. וכל שנגע בפיה או בשוליה אפילו טבול יום פוסל הכלי דנגיעה בכולה חשיבה ואעפ"י שאין כלי מצרף מה שבתוכו לתרומה הני מילי באוכלין אבל משקה מעורב הוא והכל גוף אחד וכאותה שאמרו לענין מעשר קרא להם שם מפיה לא ישתה משוליה כו' ופשוט הוא זה:

**אמר רב פפא גוי אדנא וישראל אכובא**. פי' שהגוי הוריק היין מן הדנא.

**חמרא אסור**. פרי"שי ז"ל אסור בהנאה כדין יין שמזגו גוי דכחו הוא ואסרנא ליה משום לך לך כו' עד כאן ואין זה נכון דבמזגו הוא דאיכא למגזר מן הטע' שכתבנו שם ודברי רבינו ז"ל נראין כסותרין זה לזה שהוא ז"ל כתב גבי עובדא דרבי יוחנן בן ארזא דאפילו למאן דאסר משום דסבר חמרא הוא לא אסר משום כחו אלא משום דחיישינן דילמא נגע וניסך והכא ודאי נראה דהא מירי שהגוי עוסק במלאכתו שהוא מריק וישראל מקבל ואם כן דיו לכחו שיהא אוסר בשתיה ואף על פי שמתכוין להוריק יין.

ואי מצדד אצדודי לכובא אסור פ"רשי ז"ל דמקרקש הוא לחמרא ובכובא מליא מסקינן משום דילמא נגע ע"כ פירוש דילמא נגע בידו שלא בכונה ואסור בשתיה ויפה פירש דאי משום דמסייע בשפיכת היין כדברי הר"אבד ז"ל אין לאסור כלל כיון דאיכא כח ישראל מעורב בו וכדמוכח מההיא דפרק המוכר דאמר להו רבא להנהו ואי משום דנגע בכובא לחמרא וכדפירש ר"י ז"ל הוה ליה מגעו על ידי דבר אחר כבד שאינו אוסר כשהוא שלא בכונה כדכתיבנא לעיל והכא מסתמא שלא בכונה הוא. יש ספרים שכתוב וכן היא בפירושי הר"אבד ז"ל אמר להו רבא להנהו שקולאי כי דריתו חביתא דחמרי לא תקריבה לגוי לסיועי בהריבו דילמא אגב אורחיה רמיחו עליה והוה ליה כח גוי ואסור ע"כ ואין גירסא זו בכונה כי זו חששה רחוקה היא לחוש גם בסיועם בהולכה משום חשש שפיכה דלבסוף דרמו עליה וגזירה לגזירה היא ובפרק השוכר לשפוכאי הוא דאמר הכי שלא יסייעם גוי בשפיכה ואם איתא לגירסא זו כך יש לפרשה שלא אמר להם אלא שלא יקראו לגוי שיסייעם בשעת שפיכה וכההיא דהתם והויא יתירתא להכי לא גרסינן ליה וליתא בנוסחי עתיקי ודוקני וגם ר"שי ז"ל לא גריס לה ואינה בפי' ר"ח ז"ל ובהלי' רבינו אלפסי ז"ל.

**אמר רב פפא האי גוי דדרי זיקא ואזיל ישראל אחוריה מליא אסיר**. פירוש כשהוא קשור בפיו חסיר אסור פירוש משום קרקוש דסבר קרקוש עושה יין נסך ולית הלכתא

כותיה אלא כרב אשי דאמר אין קרקוש עושה יין נסך ומיהו בהא דאמר כובא מליא אסיר חסירה שרי אף רב אשי הודה לו. וטעמא דמליא אסיר כדפי' רש"י ז"ל דחיישינן שמא נגע זה בידו וכגון שהוא בענין שאפשר שתשיג ידו שם ואף בזה אינו אסור בשתיה דמסתמא לא נגע בכונה דמרתת מישראל דאזיל אחוריה אבל משום דדילמא שפיך חמרא בהליכו ליכא למיסר כללי דהוה ליה כחו של גוי שלא בכונה שפיכה שהוא מותר גם בשתיה וכדמוכח מעובדא דרבי יוחנן בן ארזא וכן פי' הר"מבן ז"ל ורוב המפרשים וטעמא דכובא אסיר משום חשש נגיעה הוא וכן הוא מוכרח ומעתה אם היה נושאה במוט או בענין דליכא למיחש לנגיעה חמרא שרי אף בשתיה וכן כתוב בתרומות ואף בנו דוקא דאזיל ישראל אחוריה אבל אם היה הולך בצדו מותר שאילו נגע היה ישראל זה רואהו וכן כתב רבינו הר"מבן ז"ל בשם הר"אבד ז"ל וכן דעת רבותי בכחו כולי עלמא לא פליגי דאסיר פי' בשתיה דאף על גב שהוא עושה אותו עכשיו יין כיון שיוצא יין מכחו עשאוהו כשופך יין ממש ומיהו כיון דבמלאכתו מתעסק דיו שיאסור בשתיה ומסתברא דמאן דשרי הכא בכח כחו היינו לפי שנסחט עתה ויוצא מענבים דאלו ביין גמור מודה הוא ואף בזו אסיקנא דכח כחו אסור וכתוב בתוספות שאף שלשה וארבעה כחות כלם בכלל כח כחו שהוא אסור.

## דף ס:

**ההיא חביתא דפקעה לארכה הדרי גוי חבקה**. פר"שי ז"ל נסדקה מלמעלה למטה ובבקעה ליטול חציה אילך וחציה אילך חבקה גוי בין זרועותיו וחברה שרייה רפרם לזבוני לגוים דהא לא שכשך ואף על גב שקרב החצאין זו לזו והוי נוגע ביין על ידי חצאי החבית לא הוי כנוגע על ידי קנה דהתם שכשך בקנה אבל הכא ליכא שכשוך ע"כ ושכשוך זה שמזכיר ר"שי ז"ל הוא מפני שסובר שכל שנוגע ביין לשום עסק הצריך ושלא בחנם כיון דבשלא בכונת מגע חנם וניסוך הוא אין לנו לאסור בהנאה אלא כשיש שם שכשוך אבל בשתיה אסור אפילו בלא שכשוך וכן בהנאה כשהיא נגיעה בחנם כן נראה דעתו ז"ל בשכשוך שמזכיר כאן ובשאר מקומות ומכל מקום לענין המעשה הזה קשה קצת לפי מה שכתי לעיל בשם ר"י ז"ל למה אסרו אפילו בשתיה כיון שנגע בו על ידי דבר כבד לכך יש לפרש דהכא חשו שנגע בידו או בפיו ביין בשתיה מחבק החבית. **ההוא גוי דאשתכח במעצרתא כו'**. עד ואי לא בהדחה בעלמא סגי לה פי' אי איכא טופח על מנת להטפיח הא חשיב יין ונחסר במגע גוי ונאסרה הגת שאף בכלי הגתות דנו בענין זה כדין כלי המכניסו לקיום שגזרו בו אפילו לפי שעה אבל כשאין שם טופח

כדי להטפיח נהי דחשיב יין ליאסר במגע ולהצריכו הדחה בכלי שאין מכניסו לקיום מכל מקום לא החמירו בו לגזור בו בכלי הגת לפי שעה ודיו בהדחה ומיהו אילו היה כיוצא בזה בכלי המכניסו לקיום ממש אף בטופח לבדו היה צריך הכשר גדול כנ"ל אבל מורי הר"אה ז"ל היה אומר דכל שאין כאן טופח כדי להטפיח לא חשיב חמרא כלל אלא דלמראית העין הצריכוה הדחה ואפשר שאין זה אוסר בדיעבד אם נשתמשו בלא הדחה.

ואין להקשות כאן אפילו בטופח על מנת להטפיח למה היא צריכה הכשר דהא הוה ליה כנכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין שאם אין לו עליו מלוה מותר. ושתי תשובות בדבר חדא דשאני הכא שנמצא בתוך הגת עצמו ועוד דהכא לא מרתת שהוא אינו סובר דמשום נגיעה זו תפסד הגת ותהא צריכה הכשר.

**מתני' נכרי שנמצא עומד בשעת הבור של יין אם יש לו עליו מלוה אסור**. פי' אסור אפילו בהנאה לפי שאינו ירא ליגע כדפירש ר"שי ז"ל דמימר אמר אי אמר לי ישראל מידי אמינא ליה תנהו לי בחובי ואין לו עליו מלוה מותר פירוש אפילו בשתיה דכיון דהיה נתפס כגנב מרתת ולא נגע כלל ואפילו היה הבור מגולה בלא שום פקק ואפשר דדוקא בצד הבור שא"א לו ליגע עד שיגחן אבל בצד חבית מגולה דאפשר ליגע בהדיא כדקאי אסור בשתיה אלא אם כן יש עליה שום כסוי.

**גמרא אמר שמואל כו אמר רב אשי מתני' נמי דייקא דקתני המטהר יינו כו'**. לקמן מפרשי לה בס"ד.

**ג"ה טעמא דאינו מניחו הא מניחו שרי**. פירוש דאילו מרישא ליכא למידק מידי דדילמא התקבלתי לגמרי כתב שאין לו עליו שום מלוה ולהכי דייק לה שפיר מסיפי דכל שמניחו אעפ"י שזקפו עליו במלוה היין מותר דמרתת ולא נגע.

**לא שאנו אלא שעלה מת**. פי' או מת ממש או כמת כלומר שהוא מטורף בדעתו.

**אמר רב אשי כל שבזב טמא בגוי עושה יין נסך וכל שבזב טהור בגוי אינו עושה יין נסך**. פירוש אין זה כלל ממש דהא איכא טמא בזב כגון הסיטו ואינו עושה יין נסך כדאמרינן לעיל גבי גוי דדרי זיקא או כובא. ואיכא שבזב טהור כגון קנה בקומטו של זב והסיט בו שהוא טהור לפי שהוא מגע בית הסתרים ואלו ביין עושה יין נסך ולא נתכוון רב אשי אלא לומר שהם שוים בזריקה שכשם שזריקה אינה חשובה כנגיעה בזב כך אינה נגיעה ביין נסך כלל.

ורבינו אלפסי ז"ל השמיט מימרא זו ולא ידענו מה היה לו דהא ליכא מאן דפליג עליה והא פריק שפיר מתניתין דהקשו ליה.

ורבינו הר"מבן ז"ל כת' במלחמותיו דנראה שהוא סובר דרב אשי דאמר הכין לית ליה גזרה בכחו ביין נסך וכדאמר רב אשי לעיל במעצרתא זיירא ללישנא קמא דאפי' בכחו שרי ולדידיה אפילו מוריק אורוקי אפילו בכונה שרי ולית הלכתא כותיה והגוי עושה יין נסך בזריקה כמו שעושה במורוק אורקי וצריכה רבא עד כאן. ואין זה מתחויר דאם כן היכי לה פליג רב אשי בההיא דישראל אדנא ועוד דבמעצרתא ללישנא בתרא אוסר רב אשי בכחו וגם ללישנא קמא לא התיר אלא לפי שבכחו הוא נעשה יין נסך ואין דרך המנסכין בכך כלל והנראה לי שלא רצה רבינו אלפסי ז"ל לכותבה כדי שלא ילמדו ממנה שהיא כלל גמור ואי משום התיר זריקה שבא ללמדנו נלמוד אותו מיין שמזגו גוי שלא נאסר אלא משום לך לך כו' וכן דרכו של רבינו ז"ל לקצר בדברים כיוצא באלו כדי שלא יבואו להקל וכן הסכים בזה מורי הר"אה ז"ל התם דאזיל מיניה מיניה פי' שלא נפרדה החבית מידו והוא נוגע בה אל היין הילכך בכונה אוסר אפילו בהנאה ואף על פי שהוא דבר כבד אבל בחמתו מותר אפילו בשתיה דמגעו שלא בכונה על ידי דבר כבד לא גזרו בו אפילו איסור שתיה והיינו דקתני והכשירוהו דמשמע שהכשירו' לגמרי ואפילו בשתיה.

## דף סא.

**מתני' המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו בבית הפתוח לרשות הרבים בעיר שיש בה גוים וישראלים מותר**. פירוש אפילו בשתיה שכן המשמעות הלשון הזה בכולה מכילתין ופר"שי ז"ל דמיירי בשמכרו לו וכת' לו התקבלתי כדאמרינן בבבא דסיפא פירו' דרישא היא ובסיפא נמי בעינן שיהא פתח פתוח לר"ה וישראלים דרים בה וכיון דאיכא הני תרתי שרי ואף על פי שאין מפתח וחותם בידו דמרתת גו דילמא חזו ליה הנך ישראלים דעברי ברשות הרבים ומפסידנא עד כאן ונמצא בכאן סתירה בדבריו דלעיל דמייתינן הא מתניתין גבי מימרא דשמואל פי' רבינו ז"ל דמיירי בשיש מפתח או אותם ביד ישראל ודעת מורי הר"שבא נראה כי הלשון שלמעלה הוא טעות ידי סופר ואולי כי לעיל כתב דבעינן מפתח או חותם וכאן כת' דלא בעינן מפתח וחותם דבחד סגי ואף על פי שהוא שלו מכיון דאיכא התקבלתי ופתוח לרשות הרבים ועם כל זה אין פירושו נכון דאם איתא דסיפא פירושא דרישא ליערבינהו וליתנינהו ועוד הקשו עליו מדקתני בתוספתא ישראל שהכניס יין ברשות גוי אם עליו מפתח או חותם מותר לוה עליו מן הגוי אף על פי שיש עליו מפתח או חותם אסור ואם היה פתוח לר"ה בעיר שישראל וגוים דרים שם מותר והא התם לא והזכירו גבי לוה עליו מן הגוי שכתב לו התקבלתי והתירו בשהוא

פתוח לרשות הרבים והוא הדין ליינו של נכרי ברשותו דחד דינא אית להו ואין זו קושיא בעיני חדא דשאני התם דאיכא למימר דהרישא קאי דאיכא מפתח או חותם ביד ישראל ועוד דדילמא מטהר יינו של נכרי שהיה תחלתו של גוי חמיר מאידך דלוה עליו מן הגוי דלא שייך ביה גוי כוליה האי ומרתת עביד טפי ויש מקשים עליו מהא דתנן גבי נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין שאם אין לו עליו מלוה על היין עצמו מותר משום דמרתת והתם ליכא מפתח וחותם כלל ומשום דכתב לו התקבלתי ולא בעי פתוח לרשות הרבים וא"כ דהכא מיירי בשכתב התקבלתי אמאי בעי פתוח לרשות הרבים וגם זו אינה קושיא גדולה דשאני התם דכיון שהיין בחצרו של ישראל בפתח פתוח לרשות הרבים דמי דאמר המתא אתי ומיהו כשיש לו עליו מלוה אסור שלא התירו יינו של ישראל כשישראל וגוי דרים בחצר אלא כשלא נמצא שם אבל זה שנמצא שם אסור דחיישינן דילמא נגע ומכל מקום הקושיא הראשונה קושיא גדולה ור"תם ז"ל פירש דרישא דמתני' בדלא כתב לי' התקבלתי אבל מיירי בשיש מפתח או חותם ביד ישראל שאם לא כן היאך יאמרו בגמר' דנשרי ליה משום רוכלין שעוברין לפי שעה או משום אשפה וכי מפני כן ימנע הגוי מליגע ביין שהוא ברשותו שאין עליו שום חותם ושום מפתח והוא נוח ליגע בו אלא בודאי שיש עליו מפתח או חותם דמרתת לשבור המפתח או החותם כן יראנו דהכל או הכא לאשפה או העולה בדקל כששובר הדלת כך פירש ר"ת ז"ל ועדין אינו נכון שאם הוא כן איך לא הזכירו זה כמו שהזכירו שהפתח פתוח לרשות הרבים ועל כרחינו אין לנו אלא מה שפירש רבינו הר"מבן ז"ל דרישא כפשוטה בלא מפתח וחותם ובלא התקבלתי כי הגוי עושה יינו בכשרות כדי שימכרנו לישראל ויודע שהוא מרויח בזה יותר משימכרנו לגוים ומרתת מליגע בו אם ירגישו בו שמא יפסידוהו עליו ולא יסמכו בו לעולם.

ומה ששנינו שנתנו ברשותו לא בחצרו שהוא דרכו דאם כן הא ודאי מפתח וחותם בעי או שומר ולא מהני בהא פתח פתוח לרשות הרבים אלא שנתנו ברשותו באוצר שיש לו שאינו דר שם ולהכי קתני ברשותו ומעתה אפי' אין עליו מלוה לישראל ולא מפתח ולא חותם אלא שהוא נעול בלבד אם ישראלים דרים שם הרי הוא מותר דמרתת גוי למיזל התם דילמא חזי ליה שום ישראל מן הדרים בעיר ומפסידו ליה וכאותה שאמרו בין הגתות שמנו דכיון דכולי עלמא מפני מימר השתא חזו לי ומפסידו לי ולהכי סגי ברוכלין ואשפה ודקל ומיהו הני מילי ביממא אבל בלילה צריך שומר או שני חותמות. ואפשר שאם ישראלים דרים שם בשכונה ההיא שאף בלילה מותר כשהאוצר נעול דשכבי מידע ידעי אף בלילה ומרתת דילמא מדרשי ומפסידו ליה ובישראל דר באותה

חצר דמי ומיהו מאי דפרכינן בגמרא מרוכלין לא פרכינן אלא למשרייה ביממא אי איכא שומר בלילה וכן באשפה ודקל.

**וסיפא דקתני המטהר יינו של נכרי כו'**. בבא באנפי נפשיה היא בשמכרו לישראל וכתב לו התקבלתי ואף על פי שאין שם מפתח ולא חותם וגם אין הפתח פתוח לרשות הרבים אלא שהוא נעול במנעול ואין גוי דר שם אלא שהוא ברשותו של גוי וכיון שישראל דר באותה העיר מרתת גוי מליגע בו שהרי נתפס כגנב על הנגיעה כיון שאין לו אפותיקי על היין ולא אמרו דאם ישראל דר בחצר אחרת אינו מותר אלא כשמפתח וחותם בידו אלא כשהגוי דר באותה חצר.

וכתב ר' ז"ל דבין ברישא ובין בסיפא אם נמצא הגוי שם אסור דכיון שהבית שלו אינו נתפס כגנב על הכניסה חיישינן דילמא נגע.

וא"ת אם כן היאך הביאו לעיל בגמרא ראיה ממשנה זו לדברי שמואל שהתיר בשאין לו לגוי מלוה על היין דהא במשנה זו לא התירו אלא כשלא נמצא שם ואלו שמואל התיר על אותה משנה דקתני שנמצא הגוי בצד הבור ויש לומר דשאני התם שאין לגוי שייכות בבית והוא נתפש כגנב על הכניסה וכל שנמצא שם דינו כאילו לא נמצא כיון שאין לו מלוה על היין אבל בזו שהבית שלו ואינו נתפש כגנב על הכניסה כל שנמצא שם ראוי הוא לאסור כנ"ל לתרץ דברי רבינו ז"ל. ואי קשיא לך והרי המניח נכרי בחנותו או בקרון או בספיני שאינו נתפס על הכניסה ואפילו הכי כל זמן שלא הודיעו שהוא מפליג ומרתת השתא אתי ישראל היין מותר כיון שנתפס על הנגיעה י"ל דהנהו נמי לא קשיא דשאני התם שנכנס ברשותינו ולא אשכחן ליה דשני במידי אבל הכא שנכנס שלא ברשותינו במקום שאינו נתפס על הכניסה לבדה ראוי הוא לחוש לו שכבר שינה והוה ליה נועל החנות או הפליג ספינתו דאסיר כדאיתא התם.

וכן נראה לקמן בפרק השוכר מדברי ר"שי ז"ל שכתב גבי אי אית ליה לאשתמוטי כו' וכל היכא שיש לגוי שיכות בבית סמכה דעתיה לומר לכך נכנסתי ונגע ולא מרתת וכן היה אומר מורי הרב ז"ל בדברי רבו ז"ל. אבל מורי הר"שבא ג"כ היה מפקפק להתיר אף בשנמצא שם הגוי כיון דנתפס כגנב על הנגיעה. והיכא שראינוהו שנכנס שם ובריא לנו שלא נגע או שלא שהה כדי שיוכל ליגע אומר מורי הר"אה ז"ל כי היין מותר ולא חיישינן שמא פעמים אחרות בא ונגע שזה שינוי מחודש הוא דלא אירתת ואין לנו אלא מקום חדושו בלבד.

**גמרא בעיר שיש בה דלתים ובריח**. פר"שי ז"ל שאין נכנסין בה אלא ברשות וכולי עלמא ידעי כי עיילי בה ומצי למיקם בה ההיא שעתא ואין זה נכון דהא מסתמא אפילו

בהא כל שבא ליכנס אין מודיעין לכל אלא לאנשים ידועים והר"אבד ז"ל פירש עיר חשובה שרוכליה ממנה ואינה צריכה לרוכלים דעלמא ומיירי נמי בשאין לאחרים דרך שם לקנות ולמכור. והוי יודע דכל שהבית פתוח לרשות הרבים או לאחד ממקומות אלא היין מותר בשתיה ואף על פי שאין כולו כנגד הפתח ולא דמי לעובדא דבזעא דבפרק השוכ' דהתם נמצא שם אבל כאן שלא נמצא שם כיון דאמרינן דמרתת למיעל הרי הוא בחזקת שלא נכנס שם כלל ומה לי עומד כל היין כנגד הפתח או שאינו עומד וכן כתב מורי הר"שבא נר"ו וכן עיקר ואם הוא שלא כדברי הר"אבד ז"ל.

**ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של גוי ומלאהו יין**. פירוש יין שלו או שלקחו מן הגוי ופרעו דהשתא אין שייכות לגוי לא בבית ולא ביין ולרבותא נקט הלוקח או השוכר וכל שכן כשהיה הבית לעולם של ישראל.

**ישראל דר באותה חצר מותר**. פירוש ואף על פי שהגוי גם כן דר בחצר בבית מבתיו ואף על פי שאין מפתח ולא חותם ביד ישראל אלא שהוא נעול במנעול. והוא שלא הודיעו שהוא מפליג דהשתא ודאי אסור אם אין מפתח או חותם ביד ישראל כדין המניח נכרי בחנותו.

## דף סא:

ישראל דר בחצר אחרת והוא שמפתח או חותם ביד ישראל דלא גרע ממפקיד יינו ביד גוי דסגי ליה בהכי לרבי אליעזר אבל בלא מפתח וחותם ודאי אסור כיון שהגוי דר שם ולא ישראל ומיהו דעת הר"אבד ז"ל דדוקא בזה שיש צד שייכות לגוי בבית לפי שהיה כבר שלו ואדם נכנס לפעמים במה שמכר או השכיר אבל אם לא היה שלו מעולם הרי זה מותר אף על פי שאין ישראל דר שם וגוי דר שם בלא מפתח ולא חותם ובלבד ביום אבל בלילה אסור וכן הסכימו עמו רבותי יינו של גוי ברשותו וישראל דר באותה חצר מותר אסקה רבי יוחנן אפי' בלא מפתח ולא חותם ובלא פתח פתוח לרשות הרבים דכיון שלא הודיעו שהוא מפליג הא הוי כשומר יוצא ונכנס ומרתת דילמא חזי ליה ולא זבניה מיניה בחצר אחרת אף על פי שמפתח וחותם בידו אסור פירוש מפתח או חותם ובשאינו פתוח לרשו' הרבים דאלו פתוח לרשות הרבים הא שרי ליה ברישא דמתני' לפי הפירוש הנכון וכן אם יש שם מפתח וחותם שניהם דעת מורי הר"אה ז"ל שהם כשומר כדמוכח בסמוך אלא דאיידי דמיירי בישראל דר נקט שומר אבל יש אומרים דכל שהבית והיין של גוי כיון דשייכות גדולה יש לו לא סגי לן אלא בפתוח לרשות הרבים או בשומר יוצא

ונכנס או בישראל דר שם דאי לא שובר הוא כמה חותמות וזה דעת מורי הר"שבא נר"ו ולפיכך הוא אוסר יין שמביא גוי ממקום למקום למכור בספינה אם אין שם ישראל.

**ת"ק נמי מיסר אסר**. פירוש דהא קתני אף עפ"י שמפתח וחותם בידו ואפילו שניהם במשמע וזה סיוע לדברי מורי הר"שבא נר"ו דביינו של גוי ברשותו לא סגי בשני חותמות אבל לפי' מורי הר"אה שהוא מפרש דת"ק מפתח או חותם קאמר כההיא דרישא שהוא מתפרש כן ואף על גב דשרי בשני חותמות אם כן היינו שומר דקאמרי רבנן דהא כי הדדי נינהו.

**אלא הסיפא דרישא כו'**. עד וחכמים אומרים כו' מכאן הביא רבינו ז"ל ראיה דשני חותמות דינם כשומר דהא לא שרו רבינו הכא אלא בשומר ואילו בפרק אין מעמידין אמר רבי יוחנן יין משתמר חותם בתוח חותם ואוקימנא כרבנן אבל יש לומר דהני מילי ביינו של ישראל אבל ביינו של גוי וברשותו שומר בעינן או ישראל דר בחצר או פתוח לרשות הרבים וראוי בו להחמיר אבל העם נהגו היתר כדברי מורי הר"אה ז"ל. וכל שיש שני חותמות ביין שלנו לדברי הכל ואפילו ביין שלו לדברי מורי הר"א הלוי ז"ל אין חוששין לנקיבת הנוד וכיוצא בו וכרבן שמעון ן' גמליאל דלא חייש לשתומא.

**שמא שאינו בא לקיצין**. פירוש דמאי דקתני שהוא בא לקיצין לא לקץ מסוים אלא לקיצין הרבה שאינם קבועים ורב נחמן אמר זעירי להחמיר דרבנן לא חיישי לגומלין וברשות גוי אחר הרי הוא כיינו של ישראל ברשו' וגוי דעלמא דסגי במפתח או חותם לרבי אליעזר ולא חיישינן לגומלין ור"|שבא מחמיר דחייש לגומלין ושומר בעי ותניא כוותיה דרב נחמן הילכך הילכתא כוותיה וכרבנן דשרו.

**אותיבו חמרא בי אריישייהו**. פירוש ואם האריס דר שם היה שם מפתח או חותם אחד דלא סגיא בלאו הכי משום אריס גופיה ואם לא היה דר שם אפילו לא היה שם חותם כלל ולא מפתח אלא שהיה פתוח לרי' הרבים כדין משנתינו ומיהו אפליגו בהאי חיישינן לגומלין או לא והלכתא כמאן דאמר דכיון דאריסיה הוא ומרתת מיניה מחפי עליה.

ההוא כרכא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל וגוי פירו' כל אחד בחבית שלו אשתכח גוי דהוה קאי ביני דני ולא היה שם חותם כלל אלא שהיה הפקק עומד עליהם.

**אמר רבא אם נתפס עליו כגנב חמרא שרי ואי לא אסיר**. פר"שי ז"ל אם נתפס עליו כגנב אם גוי חלש הוא ויש עליו אימת שופטי העיר ואם ימצא נוגע יתפס כגנב חמרא שרי אף בשתיה ואם לאו אסור אף בהנאה דודאי נגע עכ"ל.

ומורי הר"אה ז"ל היה אומר בשם רבותיו שלא היה צריך לכך אלא אפילו הוא במקום שאין עליו אימת שופטי העיר ממש כגון בזמן הזה כיון שהוא בענין שיהא דומה לגנב

ואית ליה כיסופא בהכי סגי וכן שמעתי מפי רב צרפתי בשם רבותיו הצרפתים ז"ל אבל הר"אבד ז"ל כתב בשם גאון ז"ל אם נתפס עליו כגנב שהמקומות חלוקין שיש מחיצה עשרה בין יינו של גוי ליינו של ישראל ואין לגוי רשות ליכנס ליינו של ישראל לפי שאין לו שייכות לא בבית ולא ביין מותר ואי לא אסיר ע"כ ואין צורך לפירוש זה וגם לפירושו לא היה צריך לומר מחיצה עשרה דבמסיפס בעלמא סגיא כדאיתא לקמן בפרק השוכר גבי חצר חלוק במסיפס. ולענין מה שכתב ר"שי ז"ל אם נתפס כגנב כשנמצא נוגע משמע שהוא סובר דכל שנתפס על הנגיעה היין מותר. ואעפ"י שאינו נתפס על הכניסה ולא כן כתב לקמן בפרק השוכר גבי אית ליה לאשתמוטי כו' דבעינן שיהא נתפס כגנב על הכניסה והוא הנכון והכא הכי פירושה אם נתפס כגנב על הכניסה שאין לו שייכות בבית ולא טענה בכניסה היין מותר אפילו בשתיה ואף על פי שנכנס שם שלא מדעת חברו דהשתא ודאי מרתת ולא נגע כלל אבל אם אינו נתפס כגנב על הכניסה שיש לו שייכות בבית או משום טענה על הכניסה ויכול לומר לכך נכנסתי אף על פי שנתפס על הנגיעה היין אסור אפילו בהנאה דודאי נגע ולא דמי למניח נכרי בחנותו דהתם כיון דעל ברשוי וידעי למאי על לא חיישינן אבל הכא דעל שלא ברשות ויש לו טענה על הכניסה והיין מוכן לפניו ליגע בלא שבירת חותם ראוי הוא לחוש לו וכן נראה מתוך פירוש הר"אבד ז"ל שכתבנו אלא שאין לנו צורך לפרשה על ידי טעם מחיצה או מסיפס.

## דף סב.

**פרק חמישי**

פרק השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור אסיקנא בגמרא דקנסא דרבנן הוא דקנסו לכל שעושה מלאכה בעניני עבודה זרה ואף על גב דאמרינן בפרקא קמא ואם בנה שכרו מותר התם כשהיה עושה לא היתה עדין עבודה זרה וכדאיתא התם וכי קתני שכרו אסור כשיש בו שוה פרוטה דבפחות משוה פרוטה לא קנסו רבנן כדאיתא התם ובגמרא מוכח בההוא עובדא דאוגר ארביה לסתם יינם דשכרו אסור לכל אדם קאמ' ולא לפועל בלבד ומסקנא דגמרא דכי קתני ביין נסך אפי' סתם יינן בכלל.

**גמרא מאי טעמא**. פירוש דקסבר דמתניתין דינא קתני אלימא הואיל דיין נסך אסור בהנאה שכרו נמי אסור פירוש דהא נמי בכלל אסור הנאה דכל שהנאתו אסורה אף הנאת גרמתו אסורה.

**והרי ערלה וכלאי הכרם דאסורים בהנאה ותנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת**. פירוש וכיון דחילופיהן מותרין כל שכן שכרן וכדפר"שי ז"ל מכאן הקשו בתוספות למה

שמפרש ר"שי בכל מקום דחליפין אסורין למחליף מיהת דרבנן וקידושי אשה שאני דלאו הנאה ממש היא וכדכתיבנא נמי בפרקין לעיל ואם כן מאי מקשה הכא דהא בערלה וכלאי הכרם חלופיהן אסורין למחליף ותירצו דמכל מקום מתני' קתני שכרו אסור אף לאחרים ואלו ערלה וכלאי הכרם דמיהן מותרים לאחרים ולפיכך אשה זו מקו' בהם דאי לא הא לא יהיב לה ולא מידי ועוד דהא מודינא בקדושי אשה שהנאתן מותרת למחליף ולא חמיר שכר אסור הנאה מהא דקדושין דשכרו נמי לאו הנאה ממש היא.

**ואלא הואיל ותופס דמיו כעבודה זרה**. פי' דבערלה וכלאי הכרם שאין תופסין דמיהם שכרן מותר אבל בע"ז ויין נסך כשם שתופסין דמיהן כך תופסין שכרן.

**והרי שביעית דתופסת דמיה ותנן האומר כו'**. פירוש דלקט לי בו משמע כדי שוויו והיינו מכירי וחלופין ולקט לי ירק לא משמע אלא שכר לקיטה בלבד וכדפירש ר"שי ז"ל.

אמר רבי אבהו קנס הוא שקנסו חכמים בחמרין דשביעי' וביין נסך והא דקרי ליה קנס מפני שעושין עברה דעבודה זרה וכל אביזרהא אסור לקיימם בעולם איסור תורה ומדרבנן אף רוצה לקיימן אסור וכל שעושה בהם מלאכה הרי מקיימם וחמרין דשביעית נמי גורמין לעשות סחורה בשביעית שהוא אסור תורה וקשה אבקה של שביעית כדאיתא בפ"ק דקדושין ולפיכך קנסום. אי נמי כדאמור בירושלמי בפירות עברה היא מתניתין ופירש הר"מבן ז"ל בפירות שביעית לאחר הביעור.

נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה פי' לאכלן בפני עצמן או למכרן ולקנות בהן דברים הנאכלין שיכולין להתבער בזמן הביעור שבאלו קדושת שביעית תופסת אבל לא דבר שאינו נאכל אלא שנתן לסחורה כגון בהמה טמאה ועבדי' ובגדים ושאר מטלטלין דעלמא וכדתנן במסכת שביעית אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי' שביעית ואם לקח יאכל כנגדם. וכשפורע חובו מפירות שביעית סחורה היא זו שהרי דמי פירות שביעית נשארין בידו ואינם נתפסין והויא לה סחורה והא דאמרינן בפ"ק דקדושין וש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת התם בדיעבד לשון מורי הר"שבא נ"ר.

## דף סב:

**רבא אמר לעולם כו'**. פירוש אביי ורבא לא פליגי כלל ומשום דתלמודא לא הוה משכח לה בתרי ניחא ליה לאוקומה בתרוייהו אוקמתי ודרבי יוחנן דברי הכל היא ואפילו אביי מודה בה.

**שכרו לסתם יינם מהו**. פירוש דאף על גב דבכמה דוכתי קרי ליה תנא לסתם יינם בלשון יין נסך כדתנן בפרק אין מעמידין במשנת אלו דברים אסורין ואיסורן איסור הנאה. ולקמן בפרקין יין נסך שנפל אומנין ששלח להם נכרי כו' שאני התם דהוי חומרא וקנסא דרבנן וס"ד שלא קנסו אלא ביין נסך ודאי שהוא כע"ז וא"ה אסיקנא דאף סתם יינם בכלל.

**מעתה הוא הדין להא דתנן יין נסך אוסר בכל שהוא שאף סתם יינם בכלל ושלא כדברי ר"ת ז"ל זיל כלינהו כו'**. פירוש לפי ששכר עבודה זרה ויין נסך אסור לכל העולם כעבודה זרה ממש ואפילו שכר כליו נמי כדאמרינן הכא והוא הדין למשכיר רשותו לכך דמה לי קרקעות מה לי מטלטלין ובהמה אלא ודאי כדאמרן כו' מ"ר.

**וליקלינהו וליבדרינהו ופרקינן דילמא מזבל בהו**. פירושו ודכולי עלמא זה היה גורם לכתחלה ומסתבי לי דקושיין ופירוקין לדברי הכל ומעיקרא קס"ד דאפילו לרבנן דאסרי בעבודה זרה לשחוק ולזרותא לרוח לכתחלה התם בעבודה זרה עצמה דחמירא ואסירא דאורייתא. ופרקינן דאדרבא אפילו לרבי יוסי דשרי התם אסרינן הכא דילמא מזבל בהו בכונה משום דהאי אסורה דלא הוי אלא קנסא קיל ליה ואתי לזלזולי ביה מה שאין כן התם דלא חייש ר"י להא כנ"ל.

**מי לא תניא כו'**. פי' אלמא בכי הא לא חיישינן לתקלה ואפילו באיסורא דאורייתא ופרקינן דהתם מוכחא מילתא לכל מאן דמשכח להו דאסור הוא אבל הכא מאן דמשכח להו תלי בהתרא ואמר דאיניש גנבינהו וקברינהו ואם תאמר אם כן הא פריש מינייהו מטעם גזלן של בעלים יש לומר דסתמן נתיאשו הבעלים וגנבים נמי כיון דלא הדור ושקלינהו ולהכי לא תלו באיניש דעלמא דאצעינהו התם ולא אייאוש שאין דרך לעשות כן אלא גנבים שמצניעין שם לפי שעה כנ"ל ושמע מינה שכל דבר הנמצ' בבית הקברו' אם הוא דבר הראוי לצרכי המת אסור.

**דבי רבי ינאי יזפי פירות דשביעית מעניי ופרע להו בשמינית**. פי' והיה נראה לנו דפירות שמינית נתפסין לחלופי פירות שביעית ואיכא איסורא לעניי דאכלי להו לאחר הביעור כן פר"שי ז"ל ובתוספות הקשו מדתניא בתוספתא הגיע זמן הביעור עניים אוכלין בתחלה ויש מתרצין דההיא בתוך שנה שביעי' אבל כשהגיע שמינית הכל חייבין לבער ויש שפי' דאיסורא דהכא היינו דלא אכלי עניי הנהו חליפין בקדושת שביעית אלא דעבדי בהו סחורה.

**אמר ליה יאות הן עבדין וכנגדן באתנן מותר**. פי' דכיון דהנהו פירי דפרעי בשמינית לא היו מצויין ומיוחדין לכך בשעה שנוטלין פירות שביעית לא חייל עלייהו אסור שביעית למפרע וכדאשכחן לקמן גבי אתנן שאינו נתפס במאי דלא מיחד בשעת ביאה. ואם

תאמר ותיפוק לי דהוה ליה אבק רבית יש לומר דעל שער שבשוק הוו יזפי דשרי כדאיתא התם אי נמי דלפי דמים היו משלמין ולא סאה בסאה.
**ה"ק נתן לה ואחר כך בא עליה כו'**. פי' דמאי דקתני ולא נתן לה לומר שלא נתן לה לאלתר או שלא בא עליה לאלתר כדרך נותני אתנן וכן פר"שי ז"ל.

## דף סג.

**מי מציא מקרבא ליה איש כי יקדיש כו' אף כל ברשותו**. פירוש ברשותו ושלו ולאפוקי גזל ולא נתיאשו הבעלים שאין אחד מהם יכול להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וכדאיתא בפרק מרובה ולישנא קלילא נקט.
**אי נמי דכיון דאם אינו ברשותו אינו מקדישו כל שכן כשאינו שלו כי הכא**. הקשה מורי הר"שבא נ"ר דהכא שלו וברשותו הוא דכיון דמשכתיה קניתיה במשיכה ואי משום דלא בא עליה אין הבעילה אלא דמים וכל שמשך ופסק דמים קנה אף על פי שלא פרע ואין המעות אלא כתוב אצל הלוקח והכי נמי אמרינן לה אף לענין אסורא כדתניא המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרי וקושיא גדולה היא זו והעלה רבינו בגמגום והנראה לי בזה דבעלמא כל שהמשיך פירותיו אחר פסיקת דמים גמר והקנה דסמיך דפרע ליה לוקח שפיר וכי לא פרע ליה נמי כייף ליה בדינא דלא כסיפא ליה מילתא למתבעיה אבל הכא דכסיפא מילתא למתבעיה לביאה אנן סהדי דלא מקני כלל אלא שיהא בפקדון אצלה עד שיבעול.
**קדמה והקדישו מהו כו'**. פירוש מי אמרינן שאין דעתו להקנותו לה כל זמן שהוא בעולם כלל והכא הא איתיה או דילמא דעתו להקנותו לה כל זמן שאינו ברשות והכא ליתיה ברשותה דאמירתה לגבוה כמסירת להדיוט דמי והיינו דאצטריכו לטעמיה דאמר מר כו' ודוק.
**הא דאמר לה בטלה זה כו'**. פי' דכי אמר ליה בטלה זה הא מייחד וחייל עליה איסור אתין ולפיכך אסור אבל כולה סתם לא מייחד ולא מיתסר ואף על גב דמחייב למתן ליה בתורת חוב ופרכינן וכי אמר ליה בטלה זה מאי הוי הא מחסרה משיכה ודעת המפרשים דקושיין לריש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה דאלו לרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות הא קניתיה בביאה שהיא המעות וכיון דאסיר מדאוריתא היכי משתרי משום תקנתא דרבנן דאמור שלא יהו מעות קונות שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה אלא ודאי כדאמרן וכן נראה מלשון ר"שי ז"ל ואף על פי שדעת הגאונים דלית הלכתא כריש לקיש הא כתיבנא בכמה רוב דוכתי דפריך תלמודא סתם ואפילו למאן דאמר דלית

הלכתא כותיה כדפרכינן התם בקדושין את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה ואנן קיימא לן דקנה אבל נראה לי שאין צורך לכך וקושין אפי' לר"י דכל איסורא דתלי בממונא כיון דבממונא הפקר בית דין הפקר אפילו באיסורא נמי אדרבנן מוקמינן לה והוי נמי אורייתא ואב לכולן הא דקיימא לן שהמקדש באיסורי הנאה דרבנן אין חוששין לקדושיו ואפילו להצריכה גט וליכא למימר דאפקוה רבנן לקדושי כדאמרינן בעלמ' דאם כן הוה מפרש לה תלמודא התם אלא טעמא דמילתא שאף מן התורה אינה מקודשת שהתורה אמרה שיתן לה שוה פרוטה בשעת קדושין והרי לא נתן לה.

וכן פי' שם גדולי רבותי ז"ל והכא נמי התורה אברה שיהא אתנן כשזכתה בו לעשות רצונה והכא הרי לא זכתה בו דאפקרוה מינה רבנן ויש לי כיוצא בזו בפ' אלו נערות וכן הודה לי מורי הר"א הלוי ז"ל.

בזונה גויה ושמעינן מהכא דאתנן זונה גויה אסורה והכי נמי איתא במסכת תמורה כתב מורי הר"שבא נר"ו וזה לשונו מיהא איכא למשמע לשוכר את הפועל ופסק עמו כור חטים זה או בגד זה או עור זה שאם רצה אחד מהם לחזור בו שהרשות בידו שהרי מה שפסק עמו לא מקני ליה דהא מחסרי משיכה ויהיב ליה מידי אחרינ' וכדאמרינן הכא בטלה זה.

ואפשר נמי דאפילו פסק עמו חטים סתם שאינו חייב ליתן לו חטים אלא נותן לו שכרו במעות ומיהו בזה יש לבעל הדין לחלוק דממין שפסק נותן לו דומיא דטול מה שהבאת בשכרך שאין שומעין לו אף על פי שיש לחלוק ולומר שסתם שכירות במעות היא ואדעתא דהכי נחת והילכך חייב ליתן לו מעות אבל כשפסק עמו חטים כיון שאין סתם שכירות בחטים אלא שבא לדון עליו מחמת שהתנה עמו בכך לא קנה דהא לא משך והיכא דפסק לו כור חטים זה שיכול לחזור בו כמו שביארנו צריך עיון אם יתחייב ליתן לו מכל מקום במעות בדמי החטים שכבר גלו בדעתם מיהא כשיעור פסק השכי' וזה נתרצה ליתן וזה נתרצה להשתכר בשוה כור חטים או שמא נאמר כיון שאין גוף הדבר שפסקו ביניהם נקנה ולא זה קנה ולא זה נתחייב אפילו בשוויו של פסק זה לא נתחייב והכל לפי דעת בית דין בכמה ראוי להשתכר בדבר זה צריך להתישב ע"כ.

**ואי לא שקולי באתנניך**. פי' ודקאמר ואחר כך נתן לה לאו דוקא שהרי כבר היה בחצרה אלא כיון שלא זכתה בו עד עכשיו בא עליה ואחר כך נתן לה הוא וכן פר"שי ז"ל עוד יש לומר דבחצרה לאו ממש אלא שהשכיר לה מקומו והוי כחצרה וכגון שהיה משתמר לדעתה וכשלא נתן לה מעות נתן לה הטלה כנ"ל.

**אומר אדם לחמריו ולפועליו**. פי' גוים או עמי הארץ צאו ואכלו בדינר זה צאו ושתו בדינר זה ואינו חושש לא משום שמא יקחו פירות שביעית מן השוק ותניא במס' סוכה אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר משלש סעודות ולא משום מעשר אם עמי הארץ הם יקחו שאינו מעושר ונמצא זה מאכילן דהא איהו לא ספי להו מידי אלא פריטי יהיב להו ולא משום יין נסך אם גוים הם ונמצא משקן יין נסך והרי מזונותיהן שלו ונמצא נהנה מיין נסך ע"כ לשון ר"שי ז"ל.

ומה שנראה מלשונו שסתם עמי הארץ חשודין בשביעי' הא כתיבנא בפ"ק דחולין שאין זה דעת מקצת המפרשים ז"ל אלא הא וכל דכותא בעם הארץ החשוב לכך. ואם תאמר ולמה אינו חושש בעמי הארץ אלו משו' לפני עור לא תתן מכשול מיהת ויש לומר דמהכא שמעינן דכל שאין אנו נותנין לו האסור עצמו והדבר ספק אם יקח אסור אם לאו אין בו משום לפני עור אפילו לגבי ישראל.

## דף סג:

**אלמא כי פרע דמי אסורה פרע**. פירוש דהתם אין האסור עליו מפני שהם לוקחין אסור בשליחותו כדי שתאמר דבי ר' ינאי היתרא שקלי בשביעית שזה אינו דהא פרישנא מרישא דמאי דשקלי אינהו לא חשיב שליחות דידיה כלל ואפילו משום לפני עור ליכא דאם כן אפילו רישא נמי ליחוש אלא על כרחין חששה דסיפא משום שעת פירעון הוא כי כשהוא פורע חל האיסור שהיה בדבר שקבלו הפועלים על המעות הללו למפרע ואף על פי שלא היו מיוחדין לכך בשעת קניית הפועלי' ומעתה תקשי לרבי ינאי דאינהו נמי נימא דכי פרעי דמי איסור' פרעי וקשיא לרבי יוחנן דאמר יאות הן עבדין.

**ליפלוג וליתני בדידה כו'**. פירוש לאו דוקא דליתנייה בסיפא אלא דהא דקתני רישא אומר אדם צאו ואכלו בדינר זה ליתני אומר להם צאו ואכלו ואני פורע ובמה דברים אמורים בחנוני שאין מקיפו ואם היה מקיפו אסור אלא דלא דק תלמודא ונקט הכא כלישנא דנקיט בעלמא ותו חנוני שאין מקיפו לא משתעבד והאמר רבא האומר תן מנה לפלוני ויקנו כל נכסי לך בקנין מדין ערב פר"שי ז"ל חנוני שאין מקיפו אי יהיב לשלוחי דבעל הבית מי לא משתעבד בעל הבית מהשתא והא שרית לדבי ר' ינאי משום האי טעמא ואמר רבא כו' והכא נמי לא שנא אלמא אע"ג דחנוני שאין מקיפו הוא כי ויהיב ליה לשלוחיה מחייב ליה האי ע"כ והקשה עליו ר' הר"מבן ז"ל חדא שנראה מלשונו דרב פפא אתי למישרי לדבי רבי יוחנן משום דהוו כחנוני שאין מקיפו דלא משתעבד וזה אינו דאפילו תימא דחנוני שאין מקיפו לא משתעבד דבי רבי ינאי שעבודי משתעבדי

דהנהו גופייהו לווים נינהו ואין כאן דין ערב כלל. ועוד למאי דבעי׳ לאוקומי דחנוני שאין מקיפו משתעבד למה לי דרבא דהא בלאו דרבא נמי פשיטא לן דמאן דאמר לחנוני למיתן מידי דשעבודי משתעבד לי ונפקא לן ממתני׳ דהחנוני על פנקסו דההיא בכל חנוני היא וסברא נמי היא דכל מאן דיהיב אחרינא מידי על פומיה דמחייב ליה ועוד דהא רב פפא לא אתי עלה בחנוני המקיפו מטעם שעבוד גרידא אלא משום דמקני ליה דינר גביה והיכי מקשי ליה דחנוני שאין מקיפו משתעבד מהשתא לכך פירש רבינו ז״ל דרב פפא ה״ק דבהא ברייתא משום הכי מתסר משום דהוי כחנוני המקיפו דכיון דאורחיה לאוזופי ליה כל שעתא סמיך עליה בעל הבית ומקניה ליה דינר בכיסיה וכי יהיב לפועליו תקני ליה קניה גמורה והוו דמי אסורה וכי פרע דמי איסורה פרע מה שאין כן בדבי רבי ינאי דאלו היו פירות דשמינית בעולם כשלוו ונהי דאשתעבדו להו אין כאן דבר מיוחד בשעת הלואה דלחול עליה קדושת פירות שביעית ופרכינן דאם כן אף בחנוני שאין מקיפו נימא הכי וכי תימא דבחנוני שאין מקיפו שעבודא עבדינן אבל קניה ממש בדבר מיוחד לא גמר ומקני לעולם והא אמר רבא אפילו לעשות קנין בדבר מסוים. והא דנקטינן בקושיין וחנוני שאין מקיפו לא משתעבד לאו דוקא אלא הכי פרכינן וכי לא משתעבד עד דליקני ליה קניה גמורה אלא לא שנא מקיפו לא שנא שאין מקיפו כיון דלא מיחד שעבודיה לא מתסר. ואם תאמר היכי אמרינן כיון דלא מייחד שעבודיה דהא אנן אמרי׳ דמייחד ואקניה ליה דינר גביה ואם באת לומר דהשתא הדרינן מהאי סברא היכי נקט האי לישנא הכי הוה ליה למימר אלא לא שנא מקיפו ולא שנא שאין מקיפו שעבודיה משתעבד אקנויי לא מקני ליה דינר ויש לו׳ דלישנא קלילא נקט והכי קאמר כיון דלא מייחד שעבודיה בפי׳ דלימא ליה בהדיא יהיה דינר שלי קנוי לך כעין מימרא דרבא לא מיתסר מסתמא דכל שלא אמר כן אין דעתו להשתעבד ואפילו בחנוני המקיפו כנ״ל.

כתב ר״שי ה״ג והכא אמר רב פפא ולא גרסינן אלא והכא דקתני חושש בשהקדים לו בעל הבית דינר לחנוני ותמהני אמאי לא גרסינן אלא במקום והכא דהא בנוסחי דידן באוקמתא קמייתא גרסינן תרגומה רב פפא בחנוני המקיפו וכיון דמעיקרא אוקמה רב פפא לבריתא בטעמא דאקני ליה דינר גביה והשתא סתרי ההוא תירוצה ומוקמינן לה בשהקדים לו דינר שפיר גרסינן אלא אמר רב פפא ואם בא לומר דכיון דגרסינן והכא דלא גרסינן אלא זה דבר פשוט הוא.

ויש לומר כי דעת רבינו ז״ל לומר שלא חזר בו ר׳ פפא מכלום אלא שטעה התלמיד ושנה דבריו כי חלילה לו לרב פפא לטעות בזה ואי איתמר הכי איתמר אמר רב פפא

בשהקדים לו דינר ועוד שכבר אמרנו אלא לא שנא מקיפו כו' ולמה לי למיהדר ולמה תו אלא והא דפרכינן לאוקמתא דרב פפא מדרבא דהאומר תן מנה כו' משום דהא דרבא הלכה רווחת היא וליכא דפליג עלה ואיכא נוסחי דגרסי וכן היא בפירושי ר"שי אלא אמ' רבא חנוני לא שנא מקיפו כו' עד והכא אמר רב פפא כו' ורבא דקים ליה בדברי רב פפא סתר לישנא דגמרא ואמר רב פפא הכי אמר לה:

**והא דאמרינן בשהקדים לו דינר**. איכא דקשיא ליה למה לן למימר הכי ותיקשי לו לישנא דקתני ואני פורע לוקמה בשייחד לו דינר בפירוש דהא לפום סוגיין כל דמייחד ליה דינר אתסורי מתסר. ויש לומר שדרך המתרצין לתפוס הפך דעת המקשי ומשום דס"ד מעיקרא דברייתא בפורע אחר זמן כדבי רבי ינאי פרקינן דאדרבא מתני' בשהקדים לו דינר ודכותא בתלמוד' וכל שכן דהכא הכי אורחא דמילתא טפי להקדים דינר לחנוני ואי משום דקתני ואני פורע הא לא קשיא כולי האי דכל שלא עשה עדין חשבון עם המלוה שלו דרכו לומ' ואני פורע ואף על פי שיש לו בידו מעות ולרווחי' דמלתא אמרינן תני ואני מחשב כלומר דכי קתני ואני פורע ואני מחשב ופורע קאמר וזו שיטת התלמוד היא בכמה מקומות כנ"ל ואיכא דקשיא ליה כי מייחד שעבודיה היכי חייל עליה איסורה כיון דלא משכיה דהא דכותא פרכינן לעיל והא מחסרה משיכה.

ולא קשיא דהתם הטלה הוא הנקנה ובעי משיכה ואין הביאה אלא כדמים אבל הכא הפירות הם הנקנין והם קונין ומחייבין את המטבע וכדתנן המט' קונין את המטבע כלומר מחייבין כדאיתא התם והוי יודע דהא דאמרינן בשהקדים לו דינר מיירי בשהיה הדינר בעין בשעה שנתן להם הפירות דאי אכליה חנוני מעיקרא הא לא חייל עליה איסורה וכדאמרינן לעיל גבי אתנן אלא ודאי כדאמרן. ובהא נמי יש לנו לומר עוד דהוי כמאן דאמר ליה להוי פקדון גבך עד ההיא שעתא וכי יהיב להו לפועלים קני ליה וחייל עליה אסור שביעית דאי אקנויי מקני ליה מה שתא הוה ליה כעין נתן לה ואחר כך בא עליה שהוא מותר כדאיתא לעיל אלא ודאי כדאמרן והכי מוכח בפרק הזהב דאמרינן נתנה לכל בעלי אומניות לא מעל חוץ מכולן דוקא וטעמא משום דאף על גב דאקדימה לא נפקא לחולין אלא דתהוי כפקדון גביה ואפילו לדעת המפרשים בפרק הזהב דמאן דמקדים כאלו אמר ליה אי מצטריך לה שקלינהו ואי לא תשקלינהו להוו פקדון גבך וכדפרקינן לעיל ומיהו אכתי קשיא ליה למורי נר"ו דלקמן בפלוגתא דאמימר ורב אשי גבי משיכה בגוי אי קנייה אי לא קנייה אקשינן לרב אשי דאמר אינה קונה מדתניא המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותרין ואי אמרת משיכה בגוי אינה קונה עד שיקבל מעות אמאי דמיו מותרין הא הוי יין נסך בכליו של גוי מקמי דלקניה וכי שקיל ישראל

דמי יין נסך קא שקיל ופריק בשהקדים לו דינר ואם איתא דמאן דמקדים דינר בפקדון יהיב ליה עד דלישקול זביניה אכתי אמאי דמיו מותרין.
ויש לומר דשאני התם דכיון דלא מקדים טובא אלא שהיין עומד לפניו למדוד מכי מתחיל למדוד גמר ומקני ליה ויהיב ליה רשותא לאנפוקינו מה שאין כן בהקדמה דהכא שאין המקח עומד לפניו ליטלו מיד כנ"ל.
**רב אשי אמר כגון שנשא ונתן ביד**. פר"שי ז"ל שנשא בעל הבית מיד החנוני ונתן להם דהשתא איהו ספי להו ואיסורה לאו משום פרעון דלאחר זמן הוא מלא דקנהו במשיכה ואשתכח דלקח יין נסך והשקה לפועליו אבל דבי רבי ינאי כי שקלי פירות שעת היתר הוא וכי פרעי לאחר זמן לאו חליפין נינהו לאתפוסי ע"כ.
ולכאורה היה נראה דלהכי טרח רב אשי לאוקומה בשנשא ונתן ביד דספי להו בידיה איסורה משום דלית ליה ההיא דרב פפא וסבירא ליה דאף על גב דאקדים ליה דינר לא מתסר אבל אין לומר כן ולאוקומי פלוגתא בין אמוראי בכדי אלא יש לומר דרב אשי ניחא ליה לשנויי הכי לרווחא דמילתא כנגד דעת המקשה לומר דאין זו ענין לדרבי יוחנן כלל דהכא בשנשא ונתן ביד מיירי דלא שייך ביה איסורה מטעם פירעון כלל אלא משום דספי להו בידים ואף על גב דלתירוציה קשיא לישנא דצאו ואכלו.
**תני טלו ואכלו**. כלומר דהכי קאמר להו צאו מן החנות הזה ולכו ואכלו ומסתבר עוד לפרושי דנשא ונתן ביד לאו דוקא דאם כן פשיטא דאסור אלא שנתן לו דינר בשעת מקח ממש לא הקדים ולא איחר. ולהאי פירושא נמי לרווחא דמילתא תריץ הכי וכדאמרן כנ"ל. וכיון דאסיקנא לדברי רבי ינאי בהלכתא כדאמר רבי יוחנן כתבו בעלי התוספות דמהא שמעינן דישראל שמכר ע"ז או יין נסך באשראי לגוי כשיפרענו הגוי הדמים מותרים ולאו דימי איסורא נינהו ולא מבעיא אי לא הוו זוזי ביד גוי בעדן זביני וכהנהו דבי רבי ינאי אלא אפילו הוו ברשותיה נמי כדאמרינן בשמעתין גבי אתנן וגבי ברייתא דלעיל דכל היכא דלא מיחדי בעדן זביני לא מתסר. והקשה הר"שבא נר"ו דאי לפירות שביעית אנו באין לדמותן יהא מותר לעשות כן לכתחילה כההיא דר' ינאי דאמר רבי יוחנן יאות הן עבדין ואם כן מצינו דמים ליין נסך ולעבודה זרה וכם הר"מבן וללא נראו לו דבריהם דאם כן מצינו דמים לעבודה זרה ומקנסא דפועל נמי משמע דכל הנאה הבאה לו בגרמתו של יין נסך וכל שכן דעבודה זרה עצמה אסרו וכל רוצה בקיומו נמי אסרו כדתניא לקמן באומר המתן עד שאמכור והביא לך ואף על פי שאין נתפסין ביד גוי ועוד הקשה מורי הר"שבא נר"ו מהא דאמרינן לקמן בפרקין אמר רב אשי מנא אמינא לה מדאמר להו רב להנהו סבוותא כי כייליתו חמרא לגוים אקדימו ושקולו זוזי מינייהו

והדר כיילי להו כו' דאלמא כל דמזבן באשראי כדלא מקבל זוזי דמי יין נסך נינהו ואסור לעשות כן ואפילו דיעבד דמי יין נסך נינהו וכדאמרינן דאי לא עבדיתו הכי כי הוי יין נסך ברשותייכו הוי וכי שקליתו דמי יין נסך שקליתו. והדבר ידוע שאין הפרש בענין זה בין מוכר לאשראי גדול או לאשראי קרוב כל כמה דלא מיחד שעבודיה בפי' כדאיתא לעיל אלא ודאי דבעבודה זרה ויין נסך החמירו לאסור כל הבא בגרמתו וכל שכן דמיו הבאין באשראי וליכא למינדא מהא.

**שכרו לשבור ביין נסך כו'**. מי אמרינן כיון דרוצ' בקיומה פרי"שי ז"ל שרוצה בקיומן של חביות שלא ישתברו מאיליהן עד שישברם ליטול שכרו ע"כ פי דאי משתברי אין לו כלום ולא מצי לומר אנא הא קאימנא כיון דבעל הבית אניס והכי מוכח בפרק השוכר את הפועלים.

**אין עודרין עם הגוי בכלאים**. פי' אם בכלאי הכרם הוא אפילו בחוצה לארץ ואם בכלאי זרעים מיירי בארץ ישראל שאין כלאי זרעים נוהגין בחוצה לארץ כלל כדאיתא בפ"ק דקדושין ובין בזו ובזו כל היכא דאיתנהו בשל ישראל איתנהו נמי בשל גוי וכדברירנא התם.

## דף סד.

**המקיים בכלאים לוקה**. פרי"שי ז"ל שעשה להם גדר וסייג כדי לקיימן ויפה כיון דאי לא הוה ליה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו אי רבנן מאי איריא לעקור אפילו לקיים נמי שרי נראה לומר דבשל גוי הוא דאמרינן דשרי לרבנן דאילו בשל ישראל אי אפשר דשרו ולא אסירי מדרבנן מיהת.

**לר"ע נמי כו'**. והא דלא דייק סייעתא דרב נחמן מדרב יאודה גופיה ומייתי לה על ידי גלגול מדר' עקיבא יש לומר משום דהא דרבי עקיבא דמיא ממש לדרב נחמן דאית בהו איסור קיום דאוריתא ולמעוטינהו שרי אי נמי דכיון דמעיקרה אתינן לסיועי מדרבי עקיבא ניחא לן לקיומה ותו לא מידי כיון דדעתיהו לאיגיורי ודאי מבטלי לה פי' לאו דמבטלי לה קודם מכירה דאם כן הוה ליה למימר להו זילו בטלוה אלא הכי פירושו דמסתמא מבטלי לה כי מזבני לה ואפילו לרבנן דאמרי דמכירתה אינו בטולה דהתם בגוי אבל האי ודאי מבטל לה והא דלא אמר להו דלבטלוה משום דכי איתא בעינא הוו דמיה יקרים טפי כנ"ל ואם תאמר תינח עבודה זרה יין נסך דלית ליה ביטול מאי איכא למימר ויש לומר דסתם יינם דרבנן הוא ובכי הא לא גזרו ואמרו שיהו דמים ביד גר מיהת מותרין.

**אלא מהכא דתניא כו'**. וכן הלכתא דדמי עבודה זרה ביד גוי מותרין ואם אמר לו המתן עד שאמכור עבודה זרה והביא לך יין נסך והביא לך דמיו אסורין ופרישנא טעמא מפני שרוצה בקיומו ויש שפירשו דדוקא דשוויה ניהליה אפותיקי. ולא נהיר חדא דטעמא דרוצה בקיומו הכי נמי איתא אף ע"ג דלא שויה ניהליה אפתקי כיון שהבטיחו לפרעו מדמיו ועוד דאם כן הדלא קתני היתרא אלא במכר והביא לו לתנייה אפילו באומר לו המתן וכגון דלא שוויה ניהליה אפותיקי והא דתנן לקמן אומנין שעשו מלאכה אצל גוי ושלח להם חבית של יין נסך בשכרן עד שלא באת לידם מותר שיאמרו לי תן לנו את דמיה. ההיא תן לנו שוויה עכשיו אמרו לו ולא שיתן להם דמיה כשימכרוה וזה ברור וכן הסכימו רבותי ומיהו נראין דברי הר"אבד ז"ל שאם אין ישראל יכול לנגשו או שיש לו איבה אם לא ימתין שהוא מותר דהא אנוס הוא ואין כאן רוצה בקיומו כי היכי דלקנוס דמיו ועל זה סמכו בדורות האלו וכן הסכימו רבותי.

**יכול לומר גם לגוי טול אתה עבודה זרה ואני מעות**. פי' וסבר לה דיש ברירה אבל לדידן דקיימא לן בדאורייתא אין ברירה אסור ואפשר דהכא הכל מודים דיש ברירה דאנן סהדי שמתחלת ירושה האי ניחא ליה בעבודה זרה והאי ניחא ליה במעות וכמבורר מתחלתו דמי וצ"ת.

## דף סד:

ודלא פלח לא מבטל וכן הלכתא הילכך ישמעאל אינו מבטל עבודה זרה ועבודה זרה שלהם יש לה בטלה כעבודה זרה של גוי וכן דמי עבודה זרה או יין נסך שבידם מותרים.

**אלו לא באו לכלל גר תושב אלא איזהו גר תושב זה גר אוכל נבלות**. פר"שי ז"ל אלו אינן בכלל גר תושב שיהו ישראל מצוין להחיותם שהרי אף גוים גמורים נצטוו על עבודה זרה ועל שש מצות אלא איזהו גר תושי כל שאוכל נבלות ושאר כל המצות מקיים ע"כ.

**ומיחדין אצלו יין**. פי' שמניחו בחנותו בלא חותם ואפילו הודיעו שהוא מפליג מה שאין כן בגוי כי הוא אינו אוסר במגעו ואין מפקידין אצלו יין בלא חותם לפי שאינו מקפיד על מגע גוי.

**יינו כשמנו**. פירוש שאינו אסור בהנאה אלא בשתיה כשמנו קודם שהותר שמן של גוים וכן הלכה ונראה שדעת המפרשים ז"ל דאפילו יינו ממש קאמי שלא גזרו איסור הנאה בסתם יינם אלא באותן שעובדין עבודה זרה ושייך בהו יין נסך של תורה אבל בגוים שאינן עובדי עבודה זרה ולית בהו אלא משום חתנות לא אסרוהו אלא בשתיה כשמנו ופתו.

ולפי זה יין של ישמעלים מותר בהנאה אבל מורי הר"א הלוי ז"ל היה אומר שלא חלקו בגזירת יינם של גוים כלל ואפילו בשאינם עובדי עבודה זרה כיון דאית משום חתנות והכא למגעם ביין שלנו קרי יינם דבהא ודאי לא גזרו על מגעם איסור הנאה אלא במי שדרכו לנסך ודעת הר"מבם ז"ל כלשון ראשון.

## דף סה.

קים לי בגויה דלא פלח לעבודה זרה וכבר כתבנו בפרק קמא כי מכאן היתר בזמן הזה לשאת ולתת עם הגוים אפילו ביום אידם.

**הא דאמר ליה העבר לי מאה חביות במאה פרוטות.** פירוש לפי שהכל שכירות אחד והילכך אסור לפי ששכר אותה חבית פתוך הוא בכלי השכירות דהא אלו לא בעי לעבורי ליה ההיא חביתא מעכב ליה והוה ליה כאלו כל המאה פרוטות שכר אותה חבית הילכך אף על גב דקיימא לן דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף הכל אסור דכוליה חשיב אגרא דאיסורא מראש ועד סוף וזה ברור.

מעתה מה שכתב הר"אבד ז"ל דאנן דקיימא לן כרבי אליעזר בההיא דיוליך הנאה לים המלח יוליך דמי אותה חבית לים המלח ולשתרי אידך שכר ליתא דהא כוליה אגרא חשיב דאיסורי דכוליה אגרא אכל חדא וחדא יהיב ליה וכן השיב עליו ר' הר"מבן ז"ל וזה דעת רבינו אלפסי ז"ל שכתבה בהלכותיו כפשוטה למימרא דהלכה היא וכן עיקר.

**סיפא אצטריכא ליה כו'.** פירוש משום רבותא דאשמועי' תלמודא בסמוך דאף על גב דלענין דינא הוא לאותוביה כיון דלא מנכה ליה מידי אי לא אותובי שם הרי הוא מותר. ג"ה שוכר מניח עליה כסותו ופירושו כסותו הצריך לו באותה העיר שהלך שם דאלו כסות הצריך לדרך פשיטא ויש גורסים כסותו כלומר כסותו הצריך לדרך.

**כגון דשכיח מאוונה לאוונה כו'.** ושמע מינה דכל היכא דלא שכיח מאוונא לאוונא אפילו חמר ג"כ מניח ואי שכיח להדיא בעיר אפילו שוכר לא מנח.

## דף סה:

אבוה דרב אחא בריה דרב איקא הוה שפיך ליה חמרא לגוים ליכא לפרושי שפיך ממש דאם כן היכי פרכינן דרוצה בקיומו דהא קיימא לן דלמעוטי תפלה שפיר דמי אלא הנכון כפי' ר"שי ז"ל שהיה מוכר יינו לגוים ואחר כך היה טורח להריקו מגולפי שלו. ויהבי ליה גולפי באגריה משום הא ומשום דמעבר להו מעברא והוא מלשון שפוראי דשפכי חמרא האמור לקמן בפרקין אתו לקמיה דאביי אמר להו כי טרח בהיתר' טרח פר"שי

ז"ל כי טרח לשפוך ביין המותר בהנאה טרח שהיין אינו אוסר עד שמגיעו לקרקעיתן של זיקי דידהו ע"כ פי' לפירושו ואיהו מיד שמגיע הקלוח לאויר הכלי נשלמה מלאכת שפיכתו ואינו נכון דודאי אין המלאכה נשלמת עד שהיה בקרקעיתו ובחנם דחק דהא קיימא לן דנאדות והגוים וקנקניה ויין ישראל כנוס בהן אין איסורן איסור הנאה והוא לא היה מניחם ליגע בו עד שישלים מלאכתו.

ובזה נסתלקה קושיא שהקשו רבים דהא כי מטי לארעיתא דמנא ליתסר ומיתסר מה שבגולפי מדין נצוק. ויש שהיו מתרצין דקסבר נצוק אינו חיבור ואחרים תירצו דנצוק אינו אוסר בהנאה שאין איסורו אלא מדין תערובי והא קיימא לן דסתם יינם יין ביין ימכר כולו לגוי חוץ מדמי יין נסך שבו והכא יין נסך כבר נבדל לעצמו ואין צורך לכך לפי הפירוש הנכון שכתבנו.

**דמתני בהדיהו**. פירוש דאף על גב דמצטרו זיקי דידהו ליתבו ליה גולפי אי נמי פרדסקי נקטי בהדיהו פירוש כדים רקים אחרים שלהם לשפכו בתוכם אי מצטרו זיקי ואם תאמר וניחוש דילמא מצטרו זיקי ולתברו פרדסקי יש לומר דכולי האי לא חיישינן דמילתא דלא שכיחא היא.

**והא קא טרח דמעבר להו מעברא**. פירוש ואותה שעה כבר היה יין נסך שכבר נגעו בו בכונה ואסרוהו ופרקינן דאמר ליה למברויא מעיקרא פירש ר"שי ז"ל דרב איקא ריש נהרא הוה והיה אומר לספן כשיגיעו אלו אליך העבירם בחנם ע"כ פי' לפירושו שהיה ריש נהרא ממונא על העומדים במעברות ולא שיהא הספינה שלו דאם כן היכי מוגר אמריה ליין נסך והנכון כי לפי שהיה גדול ותלמיד חכם היה מפייסן ומעבירין אותו בחנם על דבורו.

**מתני' יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם והם מותרות**. פירוש דלא בלעי כלל ואם היו מבוקעות אסורות פי' דהשתא בלעי ושמא יש בהם נותן טעם. ובירושלמי אמרו שאם נדלדל חותמן הרי הן כמבוקעות פי' שהענבה מדולדלת מן העוקץ.

**שהיה מביא גרוגרות בספינה**. פירוש בספינה של גוי דהא קתני ונשתברו חביות של יין נסך על גביהן ובספינה של ישראל אין להעביר יין נסך לא בשכור ולא בחנם כדאיתא לעיל.

גמרא מעשה לסתור יש שפירשו דלסתור לאו דוקא אלא כלומר גרוגרות מאן דכר שמיהו ויש גורי במשנתינו ואם נפל על גבי תמרים וגרוגרות אסורות ואין צורך לכל זה דהא פשיטא דסתם גרוגרות בולעות הם כענבים מבוקעות.

**ההוא ביתא דחטי דנפל עליה חביתא דיין נסך**. פירוש ולא היה בו ששים לבטלו אי נמי דיהיב טעמא וטעמא לא בטיל ומיהו לא היה היין ניכר בהן והיינו דפרכינן עלה מבגד שאבד בו כלאים.

שרייה רבא לזבוני לגוים יש שפירשו משום דאין יין נסך אוסר בהנאה אלא במיגו ואעפ"י שאין בו ששים אלא היכא דמוקים אוקומי ואינו נכון שכל איסו' שבעולם שאוסר תערובתו הרי הוא כמוהו אלא טעמ' דהכא משום דסתם יינם הוא וקיימא לן דאפילו יין ביין ימכר כולו לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו והכא בדמי חטים גרידי הוו מזבני להו וזה פשוט.

**בגד שאבד בו כלאים**. פי' וכלאים אוסרין בכל שהן דהא היתר בהיתר הן ותערוב' אוסרתן חוץ מבשר בחלב דדרך בשול אסרה תורה ובריייתא זו כבר פרשתיה במסכת פסחים בס"ד.

**הדר אמר רבא כו'**. איכא למידק דהא בפרק כל שעה אתותב רבא מהא מתניתא לגבי ההיא ארבא דבטעה בחושתא והיכי טעי בה תרי זימני ובתוספות ז"ל תירצו כי הכל היה בהוראה אחת ותורה אחת אלא שהתלמו' סדר כל אחת במקומו וכי הדר התם אמר דלזבוני קבא קבא לישראל והא דלא אמר להו דליפיוה ולזבונוה לישיראל כדקאמר הכא משום דכיון דסגי ליה באידך תקנתא ורויחא להו מילתא לא בעי למעבד אידך תקנתא דדילמא טעו ומזבני להו לגוים בפני ישראל כנ"ל שלא בפני ישראל ושמע מינה דפתם של ישראל ביד גוי מותר ומן התימא על ר"ח ז"ל שכתב דמהכא שמעינן דפתם של גוים אסור איסור גמור דילמא נפל ביה יין נסך ואם כן אף חטים לא נקח מהן אלא ודאי דאחזוקי איסורא לא מחזקינן. וכן השיב עליו הר"מבן ז"ל ופשוט הוא.

הואיל ואית בהו צריא כמבוקעות דמיין ושמע מינה דשעורים מותרים בהדחה כשאינם מבוקעות ומיהו אם שרו שם זמן מרובה יש לחוש דאף על גב דאמרן בפסחים אין לותתין את השעורים בפסח ואם לתת לא נתבקעו מותרות התם בלתיתה אבל בשריה יש לחוש וכל שכן דעל ידי בישול אוסרין בפסח אפילו לא נתבקעו דעל ידי רתיחתן מפליטין משהו וחמץ בפסח אוסר במשהו בין במינו בין שלא במינו וכל שכן בחטי דאית בהו צריא ושלא כדברי רבינו אלפסי ז"ל דאפילו בבשולה בעינן נתבקעו וליתא וכדכתיבנא התם בס"ד.

## דף סו.

**חמרא עתיקא כו'**. מסתמא בחמרא של גוים מיירי וכאידך דחלא בגו חמרא דחלא של יין נסך גמור לא שכיח ושמע מינה דאפילו סתם יינם וחומץ של גוים אוסר במשהו ושלא כדברי ר"ת ז"ל חמירא דחטי פירוש דאיסורא ופר"שי ז"ל חמירא דתרומה ולא נהירא דתרומה באחד ומאה היא אפילו מין במינו כדאיתא בכל דוכתא אלא הכא בחמירא של טבל או של תקרובת עבודה זרה או כל דבר שיש לו מתירין דקיימא לן מין במינו במשהו מין בשאינו מינו בנותן טעם.

**תבלין שנים ושלשה שמות והן מין אחד**. פר"שי ז"ל שלשה שמות ומין אחד כגון פלפלין פלפל ארוך פלפל שחור פלפל לבן והוא ז"ל גורס או מין שלשה אסור ומצטרפין ופי' ז"ל או מין שלשה ושלשה שמות אבל אנן אשכחן בעיקר נוסחי או מין שלשה והן שם אחד וגם בסיפא קתני רבי שמעון אומר שני מינין משם אחד אין מצטרפין והא לא משכחת לה לפי' ז"ל לכך הנכון כפי' ר"ת ז"ל דהני שמות דקתני פירושו איסורין חלוקין כדאמרינן התם שלא השם המביאו לידי מכות ואמרינן בפרק איזהו נשך עובר בכל השמות האלו והכי פירושו שלשה איסורין והן מין אחד כגון פלפלין של תרומה וכלאי הכרם וערלה או מין שלשה והם איסור אחד כגון פלפל וזנגביי"ל וכמון של תרומה.

**אסור ומצטרפין**. פי' רשי ז"ל אם נפלו בקדרה ואין באחד מהן כדי לתבל ונצטרפו ותבלו והם של איסור מצטרפין לאוסרה עד כאן ולפי זה קשה אמאי קתני תרתי אסור ומצטרפין ור"ת ז"ל פי' דקתני אסור אם נפלו בקדרה שהוא לח בלח וקתני ומצטרפין דאפילו יבש ביבש דלא יהיב טעמא נמי מצטרפין ובעינן שיהא בהיתר שיעור לבטל שניהם דכיון דלח בלח מצטרפין יבש היבש מצטרפין נמי שהרי סופם לבא לבשול ולמתק הקדרה ולפי' רש"י ז"ל קושיין הכא מסיפא וכן פירש הוא ז"ל דאילו רישא הרי הם טעם אחד ושם אחד כחמירא דחטי וחמירא דשערי דחשיבי חד שמא והוא הדין לפלפל ארוך ופלפל לבן אבל לפי' ר"ת ז"ל קושיין אפילו מרישא דהא אפשר דהוו להו שלשה שמות חלוקין לגמרי במין אחד.

**חמרא לגו חלא**. פירוש חמרא דאיסורא לגו חלא דהיתרא ודרך יין הנופל בחומץ כי משעה שנכנס לאויר הכלי נהפך ריחו לריח חומץ וכשנתערבו כבר הם שוים בריח אלא שאינם שוין בטעם והוה ליה חמרא ריחיה חלא וטעמיה חמרא.

## דף סו:

**אביי אמר במשהו ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא.** פירוש ולא חיישינן לטעמא ורבא סבר ריחיה חלה וטעמי חמרא חמרא.

**דבתר טעמא אזלינן.** ואם תאמר והא איפכא שמעינן להו לעיל דאביי אזיל בתר טעמא ורבא לא אזיל בתר טעמא ולא קשיא דהנהו דלעיל מיירי בדברים ששמם ידוע לדברי הכל ואפילו קודם שנפלו זה לזה היו חלוקים בטעמם או בשמם ואלו הכא קא מפלגי בעיקר שמו היאך ראוי לקרותו דאביי סבר דכיון דריחיה חלא חלא הוא לכל דבר בין לתרומה בין לברכת הנהנין וקדוש והרי הוא נדון כאלו נשתנה טעמו גם כן וכיון דכן הכא נמי בחלא דיינינן ליה דהא חד מינא וכחד טעמא חשיבי לכל דבר ורבא סבר דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא הוא לכל דבר וכיון דכן הכא נמי חמרא שמיה והוה ליה בהדי חלא שני מינין בין בטעמא ובין בשמה מ"ר. וכן פירש הראבד ז"ל והלכתא כרבא וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל בפ' ערבי פסחים בפלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי והא כתיבנא לה התם ובפרק המוכר פירות בבבא בתרא בסיעתא דשמיא.

**האי בת תיהא.** פר"שי ז"ל נקב שנוקבין במגופת החבית ומשם מריחין ריחו של יין ויודעין אם הוא טוב אם לאו וכן פירש הרב בעל הערוך ז"ל ולפי' זה הא דקאמר גוי לישראל שפיר דמי פשיטא אלא דנקטה אגב אידך דישראל לגוי אבל ר"ח ז"ל פי' בת תיהא הוא קנה ארוך של זכוכית והוא חלול ויש באמצעיתו דדרך נקוב ומכניסין ראשו אחד בחבית ונותן האומן ראשו האחד שבחוץ בפיו ופי הדד כלפי מטה כנגד הכלי והוא מעלה אותו בנפיחתו וכשמגיע היין כנגד ההר מקלח ויוצא על הכלי ולעולם אינו מגיע לפיו.

ולהאי פירושה אשמועינן דגוי לישראל שפיר דמי ואף על גב דהוי כמוריק אורוקי שלא גזרו אלא בכחו של גוי ממש אבל כח הבא על ידי שאיפת כחו הרי הוא כצרורות בעלמא ולא חשיב כחו וכאותה שאמרו לגבי נזקין בסוס שצרף וחמור שנער שמשלם חצי נזק מדין צרורות.

**רבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא.** ואם תאמר והא גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו שנחלקו אביי ורבא בפרק כל שעה אסיקנא דהיכא דמכוין אף על גב דלא אפשר אסור ואפילו לרבי שמעון והכא הרי מתכוין להריח שזהו אומנותו ואפילו באיניש שלא היה מתכוין הוי פסיק רישיה ולא ימות שהוא כמתכוין ועוד אמרנו בפרקא קמא דמכלתין דבמעוטרות בורד והדס לכולי עלמא אסור דהא מתהני מריחא.

ויש לומר דהתם בדברים שהם עשוין להריח וזה דרך הנאתם אבל ביין וכיוצא בו שאינו עשוי להריח בהא הוא דאפליגו דרבא אמר דלאו מילתא היא ואביי סבר מילתא היא ולאו מטעם איסור הנאה דוקא דאם כן היכי מקשינן ליה מהא דכמון של תרומה דלא אסירא בהנאה כדאיתא בפרק כל שעה וכדכתב ר"שי ז"ל לקמן אלא אביי מטעם אכילה ושתיה אתי עלה דכיון שנכנס הריח בפיו חשוב לו כשתיה ממש דריחו של דבר כממשו הילכך אפילו לא היה מתכוין לכך היה אוסר וכאותה שאמרו במתעסק בחלבים חייב שכבר נהנה. ומאי דשרינן בפרק כל שעה אליבא דרבי שמעון שאני התם שאינו מכוין פיו כנגד הריח ממש ואינו בולע הריח ממש אבל כאן שמשים פיו כנגד קלוחו של ריח הרי הוא כטועם ממשו של איסור לאביי ומשום הכי מסתייע רבא מההיא דכמון של תרומה דאי ריחא כממשא הוה לן למיסר התם כן פירש רבינו הר"מבן ז"ל וכן בתוספות.
**שאין טעם כמון אלא ריח כמון**. פירוש שאין כאן טעם כמון ולישנא קלילא הוא פר"שי ז"ל ואי משום דהוסק באסור לא איכפת לן דתרומה אין איסורה איסור הנאה ע"כ פירוש והיינו דלא דמיא לתנור שהסיקו בקלפי ערלה או בקשין של כלחי הכרם ואפה בו את הפת שהיא אסורה משום דיש שבח עצים דאיסורי הנאה בפת ומיהו גם תרומה אסור' בהנאה מדרבנן לכתחילה היכא דמכליא קרנא ומשום גזל השבט וכדכתיבנא בפרק כל שעה לדעת ר"ת ז"ל.

## דף סז.

**כי פליגי בפת חמה וחבית מגופה בפת צוננת וחבית פתוחה**. ואם תאמר והא מתני' פת חמה קתני ויש לומר דכיון דמשמע ליה מתני' בחבית מגופה פשיטא ליה דפת צוננת וחבית פתוחה דינה כפת חמה וחבית מגופה שבליעתן שוה ובתרוייהו איכא חדא לגריעותא וחדא למעליותא. ובירושלמי אמרו דלרבותא קתני פת חמה דאנא אמינא דחמה לא קלטא משום דאתי הבלא דפת ומבשל הבלא דתרומה קא משמע לן.
**והאי דידי כו'**. ומיהו רבא לית ליה דרבי יוחנן וסבירא ליה דמתני' כפשטא בפת חמה ע"ג חבית פתוחה וסבי' ליה כרבי יאודה דשרי והלכתא כותיה דאביי ורבא והלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם ומכאן הביא ראיה רבינו אלפסי ז"ל פרק גיד הנשה במאי דאפליגו רב ולוי בפסח שני כיצד צולין בבשר שחוטה שצלאו עם בשר נבלה דרב אסר משום דריחא מילתא היא ולוי שרי דאפילו בבשר שחוטה כחוש ובשר נבלה שמן דריחא לאו מילתא היא דהלכתא כלוי דקאי כרבא.

וקשיא ליה למרן ז"ל משום דגרסינן התם תני רב כהנא בריה דרב חנינא סבא פת שאפאה עם הצלוי אסור לאכלו בכותח ורבא מפרזקיא אסר ההוא ביניתא דאטויא בהדי כשרה דלא למכליה בכותחא ותירץ הוא ז"ל דהתם אפילו לוי מודה שלא התיר לוי אלא בדיעבד ומשום דאי לא שרית ליה לית ליה תקנתא אבל התם דאית ליה תקנתא למיכלי באנפי נפשיה או בהדי כשרה כלכתחלה דמי ואסיר למכליה בכותחא ועוד דהוה ליה דבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטיל ואין אחד מב' תירוצין אלו מחוור כלל דהא רבא דקאי כלוי אפי' לכתחילי' שרי והתם נמי פרכינן ללוי מהא דתניא אין צולין ב' פסחי' כאחד מפני התערובות.

ותו דבירושלמי דמסכת תרומות אמרו מהו לצלות שני שפודי אחד של שחוטה ואחד של נבלה בתנור אחד רב ירמיה בשם רב אמי אסור ושמואל בשם לוי אמר מותר ומכל הני משמע דלוי אפילו לכתחילה שרי והכין ודאי משמע לישנא דלאו מילתא היא ואי משום דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל שתי תשובו' בדבר חדא דההיא כשיש כאן איסור אסור קודם שנתערב אבל הכא דריחא לאו מלתא היא ובפני עצמו מות' היאך יאסור תערובתו יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא.

ועוד דדבר שיש לו מתירין אינו אוסר במשהו אלא במינו אבל במין שאינו מינו בנותן טעם כדאיתא בתוספתא בהדיא וכדתנן הנודר מן הדבר ונתערב באחרי' אם יש בו נותן טעם אסור ואם לאו מותר וכדברירנא במסכת נדרים בס"ד.

וההיא דאמרי' בפרק שני דיום טוב וליבטל מים ומלח לגבי עיסה ותירצה רב אשי משום דדבר שיש לו מתירין התם כיון דאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח כחד מינא חשיבי וכדכתיבנא התם בס"ד.

ומיהו הלכתא כותיה דרבינו אלפסי ז"ל ולא מטעמיה אלא דשאני בשר בחלב כי מפני שהוא היתר בהיתר ולא בדילי אינשי מיניה החמירו בו חכמים יותר משאר איסורין וכשם שאסרו להעלות בשר וגבינה על השלחן וכן החמירו בכאן בריחא דבשרא מפני כי כשנותנו בפיו נרחה כאלו אוכל בשר בחלב ומשום דריח לאו מלתא היא בעלמא לא אסרוהו אלא עם הגבינה בלבד כשם שהחמירו באידך דתניא אין טשין את התנור באליא ואם טש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה כלו' אסורה אפילו בפני עצמה וגם היא חומרא דרבנן אלא שהחמירו יותר מבזו מפני שיש ממשו של בשר כל זה מיסודו של רבי' הר"מבן ז"ל וכן קבלנוה מ"ר משמו ז"ל.

**אמר שמואל והכין הלכתא**. פי' דאף על גב דסתם משנה היא אצטריך למפסקה הלכתא משום דמסתבר טעמיה דר"מ דאסר.

**נעשה כמי שהשביח**. פירוש דאף על גב דלא משבח ממש בתחילתו דינו כאלו השביח ממש כיון שלא פגם בתחלתו ולהכי נקט האי לישנא.

**ואינה נאכלת מפני זה**. פר"שי ז"ל אינה נאכלת לאו דוקא אלא כיון דפגימי פורתא קרי לה אינה נאכלת ובאידך לישנא כתב גבי השתא מיהא הא פגימה כיון דטעם האיסור פוגמת עכשיו כמות שהוא הוי פגם ומותר ע"כ נראה מדבריו לכאורה דלא חשיב נותן טעם לפגם אלא כשיש שם פגם קצת ניכר לחיך אבל זה אינו וגיעולי גוים דקדרה דלאו בת יומא תוכיח דאין פגם כלל נרגש בה ואפילו הכי שרי וכן אמרו לגבי קורט של חלתית ושמן ודבש של גוים אי משום גיעולי גוים נותן טעם לפגם הוא אלא ודאי כל שידענו שאין נאות לו ואילו היה מרובה היה פוגמו לחך נידון בנותן טעם לפגם ואף על פי שאינו נרגש.

ואפשר שגם לזה נתכוון ר"שי ז"ל ושלא כדברי רבינו הר"אבד ז"ל שכתב דדוקא נקט שאינ' נאכלת מפני זה והפי' ההוא אי אפשר לאומרו כלל והלכתא כלישנא בתרא דריש לקיש דרבי יוחנן הכי סבירא ליה כדאיתא בסמוך. והוי יודע דנותן טעם לפגם שהוא מותר שוה הוא בכל האיסורין ואפילו באיסורי משהו דהא בגיעולי גוים שם כל האיסו' יש בו וכן בדין דכיון שפגמו עושה אותו כאילו נתבטל ונסתלק איסורו ממנו והוי כעפרא מה לי איסור משהו ומה לי שאר איסורין.

ואי משום דכשאוסר במשהו אינו נותן שום טעם אף בשאר איסורין נמי כשהם במינם לא יהבי טעמא ועוד שאם כן נמצאת למד שאם אין שם מן האיסור אלא משהו יהיה אסור ואם יש שם מרובה שראוי לתת טעם יהא מותר ויציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא אלא ודאי לא שנא והכין פסקי לה התם בכוליה תלמודא מ"ר ומיהו אין נותן טעם לפגם מותר אלא בדיעבד אבל לכתחילה אסור והקדרה דלאו בת יומא אסורה לכתחילה גזירה אטו בת יומא.

וכן קדרות בפסח שהחמץ אוסר במשהו אסורות לכתחי' אבל לאחר הפסח מותרות אפילו לכתחילה לשמואל דהלכתא כותיה משום דאיכא תלתא למעליותא חדא דהוי פוגם ואידך דבלע היתרא ואידך דמסתמא אינו אלא משהו והוא אינו אוסר לאחר הפסח במשהו אבל כל דליכא כל הני תלתא אסורה לכתחילה וקדרה חולבת דלאו בת יומא מורי הר"א הלוי ז"ל היה מתירה לכתחי' משום דאית בה הני תלתא למעליותא אבל אין כן דעת שאר הפוסקים ז"ל ולא דעת מורי הר"שבא נ"ר דשאני קדרות לאחר הפסח שאין איסורו מן התורה לשמואל אלא מדרבנן דקניס ר"ש הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא וכי קניס בעיניה אבל על ידי תערובת לא קניס ואפילו מדרבנן הוא בטל ברוב

ואפילו לח בלח ולפיכך התירוהו לכתחלה בבלוע מה שאין כן בקדרה חולבת שאסורה מן התורה ואינו בטל פחות משישים.

**אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו כשיש כזית בכדי אכילת פרס**. פירוש דהשתא אחשביה רחמנא כאילו אכליה בעיניה וכדפרישי ז"ל והא דאצטריך לומר כל שטעמו ואף על פי שהוי בכלל ממשו משום דליתיה להאי דינא אלא במין שאינו מינו דיהיב טעמא כאילו מין במינו דהא אמרינן דמדאורייתא חד בתרי בטיל ואפילו לח בלח וכל שכן יבש ביבש דההיא אפילו מדרבנן בטיל חד בתרי כל היכא דלא הוי דבר חשוי וכדאמר רבא בפרק כל התערובות אמור רבנן ברובא והיינו יבש ביבש דאפילו מדרבנן הוי מרובה וכדכתיבנא במסכת חולין בס"ד.

וכל שיעורי נותני טעמים או איסורי משהו שנאמרו בשום מקום אינם אלא מדרבנן וזה ברור.

והא דאסר רבי יוחנן בפרק כל שעה דכזית בכדי אכילת פרס דאוריתא ואותבוה מההיא דשתי קופות אחד של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שני סאים אחד של חולין ואחד של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותר שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין ואי סלקא דעתך כזית בכדי אכילת פרס דאוריתא אמאי אמרינן שאני אומר ופריקנא הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן בדין הוא דהוה מצי לשנויי ליה דההיא במין במינו דבטל חד בתרי מדאורייתא ובדאיכא רבייה אלא דניחא ליה לתרוצי ליה לפום טעמיה דמקשה דמשמע ליה בכל אנפא ואפילו במין שאינו מינו ומשום דסבירא ליה דתרומה בזמן הזה מדרבנן.

## דף סז:

**וכל שטעמו ולא ממשו**. פי' כגון שנפל חלב לקדרה ונמוח או שנפלה שם חתיכה של איסור וסלקוה ונשאר שם פליטתה דמשערינן בכולה וזהו טעם כעיקר האמור במסכת חולין כדברירנא התם והוא ענין אחד בשני לשונות.

**אסור ואין לוקין עליו**. פי' ר"ת והר"אבד ז"ל דאסור מן התורה דטעם כעקר דאוריתא ומיהו אין לוקין עליו ואף על פי שיש בו טעם הראוי לכזית בכדי אכילת פרס דטעם כעקר נפקא לן מגיעולי גוים דאסר רחמנא בקדרה בת יומא מיהת והתם לאו הבא מכלל עשה הוא דאיכא ואתיא דרבי יוחנן כסברא דאביי דאית ליה הכי בפרק כל הבשר ואף על גב דרבא קאמר עלה דרך בישול אסרה תורה דחייה בעלמא הוא ודחי ליה דמההיי ליכא למשמע לה אבל בעיקר דינא לא פליג עלה וההיא דאמי רבא בפרק גיד הנשה לא

נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשי אסור בזרוע בשלה והכא שרי לאו משום דבחולין שרי אלא משום דמפליג בין קדשים דעלמא לקדשים דזרוע בשלה וכדאיתא התם ועוד דהתם איכא נוסחי אחריתי לא נצרכה אלא להיתר מצטרף לאסור ואין זה דעת ר"שי ז"ל ולא דעת הר"מבן ז"ל אלא רבא פליג אדאביי ומאי דקאמר ליה דרך בישול אסרה תורה לאו בלשון דחייה אמר לה אלא בקושטא.

ועוד דאי טעם כעיקר דאוריתא הא ודאי כי אסריה רחמנא בגיעולי גוים לכלליה אהדריה ואוקמיה בלאו וכדאמרינן התם העובד והגוזז בשור פסולי המוקדשי לוקה והתם לא כתיב ביה לא בהדיא אלא דנפקא לן מדכתיב ביה תזבח ואכלת בשר ודרשינן תזבח ולא גזה ועבודה דהויא ליה לאו הבא מכלל עשה ואפילו הכי לוקה משום דאמרינן דלכלליה אהדריה קרא שיהא כשאר מוקדשים כשרים הכא נמי לא שנא לכך יש לפרש דהכי קאמר טעמו ולא ממשו אסור מדרבנן אבל אין לוקין עליו דטעם כעיקר לאו דאוריתא וכהאי לישנא אמרינן בפ' גיד הנשה פנימי הסמוך לעצם אסור ואין לוקין עליו וכן גבי חוטי חלב והיינו שאסורין מדרבנן ובודאי דהא מילתא פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן היא כדאיתא בפרק אלו עוברין וכן במסכת נזיר ודכולי עלמא בחטאת ובשר בחלב וגיעולי גוים טעם כעיקר מדאורייתא ובשאר איסורין איכא פלוגתא דרבנן סברי טעם כעקר דאורית' וכן רבי עקיבא אליבא דאביי אבל רבא ורבי יוחנן סבירא להו דלרבי עקיבא טעם כעיקר לאו דאורייתא ואילו כרבנן דכולי עלמא ליכא למפסק דהתם מוכח ואפילו לאביי דהנהו סבירא להו דגיעולי גוים חידוש הוא ואפילו קדרה דלאו בת יומא אסר רחמנא ובההוא טעמא תליא להו אידך סברה לומר דטעם כעיקר דאורייתא דגמרינן מבשר וחלב ולא הוו שני כתובים הבאים כאחד בהדי גיעולי גוים דבשר בחלב חדוש כדאיתא התם וכן גיעולי גוים חדוש וכן וחטאת קדשים דלא גמרינן מיניה וגמרי מנזיר לכל התורה דסברי משרת לטעם כעיקר ואילו אנן הא קיימא לן דגיעולי גוים לאו חידוש הוא ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא דהכין סברא דר' עקיבא לדברי הכל והוה ליה חטאת וגיעולי גוים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וסבירא ליה דבנזיר לא אסרה תורה טעם כעיקר ומשרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא וכדרבי עקיבא אית לן למיפסק כסברא דרבא וכי הא דרבי יוחנן דאביי ורבא הלכה כרבא כל שכן דרבי יוחנן קאי כותיה וכדבירנא מדקאמר שאין לוקין עליו ונפקא לן מהאי פיסקא שאם נפל איסור בקדרה של היתר ואין שם אלא טעמו ולא ממשו וקודם שישערנו אם יש שם כנותן טעם נשפך המרק דלמאן דאמר טעם כעיקר דאורית' אסור ולמאן דאמר דרבנן מותר וכן כתבו בתוספות ז"ל ודכולי עלמא לא נסתפקו בטעם כעיקר אלא לאחר שנתערב אבל

אם הוא בעין דכולי עלמא דאורייתא וכדתניא גבי שרצים אלה הטמאים לכם לאסור צירן ורוטבן וההיא דרשה דאוריתא היא כדמוכח בבכורות ובציר דגים טמאי הוא דהוי אסמכתא דרבנן כדכתיבנא לעיל.

ואלו דברים ארוכים מאד ולא ניתנו ליכתב כדי לקצר לתלמידים אחר שנתמעטו הלבבות וכתבתי תרומת הדברים והרוצה להאריך ימצא במהדורא קמיתא ובמסכת חולין ובפסחים הכל מיסודו של רבינו הר"מבן ז"ל מורי רבי'.

**לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא**. פר"שי ז"ל שבשל בה הגוי היום דלא פגמה דכל תבשיל שלנה לילה אחד נפגם טעמו ועברה צורתו עכ"ל וכן פירשו כל רבותי ז"ל ראשונים ואחרונים אבל הר"ם הלוי מטוליטולה הקשה דאם כן כלי מדין למה נאסרו כלל דהא ודאי עבר עליהם לינה אחת אחר שלקחום ועוד לשהינהו עד למחר דהא מדאוריתא קדרה דלאו בת יומא מותרת היא לכתחילה לכך פירש הוא ז"ל דקדרה בת יומא הוא כל שנתבשל בה פעם אחד בלבד וכדקרו רבנן בני יומא לאותן שלא באו לבית המדרש אלא יום אחד וקדרה זו אסורה לעולם מן התורה אבל כשנתבשל בה יותר מיום אחד מותרת לגמרי מן התורה ואפילו בו ביום שגיעל התבשילין שנבלעו בה פוגמין זה לזה.

והנה רבינו ז"ל דן אותנו כדין חדש שלא נאמר מעולם וקבלת הגאונים ז"ל תורה היא וכלי מדין הנה היו שם טף ונשים שהחיו להם שבשלו בקצתם והיו בני יומן ואף על גב דאפשר למשהינהו עד למחר התורה אמרה ההכשר הצריך להם למי שבא לבשל ביומן הילכך אין לנו לזוז בזה מפי ר"שי ז"ל וכל המפרשים ז"ל מ"ר.

**ורבי שמעון מאי טעמיה**. פי' מנא ליה לדחוקי קרא דכלי מדין ולאוקומי בקדרה בת יומא דוקא.

## דף סח.

**סרוחה מעיקרא לא בעיא קרא**. פירוש סרוחה מעיקרא שהיתה מוכת שחין מחיים קודם שבאה לכלל נבלה ולאיסורא הוא דאמרינן דלא בעיא קרא דהא מאיסה טובא וטעמו פוגם מעיקרא אבל לטומא' בעיא קרא כדאמר רבי יוחנן במסכת כריתות ובמסכת חולין כתבתיה בפרק המקשה בסיעתא דשמיא והלכתא דלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא אבל קדרה דלאו בת יומא שריא מדאורייתא ואפילו לכתחילי' וחכמים אסרוה לכתחילה אבל בדיעבד מותרת ואם בשל בה במוי' קנסינן ליה ואסרינן לה עליה וקדרה בת יומא

דאסירא מדאורייתא ואפילו בדיעבד דוקא דידעינן בה דהות בת יומא אבל ספקא מותר בדיעבד דסתם כליהם של גוים אינם בני יומן כדאיתא בסוף מכילתין.
**איבעיא להו בפוגם מתחלתו מחלוקת כו'**. ואם תאמר ותפשוט לן מדרבי יוחנן גופיה דאמר לעיל לא שנו אלא שנפל לתוך גריסין רותחין כו' דאלמא השביח ולבסוף פגם אסור לדברי הכל ולא התירו במשנתינו דאתיא כרבי שמעון אלא בפוגם מעיקרו.
ויש לומר דההיא לאו הכרחא היא דדילמא רבי מאיר ורבי שמעון בתרויהו פליגי ורבי יוחנן למיפסק הלכה אתא ולומר שלא סתם לנו התנא כרבי שמעון אלא בפוגם מעיקרו אבל בשהשביח ולבסוף פגם הלכה כרבי מאיר.
**שאני עיסה הואיל וראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות**. פירוש ומשום הכי לא חשיב רבי מאיר פגם. ואף על גב דאמרינן לעיל השתא מיהא הא פגמה דילמא ההיא לרבי שמעון אמרינן לה אי נמי דשאני התם דלא חזיא למידי אבל הכא דחזיא לחמע בה לא חשיב לה רבי שמעון פגם אבל רבי שמעון מתיר דסוף סוף לגבי עיסה זו פגם הוא כשנתחמצה יותר מדאי ולא חזיא למלתי' דאינה ראויה לאכילה.
ואיכא למידק ומאי שנא מחומץ שנפל לתוך היין ונותן בו טעם שהוא אוסרו לדברי הכל משום דחזי למילתא אחריתי כלומר לצרכי חומץ ויש לומר דשאני התם דחומץ גמור חזי למילתיה ומין בפני עצמו הוא ואיכא דניחא ליה בחלה טפי מחמרא וחומץ לא חשיב דבר פגום כלל מה שאין כן בעיסה זו דלכולי עלמא פגו' היא בעצמה ואינה מין בפני עצמו ועיסה מחומצת קרו לה ומיהו רבי מאיר מדמי לה בדינא לההיא דחומץ כיון דחזיא למילתא אחריתי כך תירץ מורי הר"שבא נ"ר ויפה כיון.

## דף סח:

**תא שמע מסיפא כו'**. והך סיפא עיקר פירכיה ולא פריך מרישא אלא להצעת דברים משו' דבעי למרמא הא ודכוותא בתלמודא ואיכא נוסחי דגרסי וכי תימא הכא נמי כדרבי זירא תא שמע מסיפא כו' ואם תאמר והא לעיל איבעיא להו בדרבי יוחנן אי פליגי בפוגם מעיקרו בלחוד או אף בשהשביח ולבסוף פגם וסלקא בתיקו ואמאי לא פשטוה מהא ברייתא דקתני בהדיא דמודה רבי שמעון בשהשביח ולבסוף פגם ויש לומר דכי אבעיא בי מדרשא לא שמיעא להו הא מתניתא ובתר הכי שמיע להו ומפשטא ממילא ודכוותא בתלמודא.
**רישא לר"ש אצטריך והכי קאמרו ליה רבנן לר"ש כו'**. פירוש רישא רבנן נקטוה כסבורין להכריח לר"ש דמודה להו בגווה.

**ג"ה מי גרם לה שתחמע בשעה אחת איסור ואינו**. כלומר מי גרם לה השבח הזה שנתחמעה בשעה אחת ריבוי שאור דאיסור אלא שהלך לו בשבחו ואינו כלומר שחזר ופגם לאלתר ומכל מקום השביח ולבסוף פגם הוא שאתה מודה בו לאסור.

**ור"ש כשהשביחו שניהם כו'**. לומר שאין אני מודה אלא כשהוא לבדו משביח ואחר כך פוגם אבל זה שהשביח בסיוע באחרים פוגם מעיקרו אני חושבו.

**ולר"ש לצטרף היתר בהדי איסור וליתסר**. פי' שיהא כאלו הכל אסור דהא בעלמא היתר מצטרף לאסור והכא נמי לצטרף ולתסר משום משביח ולבסוף פגם.

**ר"ש לטעמיה דאמר אפילו איסור ואיסור לא מצטרפי דתנן הערלה והכלאים מצטרפין**. פירוש שאם נפלו שניהם לפחות ממאתים מכדי שניהם אוסרין אותו אף על פי שיש בו יותר ממאתים לכל אחד בפני עצמו.

ר"ש אומר אין מצטרפין והקשה ר"ת ז"ל דהא במסכת מעילה דאיתא להא מתני' פרישנא בגמרא דלאו בבטול אסורין מיירי אלא לענין מלקות ומאי אין מצטרפי' דקאמר ר"ש שאין צריכין צירוף דכל שהוא למכות. ותירץ דהא לאו מתני' דמעילה היא אלא משנה אחרת שהיא במסכת ערלה בלישנא אחרינא והכין איתא התם התרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי והחלה והבכורים עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה וצריך להרים הערלה וכלאי הכרם עולין' באחד ומאתים ומצטרפי' זה עם זה ואין צריך להרים ר"ש אומר אין מצטרפין ע"כ והתלמוד הביאה בכאן בקוצר שלא בלשונה וכן דרכו במקומות הרבה כדכתיבנא בבבא בתרא.

**ההוא עכברא דנפל בשכרא** פירו' וסלקוהו דכל איסו' ניכר אין לו ביטול אלא שנשאר שם טעמו ולא היה שם שיעור לבטלו דכי אמרינן דבריה לא בטלה הני מילי היא גופה כשנפלה (במינה)[בעינה] בענין שאינה ניכרת אבל פליטתה מתבטל הוא בנותן טעם ומה שאמרו בירושלמי דאורי רבי יוחנן בעכברא באלף מחמיר היה בביטול טעמו דקסבר דיהיב טעמא טובא.

אי נמי דטעמיה גוי והוה ביה טעמא וקיימא לן דטעמא לא בטיל בנ"ל. ויש אומרין דעכברא שם מקום הוא ובאיסורי משהו הוה עובדא.

**לימא קסבר רב נותן טעם לפגם אסור**. פי' דסבירי ליה כר"מ אלא מעתה ליטמא לח ויבש פר"שי ז"ל אם איתא דמאיס והתורה חייבה עליו לענין טומאה נמי נימא הכי דהא בדילי אינשי ממגעו ויהא מטמא אפילו יבש ומדתנן דאינו מטמא יבש שמעינן דלא מאיס שרץ ולאו חדוש הוא ואצטריך לאזהורי עליה משום דגוים אכליה ליה ומהדרינן וליטעמיך כלומר שאתה מדמה טומאה לאיסורא.

שכבת זרע יהא מטמא יבש דהא לכולי עלמא מאיס ובדילי אינשי ממגעו אלא מאי אית לך למימר דטומאה חדוש הוא והכין טמא רחמנא מדכתיב שכבת זרע בראויה להזריע הכא נמי דרשינן במותם כעין מותם.

ולעולם אמר לך דממאס מאיס ולגבי איסור אכילה אוסר אף על פי שפוגם ופרכינן ומי מאיס והלא עולה על שלחן מלכים כו' ופרקינן ההיא בעכברא דדברא דלא מאיס אבל בשאר עכברים דבתים טעמו אסור דהא אכלהו אזהר רחמנא. זו שיטת ר"שי ז"ל והיא הנכונה.

ונראה ממנה דהני רבנן מודו ליה לרב ששת דכל היכא דאמרת מאיס שאפילו נותן טעם לפגם שלו אסור דהא חדוש הוא ומיהו רבא לית ליה הכין דאמרינן אמר רבא הלכתא נותן טעם לפגם בשרצים מותר כן הגירסא בספרים שלנו ואפילו מאן דלא גריס בשרצים הכי נמי פירושה דלהכי אייתי לה תלמודא הכא והיינו מאי דאתא לחדותי הפיסקא דאמוראי דלעיל. והכי פירושה נותן טעם לפגם אפילו בשרצים מותר ועכברא בשכרא לא ידענא כו' ואף על פי שלא נתפרש יפה טעם דעתו של רבא בשרצים אם הוא משום דסבירא ליה דאפי' עכברא דבתים לא מאיס ולית בהו חדוש או משום דסבירי ליה דלא פליג רבנן לענין ביטול טעמו דהוי דרבנן ואפי' במשהו מאוס בטעמו וחייב עליה רחמנא שרו רבנן בטעמו כיון דנותן טעם לפגם ולית ליה סוגיא דלעיל כלל יותר נראה לי לומר כטעם האחרון ולהכי פסיק ואמר נותן טעם לפגם בשרצים מותר כלומר בין שיהא מאוס הוא בעצמו או שיהא מושבח ועד כאן לא פליגי אלא לענין טעמו אבל לענין איסור עצמו הכל מודים דבכל שרצים ורמשים אזהר רחמנא ועל כלם לוקין ולא אמרינן דלא אזהר רחמנא אלא באותן שהם משובחים. והכי מוכחא סוגיא דלעיל דאף על גב דאיכא עכברא דדברא שעולה על שלחן מלכים אמרינן דעכברא דבתים נמי אזהר רחמנא וטעמו אוסר לרב. וזה פשוט הוא בעיני אלא שראיתי אחד מהגדולים מהנדז בדבר זה. מעתה הא דאמרינן אכל פוטיתא לוקה ארבע כו' בכל נמלה ובכל צרעה וכל פוטיתא פוטיתא היא ואפילו בהני דמאיסי.

## דף סט.

**ההוא אמרטוטי אמרטט**. פר"שי ז"ל נמרט לחתיכות דקות ושרץ אסורו בכעדשה כטומאתו וחיישינן דילמא בלע חתיכת שרץ בהדי חומץ עכ"ל ואינו נכון חדא דלא מצינו בשם מקום דמדמי איסור לטומאה לשיעורו אלא כל האיסורין בכזית ועוד אפילו הוי שיעורו בכזית אם החתיכו' הדקות הן שם ולא נסתננו דכולי עלמא אסור לשתתו

שמא יבלע ממנו דהא איכא איסורא דאוריתא דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה ואפילו למאן דאמר שאינו אסור מן התור' איסורא דרבנן מיהא איכא והנכון כמו שפי' בתוספות ההוא שערו היה נמרט ולא היה פוגם כי אם על ידי לכלוך שערו הוא פוגם ודילמא כתבלין בקדרה כלומר אם אתה בא להחמיר בטעמו מפני שנותן טעם הרבה אימא כתבלין בקדרה דלא בטיל טעמיה לעולם.

**והלכתא אידי ואידי בשתין**. פי' בין בשכרא בין שנותן טעם בהם לשבח והורו רבותי הצרפתים ז"ל הלכה למעש' דדוקא בחלה ושכרא בעינן ששים מפני שהוא משביח בהם אבל בשמן ויין ושאר משקין הרי הוא מותר דפוגם הוא וכן כתוב בהלכות רבינו אלפסי ז"ל והלכתא אידי ואידי בששים דחיישינן דילמא אשבוחי משבח בחלה ובשכרא עד כאן. וכן כל איסורין שבתורה בששים קשיא להו לרבנן ז"ל דהא איכא כמה איסורין שהם במשהו לדברי הכל ותירצו לאו דוקא ולא בא אלא לאפוקי מהנהו דלעיל דאיכא דמשער בחמשין או כתבלין בקדרה והכי קאמר וכן כל האיסורין שבתורה שהולכין בהם בנתינת טעם משערים אותן בששים ולא בחמשים ושיעורא אחרינא ועדין אין זה מספיק דאכתי איכא איסורין שהם בנותן טעם שהם במאה ואחד או במאתים ואחד לדברי הכל לכך נראה לי דהכי קאמר וכן כל איסורין שבתורה כיוצא בזה שהם מין בשאינו מינו כולם בששים והשתא הוו כללא דוקנא אפילו באיסורי משהו דעבודה זרה וכל דבר שיש לו מתירין וכל נותני טעמים ואין לך יוצא מן הכלל הזה אלא חמץ בפסח לדעת הגאונים ז"ל דאמר רבא בין במינו ובין שלא במינו אסור ופירשו הגאונים ז"ל שאסור במשהו משום דאיכא עליה בליראה ובל ימצא ומורי הר"א הלוי ז"ל קלסני בפירוש הזה מאד.

מתני' נכרי שהיה מעביר כדי יין לישראל ממקו' למקום אם היה בחזקת משתמר מותר ובגמרא מפרש היכי דמי בחזקת משתמר וכל מקום שאמרו בענין זה מותר פירושו שהוא מותר אפילו בשתיה וכן מה שאמרו אסור נראין דברי האומרים דאסור אפילו בהנא' אף על פי שהוא ספק מגע חדא דהכי משמע לישנא קצת ועוד דכיון שאתה חושדו שנגע בכונה אי אפשר שלא לאסור בהנאה.

**ואם הודיעו שהוא מפליג**. פרש"י ז"ל וחביות סתומות הוי שמורן בכדי שיסתום כו' ומלשונו זה נראה שהוא ז"ל סובר דרישא מירי אפילו בפתוחות ואפילו הכי כיון שהוא בחזקת המשתמר ולא הודיעו שהוא מפליג דמרתת למגע דאמר השתא אתי ודומיא דהיה אוכל על השלחן והניח לגין לפניו שעל הדלבקי מותר וההיא בודאי בפתוח מירי דומיא דלגין שעל השלחן וקתני נמי אם אמר לו הוי מוזג ושותה אף שעל הדלבקי אסור. חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות דילמא רישא אפילו בפתוחות וקאמר שהוא מותר

אבל הר"אבד ז"ל כתב דדוקא בספינה וחנות שאין לו רשות ליגע בחביות עצמן שרינן בחביות פתוחות כשהן בחזקת משתמר אבל במעביר חביות דוקא סתומות מותרות אבל פתוחות אסורות שהרי אפשר לפשוט ידיו וליגע ביין אם היה מלאה וכדאמרינן לעיל בפרק רבי ישמעאל גבי גוי דדרי חמרא דבמליא אסיר אפילו היכא דאזיל ישראל אחוריה ואף בחסרה גם כן יש לחוש במשנתינו לאסור דכיון שנתעלמו עיניו ממנו שמא הורידה מכתפו ונגע בו ואמר לנוח מעט הוצרכתי עד כאן והר"מבן ז"ל אמר כי בודאי נראין דברי רבינו הר"אבד ז"ל בטעם אלא שמשנתינו מכרעת שהיא אפילו בפתוחות מסיפא דהיה אוכל עמו כו' וכדכתיבנא וכך יש לפרש דמשנתינו בחסרות הרבה שאינו יכול ליגע בהן אף על פי שירכין את החבית.

אי נמי במלאות אלא שהפקק עליהן כסתם מעבירי כדים דהשתא לא מצי נגע אלא בכונה לסלק הפקק או להורידה מעל כתפו ובהא ודאי מרתת דילמא אתי וחזי ליה ואף על פי שנתעלמו עיניו ממנו הא פרישה בגמרא דמיירי בבא להם דרך עקלתון פתאום הא כל שאין עליהם פקק והם בענין שיכול ליגע בהם בידיו או בהרכנה מעט אסורות דבהא לא מרתת שהרי הדבר קל ליגע כשנתעלמו עיניו ממנו וכל שכן אם הן מלאות ממש דאיכא למיחש ממגעו שלא בכונה או שיגע בכונה ואינו ירא מפני שיוכל לומר דשלא בכונה הוה וכההיא דפרק רבי ישמעאל וכן מוכיח בירושלמי דגרסינן התם אמר שמואל מעשה בנכרי אחד שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אתא עובדא קומי רבי אבהו ואסר אמרי בפתוחות הוה עובדא.

**אמר רבי זריקה לא סוף דבר מלאות אלא אפי' חסרות דטרף ונגע בידיה וחזר.** פי' שירכין החבית מעט על כתפו ויגע ביין ויחזירנה כמות שהיה וש"מ דלמיגע בהרכנה חשו אבל להורידה מכתפו לא חשו דמרתת וזה נכון ועיקר מ"ר.

**ואם הודיעו שהוא מפליג.** פי' הר"אבד ז"ל דדוקא שהודיעו שיעור הפלגתו ויש בו כדי לזייף אבל לא הודיעו כן אף על פי שאמר לו לך ואני אבוא אחריך אפילו הכי מירתת שמא לא יוכל לזייף ונראין דבריו למה שהוא מפרש משנתינו בחביות סתומות אבל בחביות פתוחות כל שאמר לו לך ואני אבוא אחריך אסורות דלא מירתת אף להורידה מכתפו וליגע וכדאמרינן בגמרא גבי טהרות וכן פירש הוא ז"ל.

גמרא היכי דמי בחזקת משתמר מקשו רבנן ז"ל מאי קא בעי דהא מדקתני סיפא ואם הודיעו שהוא מפליג אסור אלמא בחזקת משתמר היינו כל שלא הודיעו שהוא מפליג וליכא למימר נמי דבעי כמה שיעור הרחקתו של ישראל שיהא בחזקת משתמר בשלא הודיעו שהוא מפליג וכמו שפירשו בשם ר"שי ז"ל חדא דהא נמי מסיפא משמע דקתני

שאם הודיעו שהוא מפליג ושהה כדי שיכול לזייף הסתומה אסור מכלל דרישא שלא הודיעו שהוא מפליג והוא בחזקת משתמר אף על פי שהרחיק כדי שיוכל הלה לזייף כרצונו מותר ותו דלישנא דהיכי דמי בחזקת משתמר לא משמע כן.

והנכון בעיני דתלמודא לא משמע ליה דבחזקת המשתמר יהא כשלא הודיעו שהוא מפליג חדא דלישנא לא דייק הכין דקתני מעיקרא לשון סתום ופסוק אם הוא בחזקת המשתמר מותר והדר קתני ואם הודיעו שהוא מפליג אדרבא משמע כי להוסיף בה כי אפילו שהוא בחזקת משתמר אם הודיעו שהוא מפליג אסור דאי לא איפכא הוה ליה למיתני המעביר כדי יין לישראל ממקום למקום אם הודיעו שהוא מפליג אסור כו' ואם לאו הרי הוא בחזקת שהוא משתמר ומותר ותו כי לפי מה שפירשנו אפילו בחביות פתוחות היאך יהא בחזקת משתמר מפני שלא הודיעו שהוא מפליג והלא כשנתעלם ממנו מרחוק כדי מיל או יותר יוכל להורידה מכתפו וליגע ולהחזירה לכך שאלו היכי דמי שיהא בחזקת משתמר בפתוחות ומה ענינו של לשון זה ואמרינן דחזקת המשתמר כדתניא כו' והמסקנא סמכינן דאוקימנא להההיא בבא להם דרך עקלתון לומר דהיינו חזקת המשתמר האמור במשנתינו וכל מאי דשקלינן וטרינן הכא בפירושה דההיא מתניתא ואמרינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא הכל הוא לברר את הבריתא בעצמה כדי שנלמוד ממסקנא דידיה פי' משנתי' וכן הסוגיא הזאת עצמה עליה במסכת חגיגה ואף על גב דלא אדכרנא התם למתני' דהכא כלל והרי הוא כאילו אמרינן והוינן בה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כו' אלא שהתלמוד קיצר וסמך על המבואר כנ"ל ומדברי מורי הר"א הלוי ז"ל בשם רבו הר"מבן ז"ל למדתיה אלא שהוא ז"ל פי' דאנן שפיר ידעינן דחזקת המשתמר היינו כל שלא הודיעו שהוא מפליג אלא דתלמודא שאל כדרך בעיא על חביות פתוחות היכי דמי בחזקת המשתמר כלומר טעמ' מאי מותרות אף על פי שלא הודיעו שהוא מפליג והלא הגוי רואה את הדרך שאין שם בעלים ויכול ליגע ופרקי' דהכא מיירי בבא להן דרך עקלתון וכדתניא כו'. ולשון היכי דמי בחזקת המשתמר אינו נח בעיני לפי זה.

**הרי שהיו חמריו ופועליו טעונין כו'**. עד מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כו' פי' רישא הוא דקשי' ליה וכאלו אמר מאי שנא רישא מסיפא ודכוותא טובא כדכתיבנא בפרק חזקת בס"ד וכן פר"שי ז"ל רישא נמי הא לא חזי להו דנגעי דקתני טעונין טהרות והני לאו חביות נינהו שיהוא סתומות ומסוגיין נראה לי סיוע לדברי ר"ת ז"ל שכתב בגטין ונדה שלא גזרו על עם הארץ טומאי היסת אף על פי שעשאוהו כזב לענין צנורא שלו וגם למדרסו לדעת הר"ש וכדכתיבנא התם בס"ד דקס"ד השתא דבסתם חמרין עמי הארץ

שהם טמאים עסקינן והלא אפילו אין כאן חשש נגיעה ויהיו חביות סתומות הם טמאו' בהיסט דהא עם הארץ טומאת זיבה גזרו עליו אלא ודאי כדאמ' וכבר ביררנו כן במקומו בס"ד.

## דף סט:

**אי הכי סיפא נמי כו'**. כל הני אי הכי שאלות הן לפרש משנתינו ולא מיתפרשי באי אמרת בשלמא ויש כיוצא בהם בתלמוד וכמו שביררתי במסכת גטין בס"ד.
**כיון דאמר להו כו'**. כלומר דתרתי בעינן שלא הודיעו שהוא מפליג ושיהא דרך עקלתון וכן הלכה וכתב רבינו הר"מבן ז"ל שאם היו שנים או שלשה גוים או פועלים שיוכל כל אחד להסתכל בדרך אשר בו יבא ולהרגיש אם הוא קרוב או רחוק שיוכל לזייף הרי אלו כאלו אין כאן דרך עקלתון שכבר חזרו כל הדרכים בדרך אחד ואינו יכול לבא עליהם פתאום.
**מתני' המניח יינו בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא**. פר"שי ז"ל בדרך קצרה ונראה שתפס לשון זה במקום חזקת המשתמר האמור לעיל להשמיענו שהוא בחזקת משתמר מפני זו הקפנדריא אבל הר"אבד ז"ל פירש שלכך תפס לשון זה כאן לו' שלא הודיעו שהוא נכנס לרחוץ שאילו הודיעו כן אף על פי שיש כאן דרך עקלתון אסור שהרי זה כאילו הודיעו שהוא מפליג כי בודאי יש בכניסה לעיר ורחיצה כשיעור שיוכל לזייף אבל כשהלך בקפנדריא כלומר פתאום בלא ידיעתם ולא ידעו שהלך לרחוץ אף על פי ששהה הרבה מותר והפי' הראשון נראה יותר נכון ומיהו דברי רבינו ז"ל נכוחים הן בדין דמיירי כשלא הודיעם היכן הלך ואין זה צריך ביאור וכן התיר אף הרב ז"ל אפילו בחביות פתוחות ממש כדכתיבנ' לעיל אבל נראין דברים דבהא נמי פקוקות בעינן ושיהא שם דרך קפנדריא דהיינו עקלתון.
**המניח נכרי בחנותו אף על פי שהוא יוצא ונכנס מותר**. פירוש ואפילו בחביות פתוחות בלי פקק שהרי יש כאן שומר ואף על פי שכבר למדנו לעיל בפרקים דאפי' במטהר יינו של נכרי ברשו' סגי בשומ' יוצ' ונכנס אשמועי' הכא דאף על גב דלא הוחזק בשומר סגי לן והא דקתני המניח בדיעבד לאו דוקא דהוא הדין אפילו לכתחי' כדאית' בפרקים דלעיל אלא דנקט לה אגב רישא אי נמי דלא הוה לישנא מעליא למיתני מניח נכרי בחנותו וכדכתיב' בשמעת' קמייתא דחולין בס"ד.
וכל שלא הודיעו שהוא מפליג או דשרינן ביוצא ונכנס אף על פי שיצא ונכנס כמה פעמים והפליג הרבה בראשונות וחזר ויצא נמי מותר דאכתי מירתת דאף על גב דאפליג

טובא בקמייתא דילמא לא מפליג בבתרייתא וכן כתב הר"אבד ז"ל ואם אמר לו מזוג ושתה אף שעל הדלבקי אסור פירוש דהשתא הרי הוא כאלו נתן לו רשות על הדלבקי דאלו במה שעל השלחן בלאו הכי נמי יש לו רשות ולהכי לא אצטריך למיתני בהאי בבא ואם הודיעו שהוא מפליג כדקתני באינך דמאי דאמר ליה מזוג ושתה חמיר מהודיעו שהוא מפליג ואינו חושש שיהא נתפס כגנב.

**גמרא וצריכא דאי תנא כו'**. אבל ספינתא מפליג לה לספינתא ועביד מאי דבעי קא משמע לן פי' אבל ספינה הוה ס"ד דכיון דאי בעי מפליג ועביד מאי דבעי דניחוש להכי ואף על גב דלא חזינן ליה דאפליג קא משמע לן דלא חיישינן להכי מסתמא והכי נמי אמרינן דבחנות לא חיישינן דילמא אחיד דשא ועביד מאי דבעי הא כל היכא דחזינן ליה דאפליג ספינתא או דאחד דשא אסור והכי מוכח לקמן בעובדא דחמרא דההוא ביתא דהגוי יתיב בתחתונה והכי תניא בתוספתא המניח יינו בפונדקי ונכנס לכרך אף על פי ששהה זמן מרובה מותר ואם הודיעו או שנעל עליו הפונדק אסור המניח יינו בספינה ונכנס לכרך אף על פי ששהה זמן מרובה מותר ואם הודיעו או שהפליגה ספינתו אסור ע"כ וכן כתב הר"אבד ז"ל ודעת מורי הר"שבא נר"ו שאף בזו אי לית ליה לאשתמוטי על נעילת הדלת מותר והכי משמע לקמן בעובדא דאושפיזא.

**פשיטא**. פירוש דהא סתם לן תנא כותיה ומחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם והא דפרכינן הכי בפשיטותא ואף על גב דאיכא מאן דלית ליה הני כללי הא כתיבנא בפ"ק דה"מ דאיכא דלא קפיד אהני כללי לגמרי דלא למפסק דלא כותייהו אבל מן הסת' הלכה הם והכל מודים בהם.

**והשתא דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דלא חייש לשתומא**. כלומר לעשות נקב במגופות וכרבי אליעזר דלא חייש לזיופא כלומר דחותם אחד אמאי לא מותבינן חמרא בי גוים פי' בחותם אחד על המגופה כרבי אליעזר וקשיא לי אפילו לא קיימא לן כרבי אליעזר איכא למקשי נמי אמאי לא מותבינן חמרא בי גוים בשני חותמות על המגופה דהא אפילו לרבנן יינו של ישראל ברשו' גוי בשני חותמות הוא מותר כדאיתא בפרק אין מעמידין ונראה לי כי מנהגם היה שלא להקפיד חבית של יין ברשות גוי אף על פי שיש חותם במגופה עד שיתנו עליו חותם אחד המכסה את פי החבית כגון דיקולא ומיהדק דהוי חותם בתוך חותם ועל אותו מנהג שאלו אמאי דהא בלאו דיקולא נמי היינו יכולין להתיר בחותם אחד שעל המגופה מכיון דקיימא לן כרבי אליעזר וקיימא לן כרבן שמעון ן' גמליאל ופרקינן משום שיבא דהשתא לא סגיא מבלי שנניח עליו דיקולא שמא יוציא הגוי היין או יגע בו על ידי דבר אחר דרך אותה שיבא ואף על פי כן לא היו סומכין על

הדיק לא לבדה דההוא סימנא לא חשיב כחותם אלא היכא דאיכא חותם אחר חשוב בר מיניה דחשיב האי להצטרף לו ולעשותו חותם בתוך חותם לרבנן אבל עליה בלחוד לא סמכינן ואפילו לרבי אליעזר וכדפרישנא בפרק אין מעמידין וכן פרשתי לפני מורי הר"א הלוי ז"ל.

**שיבא**. פר"שי ז"ל שהוא נקב דק מאד שעושין במגופת החבית כשגפין אותה כדי שיצא משם הבלו של יין והגאונים ז"ל כתבו כי לפעמים נותנין בו קנה חלול כעין מניקת ועל שם כן ניקרא שיבא ששואבין היין דרך שני וכן פירש רבינו אלפסי ז"ל.

**אמר רבא זונה גויה**. פר"שי ז"ל דכל שרי דאמרינן בהאי ענינא שרי בשתיה וכל אסיר אסיר בהנאה ובכלהו הלכתא כרבא.

**וישראל מסובים חמרא שרי**. פירוש אי הוי חמרא דידהו ואפילו הוא בלי שום פקק דיצרא דיין נסך לא תקיף להו ולא שבקי לה למיגע כלל.

## דף ע.

**זונה ישראלית וגוים מסובין חמרא אסיר**. פירוש ואפילו הוי דידה ואפילו היה עליו פקק דשבקא להו לאנסוכי כנפשיהו ומיהו נראה דחביות סתומות מותרות דמאי שייטהו אצלן.

**ההוא ביתא דהוה ביה חמרא דישראל וגוי**. פירוש בין שהיה משותף ביניהם בכלי אחד או שהיה של זה לעצמו ושל זה לעצמו עאל גוי אחדיה לדשא באנפיה הוה ביזעא בדשא אשתכח גוי דקאי ביני דני אמר רבא דלהדי ביזעא שרי פירוש אפילו בשתיה דמרתת ולא נגע דהאי גיסא ודהאי גיסא אסיר ואפילו בהנאה ופירש ר"שי ז"ל דמיירי בשאינו נתפס כגנב על הכניסה שאם נתפס כגנב על הכניסה כוליה שרי עד כאן ובודאי דמסתמא בהאי עובדא אין הגוי נתפס על הכניסה כיון שיינו בתוכו. ומיהו קשה לי בעובדא דאושפיזא דבסמוך דכתב ר"שי ז"ל וכן אנו תופסין אותו כעיקר דכל שאין הגוי נתפס על הכניסה אף על פי שנתפס על הנגיעה אם נמצא הגוי בצדו הרי הוא אסור ואף על גב דלא אחדיה לדשא ואילו הכא אי לאו אחדיה לדשא הוה כוליה שרי דהא אף על גב דאחדיה שרינן מאי דלהדי בזעא דהוי כמאן דפתיח דשא.

ויש לומר דהכא במאי עסקינן בשהיה היין בחזקת משתמר שהיה ישראל דר באותו הבית ולא הודיעו שהוא מפליג הילכך אי לא אחדיה לדשא הוה שרי אבל השתא דאחדיה לדשא אסור כיון דשינה מעשיו וכדאמ' לעיל בתוספתא המניח יינו בפונדק ונכנס לכרך כו' ואם הודיעו או שנעל הפונדק אסור אלמא אף על גב דנכנס ברשו' ואינו

נתפס על הכניסה והיה היין בחזקת משתמר כשנעל הפונדק בענין שאי אפשר לראות מעשיו היין אסור וכן פירש הר"אבד ז"ל והוסיף עוד בזה נמי אלו נתפס כגנב על הנעילה חמרא שרי דמרתת וכן פירש מורי הר"אה ז"ל ואין זה מספיק לפום מאי דבעינן לפי' דעובדא דאושפיזא נמי בחזקת משתמר. ויש לפרש דהכא נתפס היה כגנב על הכניסה שאף על פי שיש לו שם יין לא היה לו ליכנס מבלי דעת ישראל שיינו גם כן שם הילכך אי לא אחדיה לדשא שרי לגמרי דמרתת ואף על פי שלא היה היין בחזקת משתמר כיון שישראל דר בעיר אבל השתא דאחדיה לדשא באנפיה ושינה מעשיו באנפא דלא חזו מאי דעבד רגלים לדבר לחוש לו ואפילו הוא בחזקת משתמר דנגע ולא מרתת אלא אם כן יש לו טענה על נעילת הדלת.

**ההוא חמרא דהוה יתיב בביתא והוה דייר ישראל בעליונה וגוי בתחתונה.** פירוש והרי היין בחזקת משתמר כי ישראל שבעליונה רואהו וכדפר"שי ז"ל שמע קול תיגרא נפקו אקדים ואתא גוי אחדיה לבבא באנפיה אמר רבא חמרא שרי מימר אמר כי היכי דקדמיה אנא קדים ישראל וחזי לי ושמעינן מינה דאי לאו האי טעמא אף על פי שהיה היין בחזקת משתמר היה אסור מכיון דאית ליה לאשתמוטי על נעילת הדלת שנעל אותו מפני אימת התגרא.

ההוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל וגוי כן הגירסא ברוב הספרים ולישנא דאושפיזי מוכח שלא היה אחד דרים שם ומיהו היין בחזקת משתמר היה לפי שישראל דר שם בעיר והולך ובא ולא הודיעו לזה שהוא מפליג דאי לא אף על גב דלית ליה לאשתמוטי הוה חמרא אסיר.

**אשתכח גוי דהוה קאי התם אמר רבא אי אית ליה לאשתמוטי חמרא אסיר ואי לא שרי.** פר"שי ז"ל אי אית ליה לאשתמוטי על הכניסה שיכול לומ' לכך נכנסתי חמרא אסיר דהא לא מירתת למיגע מימר אמר אי משכחי לי אמינא לכך נכנסתי ואף על גב דבמגע היין לית לי לאשתמוטי ולא דמי למניח נכרי בחנותו דחמרא שרי כשהוא בחזקת משתמר לפי שנתפס כגנב על הנגיעה ואף על פי שאינו נתפס על הכניסה דהתם כיון דברשות עאל ולא חזיא ליה דשינה היין מותר דמרתת ולא נגע כיון שלא הודיעו שהוא מפליג אבל הכא שנכנס שלא ברשות רגלים לדבר דלנסך נתכוון דאי לא למה ליה דעל והתם וכיון דאית ליה לאשתמוטי על הכניסה חמרא אסיר ואי לית ליה לאשתמוטי חמרא שרי פירוש כי אף על פי שהיה שם יינו שפיר אפשר לומר דלית ליה לאשתמוטי אף על הכניסה ויהיה נתפס עליה מכיון שהיה שם יינו של ישראל גם כן וזימנין דלית ליה רשותא לאשתמוטי כגון שהתנא כן עמו או שהיה לו טענה בזה.

**אתיביה ננעל הפונדק או שאמר לו שמור**. פירוש שאמר לו ישראל לגוי שמור מבחוץ אסור פירוש אף על גב דאשכחיה מבחוץ וכן פר"שי ז"ל מאי לאו דלית ליה לאשתמוטי פירוש דהא סתמא קתני לה בכל אנפא. ואם תאמר ומאי קושיא דאי פרכינן מאמר לו שמור שאני והתם דכיון דאמר לו שמור הוה ליה כהודיעו שהוא מפליג וכדפר"שי ז"ל ואי מדקתני ננעל שאני התם דשינה מעשיו מה שאין כן בעובדא דהכא דלא אחדיה לדשא מדלא מפרש לה תלמודא ויש לומר דלעולם מננעל פרכינן וכיון שברשותו של ישראל נכנס שם נעילת הדלת דהתם שנעלו שלא ברשות חשיב ככניסה דהכא שנכנס שלא ברשו' ומהכא שמעינן דמאי דקתני בתוספתא דלעיל גבי המניח יינו בפונדק והניח נכרי שם שאם ננעל הפונדק שהוא אסור דדוקא בדאית ליה לאשתמוטי על הנעילה וכדכתיבנ' לעיל משמו של מורי הר"שבא נר"ו.

ההוא ישראל וגוי דהוו שתו חמרא שמע ישראל קל צלויי בבי כנישתא קם ואזל אמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא מידכר ליה לחמריה ואתי יפים וכיון דכן מירתת ולא נגע מכיון שלא הודיעו שהוא מפליג וגם לא אמר לו שמור או מזוג ואם תאמר ואפילו הכי מאי שנא ממתניי' דהיה אוכל עמו על השלחן ויצא כי אפי' שלא הודיעו שהוא מפליג מה שעל השלחן אסור.

יש מתרצין דהכא במאי עסקינן כשהרחיק ישראל היין מלפני הגוי ויצא והר"אבד ז"ל תירץ דמתני שהיה הגוי מזומן לשתות מיינו של ישראל והכא בשהיה כל אחד מהן שותה מיינו וזה יותר נכון ודעת מורי הר"א הלוי ז"ל דהכא במאי עסקינן כשהיה פקק על הלגין שאם לא כן אף על פי שלא הודיעו שהוא מפליג כיון שהיין קרוב לפניו ועומד פתוח ואינו נתפס על הכניסה חיישי' דילמא נגע אבל כשהפקק עליו מירתת לסלקו שמא יבא עליו פתאום עד שלא יחזירנו וכגון שאפשר לבא עליו פתאום דרך עקלתון שהיה בית הכנסת קרוב מאד.

וגם בזה היה אומר עוד ז"ל דדוקא שקם מתוך הסעודה דהשת' סבור הגוי שלא ישתהא שם והדר לקבעיה הא אלו שלא מתוך הסעודה הלך שם לצלויי וידע גוי בדבר הרי זה כאילו הודיעו שהוא מפליג ואסור:

**ההוא חמרא דהוה יתיב בספינה כו'**. עד אמר לי אסור גיורא כו' ודעת רבו' המפרשים ז"ל דבזמן הזה כי האי גוונא חמרא אסיר דהא ידעו גוים דמנטרינן שבתא והוה ליה כהודיעו שהוא מפליג וכן פסקו רבותי מורי הר"שבא ז"ל ומורי הר"א הלוי ז"ל.

**ההוא אריא דנהים במעצרתא כו'**. עד אמר רבא חמרא שרי מימר אמר כי היכי דטשינא אנא טשו ישראל וקא חזו לי הלכך אפילו בפתוחות בלא פקק שרי ובימא הוה עובדא

ודוקא מהאי טעמא דאמר רבא הוא דשרי הא לאו הכי חמרא אסיר ואף על פי שנכנס שלא ברשות ואין לו שייכות לא בבית ולא ביין וטעמא משום דהא אית ליה לאשתמוטי על הכניסה שנכנס שם מאימת האריה כי אריה שאג ומי לא ייירא.

**ההוא רביתא**. פירוש תנוקת גויה דאשתכחא דהות קיימא בי דיני ואשתכח אופי דחמרא בידא אמר רבא חמרא שרי אימור מגבה דחביתא שקלתה פירוש דתלינן לקולא דמגבה דחביתא שקלתא ולא נגעה ביין ואשכחן בתלמודא אימור דהוי לקולא.

והאי עובדא מיירי בשהיה היין בחזקת משתמר דישראל יוצא ובא אי נמי שנתפסת על הכניסה ודעת ר"שי ז"ל דדוקא בתנוקת שלא ידעה בטיב עבודה זרה תלינן לקולא דלא מסרה נפשה למיגע הא בגדולה חיישינן דשקלתה מחמרא גופיה ואחרים כתבו דאפילו בתנוקת גדולה אמרה רבא וכן נראה דכיון דהיין היה בחזקת משתמר לקולא תלינן דמירתתא כשהיא גדולה וכתי' הר"אבד ז"ל דדוקא באופיא דאיכא למיתלי בגבא דחביתא אבל דבר שאי אפשר ליטלו אלא מפי החבית כגון פקח וכיוצא בו ודאי חיישינן דכי היכי דשיל נגע נמי בחמרא דהא בעובדי' דגנבי דלקמן הוה חיישינן למגע מכיון דפתוח חביותא טובא אי לאו טעמא דרובא דגנבי ישראל נינהו אי נמי דאדעתא דממונא פתוח וכן כתוב בתוספות והדין אמת אבל אין המעשים התם ראיה דשאני התם דכיון דטרחו למפתח חביתא דינא הוא למיחש למגע אי לאו טעמי הנהו גנבי דסליקו לפום בדיתא.

ג"ה פתוח חבייתא טובא ואיכא דקשיא ליה דאם כן למה ליה לרבא למישרי מטעמא דרוב שווורי ישראל נינהו תיפוק לי מטעמא דאמר רב נחמן רביה לקמן בעובדא דפימוסא דכיון דפתוח חבייתי' טובא אדעתא דממונא הוה לכך אמר ר"ת ז"ל דלא גרסינן טובא ויש לקיים גירסת הספרים ואפילו למאי דמפרש לקמן דההיא אפילו לרבנן שריה רב נחמן דשאני הכא דאשתכוח חבייתא דהוו חסירן או שהכירו כי בודאי נגעו בהן הילכך לית להו היתרא אלא מטעמא דרוב שווורי ישראל נינהו כנ"ל.

**רוב שווורי ישראל נינהו**. פירוש ואף על גב דאתחזק גוי ביניהו אין לדונו כמחצה על מחצה מדין קבוע דהא כולהו מינד ניידי והויא לה כאותה שאמרו בפרק שני דיומא דבחצר אחרת מפקחין.

## דף ע:

**ההוא פלמוסא דסלוק לנהרדעא פתוח חבייאתא טובא אתו לקמיה דרב נחמן אכשרינהו**. פירוש אפילו בשתיה גירסת ר"שי ז"ל ולא ידענא אי משום דסבר כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור ואי משום דקסבר רוב פולמוסא ישראל נינהו האי ספק

ביאה כו'. ואיכא למידק מאי מספקא ליה בהא דהא לית הלכתא כרבי אליעזר דשמותי הוא והיכי עביד עובדא כותיה ויש נוסחאות ישנות דגרסי כמאן כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור האי ספק ביאה הוא כו' וגם לנוסחא זו קשה קצת מה שהקשינו ולא עוד אלא דלפום פשטא משמע דהכי מסקינן לה כרבי אליעזר וכן נראה דעת ר' אלפסי ז"ל שלא הביאה בהלכותיו אבל הנכון בזו דאנן כשיטת רבי אליעזר קאמרינן דדמיא הא להההיא ומיהו אפילו רבנן דפליגי התם מודה בהא ופירושן של דברים מתברר ממה שכתבנו בפרק חזקת הבתים על ההיא מתניתא דבקעה שנחלקו בה רבי אליעזר ורבנן דטעמא דרבי אליעזר דהתם לאו משום דכי הוי ספק ביאה הוה ליה ספק ספקא וכדפי' ר"שי ז"ל שהרי משנה שלימה שנינו כל מקום שאתה מרבה ספקות וספקי ספקות ברשות היחיד ספקו טמא כיצד כו' עד רבי אליעזר אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טמא אלא טעמא דרבי אליעזר משום דספק טומאה ברשות היחיד מסוטה גמרי לה דליכא ספק ביאה אלא ספק מגע וטעמא דהלכתא משום דכי איכא ודאי ביאה הא אתחזקה טומאה וכספק קרוב הוא ואף על פי שיש שם ספקות אחרות ספק נסתלקה משם טומאה או ספק אם יש בה עדין כשיעור כסוטה שרגלים לדבר שהרי קנה לה ונסתרה אבל כשיש שם ספק ביאה חשיב ליה רבי אליעזר ספק רחוק וכדאחזוקי טומא' אין כאן אלא ספק א' דידעינן ודאי שהבקעה מלאה טומאה ורבנן לא שני להו ביניהו דבסוט' הוא דבעינן סתירת שנה שכן קינא לה אבל לגבי טומאה דינו שתהא הטומאה במקום סתירה דהיינו רשות היחיד ומיהו גבי אסורה מודו רבנן דכל שהוא ספק רחוק שאינו מצוי מותר בספקא דרבנן מיהת ואף על גב דאתחזק איסורא והיינו דאמרינן כמאן שרייה רב נחמן בשיטת ר' אליעזר דטומאה ותלמודא סבר דכספק ביאה הוא ממש דאמרינן ופריך האי ספק מגע הוא ופרקינן דלאו משום ספק ביאה ממש אלא מפני שהוא ספק רחוק מן האיסור דכיון דפתוח חבייאתא טובא רגלים לדבר דאדעת' דממונא פתוח וכגנבתיהו טרידי ולא נגעי דהויא ליה כבולשת כדפר"שי ז"ל והא הכא אפילו לרבנן בספק ביאה דרבי אליעזר דהתם הוא כן פי' רבינו הר"מבן ז"ל ולהאי פירו' יהא המעשה הזה כהלכה וכן עיקר מ"ר.

ואיכא נוסחי דגרסי הכא המסקנא כיון דפתוח חבייאתא טובא אדעתא דממונא אתו וכספק ספקא דמי ע"כ ולאו בספק ספקא דטומאה קאמר דהא צריכנא דהתם אפילו ספק ספקא טמא אלא ה"פ ובספק ספקא דאסורין דמי דדינינן ליה לקולא בכל דוכתא. **ההוא מסוביתא דמסרה מפתח לגויה כי אתא רב דימי כו' עד לא מסר לה אלא מסירה מפתח בלבד**. פי' שאלו מסר לה שמירת היין היה אסור דהוה ליה כהודיעו שהוא מפליג

וכדתניא במתניתא דלעיל או שאמר לו שמור אסור אבל כשלא מסר לה אלא שמירת מפתח כיון שהיין בחזקת המשתמר שאפשר לבא עליה פתאום מרתתה דנתפסת כגנב וכתבו התוספות כי מעשה היה בישראלים שהיו דרים בכפר והלכו לעיר לחוג שם והניחו מפתחותיהם ברשות גוים והתירו ר"ת ז"ל משום דלא מסרו להם אלא שמירת מפתח בלבד דמשמע ליה דהא אפילו כשהודיעו שהוא מפליג ונחלקו עליו ז"ל דאנן לא שרינן הכא אלא בשהיה היין בחזקת משתמר כגון שלא הודיעו שהוא מפליג ואפשר לבא עליהם פתאום אי נמי אפילו הודיעו שהוא מפליג שהיה האוצר פתוח לרשות הרבים וישראלים דרים שם או אפילו רוכלין המחזרין בעיירות אבל התם ליכא חדא מהני וביום טוב דליכא ישראלים מחזרין ממאן מסתפו וכי תימא דאמרי ישראל לא מנטרי שבתא הא ליתא בזמן הזה כדכתיבנא לעיל ועוד דהתינח ביממא בלילא מאי איכא למימר אלא ודאי כל כי ההוא עובדא היין אסור אפילו בהנאה אלא אם כן היה שם חותם אחד לכל הפחות כר אליעזר ודליכא שיבא וכיוצא בו.

**חצר שחלוקה במסיפס**. פירוש מחיצה כל דהו להיכרא.

**ובגוי אינו עושה יין נסך**. פירוש כשהוא בחזקי משתמר דהא נתפס כגנב על הכניסה כן הלכה ומכאן קושי' למה שכתב הר"אבד ז"ל בסוף פרקין דלעיל כדכתיבנ' התם כללא דנקטינן לענין ספק מגעו של גוי ביין שלנו מהני שמעתתא ומשמעתא דפרק רבי ישמעאל ואשכחן בהא ארבע בבי:

בבא קמא כל שאין לגוי שיכות לא ביין ולא בבית אפי' נמצא הגוי בצד היין וחביות פתוחות לפניו היין וחביות פתוחות לפניו היין מותר דכיון דהא מתפיס כגנב על הכניסה ולית ליה לאשתמוטי מרתת והיינו דתנן התם נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין אם אין לו מלוה עליו מותר והיינו עובדא דההוא כרכא דבשלהי פרק רבי ישמעאל דאמר רבא אם נתפס כגנב חמרא שרי ופר"שי ז"ל אם נתפס כגנב על הכניסה וכן ביין של ישר' שהניח בבית מיוחד ששכר מן הגוי וכל שכן שלקחו ממנו דהשתא נמי כיון דהא זבניה או אוגריה אין לו רשות ליכנס שם ונתפס הוא על הכניסה ומותר ושלא כדברי הר"אבד ז"ל.

בבא תנינא יש לו רשות לגוי ביין ולא בבית בזו אם נמצא עומד שם הרי זה אסור ואפילו ישראל דר באותה חצר וזו היא ששנינו נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין יש לו עליו מלוה אסור ואוקימנא שיש לו מלוה על אותו היין ודוקא שנמצא שם אבל אם לא במצא שם מותר.

בבא תליתאה יש לו רשות לגוי בבית ולא ביין כגון מניח יינו ברשותו של נכרי בלא חותם זו היא ששנינו אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של נכרי ומלאהו יין ישראל דר באותו חצר מותר אין ישראל דר באותה חצר מותר והוא שמפתח או חותי בידו והא דחשיב רשותו של גוי אף על פי שהבית שבו היין מושכר או לקוח לישראל מפני שהנכרי דר באותה חצר באחד מן הבתים הא לאו הכי רשותו של ישראל חשיב לגמרי וכן המניח יינו בקרון והמניח נכרי בחנותו דכיון דברשותי' נכנס שם חשיב ככולו אית ליה רשות בבית ולא ביין ובהא כל זמן שמצאו כמו שהניחו ולא ראינו ששינה כלום קיימא לן שאם לא הודיעו שהוא מפליג היין מותר בשתיה ואם הודיעו שהוא מפליג ושהה כדי זיוף היין אסור אבל אם מצאו שעשה דבר שאינו רשאי כגון שהפליג ספינתו או שנעל הדלת אם נתפס כגנב מותר ואם לאו אסור ואף על פי שלא הודיעו שהוא מפליג וכן כל שאמר לו שמור הרי הוא כמי שהודיעו שהוא מפליג והיין אסור דהא אית ליה לאשתמוטי על הכניסה וכדתניא ננעל הפונדק או שאמר לו שמור אסור והיינו עובדא דמסוביתא דאמרינן לא מסר לה אלא שמירת מפתח הא אילו מסר לה שמירת הרשות אסור ואפילו בפתח פתוח לרשות הרבים וישראל דרין שם ולא הודיעו שהוא מפליג וטעמא משום דלא מתפיס כגנב על הכניסה ובכולן אינו נאסר אלא כשהפליג כדי שיהא לו פנאי לנסך וזה מבואר מאד.

בבא בתרא יש לו רשות ביין ובבית היינו מתניתין המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו בהא אם הוא נתון בבית מיוחד פתוח לרשות הרבים וישראל דרים באותה העיר מותר כדפרישנא בההיא מתני' וכן אם הוא ברשות גוי אחד בבית מיוחד אף על פי שאינו פתוח לרשות הרבים אם יש שם מפתח או חותם דקיימ"לן כרבנן דלא חיישינן לגומלין וכן אם הוא בביתו של גוי בבית מיוחד וישראל דר באותה חצר אף על פי שלא הוחזק שומ' היין מותר וכן אם יש שומר או יוצא ונכנס אפילו היין בחדרו של גוי שדר שם מותר הא כל היכא דליכא חדא מהני היין אסור ולדעת מורי הר"א הלוי ז"ל גם בשני חותמות הוא מותר וצ"ת. ודעת הר"אבד ז"ל דכי שרינן יינו של גוי בחצרו אם שום ישראל אף על גב דאינו מוחזק כשומר דר שם ויוצא ונכנס דוקא שהיין מיוחד באחד מבתי חצר ונעול במנעול ואין ישראל וגוי נכנסין שם דהשתא מירתת גוי למיעל תמן שמא ימצאהו שם ישראל פתע פתאום ומתירא מפני הפסד ממונו אבל אילו היה היין שרוי בחצר בלא שום חותם לא סגי ליה בישר' יוצא ונכנס שהרי ישראל יוצא וטרוד בעסקיו ועומד הרבה ויכול גוי ליגע ולנסך כרצונו מיהו אם הוא מוחזק כשומר מותר ביוצא ונכנס כדקיימא לן בהדיא אין השומר צריך להיות יושב ומשמר כו' ואיכא דמקשה עליה מדאשכחן

במסכת חולין בפ"ק דשרינן בשחיטת כותי בישראל יוצא ונכנס והרי שחיטה שאין לך דבר שקרוב פסולותו יותר ממנו שאפשר לו להחליד או לדרוס לפי שעה ואף על פי כן מתירין לו חלמא לעולם מתירין בכל מקום ביוצא ונכנס שמתירא שיבואו עליו פתאום ויש לדחות דשאני התם דאיירי דהויא מילתא זוטרתי רמי ישראל אנפשיה ולא מעכב בחוץ ומרתת כותי דאתי עליה אבל הכא שיוצא ישראל לשוק יש לחוש כיון שהדבר קרוב לגוי לנסך אי נמי דהתם הוא בשומר והפרישה איכא בין שומר לאדם אחר היוצא ונכנס דשומר מירתת גוי דלכיון דלנטוריה קאי רמי אדעתיה למיתי הייא ולנטורי שפיר תדע דההוא תנא דתני קמיה דרבי יוחנן לא הוה סגי ליה בישראל יוצא ונכנס וליכא ספקא דמודה בשומר דשומר בכל דוכתא אלמא שני ליה בינייהו ואף על גב דאמר ליה ר' יוחנן תני אף על פי שאין מפתח וחותם בידו לומ' דישראל יוצא ונכנס חשוב כשומר איכא למימר דהיינו כשהיין בבית מיוחד אבל בחצר דילמא שאני ליה בינייהו וצריך שומר אבל מדברי ר"שי ז"ל נראה דלא שני לן בינייהו אפילו כשהיין בחצר ונראין דבריו להלכה אבל למעשה ראוי לחוש לדברי הר"אבד ז"ל וכלל זה עלה בידינו נכון וברור מפי רבינו נ"ר:

**מתני' בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות פירוש ואפילו בהנאה ואף על פי שהיה פקק עליהם סתומות מותרות.** פי' מותרות אפילו בשתים ואף על פי שלא היה שם חותם ואפילו היה להם פנאי לפתוח ולסתום דחזקה גמורה היא שלא היו טורחין לחזור ולסתום. בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות ומיהו דעת רבי' הגדול ז"ל דהא בשהיה עליהם פקק דאי לא ליכא למשרי בשתיה שמא נגעו בהן שלא בכונה.

## דף עא.

**גמרא עיר שכבשוה כרכום כו'.** אמר רב מארי לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי ודכותא בפ"ב דכתובות משנינן בה שנויא אחרינא משמיה דרבי יצחק בן אלעזר כאן בכרכום של אותה מלכות כאן בכרכום של מלכות אחרת ויש אומרין שלכך לא הביא התלמוד כאן אותו פירוק מפני שאינו הלכה ואינו נכון דהא אמוראי טובא שקלי וטרו ביה התם אבל הנכון דההוא פירוקא לא אתמר אלא לענין מתניתין דהתם ולמישרי בה בכרכום של מלכות אחרת אבל לענין יין נסך הכל מודים בדרב מארי דלעולם דלנסך אין פנאי לא שנא כרכום של אותה מלכות לא שנא בכרכום של מלכות אחרת ולכך לא הביאוה כאן וכדכתיבנא התם בארוכה בס"ד.

**מתני' האומנין ישראל ששלח להם גוי חבית של יין נסך בשכרן עד שלא נכנסה ברשותן מותר שיאמרו לו תן לנו את דמיה.** פר"שי ז"ל דהא לא קנו לה והוא אינו חייב להם אלא מעות ותניא לעיל ישרי שנושה בגוי מנה מכר עבודה זרה והביא לו יין נסך והביא לו מותר ע"כ וק"ל דאדרבא כיון שהם אומרים לו תן לנו את דמיה הרי הם כאלו אומרין לו מכור אותה ותן לנו דמיה דקתני התם בסיפא שהוא אסור מפני שרוצין בקיומו ואם נפשך לומר דכיון שאין היין אפותיקי להם והוא אינו חייב להם אלא מעות לרישא דמכר והביא לו מדמינן לה הא פרישנא התם דלא שאני לן בין שהיה להם אפותיקי או שאין שם אפותיקי דסוף סוף רוצין הם בקיומו כשהרויחים לו זמן עד שימכרנה ועוד היכי לא פשטינן מהא מתניתא דדמי עבודה זרה ויין נסך ביד גוי מותרים ולא פרכינן מינה לאביי ולאותן אמוראים שהם סבורין בפ"ק דדמי עבודה זרה ביד גוי מותרים לפי מה שפר"שי ז"ל שם לכך יש לפרש דהכא לא סוף דבר תן לנו את דמיה ממש אמרו לו אלא לומר שיתן להם שוויה לאלתר ואולי לא פסקו עמו שכר ועתה הודיעו לו שהם מתרצין בשוויה וכשתמצא לומר דדמי עבודה זרה ביד גוי מותרין אף דמיה ממש יכול ליתן להם כדברי רש"י ז"ל אם מכר ונתן להם לאלתר או אפילו לאחר זמן שלא ברצונם וכדכתיבי התם.

ואפשר כי לזה נתכוון ר"שי ז"ל ואף לפי' הר"אבד ז"ל שפירשו בשעשו מלאכה אצל ישראל ואותו ישראל אמר לגוי צא ופרעם והלך הוא ושגר להם חביות של יין כך יש לפרשה כמו שאמרנו אלא שיש לפי' ההוא סמך קצת ממה שהביאו בגמרא על משנתינו שמעתא דאומר לגוי צא והתפס עלי מנת המלך.

**גמרא אמר רב יאודה אמר רב מותר לאדם לומר לגוי צא והתפס עלי מנת המלך.** פי' ר"שי ז"ל מנת המלך ארנונא שהיו נותנין מתבואותיהם ובהמותיהם עישור למלך וישראל זה שחייב ליתן יין למלך מותר לומר לגוי הפס עמי ואף על גב דיהב גוי יין נסך וקא פרע מאסור הנאה כיון דהוה מצי לסלוקי לשלוחיה דמלכא בזוזי כי יהיב ליה גוי יין נסך שלוחיה דישראל הוא עד כאן ואמרינן דפול תחתי לאוצר המלך אסור דהאי לישנא משמע היה במקומי וכל מאי דיהיב גוי דמי כאילו יהביה ישראל דהא במקומו הוא והא דמיא למאי דאמרי' בסיפא אבל אומר לו מלטני מן האוצר דאפשר לסלוקי בזוזי הלכך לא הוי שלוחיה למיהב ליה יין ע"כ ונראה מדבריו ז"ל דבמקום שהחק קבוע בענין שאי אפשר לסלק במעות אל הממונה אסור לומר לו מלטני או תפס עלי אבל מדברי הר"אבד ז"ל ורבינו הר"מבן ז"ל נראה שאף בזה מותי' דהא איהו לא סגדיה שליח כלל אלא שנסכם עמו שיפייס או יסלק את הדרך במה שיוכל ואפילו בדברים

או פיוס וקבלנות הוא שקבל עליו וכן דעת רבותי וכן הדברים נראין ואיכא דקשיא ליה מההיא דתניא בריש פרקין שאם אמר לחמריו ופועליו צאו ושתו ואני פורע חושש להם משום יין נסך ואוקימנא בשנשא ונתן או שהקדים לו דינר לחנוני הא לאו הכי אף על פי שאמר לחנוני פול תחתי מותר דהתם נמי בפול תחתי דמי שהרי חייב להם מזונותי' ויש שתירצו דהכא במאי עסקינן כשהקדים לגוי מעות דהכי אמרינן בירושלמי לא יאמר אדם לגוי הילך מאתים זוז ושקול עלי לאוצר אבל אומר לו פרשני מן האוצר ואין תירוץ זה נכון בעיני כיון דבמתניתא דגמי דילן לא הזכירו מעות ועוד דבלא מעות נמי הוי כשלוחו כשאומר פול תחתי כדפר"שי ז"ל והירושלמי אורחא דמילתא נקט אבל הנכון בזה מה שתירץ הר"מבן ז"ל דהתם אין בעל הבית חייב לתת לפועליו יין ממש אלא שיתן להם דמי מזונות והם יעשו כרצונם ויקחו בהם מה שירצו ולפיכך אין שם צד שליחות שיפרע חוב בנתינתו של חנוני באיסורי הנאה אלא שחשו לתפיסת איסור דמי יין נסך או דמי שביעית מעתה אפילו אמר לחנוני תן להם מזונות שאני חיי' להם אין כאן פול תחתי ליין נסך כלל אף על גב דיהיב להו יין נסך מה שאין כן בזו שהוא חייב לתת יין ממש למלך דאפילו אפשר לסלוקי בזוזי עיקר החיוב יין הוא וביין הוא נפטר הילכך כשאומר לגוי פול תחתי הרי מניחו במקומו וזה ברור וק"ל כי אמר ליה פול תחתי מאי הוי דהא אין שליחות לגוי כדאיירי בפרק איזהו נשך וכל שאין כאן שליחות מגרמיה הוא דעבד ויש לומר דכיון דסוף סוף חייב הוא לפרוע לגוי דמי היין שנתן על פיו ובשליחותו הרי הוא כפורע חובו ביין נסך כנ"ל. ויש שפירשו הא דרב יאודה ודמתניתא שהמלך כשיש לו יין הרבה הוא מצוה לאנשי המדינה ליקח ממנו בעל כרחם כל אחד דבר ידוע כפי מה שהוא בדמים ידועים ואם אמר ישראל לגוי פול תחתי לאוצר כלומר שיקבל הוא מה שגזרו עליו לקבל הרי זה אסור שהרי כיון שכתבו עליו בבית המלך מדות ידועות מאותו היין הרי הוא כשלו ועליו לקבלו בעל כרחו והוי כאילו מוכרו לגוי שאמר לו פול תחתי אבל אם אמר לו מלטני מן האוצר מותר לפי שזה הולך ולקחו לעצמו וקבלנות הוא שקבל עליו כדרך שכתבנו לפירוש הראשון וגם הפי' הזה נכון וגם הירושלמי מתפרש יפה על הדרך הזה אבל לשון מנת המלך בעלמא אין רגילין לאומרו אלא על דרך הפירוש הראשון כדאיתא בבבא בתרא אלא שלשונות הרבה יש בתלמוד שפירושם מתחלף ושני הפירושים הללו דרך אחד להם בעיקר הדין ושניהם אמת ומצאתי בתשובה שאלה לרבינו הר"מבן ז"ל שדקדק מכאן דגוי דנושה בישראל אלף זוז ועליו לפרעם לו לזמן קבוע ובא ישראל אחר תוך הזמן ואמר לו תן לי ת"ק דינרי מן החוב ההוא ואני אמלטך מן הגוי המלוה לזמנו שהוא מותר ואין כאן אנר נטר לי דהא

קבלנות הוא שקבל עליו לסלק האריה ההוא מעליו במה שיוכל ואפילו בדברים ואין כאן הלואה וזהו גם כן מה שאמרו בירושלמי שאמרנו וכן לא יאמר אדם לחבירו הא לך מאתים זוז ושקול תחתי לאומנות המלך כלומר שהיתה עליו מלאכה לעשות למלך לזמן הגורן ששכר פעולתי ארבעמאות זוז והוא אומר לחברו הא לך מאתים זוז ופול תחתי לאומנות ההיא דהא הלואה ואגר נטר לי וכאותה שאמרו בפרק השוכר את הפועל שלא יאמר לו הילך דינר לעשות עמי לגורן ולגורן יפה סלע ושמי מינה שאם אמר לו מלטני מן האומנות מותר דומיא דאידך דיין נסך דתני בהדה עד כאן תורף דבריו ז"ל וכן ראיתי לגדוליי עושים מעשה על פי התשובה הזאת וכן הדברים מוכרעין ממה שכתבנו בפרק איזהו נשך בס"ד ודוק.

מתניי המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מדד דמיו מותריי מדד עד שלא פסק דמיו אסורין ומסקינן בגמרא דגוי קונה במשיכה או בכליו ולא במעות ולעולם אין משיכה ולא שום קנין קונה אלא לאחר פסיקת דמים אלא במידי דקייצי דמיה הילכך כל שמדד לו בלא פסיקת דמים ונעשה יין נסך הרי הוא ברשות ישראל כדמעיקרי ואסור לו ליטול ממנו מעות ואף על פי שהקדימם לו דהוי ליה כיין נסך דישראל שהם אסורין אבל כשפסק דמים קודם מדידה הא קנייה גוי במשיכה או בהגבהה ומכי מטי לאוירא דמנא קניה וכי נגע ביה בתר הכין לדידיה נגע וישראל דמי היתרא נגע כל זמן שלא נגע בו גוי קודם שהגיע לאויר כליו ואפילו היה זה ברשותו של ישראל דהא קיימא לן דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח כדפריי בבבא בתרא וכל שכן היכא דנקיט ליה גוי בידיה דקנייה מדין הגבהה הילכך מותר לו ליטול דמיו מן הגוי גם לאחר מדידה וכל שכן אם לא נגע בו גוי לאחר שהיה בכליו עד שפרע לישראל דהא קיימא לן דנאדות הגוים וקנקניהם ויין ישׁ כנוס בהם אין אסורן איסור הנאה ואף על פי שהיה יין נסך בכליו של גוי דסוף סוף הא קיימא לן דיין ביין ימכר לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו וכל הדברים האלו בשמדדו ישראל אבל מדדו גוי לעצמו בזה יש לחלק דלמאן דאמר דכחו של גוי אוסר בהנאה ואפילי מאי דלא נפקא לברא אם כן מיד שהתחיל גוי למדוד ולשפכו לכליו נאסר הכל מקמי דמטי לאוירא דמנא ודמיו אסורין אלא אם כן נתכוון לקנות בכליו של ישראל והגביה המדה קודם שישפוך ממנה דהא ודאי הגבהה בכליו של מוכר קונה היא ללוקח אפילו ברשות מוכר שהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר ולמאן דאמר דכחו של גוי אינו אוסר לעולם אלא בשתיה גם בזה דמיו מותרין ואף עפיי שמדד הגוי לעצמו עד שלא הגביה מדה לקנותה. וכן למאן דאמר דכחו של גוי אוסר בהנאה במאי דנפק לברא בלחוד כדברי רב ששת לקמן גם בזה דמיו מותרין ואפילו למאן דאמר נצוק חבור

שאין נצוק אלא כתערובת והא קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר יין ביין בסתם יינם ימכר כולו לגוים חוץ מדמי איסור שבו וכל שכן למאן דאמר דנצוק אינו חבור ודוק ולדידן הא ודאי הלכה כרב ששת ונראה שעל אחד מן הדרכים האלו סמכו ר"ח והר"אבד ז"ל שפירשו משנתינו אפילו בשמדדו גוי ומתוך דברינו אתה למד לדברי הכל כי מה ששנינו מדד עד שלא פסק דמיו אסורין שאין זה אלא בשנגע בו גוי הא אלו לא נגע בו גוי דמיו מותרין ואפילו היה היין בכליו של גוי אליבא דרבן שמעון בן גמליאל וכל שכן אם לא היה בו יין.

**גמרא אמר אמימר משיכה בגוי קונה**. פירוש משיכה לבדה בלא מתן מעות והכין נמי הלכתא לא שנא גוי לישראל ולא שנא גוי מגוי או גוי מישראל וכדמוכחא סוגין.

**תדע דהני פרסאי משדרי פרדשני להדדי ולא הדרי בהו**. פר"שי ז"ל בלשון ראשון דורונות ויש שפירשו בתוס' דהני דורונות לאו לשם מתנה הן דאם כן פשיטא דמשיכה קונה במתנה לדברי הכל דאין כאן כסף לקנות בו ולא נחלקו אלא במקום שיש דמים אלא ששולחין אותם לשרי המלכות כדי שיפקחו בעסקיהם דהוה ליה כמכר ואין זה נכון דהא לקמן פשטינן לה לדאמימר מגזלו של גוי דקניה במשיכה והתם ליכא מעות ומכל מקום לשון פרדשני אינו לשון דורון אלא לשון שר כדאמרינן התם האי דשנא להוי דשנא להאי פרדשנא דאלמא דורון נקראת דשנא והשרים הנוטלין אותה נקראין פרדשני וקאמר שדרכן של פרסאי לתת דורונות לשרי המלכות לפקח על עסקיהם והם מאחרין לפקח אותם ואף על פי כן אינם חוזרין בהם וקא ס"ד דמדינה הוא דלא מצו הדרי בהו דהא קנו להו במשיכי ואף על פי שלא פקחו עדין שהפקוח ההוא דמי הדורון שקבלו ואף על גב דאנן בדינא דאורייתא קיימינן מייתי אמימר מן המנהג שלהם כעין סמך דגמרי ומקנו במשיכה ור' אשי דחי לה דאפי' סמך ליכא דההוי משוי רמות רוחא הוא דעבדי ואיכא דמקשי ולמאי דס"ד דאמימר יקנו בכסף דהא לא סגיא דלא יהבי להו זוזי ואפילו הכי לא הדרו בהו ויש שפירשו דאמימר אף משיכה בגוי קונה קאמר והוא הדין לכסף וכן דעת רבי' הר"מבן ז"ל אבל אינו מתחויר.

והנכון בעיקר קושיין דכל היכא דיהבי להו כסף שכירות גופם הוא דחשיב ואין המעות נקנות אלא קונות ושכירות גופו דכ"ע בכסף דהא עבד כנעני וגוי נקנים בכסף אבל כשהדורון הוא של מטלטלין הדורון הוא הנקנה וכבירנא בריש פרקין גבי אתנן זונה כנ"ל.

**רב אשי אמר משיכה בגוי אינה קונה**. פי' אלא מעות לבדם ויש שפירשו דפלוגתא דאמימר ורב אשי בפלוגתא דריש לקיש ורבי יוחנן שנחלקו בפרק הזהב גבי ישראל

לחברו דרבי יוחנן סבר מעות קונות וריש לקיש סבר משיכה מפורשת מן התורה הילכך לרבי יוחנן דאמר מעות בישראל קונות גוי קונה במשיכה דדרשינן לעמיתך בכסף הא לגוי במשיכה ולריש לקיש דאמר ישראל במשיכה גוי בכסף ואם תאמר אם כן היכי פרכינן לקמן לרב אשי מדרבי יוחנן דאמר בן נח נהרג על שוה פרוטה דהא רב אשי לית ליה דרבי יוחנן וכריש לקיש אמרה למילתיה ויש לומר דקים להו דההיא דרבי יוחנן הלכה היא וכולי עלמא מודו בה ומיהו אין פי' זה נכון חדא דהא לא אתמר התם והכא דתהוי הא כפלוגתא דהתם ועוד היכי מסתייע רב אשי ממאי דאמר רב להנהו סבוואתה דהא רב כריש לקיש סבירא ליה כדאמר התם קרא ומתני' מסייעי' לריש לקיש.

ועוד מנא לן הכרח דלהוי קנין גוי הפך קנין ישראל דילמא דרשינן בעמיתך בחדא הא לגוי בין בזו ובין בזו או בשתיהן דוקא ועוד דלמאן דאמר גזלו של גוי אסור אפשר לומר דקנין גוי וישראל שוין במטלטלין והאי לעמיתך נדרש להונאה לעמיתך אתה מחזיר הונאה ולא לגוי דהכי אמרינן התם בבכורות על הא דאמימר.

ולאמימר דאמר משיכה בגוי קונה הניחא אי סבר לה כרבי יוחנן אלא אי סבר לה כריש לקיש לישראל במשיכה ולגוי במשיכה לעמיתך למה לי ופרקינן לעמיתך אתה מחזיר הונאה ואי אתה מחזיר הונאה לגוי ואמרי' הניחא אי סבר גזלו של גוי אסור אלא אי סבר גזלו של גוי מותר קרא למה לי השתא גזלו מותר הונאה מבעיא ואמרינן ע"כ כרבי יוחנן ס"ל פי' למאן דאמר גזלו של גוי מותר מעתה כל היכא דאמרת גזלו של גוי אסור שפיר יש לדון שיהא גוי וישראל דינן שוה כמטלטלין ואף על גב דשמעינן ליה לרב אשי כב"ק גזלו של גוי מותר דלמא ההיא לבתר דפשטינן הכא המסקנא דמשיכה בגוי קונה וק"ל נמי כרבי יוחנן דמעות בגוי קונות. ודרשינן לעמיתך לענין קנינם שאינו שוה ס"ל דגזלו של וגוי מותר אבל מעיקרא שהיה משוה אותם דריש לעמיתך האונאה וסבירא ליה דגזלו של גוי אסור כללו של דבר כיון דאפשר לדון כן אין לדון ולומר דתיהוי האי דהכא כפלוגתא דהתם ממש מדלא פרישנא בגמרא.

**אמר רב אשי מנא אמינא לה מדאמר להו רב להנהו סבוואתה כו' עד ואי ס"ד משיכה בגוי קונה יין נסך לא הוי עד דנגע ביה.** פי' יין נסך גמור דאסו' בהנאה לא הוי עד דנגע ביה דכלים של גוים ויין ישראל כנוס בהם מותר בהנאה ולא היה דרכן שיגע בו גוי אלא לאחר מדידה אבל לאחר מדידה נוגע בו לאלתר ומפני שאין משיכה קונה אלא מעות אי לא מקדמי למישקל זוזי קודם מדידה או לא זקפי להו מלוה על הגוי כי נגע ביה גוי והוה ליה יין נסך ברשותה דישראל נעשה יין נסך ואסור לקבל דמים אפי' מההוא גוי דנסכיה כיון דמדעתיה דישר' נסכיה ולא מבעיא אי פרע גוי בתר נגיעה לאלתר בעוד

שהיין בעולם אלא אפלו זקפי להו במלוה ולא פרע אלא לבתר דשהי ליה אסור דהא לא אשנה הכא רב תקנתי אלא לאוזופי להו זוזי קודם מדידה ואף על גב דדכותא בפירות שביעית מותר ביין נסך אסור וכדכתיבנא בריש פרקין דשאני יין נסך דכל גרמא שלו אסור ולא גריעה הא מגרמא דעלמא.

## דף עא:

**אי דקא כייל ורמי במנא דישראל הכי נמי הב"ע דכייל ורמי במנא דגוי**. פי' במנא דגוי שיש בו יין נסך כדפירש במסקנא דהא מקמיה משיכה אקניה נעשה יין נסך באותו תרעובת ולית לן דרבן שמעון בן גמליאל דאמר ימכר כולו לגוים וכדאיתא המסקנא ואם תאמר וכיון דהאי מקשה סבר דמשיכה קונה ולא מעות וקא מוקים לה בשנעשה יין נסך קודם משיכה אם כן מה הועיל הקדמת המעות שאמר רב דהא כיון דמעות אינם קונות פקדון נינהו גבי עד גמר משיכה וכי זכי בהו לאחר משיכה שנעשה גבי יין נסך דמי איסורא שקיל. יש מתרצין דהאי מקשה סבר דאף על גב דמעות אינן קונות כי מקדים להו הוי להו בתורת הלואה ולאו פקדון נינהו גבי מוכר אלא הלואה ואפילו היכא דאיתנהו בעין ברשותיה ואין זה מתחוור יפה לכל הפירושים ז"ל לפי מה שכתבנו בפרי' הזהב אלא דודאי אי מצריך להו הוו הלוא' הא כל היכא דאיתנהו בעין פקדון נינהו.
ולפי אותה שיטה אין לנו אלא לומר דתלמודא סבר השתא דדילמא רב סבר דגוי קונה בין בכסף בין במשיכה ואילו רמי במנא דישׂ' לא היה צריך הקדמת מעות דקני במשיכה אבל משום דכייל ורמי במנא דגוי הוצרך להקדמת מעות וקונה בכסף.
וסבירא לן דהכי דרשינן לעמיתך בכסף או במשיכה הא הא לגוי בין בזו ובין בזו ומאן דאמר דרב סבר דגוי אינו קונה במשיכה עליו להביא ראיה דמהא ליכא למשמע מינה ואפי' תימא דאמימר נמי סבירא ליה דגוי אינו קונה אלא בחדא הא ל"ק דתלמודא מדחא דחי ואזיל השתא דחי הא דרב כדאמרן ולקמן פריך באנפי אחריני אזיל הכא מדחי ואזיל הכא מקשה באנפי אחרינא. זו שיטת התלמוד ככל מקום וכל שכן לפי' שפירשו דאמימר נמי הכין סבירא ליה וכדעת הר"מבן ז"ל. ויש שמביאין ראיה מכאן דהגבהה בכליו של מוכר קונה ללוקח דהשתא מדין הגבהה אתינן עלה עד דאמרינן בסמוך ותקני ליה כליו ואפי' הכי אמרינן דאי כייל גוי במנא דישׂ' קני והדין אמת כדכתיבנא בפרק הספינה אבל אין זו ראיה דדילמא הכא לאו מנא דישראל מוכר קאמר אלא לכלי כשר שאין בו עכבת יין קרי מנא דישראל וכן דחה מורי הר"שבא נר"ו.

**סוף סוף מכי מטי לאוירא דמנא קנייה יין וכן כו'**. נראה ודאי דכלי מאי דאמרינן בתר הכי לאו לישנא דרב אשי הוא אלא שקלא וטריא דעבד תלמודא לפרושי האי דחויא דדחו ליה לר"א דהכי קאמרינן הכא במאי עסקי' בדכייל במנא דגו ואיכא עכבת יין אפומא דמנא ולית לן דרבן שמעון בן גמליאל והיינו דמשני בחד גוונא והדר משני בגוונא אחרינא דמעיקרא משמע לן בדמנח אחרינ' והדר אמרינן דאיכא עכבת יין הפומא דמנא ואפי' נקיט ליה בידיה. וזו שיטת התלמוד לסתום ולפרש הדברי' בפרט כדי להגדיל תורה ולבאר דינין וכן היה אומר מורי הר"א הלוי ז"ל.

הא דאמרינן דמכי מטי לאוירא דמנא קנייה והשתא הוה ס"ד דמדין הגבהה קאמרינן וכדמוכח בסמוך דאמרינן ולקני ליה כליו. ק"ל היאך קונה מדין הגבהה כי מטי לאוירא דמנא דהא לא עבד כלום ואין הגבהה קונה בשום מקום בלא שום מעשה או שקורא לה והיא באה שהוא כמשיכה או כההיא דפיל בחבלי זמורו' או כההיא דזיל טרוף הקן דלגבהו ואנן אמרינן דאי דנקיט ליה גוי בידיה הכי נמי ולא משמע דלתמר הא בדרך דחיה אדרבא אם איתא הוה ליה למימר ותסברא דהגבהה כזו קונה ויש לומר דכיון דאויר שסופו לנוח כמונח דמי ואילו נח חשיבה הגבהה ומעכשיו הוא מיישר הכלי יפה בענין שיבא היין לאוירו ולא ישפך לחוץ הא חשיב לן מעשה לקנות בו מדין הגבהה כנ"ל וצ"ת. והא דאמרינן יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתא דמנא דמשמע דמכי מטי התם הוי יין נסך לאו משום גופו של כלי דההוא אין איסורו איסור הנאה אלא דמשמע לן דמנא דגוי דאמרינן היינו שהיה בו יין של גוי וכדפרישנא לעיל.

**וקתני ליה כליו**. פי' מכי מטי לאוירא כדאמרינן מעיקרא ותדע דאיצטריך לאוקומה בדאיכא עכבת יין הפומא דמנא וקשיא ליה להר"אבד ז"ל הא דאמרינן במסכת גטין שתי קופות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אף על פי שהגיע לאויר פנימית אינה מגורשת דהא לא נח ופרכינן וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא ומתרץ לה בשאין לחיצונה שולים. אלמא אין אויר כלי קונה עד שינוח ותירץ דשאני גט דמידי דמנטר בעינן דומיא דידה ובאויר כלי לא מינטר שאין מחיצות כלי עשויות לשמור מאוירן אבל לענין קניה מדמטא לאויר כלי קנה ובגט נמי מדמטא לאויר חצר דמנטרא מגורשת כדאיתא התם עד כאן ואין חילוק זה נכון בעיני דמנא לן לחלק בין אויר כלי דגט לאויר כלי דקנין דבקנין נמי כליו מדין ידו או מדין חצרו אתא בא דהוי מידי דמנטר והנכון יותר דשאני התם דגופה חיצונה שלו ומבטל באויר פנימית לקלוט האויר לעצמו וכן פירשנוה שם בתוספות.

**הכא במאי עסקי' דאיכ' עכבת יין הפומא דמנא דקמא קמא אינסיך ליה.** פירוש דזמנין דאיכא הכי יש למדין מכאן דהשתא סבירא ליה דמעות קונות גם כן דאי לא כי מקדים ליה דינר מאי הוי אפילו תימה דמעות הלואה הם אצלו מכל מקום הרי הוא רוצה בקיומו של יין שהרי הגוי יכול לחזור בו עד שימדוד ויקנה במשיכה כדקיימא לן כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה וזו ככר דחה אותה מורי הר"שבא נר"ו שלא אמרו דכור בשלשים יכול לחזור בו אלא בשלא נתן מעות וכדפרישנא התם בס"ד.

**הלוקח גרוטאות מן הגוים כו'.** עד ואי ס"ד משיכה קונה אמאי יחזיר והתם בבכורות פרכינן איפכא דמקשינן מסיפא למאן דאמר דמעות בגוי קונות דאם כן כיון שנטל מעות למה לי משך ומשמע דהמקשה גופיה סבר הכא והתם דהאי תנא סבר שאין הגוי קונה אלא בשתיהן ולעמיתך בחדא הא לגוי בשניהם דוקא ואזיל הכא פריך להאי מרישא ואזיל התם פריך להאי מסיפא וזו שיטת התלמוד במקומות הרבה וכן פירש הר"מבן ז"ל. לדידי נמי אף על גב דהקדים ליה דינר לא פסק לא סמכה דעתיה.

ונראה דמאן דמותיב לה סבר דבמשיכה הוא דלא סמכה דעתיה אבל במעות סמכה דעתיה מכיון דהקדים זוזיה לוקח מקמי דלשקול מידי ומוכר נמי גמר ומקני בההיא הנאה. תא שמע דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בן נח נהרג על פחו' משוה פרוטה פר"שי ז"ל בן נח שגזל מישראל פחות משוה פרוט' אף על גב דגבי ישראל לאו ממונא הוא דקא מחליה עליה גבי גוי ממונא הוא ובני נח נצטוו על הגזל בסנהדרין ואזהרה שלהן זו היא מיתתן ואין צריכין התראה ולא נתן להשבון דלא מחייב לאהדורה לישראל דקא מחיל עליה עכ"ל ויש סתירה בלשונו לכאורה דמעיקרא כתב דגבי ישראל מחליה אבל גבי גוי ממונא הוא דילמא לא מחיל ישראל עליה והדר קאמר דלא מחייב לאהדוריה דקא מחיל עליה ויש לומר דהכי קאמר דגבי ישראל לאו ממונא הוא כלל ומשעת גזלה מחליה עליה ולא חשיב גזל כלל אבל לגבי גוי ממונא הוא דהנהו לא מחלי אהדדי וישראל נמי קפיד עליה למיחשביה גזל אלא דלבתר הכי מחיל עליה דלא לוקמיה בדינא עליה כנ"ל.

וק"ל ואמאי לא פרכינן מגזל דגוי ואפילו משוה פרוטה דתניא דנצטוו עליה. ויש לומר דאף על גב דתניא דנצטוו בכך לא קתני דנהרגין עליו ופלוגתא דאמוראי היא על איזה מהן נהרג כדאיתא התם ואף על גב דמסקנא היא דעל כלן נהרג הא דרבי יוחנן עדיפא לן דמפרשה כולה בהדיה ולא עוד אלא דלמאי דס"ד השתא מסתייעא קושיין מדקתני ואינו נתן להשבון דס"ד דהכי קאמר דלא מחייב לאהדוריה כדפי' ר"שי ז"ל דאלמא קנייה

אלא דניחא לן למפרך מדקתני נהרג ותדע דכי דחינן לה בנהרג משום דצעריה לישראל אצטרכינן לשנויי סיפא דמאי לא נתן להשבון כנ"ל.
ולמאי דס"ד השתא הא דקאמר ולא נתן להשבון דוקא בהא דפחות משוה פרוטה אבל כי דחינן דאינו בתורת השבון קאמר על כל גזל קאי ואפילו שוה פרוטה וכן פר"שי ז"ל.

## דף עב.

**אינו בתורת השבון**. פר"שי ז"ל שום גזלה דגוי אינה בתורת השבון דכל היכא דאיתא ברשותא דמרא היא דלא קנייה ויש מפרשים אינה בתורת השבון דלא מתקן להויא בחזרה דומיא דישראל והכין מתפרש אפי' המסקנא דגוי קונה במשיכה ונכון הוא אלא סיפא אמאי פי' דהא ודאי אפילו לגבי גוי ליכא לחיוביה מיתה כל היכא דלא קני ליה דהא לא חשיבא גזלה אלא לאו שמע מינה משיכה בגוי קונה וכן הלכה.
כתב רבינו הר"מבן ז"ל וכיון דק"ל הכי המוכר יינו לנכרי לא צריך לאקדומיה ומשקל זוזיה מיניה דכיון דמשכיה קנייה ויין נסך לא הוי למיסר בהנאה עד דנגע בגת ואי נמי איכא עכבת יין הפומא דמנא הא קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דאפילו יין ביין ימכר כולו לגוים חוץ מדמי איסור שבו.
ואיכא למידק דהא בדיעבד הוא דשרי רבן שמעון ן' גמליאל ויש לומר דאין הכי נמי כשנתערב בשלנו אבל הכא שמתערב בכליו של גוי ודעתו להוליכו ועל דעת כן מודד אפילו לכתחילה מותר והכי ריהטא סוגיין דאמרינן ואי ס"ד משיכה בגוי קונה כו' כלומר ולמה לי לאקדומיה זוזיה ומהדרינן דמשום הכי מקדים זוזי משום דרמי למנא דגוי וזמנין דאיכא עכבת יין הפומא דמנא וס"ל דלא כרבן שמעון בן גמליאל דאלמא כל היכא דס"ל כרבן שמעון בן גמליאל לא צריך להקדומיה זוזי ואפילו לכתחילה והיינו מטעמא דאמרן כנ"ל לפי דברי רבינו ז"ל ומיהו טוב הדבר לאקדומיה ומישקל זוזי מינייהו כל היכא דאיכא עכבת יין הפומא דמנא אבל משום יין דבארעיתא דמנא לית לן למיחש דמכי מטי האוירא דמנא קנייה או בהגבה אי נקיט ליה בידיה או מדין כליו אף על גב דמנח הארעא דהא ק"ל דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ונראה דמסתמא לית לן למיחש לעכבת יין הפומא דמנח דהא לא שכיח הילכך ליתא לדרב ושלא כדברי הגאון ז"ל שכתב בספר המקח דהלכתא כרב ואפילו בדיעבד דמיו אסורים אם לא הקדים ונטל וזה בודאי אינו בשום ענין מכיון דק"ל כרבן שמעון ן' גמליאל וכן תפס עליו רבי הר"מבן ז"ל.

**לדידך מזבננא לך**. פרש"י ז"ל וקנו מידו וכן בדין דאי לא במאי קני ולא שיקנו מידו שימכור באותה שעה דההוא קנין דברים הוא ועוד היכי אמרינן קנה קמא אלא שקנו מידו שהוא מוכרה לו מעתה ואם תאמר והא אסמכתא היא יש לומר בדאמר ליה מעכשיו אי נמי דליכא אסמיתא אלא באומר אם לא עשיתי כדפרישנא בדוכתא.

משך ממנו חמריו כו' כבר מפורשת במקומה בפ' הספינה בסיעתא דשמיא.

**האי זוזי אנסוה**. פירש ר"שי ז"ל זה שנתן לו מאה ועשרים אנסיה למוכרה וכל כמה דלא יהבי ליה כולי האי לא הוי דעתיה לזבונא ואיהו אי מזבננא לא מדעתאי ואמר לה והאי לא מדעתיה זבנא אלא על כרחיה עכ"ל. ולפי זה הפירוש שהוא הנכון אף על גב דיהיב ליה קמא מאה ועשרים או יותר לא קנה דהא לא נתקיים התנאי לזבוניה מדעתיה וכן כתב רבינו הר"מבן ז"ל ושלא כדברי הר"אבד ז"ל ומיהו כתב רבינו הר"מבן ז"ל דודאי אי אמר ליה בפירוש אי מזבננא לה (מדעתאי) לעולם בכמה דמזבננא לה לדידך מזבננא לה במאה קנה קמא דהוה ליה כמאן דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד עכ"ל. ולמדנו מן המעשה הזה לפי פירוש ר"שי ז"ל ורבי' הר"מבן ז"ל דכל דמתני ואמר אי עבידנא כך וכך שדי קנויה לך או חייב אני לך מאה דלא מחייב אלא היכא דעבר על תנאיה ומדעתיה לגמרי בלא שום צד אונסא ואפילו כי האי אונסא דאנסוה זוזיה בעלמא עד דלתני בהדיא.

**כדשיימי בי תילתא כו'**. אפי' תרי מיגו תילתא פי' כשומת בית דין ואף על גב דקיימא לן דכל דלא פסק זוזי לא גמר והקנה התם הוא בשמכר סתם דמוכר סבר שמא יזלזל לוקח דמיו הרבה ולוקח סבר שיעל' הרבה אבל בשמכר לפי מה שיפסקו אחרים גמרי ומקנו. וכל מאי דאמרינן תרי מגו תלתא וכן כל מאי דאזלינן בתר רובא דוקא כשהיה שם המיעוט ואמר דעתו וכדברירנא במסכת סנהדרין.

**אמר כדשיימי בי תילתא ואתו בי תילתא ושיימנהו כו'**. ק"ל דאי בדשיימוה קמאי בברירת שניהם או מדעתם מאי טעמא דרב פפא ואי בדשיימוה שלא מדעתו מאי טעמא דרב הונא בריה דרב יהושע ויש לומר דלעולם בשלא שמוה בברירתו לפי שלא היה רוצה לברור וחברו ברר שלשה לפניו ולא מיחה ורב פפא סבר דאפי' הכי דינא דמעכב ורב הונא סבר דכיון שסירב בתחילתו שלא לבא לברור ולא מיחה בברירתו של זה אין לו לחזור ולברור על הספק שאינו הולך אלא בעקפין ומדקאמר דילמ' קמאי קים להו משמע דכל היכא דחזינן ודאי דאידך קים להו אפילו רב הונא בריה דרב יהושע מודה דדינא קאמר כיון שלא נעשית הברירה ראשונה לדעתו אבל נעשית לדעתו שוב אין שומעים

לו מכיון דשמוה אבל אם עדין לא שמוה ודאי חוזר בו וישומו אותו אידך דידעינן ודאי דקים להו טפי כנ"ל.

מתני' נטל את המשפך ג"ה ור"שי ז"ל אם יש עכבת יין פירוש מקום שמתעכבת שם טיפת יין וכן פי' ר"שי ז"ל אבל יש גורסין עקבת יין בקו"ף וכן נראה בירושלמי דגרסינן התם מהו עקבת יין כההוא דמלכלך כד"א עקובה מדם אסור פירוש ואפילו בהנאה ותנא דינא קתני ומיהו הא אית ליה תקנתא לרבן שמעון בן גמליאל דאמר יין ביין ימכר כולו לגוים חוץ מדמי איסור שבו ואנן קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דמיו מותרין ורבינו אלפסי ז"ל שכתבה בהלכותיו ואף על גב דפסק כרבן שמעון בן גמליאל משום דסבירא ליה דאסור בשתיה קאמר או דמוקים ליה ביין נסך ודאי דבההיא לית הלכת' כרבן שמעון בן גמליאל:

**אין שם עכבת יין מותר**. פירוש ואפילו בשתיה ואף על גב דלא עבד ליה הדחה ויש למדין מכאן דכל שאין מכניסו לקיום וסגי ליה בהדחה הוא הדין אם נתיבש הכלי שהיין מותר בדיעבד לפי שכבר יבשה לחלוחית היין שבפניו ונראה שאין לנו לומר כן דדילמא שאני משפך שאין לו קבול ואפילו כדי עכבת יין כל דהו ואין תשמישו אלא דרך העברה בעלמא מורי רבינו.

**תנן התם הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינן חיבור לא לטומאה ולא לטהרה**. פירוש לטומאה שאם יש כאן שתי גממיות זו למעלה וזו למטה ויש בהן משקין תלושין ויש בניהן ניצוק דהיינו קלוח היורד דרך אויר או קטפרס והוא הקלוח היורד בקרקע ונקרא חרדלית גם כן או ששניהם בקרקע שוה ויש בניהם משקה טופח שלא להטפיח ונגע באחת מהן טמא שמא היא טמאה וחברתה טהורה שאין הנצוק והקטפרס משקה טופח מחברן להיותן כא' ואפי' נגע הטמ' במשקה הטופח שביניהן הוא לבדו טמא והגממיות טהורות וכדפר"שי ז"ל ודקתני שאין חבור לטהרה פרשה ר"שי ז"ל לענין עירוב מקואות שאם אין באחת מהן ארבעים סאה אין הנצוק והקטרס והמשקה טופח מצרפן לעשותן מקוה שלם והטובל שם לא עלתה לו טבילה ואף על גב שגופו עולה בהם והקשו בתוספות מדאמרינן בפרק אין דורשין שלשה גוממיות בנחל בתחתונה עשרים ובעליונה עשרים וחרדלית של גשמים עוברת ביניהם אמר רבי יאודה מאיר היה אומר מטבילין בין בתחתונה ובין בעליונה ואני אומ' בתחתונה ולא בעליונה דאמרינן גוד אחית ולא אמרינן גוד אסיק ולפי מה שפירש ר"שי ז"ל בפרק המביא מניין לא הוה קשה שיהא אפשר לומר דשאני התם שיש באמצעית מקוה שלם והכא מיירי כשאין באחת מהן עשרים אבל כאן פירש רשי ז"ל שאינן חבור לטהרה ואף על פי שיש בעליונה מ' סאה

ומיהו עדין קשה דמשמע דדוקא משקה טופח אינו חבור במקואות הא טופח על מנת להטפיח חבור וכדתניא טופח על מנת להטפיח חבור וכן פרשה ר"שי ז"ל בפרק המביא גט לענין עירוב מקואות וקשיא דהא תנן במס' מקואות ומייתינן לה בפ"ק דיבמות עירוב מקואות כשפופרת הנאד בעביה ובחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן אלמא לא סגי בטופח על מנת להטפיח ור"ת ז"ל תירץ שהנקב צריך שיהא רחב באותו השעור אבל המים העוברים בתוכו סגי בטופח להטפיח והקשה ר"י ז"ל דשעורא דמים גופיהו תנן במסכת מקואות עירוב כקליפת השום שהוא יותר מטופח להטפיח ועוד דכיון דהתם בפרק המביא מייתינן מעיקרא הא דנצוק והקפטרס והדר מייתינן אידך דטופח על מנת להטפיח חבור ודחינן דלמא ההיא לענין מקואות ורבי יאודה היא מכלל דאידך לאו לענין ערוב מקואות היא כלל לכך פי' ר"י ז"ל דלטהרה דקתני הכא אינו אלא לענין השקה דטהרת משקי' טמאים שאם יש בגממיות משקין טמאין תלושין ויש מקוה שלם בגממית אחרת ונצוק או קפטרס ומשקה טופח ביניהן לא הוי חבור לטהר את המשקין באלו הושקו במקוה והשתי הוי לטהרה דומיא דלטומאה דמיירי לענין טומאת משקין וכדפר"שי ז"ל גופיה.

והראיה דלענין השקה מיירי דלעיל מיניה קתני מקל שהיא מלאה משקין טמאין כיון שהציקן למקוה טהרה טהרו הנצוק והקטפרס כו' וההיא נמי בטופח על מנת להטפיח חבור לענין השקה היא והא דמייתי תלמו' בפרק המביא הנך דהשקה למפשט בעיא דידים טהורות לחצאין ולא מייתי מאידך דמקואות היינו משום דמסתבר ליה לתלמודא לדמויי טהרת ידים לענין טהרת השקה ולא לענין המקואות והיינו נמי דמשני דילמא ההיא לעיין מקואות ורבי יאודה הוא כלומר וכיון דלענין מקואו' מיירי תו ליכא לדמויי לה בעיא דידיה וכדפי'. ולשיטת ר"שי ז"ל דמעיקרא הוה מדמי לה למקואות צריך לדחוק ולפרש דהכי קאמר לענין מקואות ורבי יאודה היא ומטעם גוד אחית כדמסיק ואזיל ממאי דמייתי עלה מההיא דמקוה שיש בו ארבעים סאה מצומצמו' וירדו שנים וטבלו' בזה אחר זה כו' רבי יאודה אומר אם היו רגליו של א' נוגעות במים אף השני טהור ומטעם גוד אחית המים שעל גופו בנהר כיון שהמים שעל גופו עתידין לירד למטה ומשום הכי נמי הא דאמרינן דאיהו עביד עירוב מקואות גם כן בטופח על מנת להטפיח כשיש בעליון מ' סאה והוא גם כן ראוי לירד הא לאו הכי מודה הוא שאין עירוב מקואות אלא כקליפת השום דמסתמא לא פליג רבי יאודה עליה כל זה מיסודו של ר"י ז"ל וכן פרשה רבינו הר"מבן ז"ל ובמסכת גטין הארכתי בה יותר בס"ד מורי רבינו.

**אמר רב הונא הנצוק כו' חבור ליין נסך**. פירוש לא מדין מגע שאין נגיעה בדבר לח אלא מדין תערובת שעושה הנצוק כאלו הם מחברם ומערבם וכאידך דלטומאה ולטהרה מעתה אפילו למאן דאמר נצוק חבור אינו אוסר העליון אלא בשתיה בלבד למאי דק"ל כרבן שמעון ן' גמליאל דסתם יינם אפילו יין ביין ימכר כולו לגוים חוץ מדמי איסור שבו והכא הרי אין האיסור למעלה ואינו נמכר עמו ומזה הטעם גם כן אומרים רבותי' שאם העליון מזוג במים אין בו דין נצוק למאי דק"ל דיין שנתערב ביין ויש בו מים שרואין את היין שהוא מינו כאילו אינו והמים שאינן מינו רבים עליו ומבטלו ככל מין ומינו ודבר אחר ואף על פי שאין במים שביין ששים ביין שלמטה דכי בעינן ששים היכא שהאיסור מעורב בו ממש ונותן בו טעם אבל הכא הרי אינו נותן טעם עוד היה אומר מורי והר"אה ז"ל שאין נצוק אוסר אלא כשהתחתון אסו' בהנאה שאז ראוי לאסור במשהו אבל כשאינו אסור אלא בשתיה אינו אוסר בתערובתו אלא בנותן טעם כשאר איסורין וכיון שכן אף נצוק שבו אינו אוסר כלל שהרי אין בו בנותן טעם בעליון.

אלא מהא ליכא למשמע מינה כתבו בתוס' דכיון דשתיק ליה רב הונא ולא אמר ליה אנא סברה דנפשאי קאמינא משמע שאין לו טעם אחר לאסור נצוק ודלא פשיטא ליה מילתא אלא דהוה ליה ספקא אי דייקינן מרישא או מסיפא והיינו דפרכינן על ההיא גרגותאי דרב הונא שמע מינה נצוק חבור אלמא לרב הוני וגופיה ספק' הוא דאי לא מאי קושיא וליכא למימ' דקושיין לומר דהא אמרה רב הונא חדא זימנא דלא דייק הכא וההוא לישנא כלל אבל הגאונים ז"ל סוברין דרב הונא פשיטא ליה דהכין דינא והלכתא כותיה דליכא אמורא דפליג עליה בהדיה ואפילו רב נחמן לא פליג עלה אלא דאמר ליה מנא לך הא דאלמא אית בידיה דרב הונא מתניתא דלגמרה מינה ולא שחילק עליו וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל הלכתא כרב הונא וכן כתב הר"אבד ז"ל ואף על גב דבדרבי חייא אמרינן דנצוק תיבעי ליה לא דחינן פשיטותא דבתראי משום ספקא דרבי חייא ומיהו הר"ז הלוי ז"ל כתב דדעתו נוטה להתירו דהא מילתא דספקא הוא ובדרבנן הלך אחר המקל ועוד דהא קיימ' לן דטהרות עדיפי מיין נסך ותנן שאין הנצוק חבור לטהרה כל שכן שיש לנו לומר שאינו חבור ביין נסך להתירו בדיעב' מיהת וקרובו מורי הר"א הלוי ז"ל הוא מן המתירי' והיה אומר שאף רבו היה סובר כן להלכה מההיא דקנישקניז ואפי' לכתחילה אלא שלא רצה לפרסם כן שלא לזלזל ביין נסך מפני כבודן של גאונים ז"ל והיתה אצלו כהלכה ואין מורין כן ושכן קבל מפי ז"ל ומורינו הר"שבא נר"ו הולך בדרך הגאונים ז"ל להחמיר ולדברי הכל מותר לערות לכלי של גוים כל זמן שאין בו יין שלא

נגע בו הגוי בפיו או בידו בכונה כפי מה שכתבנו לעיל ודעת מורי ורבו ז"ל אעפ"י שיש בו יין וכמו שכתבתי לעיל ודוק ונכרין דברי אמת שאין לאסור נצוק בדיעבד.

## דף עב:

**תרגומה רב ששת בגוי המערה כו'**. כחו של גוי דרבנן בעלמא הוא פירוש דאף על גב דמגעו גם כן מדרבנן וגם סתם יינו מכל מקום יש במגעו כעין יין נסך של תורה אבל כחו לגמרי הוא מדרבנן ואין כיוצא בו ביין נסך על הרוב שאין הרוב מנסכין אלא במגע וחומרא יתירה הוא שהחמירו בכחו מפני חשש מגעו. הילכך מאי דנפק לברא גזרו ביה רבנן מאי דגואי לא גזרו ביה רבנן.

כתב ר"שי ז"ל הלכה כרב ששת דאין אדם חולק עליו ואם שפך גוי מן הכלי מותר מה שנשאר בכלי עד כאן גם הרב בעל התרומות כר"שי ז"ל וכן דעת גדולי התוספות וכן פסק הר"ז הלוי ז"ל וכן הדברים נראין ומיהו דבריו של רש"י ז"ל תמהין היאך יהא מותר מה שנשאר בכלי דהא איהו ז"ל פסק דנצוק חבור כדאיתא בסמוך. ונראה כי דעתו ז"ל דכחו של גוי מדרבנן בעלמא הוא ואפילו תימא דגזרו במאי דנפק לברא איסור הנא' במאי דקאי לגואי כשם שלא גזרו בו משום כחו כך הקלו שלא לגזור בו משום נצוק לבראי אי נמי דהכא בגוי המערה בשכירות ומתעסק במלאכתו דאפילו במאי דנפיק לבראי אין לדון בו אלא איסור שתיה בלחוד וכיון שכן אינו אוסר בנצוק כלל וכדכתיבנא לעיל כנ"ל.

ולדברי האומרין דכחו של גוי אפילו בכונה אינו אוסר בהנאה כל שכן דאתיא הא כפשוטה שפיר אלא שאין זה דעת ר"שי ז"ל כמו שכתבנו בפרק ר' ישמעאל ולדברי האומרים דנצוק אינו חבור אין אנו צריכין לכל זה ויהא הלכה כרב ששת לגמרי ומכל מקום כן הלכה לפי מה שביארנו וכבר כתבנו בפרק אין מעמידין בס"ד שאם שפך הגוי מן היין במקום שהולך לאבוד הרי היא כזורק מים לטיט ולא נאסר מה שבכלי כלל לדברי הכל.

אמר להו רב חסדא להנהו סבוואתא כי מזבניתו חמרא לגוים קטיפו קטופי אי נמי נפיצו נפוצי אומ' מורי הר"א הלוי ז"ל דרב חסדא לאו משום דפשיטא ליה דנצוק חבור אמר הכין אלא מתוך שהיתה הלכה רופפת היה מזהיר לעשות כן לכתחלה לסלק נפשם מכל ספק.

**ההוא גברא דאסיק חמרא בגושתא ובת גושתא כו'**. עד שמע מינה דנצוק חבור פירוש דהא לא עדיף מנצוק שכבר הוא מופרש מן החבית ועדיף מברזא.

א"ל שאני הכא דסליק חמרא הגושתא ובת גושתא גריר פירש ר"שי ז"ל שהרי עולה מאיליו והוה ליה כנוגע בחבית ממש דהויא ליה כחבית אריכתא עד כאן ורי מאיר ז"ל גורס שאני התם וכתב הוא ז"ל לפי הגירסא ההיא דעובדא דנצוק אתא למדרשה והוו סברי רבנן למיפסק דנצוק חבור ומייתו ראיה מהא דרבא ואמר להו שאני התם דכוליה חמרא הגושתא ובת גושתא גריר עד כאן ולפום פשטה היה נראה דרבא סובר דנצוק אינו חבור ושאני גושתא ובת גושתא כדמפרש ואזיל אלא שיש לדחות דה"ק להו שאני הכא ולכולי עלמא שרי זה.

**אמר מר זוטרא קנישקניז שריא כו'**. ואמרינן דרבה בר רב הונא שרא לדברי ריש גלותא למישתי ביה ואיכא דאמרו דאיהו גופיה שאתי בקנישקניז והא דרבה בר רב הונא איתא בפרק במה אשה יוצאה לענין שלא גזרו בו משום חורבן ומיהו מכיון דמייתי לה תלמודא הכא סתמא נראה שלענין אסור יין הוא והיה מתיר לשתות בו עם הגוי ואיהו נמי עביד בה עובדא ולמדו משם גרא דלית בה משום צער חורבן בית והמקדש כדאיתא התם והקנישקניז הזה פר"שי ז"ל והגאוני ז"ל שהוא כלי רחב שיוצאין קנים מצדו שנים או שלשה בפי מה שהוא ונמשכין ועולין למעלה כנגד גובהו וכשנותני יין בפיו מתמלאין כל הקנים ויכולין הרבה בני אדם לשתות ביחד וכל זמן שזה מוצץ וזה מוצץ אין היין הנוגע בפיו של זה חוזר לכלי והתירו לשתות בו עם הגוי כל היכא דקדם ישראל ופסק אבל קדם גוי ופסק אסור לשתות אחרי כן כי בפסיקתו של גוי חזר היין שבפיו לתוך הכלי וגוי עושה יין נסך בפיו ותימא גדול הוא לדברי הפוסקים ז"ל דניצוק חיבור היאך אפשר להתיר ולא יאסר מה שבכלי מחמת נצוק וכבר טרח הר"אבד ז"ל בפירושיו לפרש זה וסוף דבריו אמר ולבי מגמגם עלי לפי שהענין כמו זר נחשב ורחוק מן הדמיון כמה כח היתרו גדול ואם בתשובת שאלה טרח לצייר זה ואמר חיי ראשי ירדתי למלאכת הקנישקניז ועליתי ממנה כו' וכבוד ראשו מונח במקומו כי עדין לא עלה ממנה כמו שיראה העומד בדבריו ויש אומרים שהקנים הללו עומדין בראשו של כלי ופעמים שמתמלא הכלי והם ריקנין אלא שעולה על ידי מציצה וכי הא שאין ראוי לירד דרך הקנים דגם אינו עולה אלא במציצה והם שותין בקנים ריקנים גריע טובא מנצוק.

וזה הנכון שבכל הפירושים לשיטה זו והוא דעת הרי"ם הלוי ז"ל אבל מורי הר"א הלוי ז"ל היה אומר דמאן דשרי קנישקניז ודאי סובר דנצוק אינו חבור ואפילו לכתחילה והא דלא דייקינן עלה שמע מינה נצוק אינו חבור משום דהא סברא דבתראי היא דקמו המילתא ואמימרי דקמאי ולא אשכחו בה מאן דאסר מדינא ומשום כבודן של ראשונים שהיו מפקפקין בה סתמוה ואפשר עוד שלא גזרו נצוק אלא במגע יד שהוא דרך נסוך

ולא בזה שהוא בפה שאין דרך רוב המנסכין בכך והיה אומר ז"ל שכן דעת רבו הר"מבן ז"ל מהא דהכא אלא דמסתם סתומי ועוד היה אומר מורי הר"א הלוי ז"ל שאף דעת רבי אלפסי ז"ל כך הוא ולכך הביאה לזו ולההיא דגושתא ובת גושתא אחר דברי רב הונא והאמוראים האוסרים ולא פסק בה כלום וראו לחוש לדברי הראשונים ז"ל והאל ברחמיו יורנו דרך אמת.

## דף עג.

**מתני' יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא**. פי' ר"ת ז"ל דדוקא יין נסך גמור שנתנסך ודאי לעבודה זרה דומיא דמים במים דקתני בהדיא אבל סתם יינם אינו אוס' אלא בס' כשאר אסורין וק' ההיא דאגרדמיס דקתני עלה בתוספתא לפי שטיפה של יין נסך אוסרת בכל שהוא ויש דוחין דההיא אליבא דרבי יאודה אתניא דאית ליה דכל איסורין שבתורה במשהו ונקט יין נסך משום דאיירי ביה וכן ההיא דנטל את המשפך דתנינן לעיל שאוסר בעקבת יין בעלמא לרבי יאודה התניא וכל זה דוחק גדול ועוד דסוגיא דלעיל דאפליגו אבייי ורבא בחמרא חדתא וענבי וחלא לגו חמרא בסתם יינם היא כדפרישנא התם לכך הנכון כדברי הגאונים ז"ל שכתבו וכן נראה דעת ר"שי ז"ל דתנא הכא אפילו לסתם יינם קרי יין נסך וטובא איכא בפרקין כי הא ורישא דפרקי השוכר את הפועל לעשות ביין נסך הא אסיקנא בגמרא דאף סתם יינם בכלל ומשום דההיא חמרא יתירה הוה מספקא לן מעיקרא וכדפרישנא התם בס"ד.

והא דקתני מים במים בכל שהוא דוקא בתלושין דומיא דיין ביין אבל במים מחוברים אינם נאסרין וכן הורה רבינו ז"ל על גוי ששפך מים הידועים לבאר של ישראל והא דקתני יין במים בנותן טעם נראה דהיינו בשאר איסורין ואף על גב דכל חמרא דדכי טפי מארבעה מיא לאו חמרא הוא אלא קיוהא בעלמא כדאיתא בפרק הספינה אפילו הכי לגבי חמרא דאסורה לא פלוג רבנן וכיון שיש שותין במזיגה מרובה מאד אין איסורו מתבטל אלא בששים ולא חשיב נותן טעם לפגם כיון שהוא במינו נאות במים ואין הפגם אלא מפני רבויו וזה דעת מורי הר"א הלוי ז"ל בשם רבו ז"ל אבל הר"אבד ז"ל כתב שהוא מסופק אם מותר בשתיה אם נתערב יותר מכדי מזיגה אבל פשוט הוא לו שאינו אוסר בהנאה.

**גמרא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל**. פי' ומותר אפילו בשתיה כיון שהוא נופל מעט מעט ואף על פי שנופל תמיד בלא הפסק קלוח כיון דכל מאי דנפל נפיל בששים וסבירא ליה לרבי

יוחנן תרתי חדא שאין יין נסך אוסר במשהו אפילו במין במינו ואידך דכל איסור שנופל מעט מעט לתוך ששים הרי הוא מבטל ואף על פי שלבסוף יש בו איסור מרובה כיון דמין במינו הוא דלא יהיב טעמא ולא עוד אלא דראשון ראשון בדרך שהוא בטל הוא מצטרף עם ההיתר לבטל האיסור הבא אחריו ומיהו הני מילי בשלא נפל בשעה אחת כדי נותן טעם דאם כן הא ודאי אוסרו והיינו דתנן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה ואם תאמר והא ההיא דאגרדמיס ומתניי' דמשפך איסורא לגו היתרא וקתני שאוסר במה שהו ״ל דרבין אמר רבי יוחנן מוקים להו כרבי יאודה דאמר כל איסורין שבתורה במינן במשהו וכי קאמר רבי יוחנן אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי יאודה ואם תאמר תפשוט מהכא דרבי יוחנן סבר נצוק אינו חבור דאי לא ליתסר מה שבבור מיד מחמת נצוק תירץ הר״אבד ז״ל דמוקמינן לה במקטיף קטופי ואינו נכון חדא מדלא מפרש לה בגמרא ועוד דאם כן לרבין דלקמן בסמוך מה לי צלצול קטן מה לי חבית דנפיש עמודיה והנכון כמו שתירץ רבינו הר״מבן ז״ל שאין נצוק אוסר אלא כשהקלוח מקלח בענין שסופו לאסור אם נתערב בדרך קלוחו של עכשיו אבל לא בזה שאינו אוסר בסופו בדרך קלוחו והוא בטל ראשון ראשון.

**תנן יין נסך כו'**. פירוש השתא פרכינן מרישא דמין במינו למאי דסבר שאין יין נסך אוסר במשהו וכי פרכינן מסיפא דמיירי בנותן טעם פרכינן למאי דקסבר דראשון ראשון בטל ודוק:

**מאי לאו דנפל איסורא לגו היתרא**. פירוש אלמא יין נסך אוסר במשהו ופרקינן לא דנפל היתרא לגו אסורא פירוש שההיתר שהוא נופל מעט מעט לתוך האיסור בטל ראשון ראשון והיה מצטרף לאיסור לבטל ההיתר הבא אחריו הילכך אף על פי שלבסוף היין האסו' שהיה שם בתחלה הוא משהו כנגד ההיתר שנפל שם הוא אוסר אותו לא מדין משהו אלא מדין רוב ונותן טעם שאנו דנין כל ההיתר באיסור וכדפר״שי ז״ל ואם תאמר אם כן דאפילו בהיתרא לגו איסורא אמרינן ראשון ראשון בטל אם כן גם בכל האיסורין כן ואין הפרש בין יין נסך לשאר איסורין ואמאי נקט תנא יין נסך ועוד הא רבי יוחנן אמר לקמן דכל איסורין שבתורה אפילו במינן בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך והנכון דאפילו לרב דימי אמר רבי יוחנן שורת הדין שלא לומר בהיתר לתוך איסור טעמא דראשון ראשון בטל שאין דרך היתר להתבטל ואין אדם עשוי לבטלו אדרבא מוסיף הוא והולך ובעלמא אף על פי שאין מבטלין איסור לכתחילה כשנרבה על ההיתר לס' בדיעבד בשוגג מותר אלא הכא חומרא הוא ביין נסך להשוות דינו להחמיר דכי היכי דאיסורא לגו היתרא

ראשון ראשון בטל מן הדין ולהקל כך להיתרא בגו איסורא אמרינן להחמיר ראשון ראשון בטל ואוסי לבסוף במשהו.

**תא שמע יין במים בנותן טעם מאי לאו דנפל חמרא דאיסורא לגו מיא בהיתרא**. פירוש אלמ' לא אמרי' ראשון ראשון בטל ויין שיש בסופו מן האיסור לפחות מס' אוסר ופרקינן לא דנפיל חמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא פר"שי ז"ל וכגון דנפל בבת אחת דליכא למימר ראשון ראשון בטל וקשה דאם כן לוקמה אפילו בדנפל איסורא לגו היתרא דבהא ודאי מודה רבי יוחנן על כרחין וכדכתיבנא לעיל וכדתנן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה ויש לומר דאין הכי נמי אלא דכיון דרישא לא סגיא לאוקמא אלא בדנפל היתרא לגו איסור' סיפא נמי בעינן לאוקומא בהכין ואין זה נכון דאם כן הוה ליה לתלמודא לפרושי אלא ודאי כי היכי דמקשה מוקים לה בדנפל מעט מעט הוא הדין למאן דמשני ליה אבל הנכון דלעולם בדנפל היתרה לגו איסורא מעט מעט ומיהו הא פרישנא לעיל דבהיתרא לגו איסורא אינו דין לומר ראשון ראשון בטל אלא שהחמירו לומר כן ביין נסך או בטבל כדלקמן ולא החמירו זה אלא כשהוא מין במינו דלא מנכר טעמא אבל כשהוא מין בשאינו מינו אוקמא הדינא וכל היכא דלבסוף ההיתר מתרבה ומבטל טעם האיסור בס' שיהא מבוטל.

**ודוקא צלצול קטן כו'**. פירוש דצלצול דלא חשיב אמרינן ביה ראשון ראשון בטל אבל חבית דנפיש עמודיה וחשיב אינו מתבטל והולכין אחר סופו לאסור כיון שיש בו בנ"ט.

**כי אתא רב יצחק אמר רבי יוחנן כו'**. לפום פשטא נראה דפליגא הדרב דימי בהא דרב דימי לא מפליג בין צלצול לחבית ורב יצחק מפליג ומיהו אף רבנן אין יין נסך אוסר במשהו ומתני' כולה בדנפיל היתרה לגו איסורא וכן דעת ר"שי ז"ל ואפשר דלא פליגי כלל אלא דרב דימי לא פירש ובא רב יצחק ופירש ומיהו לית הלכתא כחד מנייהו אלא קיימא לן דיין אוסר במשהו וקיימא לן נמי דלא אמרינן אפי' בנותני טעמים ראשון ראשון בטל אלא כל שיש שם לבסוף כדי נותן טעם הרי הוא אוסר כיון דנפל בלא הפסק וכולה מתניתא כפשוטה באיסורא לגו היתרא ורישא אוסר במשהו וסופו בנותן טעם אבל הר"אבד ז"ל כתב דלית הלכתא כרב דימי ורב יצחק באיסורי משהו אבל באיסורי נותני טעמים הלכתא כותיה דאמרינן ראשון ראשון בטל ואפילו יש בו לבסוף והביא ראיה לדבריו מהא דתנן במסכת ערלה בפ"ב דערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד סאה ערלה או כלאי הכרם שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה או כלאי הכרם הרי הוא מותר וזהו שאמרו הערלה מעלה.

הרי שלפי שנפלו מעט מעט ונתבטל ראשון ראשון ולא עוד אלא שהועוד האחרון נתבטל בסאה שנפלה שם בתחילה לפי שנתבטלה וחזרה בהיתר ותנן נמי לעיל מינה התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה כיצד סאה תרומה שנפלה למאה של חולין ואחר כך נפלו ג' קבין ועוד ערלה או ג' קבין ערלה למאה סאין של חולין ואחר כך נפלה סאה ועוד תרומה זהו תרומה מעלה.

הרי נתבאר מאלו כי התרומה והערלה לאחר שנתבטלו נעשו היתר גמור לבטל איסור הבא אחריהן וכל שכן שאין מצטרפין לאיסור לאסור ודוקא בערלה וכלאי הכרם דכי נתבטלו אינם צריכין להרים ונעשה הכל היתר גמור אי נמי בתרומה וערלה ולהתיר לכהן שאינו צריך להרים את התרומה משם אבל תרומה שנפלה בחולין ולגבי ישראל שצריך להרים מפני גזל השבט והיא מדמעת במקום אחר הא פלוגתה דתנאי היא אי אמרינן בה ראשון ראשון בטל והיינו דתנן סאה תרומה שנפל למאה חולין ולה הספיק להגביה עד שנפלה שם אחרת אסור ור"ש מתיר דרבנן סברי דכיון דצריך להרים כמאן דאיתיה בעיניה דמי ואינו נתבטל ור"ש מתיר שאין הרמתו אלא מפני גזל השבט אבל שורת הדין כבר נתבטל ואפשר דבהא אפילו רב יצחק ורב דימי מודים כרבנן ולהכי לא פרכינן ליה מינה אינהו דאמר אנא דאמרי כר"ש ע"כ תורף דברי הר"אבד ז"ל ואף לדבריו אין מזו ראיה לדרבי יוחנן שיוריד האיסור שלא בהפסק אבל רבינו הר"מבן ז"ל דאפי' בשאר איסורין לא אמרינן ראשון ראשון בטל אלא הכל ניעור ואוסר בסופו דהא כיון דאידחיא ורב דימי שלא אמרה ר' יוחנן לגמרי אדחיא לה לגמרי וליתא כלל וטעמא דמלתא משום דטעמא לא נטיל ואפי' במין ומינו דלא יהיב טעמא מכל מקום הרי נפל בו בסוף דבר חשוב כשעור שראוי לתת טעם בשלא במינו ואפילו בנופל שם בהפסק יש לאסור כל שכן כשנפל בקלוח בלא הפסק ותדע דהא פרכינן לרב דימי מסיפא דיין במים ומים ביין בנותן טעם אלמא לדידן ל"א בנותני טעמים ראשון ראשון בטל ואם כדברי הר"אבד ז"ל אדרבא לדידן תקשי מתני' דערלה ועוד דהא פרכינן לחזקיה ממתני' דשאור וחולין ואמרינן והא אמר אביי לא שאנו אלא שקדם וסלק את האיסור דאלמא לא אמרינן ראשון ראשון בטל ואף על גב דנפלו שם בהפסק ואם איתא היכי מקשינן מינה לחזקיה דאמר הגדילו בהיתר היתר לומר טעמיה דחזקיה דכיון שבטלו המים ליין נסך אף על פי שנפל שם עכשיו יין של היתר אינו חוזר וניעור ככל האיסורין. ושאני תרומה מפני שצריך להרים דעל כרחין בתרומה לישראל קא מיירי אלא בודאי שאין הפרש בענין זה בין תרומה לשאר איסורין שבכולן לרבי אליעזר אם לא קדם וסלק את האיסור אסור ולא אמרינן ראשון ראשון בטל ומדרי אליעזר נשמע לרבנן דהא רבנן דשרו

היינו משום דסבירא להו זה וזה גורם מותר הא אילו נפל שם אסור אחר אף רבנן מודו דאסור ולא אמרינן ראשון ראשון בטל. והא דערלה וכלאי הכרם שניא היא ששיעורן בנותן טעם גדול ואף על פי שנפל שם עוד סאה אחרת אי באיסור בנותן טעם וכיון דכן דינא הוא דנימא ראשון ראשון בטל דהא אית ליה תרתי למעליותא כי בתחילה נתבטל במיעוטו וגם לבסוף אינו ראוי לתת טעם גם בשלא במינו וכיון שכן דין הוא שלא יהא חוזר ונעור אבל בודאי אף בערלה וכלאי הכרם אם נוסף בסוף עד כדי שיתן טעם שזהו אחד בששים בין בשל ראשון ושל שני אסור דאסור ראשון חוזר ונעור ואף בהפסק.

ומתני' דקתני יין במים או מים ביין בנותן טעם כפשוטה ממקומה ודומיא דרישא באיסורא לגו היתרא ואפי' נפל מעט מעט כדרך הנופלים ולא בטיל כשיש בו בסוף נתינת טעם.

ועוד הביא ראיה רבינו הר"מבן ז"ל מתלמוד ארץ ישראל דגרסינן התם גריסין של תרומה שנתבשלו עם העדשים של חולין. ואין בהם נותן טעם רבה עליהן גריסין חולין מין מעורר מינו לאסור פירוש בתמיה כלומר הא ודאי פשיטא דמות' דהא הגדילו בהיתר הוא כמה דאמרי ביין נסך את רואת את ההיתר כמי שאינו ואותו האיסור אם יש בו בנותן טעם אסור ואם לאו מותר אף הכא כן ואמרינן הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור הא לך ראיה ברורה שאפילו בתרומ' כשנפלו איסו' בזה אחר זה ואפי' בהפס' לא אמרינן ראשון ראשון בטל שהרי גריסין בעדשים מין בשאינו מינו הוא ותרומה בשאינו מינה בטלה היא בששי' ואינה צריכה להרים ואף על פי כן כשרבה עליה עד כדי נותן טעם חוזר האיסור ונעור ואי ק"ל הא דאמרינן בפרק כסוי הדם אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שנפל מים לתוך דם אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל ואף על פי שיש בו מראית דם והא מראית דם דהתם כנותן טעם דהכא ואפילו הכי ראשון ראשון בטל יש לומר דהתם לענין קדשים בטיל להחמיר אבל לענין אסורין לא בטיל וכדאמרינן התם עלה בההיא. ולענין כסוי הדם אינו כן שאין דחוי אצל מצות הילכך לענין איסורין אינו כן דגבי קדשים הוא דיש דחוי אבל לגבי אסורין אין דחוי ע"כ דברי רבינו ז"ל.

**כי אתא רבין אמר רבי יוחנן יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים כו'**. רשי ז"ל כתב דהא פלוגתא אדרב דימי ורב יצחק דאלו לדידהו בלא קיתון של מים גם כן מותר דראשון ראשון בטל ובודאי שכן נראה לפי פשוטה אבל יש לומר דלא פליגי דהכא במאי עסקינן כשנפל יין נסך לבור כדי נותן טעם בבת אחת דבהא אפילו רב דימי מודה דלא

אמרינן ראשון ראשון בטל אי נמי דנפל שם מעט מעט מחבית דנפיש עמודיה וכדברי רב יוסף.

**כי אתא רב שמואל כו'**. עד מר בעי תחילה ומר לא בעי תחלה פירוש דלרבין אף על פי שנפלו המים לבסוף מבטלין את היין האסור ולרב יצחק אינם מבטלים אלא אם כן נפלו המים תחילה אבל נפלו שם בסוף צריך שיהא בהם ששים כנגד הכל לפי שכבר נעשה הכל יין נסך ודעת הפוסקים ז"ל דהלכתא בהא כרבי יוחנן דכל מין ומינו ושאינו מינו סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו דהכין סוגיין בעלמא אלא שנחלקו אם פוסקים כמאן דבעי תחלה או לא. ויש אומרים דבעינן תחלה דאי לא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה וכדאמרינן בפרק גיד הנשה גבי חתיכ' נבלה שנפלה בין החתיכות כיון שנתנה טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה וההיא לא שנפלה טעם ממשאו כדי נתינת טעם דהא לרבי יאודה אמרינן לה דסבר מין במינו במשהו וכדאיתא התם אלא מאי שנתן טעם שנתן טעם בחתיכה כלומר שנתערב עמה ופלטה שם אסור והכא נמי כיון שנפל בבור יין נסך שאוסר אותו אף על פי שאינו אלא משהו ואין בו כדי נתינת טעם מכל מקום כבר נעשה חתיכת נבלה וצריך לבסוף מים כנגד הכל ואי ק"ל הא דאמרינן בפ"ק דמסכת תרומות אין המדומע חוז' ומדמע אלא לפי חשבון ואין המחומץ חוזר ומחמץ אלא לפי חשבון ואין מים שאובין חוזרין ופוסלים את המקוה אלא לפי חשבון סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונאסר חזר ונפל מן המדומע במקום אחר אינו אוסר אלא לפי חשבון תרומה שבה תירצו בתוספות דלא אמרינן חתיכה נעשית נבלה אלא בדבר לח או באסור בלוע בחתיכ' שכיון שנבלע בגופה נבלה היא אבל יבש ביבש בטל לפי שוה עומד בפני עצמו וזה עומד בפני עצמו אלא במים שאובין כיון דכולה שאובה דרבנן אף על גב שנתערבו לח בלח אינה אוסרין אלא לפי חשבון. ואם תאמ' והא מחומץ בלח בלח הוא אומר מורי הר"אה ז"ל לדעת הרב ז"ל דלא חשיב נתינת טעם דלח בלח אלא דבר שהוא בשול שמתפשט בכל ורבינו הר"מבן ז"ל תירץ שאין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה במשהו אלא באסורי משהוא כגון ביין נסך וטבל לרבנן ובכל איסורין לרבי יאודה שאין מינו ראוי לבטלו כלל לא בפני עצמו ולא בצירוף ולפיכך אף הוא אינו מתבטל לבסוף על ידי שאינו מינו אלא אם כן נפל שאינו מינו תחילה שאז נדון מין האסור כאלו נתבטל על ידי שאינו מינו ושוב אינו מניח למינו הבא אחרון לאסרו אבל באיסורי נותן טעם שאף מינו היה ראוי לבטלו אם היה בו כשיעור אף כשנפל שם בפחות משיעורו ונאסר מתבטל אחרי כן על ידי ההיתר הבא אחרי כן ע"י ההיתר הבא אחריו אם רבה עליו ואין אוסר אלא לפי חשבון וסוף

דינא כתחלת דינא מה תחלת דינו אם היה בו מן החולין כשיעור היה מבטלו אף לבסוף שנתרבו בחולין ויש בהן שיעור לבטל מבטלין וזה טעם נכון יותר לפי שיטה זו ולפי זה ההיא דפרק גיד הנשה אינה הלכה דהא לרבי יאודה אתמרא דאית ליה מין במינו לא בטיל בכל האיסורין אבל לדידן דקיימא לן כרבנן בשאר איסורין אין אומרים בה חתיכה עצמי נעשית נבלה וכן נראה דעת רבינו אלפסי ז"ל במסכת חולין שהשמיטה מכל מקום בהא דהכא אף רבנן מודו דבעינן תחלה כמאן דמתני לה אדרבין וכן מטין דברי רש"י ז"ל אבל יש מרבותינו הצרפתים ז"ל שפוסקים כאן להקל דלא בעינן תחלה דתרתי לישני נינהו בדרבנן וכל תרי לישני בדרבנן לקולא וההיא דפרק גיד הנשה נמי הלכה היא ולא קשיין אהדדי דהתם מימרא כפשוטה ממש שנתן האיסור הראשון טעם בחתיכה ראשונה כלומר טעם הראוי להיות נכר בשאינו מינו דאף על גב דלרבי יאודה אמרינן לה דסבר מין במינו במשהו הני מילי לאסור את עצמה אבל לעולם אף לרבי יאודה אינה נדונת כחתיכת נבלה אלא כשנאסרה בשיעור נותן טעם והיינו ההיא דאין המחומץ חוזר ומחמץ אלא לפי חשבון לפי שבתחילה אף על פי שנפל בפחות ממנה לא היה בו כדי נתיני טעם כי ליותרמששים נפל וכיון דאפילו לרבי יאודה דאמי דמין במינו לא בטיל מדאורייתא אינו אומר כן כל שכן ביין נסך וטבל לרבנן שמה שהוא אוסר במשהו אינו אלא מדרבנן ומשום חומרא דיין נסך כדלקמן ומאן דבעי תחלה חומר הוא שהיה מוסיף עוד להחמיר ביין נסך אבל בשאר איסורין מודה הוא דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא כשנפל שם כדי נתינת טעם ואם תאמר כיון דלכולי עלמא כל מין ומינו ושאינו מינו אמרינן רואין כשיש שם שאינו מינו בתחלה מיהת תקשי לן ההיא דאמרינן לעיל גבי חמרא חדתא בענבי דאמר אביי שהוא אוסר במשהו משום דבתר טעמא אזלינן ואמאי נימא שהחרצנים והזגים שאינם מינו רבים עליו ומבטלו ויש לומר דדילמא אביי לית ליה ההיא דמין ומינו ושאינו מינו ולית הלכתא כותיה אי נמי דאית ליה מיהו הני מילי בדבר המתערב אבל התם פסולת הענבים טפלים הם להם וכיון שהיין הכנוס בהן אינו מבטל אף הם אינן מבטלין כל זמן שהם ענבים ומיהו אם נדרכו ופרשו לעצמן אז ודאי מבטלין וזה יותר נכון.

**אתמר יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים אמר חזקיה הגדילו באיסור אסור כו'**. פרי"שי ז"ל אם האיסור היה אחרון הרי זה אסור ככל מין במינו במשהו ואין שאינו במינו מבטלו ואף על פי שנפל בתחילה דלא אמרינן רואין אבל הגדילו בהיתר שהיין האסור נפל במים תחילה והיה במים ששים ואחר כך הגדילו בהיתר שנפל שם היין המותר באחרונה הרי זה מותר לפי שכבר נתבטל יין נסך בהיתר קודם לכן ואינו חוזר

ונעור עכשיו ליאסר מה שאין כן כשנפל יין של היתר במים תחלה דהתם לא שייך יפה לומר טעם בטל כיון דהיתר בהיתר הוא דלא צריך ביטול אלא הרי הוא כאילו עומד בעינו וכשבא אחרי כן היין האסור אוסרו במשהו ואין המים מועילין כלום דלית ליה לחזקיה רואין ורבי יוחנן אמר דאפילו הגדילו באיסור שנפל יין האסור האחרון הרי הוא מותר דאמרינן רואין מכיון שנפל שם המים תחלה הא כל שנפל יין ביין ואחר כך נפלו שם המים לדברי הכל אסור ולא אמרינן רואין דהא תחילה בעינן כן פרי"שי ז"ל וכן פירש הר"ז הלוי ז"ל ואי ק"ל והא אתינן לאוקמה לדחזקיה כרבי אליעזר דאמ' אחר אחרון אני בא ואם אף כשנפלו המים באחרונה יהא מות' דהא שאור של חולין דקתני הוא כעין המים דהכא ולאו מלתא היא דלמאי דקס"ד לדמויי הא למתני' דשאור השאורים הם כנגד היינות דהוו חד שמא וחד טעמא והעיסה היא כנגד המים דהוי אידך שמא וטעמא וכשהשאור של תרומה בא לאסור לשאור של חולין ולצרפו עמו באה העיסה ועומדת כנגדו ומבטלתו וכדבעינן לפרושי לקמן בס"ד. ואם תאמר והא כיון דנקטינן יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים משמע שהקיתון היה אחרון לשניהם יש לומר דהא ליתא דעל כרחין לא נקטינהו כסדר דאם כן מאי הגדילו באיסור איכא הכא שאין לשון הגדילו באיסור אלא כשנפל יין של איסור לבסוף אלא ודאי לא תפשן כסדר והכי קאמר אם נתערב יין דאיסור ביין של היתר ומים כדרך נפילה כלומר בזה אחר זה מה יהא דינם הגדילו באיסור אסור כו' אבל יש שפירשו דלחזקיה כל שהגדילו בהיתר מותר אף על פי שנפלו המים בסוף כפשוטה דלישניה ואין זה מחוור דלימא דלית ליה רואין כי איכא תחלה כשנפל האסור אחרון ויהא מתיר כשנפל יין ביין תחלה מפני מים שנפלו לבסוף ויהא זה לגמרי הפך הדעת וסוגיא דלעיל דמאן דבעי תחלה שרי בתחלה ואסר לבסוף והשתא לימא איפכא והלכתא כרבי יוחנן דסוגיין בעלמא כוותיה דכל מין ומינו ושאינו מינו שאינו מינו רבה עליו ומבטלו ולפום פשטה הא דרבי יוחנן פליגא הלישנא דלעיל דלא בעי תחלה אבל יש לומר דהוא הדין דשרי רבי יוחנן במים לבסוף ומשום חזקיה הוא דנקט האי לישנא דאף הגדילו באיסור מותר וזה בכלל מחלוקת הפוסקים ז"ל שכתבנו למעלה ויש שפירשו דהאי פלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן אינה אלא אי בעינן תחילה או לא דהגדילו באסור היינו שהגדילו היינות באיסור תערובת שנפלו יין ביין תחלה והגדילו בהיתר כל שנפלו בתחלה יין ובמים שהוא מותר בין שנפלו בתחילה הזה מיין דהיתרה בהדי מים או מיין דאיסורא דסוף סוף כבר נתבטל היין בתוך המים וחזקיה אוסר כשהגדילו באסור דבעי תחלה ורבי יוחנן מתיר אף בזה משום דלא בעי תחילה ולזה הפירוש קשה דאם כן הוה ס"ד דחזקיה כר' אליעזר דהא רבי אליעזר אוסר

כשנפל שאור של חולין תחלה בעיסה ואחר כך שאור של תרומה והא כיין דהיתר לתוך המים ואחר כך יין של אסור דמיא ושרי ביה חזקיה לכך הנכון כפר"שי ור"ז ז"ל ואמרינן לימא חזקיה ור' יוחנן בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קמפלגי פירוש דלא ידע תלמודא טעמא דרואין ונקט טעמא דפלוגתייהו כפשוטה בלישנא דחזקיה ורבי יוחנן דחזקיה כרבי אליעזר דאמר אחר אחרון אני בא וכשהשאור האוסר בא באחרונה הוא גובר ואוסר את השאור שהוא מינו ואין העיסה מבטלת אותה כיון שאין בה לבטל את שניהם והויא כאילו אינה הכא נמי היין האסור אוסר את היין הכשר הדומה לעיסה והמים הראוין לבטל הם כאילו אינם וכשנפל שאור של חולין באחרונה אז באה העיסה ועמדה כנגד שאור של תרומה ומבטלת כחו שהרי אין בו לבדו כדי לחמץ כעין שהמים מבטלין את היין האסור וכאילו אין כח בשאור של תרומה להתערב עם השאור ולאוסרו ורבי יוחנן דאמר אף בהגדילו באסור מותר כרבנן דאמרי לעולם אינו אסור עד שיהא בשאור לבדו כדי לחמץ ולאסור את הכל הכא נמי אין כח ביין האסור לאסור אף על פי שנפל לבדו לבסוף כיון שיש שם מים שמסייעין את היין המותר להתירו ולעולם אינו אוסרו אלא כשהוא לבדו ואין עוזר ליין להתירו וכן פר"שי ז"ל אלא שלשונו קצור כמנהגו. ואם תאמר ולמאי דקס"ד השתא חזקיה ורבי יוחנן למה להו גנובי לימא חזקיה הלכה כרבי אליעזר ורבי יוחנן הלכה כרבנן ויש לומר דאין הכי נמי דהוה לן למימר ולמיפרך הכי אלא דעדיפא מינה פרכינן אי נמי דאתא לאשמועינן דפלוגתייהו דהכא להההיא דמיא ואף על גב דלכאורה לא דמו ממש.

(א"ה יוסף שמואל בס' אחר כ"י מצאתי האי לישנא יתירה) תו איכא לפרושי ולומר על האי שמעתא.

## דף עג:

הא דאמרינן הגדילו בהיתר מותר נראין דברים כפי' ר"שי ז"ל דהיינו שהיין המותר היה אחרון דחשיב יין האסור שנפל תחלה במים שהיה בו ששים כאילו הוא מבוטל ושוב אינו חוזר ונעור לאסור את היין לאסור את היין הזה האחרון אבל אם נפלו המים באחרוני לא חשיב הגדילו בהיתר שהרי כבר נאסר כל היין כשנתערבו בתחלה יין ביין עד שיהא במים כדי שניהם שאם כדברי הר"אבד ז"ל שמפרש לה אפי' בשנפלו המים באחרונה אם כן לקתה מדת הדין לחזקיה דהא הגדילו באיסור דהיינו שנפל קיתון של מים לבור ואחר כך הגדיל באיסור שנפל יין של אסור באחרונה הוא אוסר דלית ליה רואין ואף על גב דאיכא תחלה ובהא דליכא תחלה שהמים נפלו באחרונה הוא מתירו וזה הפך

הסברא והפך סוגי דלעיל ודקאמר שאין כח בחצי שיעור המעורב ביין לאסור את המים הבאים באחרונה שהן בכחן זה אינו שאין האיסור הזה מפני המים אלא שהיין את היין ועשאו חתיכה דאיסורא וצריך מים כנגד שניהם לבטלם וליכא ואם תאמר והא מתניתא בשאור ועיסה דקא אתיא לו' דהוי' בפלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן דשרי רבי אליעזר דס"ד דקאי כחזקיה כשנפל שאור של חולין אחרון וכדקתני אחר אחרון אני בא השאור הזה הוא כנגד המים שבכאן שהעיסה שאנו באין לאסור הוא מקום היין שבבור אלמא חזקיה שרי דכוותא אף בשנפלו המים באחרונה יש לומר דהא ליתא ושתי תשובות בדבר חדא דהא לא אתמר מעיקרא אלא למאי דס"ד מעיקרא דלאו ברואין פליגי אלא אי בתרא גבר או לא אבל בתר דאוקימנא דברואין פליגי כיון דחזקיה לית ליה רואין בדאיכא תחלה כל שכן בסוף והגדילו בהיתר שהוא מתיר אינו אלא דוקא שנפל היין המותר באחרונה ומטעמא דכתיבנא דכיון שכבר נתבטל היין האסור במים שוב אינו נעור וכשהגדילו באיסור שהיין האסור נפל באחרונה לית ליה רואין ואף על גב דאיכא תחלה לפי שהיין המותר שנתערב במים חושבו כאילו הוא בעין לפי שאין דרך היתר והיתר להתבטל זה בזה ועוד דאף למאי דס"ד מעיקרא יש לומר כי השני שאורי' ששמם וטעמם אחד אנן דנין כשתי יינו דהכא והעיסה דהויא שמא וטעמא לחוד אנו דנין כמיא דהכא ורבי אליעזר דאמר אחר אחרון אני בא דן את השאור האסור הבא באחרונה שאוסר את השאור המותר שנפל בעסה לכתחלה ואין כח בעיסה להגן בעדו משום דהיתר בהיתר הוא ואין לו ביטול וכשאוסר גם את השאור המותר אוסרין שניהם את העסה וכשהשאור המותר נפל באחרונה אין כח בשאור האסור שנפל בעיסה בתחלה לאסור לזה לפי שכבר נתבטל בעסה כשלא היה בו כדי לחמץ ולפי' העסה מותרת כנ"ל לפרש לשיטת ר"שי ז"ל והר"ז ז"ל ושיטת התוס' שהיא נכונה.

ולענין פסק ברואין קיימא לן דאמרינן רואין כל היכא דאיכא תחלה אבל כי ליכא תחלה אסור ולא אמרינן רואין דהא חתיכה עצמה נעשית נבלה וכההיא דפרק גיד הנשה ודוקא באיסורי משהו כהא דהכא וכההיא דהתם דאתמרא לרבי יאודה דסבר מין במינו לא בטיל אבל באיסורי נותני טעם אינו חוזר ואוסר אלא לפי חשבון והיינו ההיא דאין המחומץ חוזר ומחמיץ אלא לפי חשבון וכשיטת בתרא דכתיבנא במהדורא קמא ועיין שם עד כאן].

**ותסברא והא אמר אביי כו'**. עד ואם כן חזקיה דאמר כמאן לא כרבי אליעזר ולא כרבנן דהא אפי' לרבי אליעזר אף על פי ששאור של היתר אחרון הוא אסור אם לא סלק את השאור של אסור ולרבנן אפי' נפל אסור לבסוף מותר והיאך אפשר דלוקים אביי

לדחזקיה דלא כחד ואנן לית לן למסתר אוקמתא דאביי דכדי דהא לא אשכחן דפליג עליה אלא ודאי לא דמי כלל דאילו בפלוגתא דרבי אליעזר הכל הוא מין ומינו ואין שם איסור משהו אלא דפליגי בזה וזה גורם ואלו הא דהכא איכא מין ומינו ושאינו מינו ופליגי אי אמרינן רואין את מינו כמי שאינו אם לא ופרכינן ומי אית ליה לרבי יוחנן רואין והא בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן ב' כוסות של יין אחד של חולין ואחד של תרומה ומזגן וערבן זה בזה פי' ויש במים שבשניהם כדי לבטל את היין של תרומה כלום מבטלין אותו כדאמרינן סלק את מינו כמי שאינו או לא אמרינן הכי ויהא יין של תרומה אוסר את מינו כיון שאין במינו כשיעור ובשיעור מזיגה זו נחלקו המפרשים ז"ל כי הר"אבד ז"ל פרשה כשהן מזוגין יותר ממזיגתן בענין שיש בהן שני לוגין של יין ומאה מים שיש בכל לוג חמשים לוגים מים כי הוא ז"ל סבור דתרומה אינה בטלה אף בשאינה מינה אלא ממאה והא ליתא דבפרק גיד הנשה מוכח בהדיא דבשאינה מינה בששים כשאר איסורין וכדכתיבנא התם בס"ד וכן בדין כי היאך תהא חמורה יותר מעבודה זרה ויין נסך וכל דבר שיש לו מתירין שבמינם משהו ושאינו מינם בששים ור"י ז"ל הזקן פירש לזו בכוסות שוין ומזגן שעור מזיגתן על חד תלתא מיא וכגון שיש בשני הכוסות שני לוגין יין ומזגן ויש בהן ששה לוגין מים שנמצא לוג של יין נסך בטל בששה חלקי מים דאף על גב דשאר איסורין אינן בטלין בפחות מששים שאני יין שהוא נפגם ומתפסד בששת חלקי מים ונותן טעם לפגם מותר הוא בתרומה כמו בשאר האיסו' וכדמוכח לעיל בפרקים ודעת רבינו הר"א הלוי ז"ל בשם רבו ז"ל דמשוה מזיגה אינו נדון בנותן טעם לפגם כיון שדרכו במזיגה ויש מוזגים הרבה ויש מוזגים מעט ולעולם אינו מתבטל בפחות מששים וכפשוטה דמתני' אלא הכא נראין דברי האומרים דמיירי הכא בשלא היו הכוסות שוין כי הכוס של אסור יש בו לוג אחד וכוס של היתר יש בו י"ט לוגין וכשמזגן כשיעור מזיגתן יש בהן ס' לוגין מים נמצא לוג יין דתרומה בטל בששים מים וכן עיקר.

רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה במינם במשהו פירש הר"אבד ז"ל דעל כרחין לא אמרו רב ושמואל אלא לאסור תערובתן באכילה דהא לקמן קתני אלו דברים אסורים ואוסרים בכל שהן ואוקימנא בגמרא בדאיכא תרתי אסורי הנאה ודבר שבמנין הא לאו הכי אין אוסרין תערובתן בהנאה ואם איתא דרב ושמואל וזה הכלל דמתני' סברי דכל האיסורין שבתורה אוסרין תערובתן אף בהנאה במשהו תיקשי סיפא דבעי דבר שבמנין וסיפא על כרחין במין במינו היא דהא דבר שבמנין אי אפשר להתערב בשלא במינו שלא יהא ניכר אלא אם כן נמוח ואם נמוח אינו דבר שבמנין אלא ודאי כדאמרן

וק"ל טובא לרב ושמואל הא דאמרינן בכל דוכתא ואיתא במשניות דתרומה במאה. וערלה וכלאי הכרם במאתים היכי דמי אי במינם מי גרעם מכל האיסורין הקלין שהם במשהו ואי בשאינן מינם הא אפילו יין נסך בששים יש לומר דלעולם במינן וכי אמרינן הכא היכא דהוי לח בלח דומיא דיין נסך אבל יבש ביבש ברובא ואילו תרומה וערלה וכלאי הכרם הם במאה ומאתים אפילו יבש ביבש אף על גב דלא הוי דבר שבמנין וכי הוי דבר שבמנין אפילו באלף והא מדרבנן דאלו מדאורייתא אף בכלאי הכרם וערלה כל יבש ביבש חד בתרי בטיל ואפי' לרי יאודה וכדאיתא בהדיא בפרק הנזיקין וכדכתיבנא התם אי נמי דהנהו בשאינו מינו וסבירא להו שהחמירו בנותן טעם שלהם במאה או במאתים מדרבנן כנ"ל וצ"ת.

ולרי יוחנן וריש לקיש זה הכלל ומתניתין לאתויי טבל כמתניתא דתניא כוותיהו דאילו שאר איסורי ע"ז לא צריכי כללא דמפרטה דיין נסך דקתני בהדיא נפקא.

**ורבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך שבמינן במשהו ושלא במינן בנותן טעם**. ואם תאמר הא ודאי משמע דהא בפלוגתא דרבי יאודה ורבנן דרב ושמואל כרבי יאודה דאמר מין במינו לא בטיל ורבי יוחנן וריש לקיש כרבנן ואם כן למה להו גנובי לימא מר הלכה כרבי יאודה ומר הלכה כרבנן ומאי תניא כותיה דמר ותניא כותיה דמר דאמרינן נימא תנאי היא תירץ הר"מבן ז"ל דאי מדרבי יאודה הוה אמינא שלא אמר רבי יאודה אלא בדם קדשים דחמירי או ברוק דטהרות חמירי קא משמע לן ואי מדרבנן הוה אמינא דהוא הדין בטבל וכל דבר שיש לו מתירין להכי אצטריך תניא כותיה דרבי יוחנן דקתני חוץ מטבל ולי נראה דאף רב ושמואל כרבנן וכי אמרי רבנן דחד בתרי בטיל הני מילי בדאורייתא ולאפוקי מדרבי יאודה דאמר דאף מדאורייתא לא בטיל מין במינו אבל מדרבנן אף רבנן מודו דמין במינו לא בטיל דהא מסתמא מתני' דקתני זה הכלל לאתויי כל איסורין שבתורה לאו כרבי יאודה דוקא מוקמי לה רב ושמואל מדלא פירשו לה בהדיא אדרבא מסתמא סתם מתני' רבי מאיר היא כנ"ל.

ולענין פסק הא ודאי הלכתא כרבי יוחנן וריש לקיש דאפילו תימא דרב ושמואל נמי כרבנן וכדפריי מכל מקום רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כדאית' בפ"ק דביצה ושמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כדאיתא בפ' מי שהוציאוהו וכל שכן אי אמרת דרב ושמואל כרי יאודה ורבי יוחנן וריש לקיש כרבנן דהוה ליה רב ושמואל כיחידאה ועוד דרבה דהוה בתרא כרבי יוחנן וריש לקיש סבירי ליה כדאמרינן בפרק גיד הנשה אמור רבנן בששים ואמור רבנן בטעמא כו' מין במינו דלא יהיב טעמא בששים ור"ת ז"ל הביא עוד ראיה

דרבי אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי הכי נמי סבירא ליה בפרק התערובות גבי חרצן של זב וזבה דמין במינו בטיל ואפי' מדרבנן והר"אבד ז"ל הביא ראיה מעובדא דההוא בי זיתא תרבא דנפל לדיקולא דבשרא שבפרק גיד הנשה דס' רב אשי לשעורי במאי דבלעה קדרה על כרחין כרבי יוחנן היא דאמר דאפי' מין במינו בטל דהא חלב ובשר מין אחד הם כדמשמע בשלהי ההוא פרקא ומיהו רבינו אלפסי ז"ל כתב בהלכותיו דהלכ' כרב ושמואל דפלוגתא דאביי ורבא בחמירא דחטי וחמירא דשערי כותייהו שיכא.

וזו שגגה גדולה מכל הני דאמרן וראיתו אינה ראיה כדפרישנא התם דאלו כן תקשי דרבא אדרבא וכבר העידו עליו שחזר בו בסוף ימיו וצוה להגיה דהלכתא כרבי יוחנן וכן עיקר וגם ר"שי ז"ל כן פסק כאן גבי עכברא בשכרא כי הלכה רווחת היא בישראל כל איסורין שבתורה בששים ואף על פי שבפרק כל הבשר כתב דקיימא לן כרבי יאודה והביא ראיה מחמירא דחטי הא דהכא עיקר ואתמר בבתרייתא מטעמי דאמרן וכן פסקו כל הגאונים ז"ל.

**בשלמא יין נסך משום חומרא דעבודה זרה אלא טבל מאי טעמא כהיתרו כך איסורו.**

פירוש כיון דבתרומה גדולה חטה אחת פוטרת את הכרי אמרו שיהא טבל הטבול לה אוסר גם כן במשהו ושוב לא חלקו בין טבל הטבול לתרומה גדולה לטבל הטבול לתרומת מעשר ושאר מעשרות כי אף על פי שאין היתרם במשהו איסורן במשהו שלא לחלוק וגם שלא יהא מי שהוא חמור בהיתרו קל כאיסורו יותר ממי שהוא קל בהיתרו ואם תאמר והיאך יהא טבל חמור לאסור במשהו יותר מן התרומה האוסרתו שהיא בטלה במאה יש לומר דשאני התם דכיון שהופרשה הופרשה ושוב אין לה היתר וכיון דכן דנו אותה כדין היתרו של תרומת מעשר שהוא חד ממאה אבל טבל שעדין לא הופרש ויש לו היתר עשו איסור תערובתו כדבר המתירו והקשה ר"ת ז"ל ותיפוק לי דהוי טבל דבר שיש לו מתירין דקיימא לן דבמינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם כדתניא בהדיא בתוספ' דתרומות וכדתנן בהדיא בנדרים גבי הנודר מן הדבר המתערב בא' ותניא נמי התם כל דבר שיש לו מתירין כגון הטבל לא נתנו חכמים לו שיעור ותירץ ז"ל דהתם בשיש לו פרנסה ממקום אחר דאפשר להפריש על הטבל המעורב לבדו ומתקן הכל אבל הכא בשאין לו טבלים ממקום אחר שיוכל להפריש עליו ואם בא להפריש מיניה וביה כשהו' מעורב יהא מפריש מן הפטור על החיוב וכל שכן שכבר בטל מן התורה וכל שכן שאין ביד הבעלים לתקנו לא חשיב דבר שיש לו מתירין וכדאמרינן בפרק הזהב גבי מעשר שני שהוא בטל ברוב דלא חשיב דבר שיש לו מתירין משום דלית ליה במאי דפריק ואם תאמר ומנא ליה לתלמודא דבטבל שאין לו פרנסה היא עד שהקשו

להדיא טבל מאי טעמא והוצרך לטעם דכהיתרו כך איסורו יש לומ' מדנקט טבל בלחוד ולא נקט חדש והקדש אי נמי דלא קאמר בדרך כלל חוץ מיין נסך וכל דבר שיש לו מתירין ומורי הר"אה ז"ל היה אומר דהא דדבר שיש לו מתירין דרבי שמעון היא כדאיתא במתניתא דמסכת שביעית ואיתא נמי בנדרים ר' שמעון אומר כל דבר שיש לו מתירין כגון הטבל ומעשר שני כו' וכדאיתא נמי בירושלמי דנדרים וכיון דכן ניחא לן לפרושה הכא אפי' לרבנן דלית להו לרבי שמעון ותדע דבפרק קמא דביצה וכן בפרק בתרא גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה דשקלו וטרו אמוראי טובא ולא אשתמיט חד מנייהו לתרוצי משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין בר מרב אשי דתריץ הכי בברייתא והיינו ודאי או משום דלית להו דר"ש או משום דלא בעו לתרוצי אליבא דידיה כיון דאיכא רבנן דפליגי ומיהו אנן כותי' קיימא לן כסוגיא דנדרים ושאר דוכתי דתלמודא דהכין סבירא להו לבתראי ולא צרכינן בטבל לטעמא דהא מתניתא דהא רבנן היא אלא טעמא משום דכל דבר שיש לו מתירין במינו במשהו ושאינו מינו בנותן טעם כדקתני ר' שמעון בהדיא בסיפא דמתניתא דגמ' דילן ובירושלמי שאף דבר שיש לו מתירין שלא במינו בנותן טעם וכדכתיבנא התם בס"ד וחמץ בפסח דפסק רבא בין במינו בין שלא במינו במשהו היינו משום דבר שיש לו מתירין לאחר הפסח מדאורייתא וגזר שאינו מינו אטו מינו משום חומרא דחמץ.

**תניא נמי הכי כמה אמרו כו'**. אומר רבי' הר"מבן ז"ל דהא דאמרינן תניא אשגרת לישן דלעיל הוא דהא ודאי משנה היא במסכת חלה וסייעו מן הבריתא ואחר כך סייעו מן המשנה וכדברי הר"אבד ז"ל.

## דף עד.

**מתני' אלו אסורין ואוסרין בכל שהן**. פי' לא במשהו קאמר דהא אמרינן בגמרא דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה אלא ה"פ שאוסרין בכל מה שהן ואפי' באלף ורבוא והיינו דנקט האי לישנא ודעת גדולי המפרשים ז"ל והיא דעת רבותי דלא אמרו בגמרא דבעי תנא דבר שבמנין אלא בשאר השנוין במשנתינו אבל עבודה זרה ויין נסך ועורו לבובין אוסרין הן במשהו ואפי' בהנאה משום חומרא דעבודה זרה דכתיב בה לא ידבק בידך מאומה מן החרם כדאיתא בירושלמי וכדתנן יין נסך אסור ואוסר בכל שהו והיינו נמי דלא קתני בהכי שם חשיבותן דהא לא קתני חבית של יין נסך וצורה חשובה של עבודה זרה אלא שם אסורן בלחוד ובאידך קתני שם חשיבותן שור הנסקל ועגל' ערופה וצפורי מצורע וזה שלא כדברי ר"שי ז"ל שפירש יין נסך חבית בין

החביות וע"ז צורה שעבדוה ונתערבה באלף צורות והדבר ידוע שאין דבר שבמנין אוסר אלא כשנתערב ועודו בחשיבותו אבל אם נתפצע או נמוח חזר לדינו ובשר בחלב דקתני הכא היינו חתיכה הראויה להתכבד עם האורחין שנתבשלה עם החלב ונאסרה ואחר כך נתערבה באלף חתיכות:

**גמרא האי תנא תרתי איתי ליה דבר שבמנין ואיסו' הנאה**. פי' ר"שי ז"ל דדוקא היכא דאיכא הני תרתי דחשיבותא אבל פרוסה דחמץ בפסח דלא חשיבה אי נמי חתיכת נבלה דחשיבה ולא אסירא בהנאה בטלין הן ומשליך אחד מהן לכלבו והשאר מותר באכילה ולפיי' זה מתני' דהכא פליגא המתני' דפרק גיד הנשה דתנן חתיכת נבלה וחתיכת דג טמא שנתבשלו עם החתיכו' בזמן שמכירן בנותן טעם ואם לאו כולן אסורות ופרישׁ טעמא משום דהויא חתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחין דהוי דבר שבמנין ונראה שזהו דעתו של רבינו אלפסי ז"ל שלא כתב בהלכותיו אותה משנה משמע ליה דפליגא אהא דהכא וסמך על סתמא זו והוא מה שכתב כאן דליתיה להאי כללא דהא איכא חמץ בפסח משמע דבשארא איתיה אבל רבותינו הצרפתים ז"ל והר"אבד ז"ל ורוב המפרשים ז"ל סברי דלא פליגי מדלא אמרו לה בגמרא והכא הכי פירו' דהאי תנא דהכא ליתי ליה במניניה כלומר דלא איירי אלא בדאיכא הני תרתי דבר שבמנין ואיסורי הנאה כי בא להשמיענו שאין איסורי הנאה אוסרין תערובתן בהנאה אלא היכא דהוו דבר שבמנין ומשום הכי לא איירי אלא בהני תרתי אבל ודאי מודה הוא שאף באיסורי אכילה חתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחין אוסרת היא אפילו באלף חתיכות כשאינה נכרת כמתני' דהתם והא דאמרינן לקמן הרי אלו למעוטי דכר שבמנין ולאו איסורי הנאה פירושו למעוטי דלא איירי ביה הכא ואיידי דנקטי' למעוטי איסורי הנאה ולאו דבר שבמנין דהוי דוקא כדפרישנא כייל באידך נמי לישנא דלמעוטי וכן עיקר וכן אמרו כאן בירושל' למה לא תנינן עמהון נבלה אמר רבי יוסי לא אתיא מתני' אלא איסורי הנאה וכן מוכיח קצת בגמרא דילן במסכת תמורה פרק כל האסורין וכן נראה דעת הר"מבם ז"ל שפסק כמשנתינו וכמשנת פרק גיד הנשה גם מה שכתב רש"י ז"ל ומשליך אחת מהן לכלבו והשאר מותר זה אינו דבכל האסורין כל שנתערב בדבר המבטלו הכל מותר ואין צריך לסלק כלום ולא אמרו כן אלא בתרומ' ומעשרות מפני גזל השבט כדאיתא בירושלמי וכן היא במשנת מסכת ערלה.

**ולתני ככרות של בעל הבית הא תני ליה התם כו'**. ושמעינן מהכא שאין חמץ בפסח אוסר תערובתו בהנאה אליבא דתנא דידן אלא בככר חשוב שהוא דבר שבמנין מעתה הא דפסק רבא דחמץ בפסח אוסר במשהו הני מילי לאכילה אבל בהנאה אינו אוסר אפילו

במינו עד שיהא דבר שבמנין או שיהא דבר המכשי' כל המאכל ככותח הבבלי וחבריו השנוין במשנת אלו עוברין אבל רבי' אלפסי ז"ל כתב דליתיה להאי כללא דהא איכא חמץ בפסח שהוא אוסר במשהו וכבר הגיה עליו הר"אבד ז"ל דההיא לענין איסור אכילה הוא ואפשר שרבינו אלפסי ז"ל כך רצה לומר שאין כלל השנוי במשנתינו דוקא דהא איכא חמץ בפסח דאוסר בכל מה שהו כשהוא דבר שבמנין וכדקתני ליה רבי עקיבא במתניתין דערלה ואשמועינן דהלכתא כרבי עקיבא דסתם מתני' דהכא בדידיה אוקימנא אלא דסמיך אמאי דתני ליה התם כרבי עקיבא ודעת רבי הר"אה ז"ל דחמץ בפסח אינו אוסר במשהו בהנאה אבל בנותן טעם אוסר ומסתמא דנין אותו כחמור שבנותני טעמים דהיינו כלאי הכרם שהן מקדשין ואוסרין בהנאה במאתים.

**אמר רב נחמן הלכה למעשה יין נסך יין ביין אסור**. פירוש במשהו ואין לו תקנה חבית בחבית מות' פירוש מותר כרבן שמעון בן גמליאל ונראין דברים דאפי' חבית חשובה ודבר שבמנין קאמר כדנקיט לה סתמא דאף על גב דקתני לעיל אלו אוסרין בכל שהן הני מילי שאוסרי' אותם כל זמן שלא עשו תקנה להם ושאין להם תקנה להתירם אלינו אבל מכל מקום יש להם תקני' למכור לגוים חוץ מדמי חבית זה וזה ברור.

סתם יינם אפילו יין ביין ימכר כולו לגוים חוץ מדמי איסור שבו ונראה ודאי דמילתא פסיקא נקט ואפי' נפל בו יין מרובה שכיוצא בו נותן טעם במים דאי לא הוה ליה לפרושי כדפריט אידך ושלא כדברי הר"אבד ז"ל ומיהו בירושלמי אמרו דמודה רבן שמעון בן גמליאל ביין לתבשיל שהוא אסור ואין לו תקנה פירוש בין שהוא מכשיר כל התבשיל וחשוב כאילו הכל אסור וכיון שנותן בו טעם אין לו תקנה ואפשר שאין זה בגמ' דילן מדפריט הכא טובא ולא פריט הא וכבר כתבנו לעיל במכלתין דתקנתא דרבן שמעון בן גמליאל איתא בכל האיסורין חוץ מן הדברים שהן נקחין מן הגוים שאין עושין תקנה זו שמא יחזור בו גוי וימכרם לישראל וכתב רבינו הר"מבן ז"ל דמסתברא דחבית בחביות אם נפלה אחת מהן לים מותרות בין ביין נסך ושאר כל האסורין דקיימא לן כרב דאמר בפרק התערובות טבעת של עבודה זרה שנתערבה באלף ונפלה אחת מהן לים הגדול כולן מותרות דאמרינן האי דאיסורא נפל וריש לקיש דאמר כן התם בחבית של תרומה שנתערבה במאה ונפלה אחת מהן לים הגדול ולפום פשטה משמע שהותרו אפי' באכילה דהא תרומה אינה אלא איסורי אכילה וטעמא משום דמדאורייתא חד בתרי בטיל לעולם בכל מין במינו וכיון דכן אמרינן אני אומר להיתרא כרבנן ודוקא נפלה מאליה אבל להוליך אחת מהן לים המלח אסור ואם עשה כן במזיד אסורות משום קנסא בשוגג מותרות כדין כל מבטל אסורין.

## דף עד:

**מתני' גת של אבן שזפתה גוי מנגבה והיא טהורה**. פרישׁ בגמרא דאפילו לא דרך בה כלל בעיא ניגוב במים ואפר משום חמרא דזפתה והוא הדין אם דרך בה אף על פי שאינה זפותה וכדאית' בגמ' ואף על גב דגת וכליו אין מכניסן לקיום כדאית' בבריתא בהדיא מכל מקום לפי שמשתמשין בהן יין בשפע אסקינהו מהדחה לנגובו משאר כלים שאין מכניסן לקיום דסגי להו בהדחה ומיהו אפילו במזופתין לא הצריכום אלא נגוב בשלא דרך בה או קלוף ונגוב כשדרך בה לפי שאין תשמישן אלא עראי וזמן מועט בזמן הגתות וכדכתיבנא בפרק אין מעמידין.

**ושל עץ**. פרי"שי ז"ל שנותנין בו בזפיתא יין יותר וגם דבלע טפי בהא סברי רבנן דלא סגי בנגוב וצריך שיקלוף את הזפת ור' סבר דאפי' בהא סגי בניגוב והא דאמרי חכמים יקלוף את הזפת פירש הר"אבד ז"ל דלאחר הקליפה בעיא מלוי וערוי וליתא חדא דאם כן למה לי קלוף דהא במלוי וערוי סגי לכל דבר ועוד דאם כן גת של חרס דקתני שאף על פי שקלף את הזפת אסורה דאתאן לרבנן כדאיתא בגמ' אפילו בקלוף ומלוי וערוי אסורה דאי לא מאי חומרא מגת של עץ אלא ה"פ יקלוף ואחר כך ינגב ושל חרס הרי זו אסורה אפי' בנגוב וקלוף עד שימלא ויערה וכל שמלא וערה אינה צריכה יותר וכן נראה מפי' ר"שי וכן בתוס' ז"ל.

גמרא גרסת מקצת הספרים אמר רבא לא שאנו אלא שזפתה אבל דרך בה בלא זפתה לא בעיא נגוב אלא הדחה פשיטא זפתה תנן כו' איכא דאמרי אמר רבא לא שנו אלא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בנגוב וכן גרסת ר"שי ז"ל וכן בתוס' ולא פליגי לישני כלל דלישנא קמא דייקינן בה דדרך בה בלא זפיתה סגי לה בהדחה ככל כלי שאין מכניסו לקיום ולישנא בתרא קאמר דזפתה ודרך בה לא סגי לה בנגוב ובעיא קליפה ונגוב ומיהו איכא למידק דהא לקמן תניא ושל עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופתות אסורות ואוקימנא בשדרך בה אלמא דרך בה אף על פי שאינה זפותה נגוב בעיא. ועוד קשה מאי האי דאמרינן בלישנא קמא פשיטא זפתה תנן ומאי פשיטותא אדרבא עדיף למימר כדאמרינן במהו דתימא דלרבותא נקט דזפתה לחוד אסורה ועוד מאי האי הא דקתני זפתה אורחא דמילתא קתני וכי בזפיתה אורחא בלא בדריכה תירצו בתוספות דהתם בשל גוים כדקתני רישא דבריתא שהיה תחילת תשמישה באסור ובלעו טפי והכא כשהגת שלנו והיה תחלת תשמישׁ בהיתר ולפי זה יש לומר דהכי דייקינן דוקא זפתה או דומיא דזפתה שתחלת תשמישה באיסור אבל דרך בה גוי בסוף סגי ליה בהדחה ועלה אמרינן פשיטא דלהכי נקט זפתה לפי שתחלתה באיסור ומהדרינן מהו דתימא

הוא הדין אפי' דרך בה בסוף אלא דאורחא דמילתא דקתני זפיתה דאלו דריכת גוי בשל ישראל לאו אורחא קא משמע לן כנ"ל ועם כל זה אינו נכון דאי איכא היפרשה בין דרך בה בתחלתה או בסוף ה"ל לפרושי לכך אומר רבינו הר"מבן ז"ל דלא גרסינן אלא לישנא בתרא בלחוד והר"אבד ז"ל גורס בלישנא קמא כמו בלישנא בתרא אלא דבהא גורס אמר רבא ובלישנא בתרא גורס אמר רבה ומיהו בעיקר הדין אף הוא סובר כדברי התוספות ז"ל.

**ההוא דאתא לקמיה כו'**. עד הא לא סגי לה בנגוב לישנא מוכח דלא בעי מלוי וערוי דלא קאמ' אלא דסגי לה בנגוב מכלל דביותר מנגוב דהיינו קלוף ונגוב סגי לה וכן הלכה.

**תנו רבנן הגת כו'**. רישא בשל חרס היא מדקתני ומודה ר' בקנקנים של גוים ותו מדקתני סיפא ושל עץ ושל אבן ובודאי שלא נשנית רישא זו אלא משום כח דהתירא דר' דאילו לרבנן אפי' בכוסות של חרס שאין מכניסן לקיום כלל כל דאשתי בהו גוי פעם ראשון ושני אסורין כדפר"שי ז"ל והגאונים ז"ל בפרק אין מעמידין וכיון דקתני ומודה ר' שמעינן דאוסרין דאמרין רבנן דומיא דקנקנים הוא שאוסרין עד שימלא ויערה אבל הא דקתני סיפא בשל אבן ושל עץ שאם היו מזופתין פירושו אסורין עד שיקלוף וינגב ובהכי סגי וכדקתני מתני' בשל עץ וחכמים אומרים יקלוף את הזפת ואי לא אדפרכינן על מתניתא מרישא דמתני' בלחוד דגת של אבן אמאי לא פרכינן נמי מסיפא דמתני' דהתם קתני לרבנן דשל עץ מזופתת יקלוף והכא קתני לדברי הכל שאם היו מזופתין אסורין עד שימלא ויערה ונימא כדאמרינן גבי אידך דמתני' בשלא דרך בה ובריית דדרך בה אלא לאו ש"מ דהאי איסורין עד שיקלוף קאמר ובקלוף ונגוב סגי וכן פירש רבינו נר"ו ומורי הר"אה ז"ל:

**והא אנן תנן גת של אבן שופתה גוי מנגבה**. פי' ואילו הכא בברייתא קתני אם היו מזופתין אסורין עד שיקלוף ופרקינן מתני' דלא דרך בה.

**והא אנן תנן ושל חרס כו'**. וקס" ד דסיפא דברי הכל היא ופרקינן דסיפא דמתני' אתאן לרבנן דבעו בגת של חרס מלוי וערוי אף על פי שאינה מזופתת. ואפשר היה לומר דדוקא בשתחלת תשמישן על ידי גוי וכדקתני ברישא דברייתא הגת והמחץ והמשפך של גוים אבל אם תחלת תשמישן בישראל ואחר כך דרך בה הגוי בנגוב סגי לה וכדאמרינן לגבי כוסות של חרס דתחילת תשמישן בישראל דסגי להו בהדחה כשאר כלים של עץ שאין מכניסן לקיום הכא נמי בנגוב סגי לה בשל עץ ולפי זה כיון דסיפא אתאן לרבנן דוקא לא היה צריך לשנותה דאפילו בכוסות של חרס אוסרין אלא שהתנא רצה לפרש דיני כל הגתות ואם תמצא לומר שלא חלקו חכמים בכלי הגת בין שתחילת תשמישן בגוי או

בישראל הוצרכה משנתינו בגת של חרס להשמיענו דין זה ומאי דקתני בברייתא הגת והמחץ של גוים משום כח דהיתרא דר' נקטה דאפי' בשל גוי שרי בנגוב וזה נכון יותר מדלא פרישו לה בגמ' להאי הפרישה וכן נראה שיטת רבינו ורבו הר"מבן ז"ל.

**דרש רבא נעשה ארתחו**. פירוש נעוה יקב כדפי' ר"שי ז"ל וארתחו דקאמר פר"ח ז"ל להרתיחה תחת האור אבל ר"ת ז"ל פי' לערות עליהם מים רותחין מכלי ראשון כי הוא ז"ל סובר דאפילו כלי ראשון שתשמישו בחמין סגי ליה בהגעלה זו לפי שערוי מכלי ראשון דינו ככלי ראשון לענין שבת שיש בו משום מבשל ואנו כבר כתבנו במסכת שבת משמו שלרבינו הר"מבן ז"ל שאף לענין שבת אפשר שאינו ככלי ראשון ומחלוקת היא בירושלמי ומיהו אפי' לדבריו לענין הגעלה אין הדין כן דאם כן למה לא אמרו כן ביורה גדולה והוצרכו לחכמתו של מר עוקבא דעבד ליה גדנפא ועוד דכלל דהגעל' הוא כבולעו כך פולטו וכל שבלע על ידי האור אינו פולט אלא בכלי מרותח עומד על האור ומיהו בהא דהכא אפשר לפרש כדברי ר"ת ז"ל אם הוא בגת שהכשירה בנגוב דודאי ערוי מכלי ראשון לא גרע מנגוב אבל כל שצריך מלוי וערוי או קלוף ונגוב (ויישון נ"ל) לא סגי ליה אלא בהרתחה על האור ואם הוא של חרס התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא על ידי האור מידי דופנו ומסתמא הוא הדין מאיסורא כיין נסך ואף על פי שתשמישו בצונן אלא א"כ הוא בכלי שהכשרו בהדחה בלבד דבהא ליכא טעמא דדופנו וזהו שיטת מורי הר"אה בשם רבו ז"ל.

**רבא כי משדר גולפי**. פי' כדים רקים סחיף להו אפומיהו וחתים להו אברציהו פר"שי ז"ל נותן בדוסקיא ופיהם למטה משום חותם בתוך חותם כדאמרינן בפ' אין מעמידין נוד בדסקיא חתומה ופיה למטה הוי חותם בתוך חותם והקשה עליו רבינו הר"מבן ז"ל דהא לכולי עלמא כל שאינו נאסר במגעו אין בו אלא משום חלופי בחותם אחד סגי כדאיתא בפרק אין מעמידין וכל שכן בזה דמשום תשמיש שעה לא טרח ומזייף לכך פירש הוא ז"ל סחיף להו אפומיהו דמהדק דיקולא אפומיהו וחתים והיינו חותם אחד. וכן עבידי אברציהו דהיינו בנקב קטן שבשוליהו שמוציאין משם היין בקלח עד כאן. ומיהו עדין קשה לי לפירוש זה למה לי חותם כלל בכדים ריקים באותו נקב קטן שהרי אי אפשר להכניס יין משם אלא להוציא ויש לומר דמילתא בעלמא הוא דעבד להודיעם שיחתמוהו כן כשישלחו לו יין ולא יסמכו על חותם דפומיהו ועל קשר דברזינהו בלא חותם ועדין צ"ת.

אלמא כל שמכניסו לקמיום אפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן דעת מורי הר"אה ז"ל דכיון דנדט לישנא דגזרו דבדיעבד אם הניחם בלא חותם ביד גוי לפי שעה בשכשוך סגי להו

שלא גזרו אלא לכתחילה גזירה משום תשמיש קבע ולא נראה כן דעת שאר הפוסקים ז"ל.

## דף עה.

**ולא פליגי מר חשיב מיא בתראי כו'**. לישנא דנקט מר קא חשיב ומר לא חשיב דלאו התרי לישני קאי אלא הלישני בתרא ולרב ושמואל דתרויהו בעו אפר תרי זימני ומיא בינהם אלא דרב לא חשיב מיא בתראי ושמואל חשיב מיא בתראי והוא היין דליכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא בדשמואל אלא היא בלחוד אבל בין רב לרב איכא טובא דבלישנא קמא סגי ליה בחד ובאידך לישנא בעי אפר תרי זמני והלכתא כלישנא בתרא לחומרא דמודה רב לשמואל ולשון אחר פרי"שי ז"ל גם כן אבל זהו הנכון.

הני גורגייפי עקלים שנותנים סביבות התפוח גירסת רשי ז"ל וכן היא בכל הספרים שלנו הדפין והלולבין והעדשים מדיחן ופרי"שי ז"ל דעדשים היינו גת עצמה ולפי זה פי הוא ז"ל דפליגא המתני' ומתניתא דלעיל דסברי דגת בעיא נגוב וכתב עוד ז"ל כי על בריתא זו יש לסמוך מדפשיט מינה רבי אבהו לדין עקלים ולא אמרו שזו אינה משנה והקשו עליו בתוס' דאם איתא דפליגא היכי לא מפרשי הכי בגמ' וכדרמינן ממתני' דלעיל המתני' ועוד היכי דחינן מתני' משום הא וכי משום דהלכה כמותה בחדא מילתא תהא הלכה כמותה בכל הדברים שבה ויהיו המשנ' והברייתא חולקות עליה ועוד הקשה עליו מורי הר"שבא נר"ו מההיא דשלהי פרק רבי ישמעאל דההוא גוי דאשתכח במעצרתא ואמר רב אשי דאי איכא טופח על מנת להטפיח בעיא הדחה ובעיא נגוב והלכתא כרב אשי דבתרא הוא לכך פר"ת ז"ל דעדשים אינו גת עצמה אלא כאותה שאמרו בבבא בתרא פרק המוכר את הבית המוכר את בית הבד מכר את הים ואמרינן בגמרא מאי ים טלפחא ועדשים מתרגמינן טלפחי.

ואולי הוא כלי של טיט עגול כעדשה שנותנין על התפוח במקום קורה ולכך הוצרכו לומר שם שהוא מכורה בכלל בית הגת דאילו גת עצמה פשיטא דהיינו עיקר הבד ואף ר"ח ז"ל כן פי' עדשים ים והיינו נמי דבהא ברייתא לא קתני עדשים מקמי דפין ולולבין ואם גת עצמה היא ברישא ה"ל למתניה ומיהו יש שפי' שהים הזה הוא בית קבול שנותנין שם היין או הענבים הדרוכין קצת ולכך נקראת ים ואף על פי שיש לה קבול סגי ליה בהדחה שאין היין משתהא שם אלא מעט ולכך הקלו בהכשרה וזה יותר נכון.

ור"שבם ז"ל כתב שמצא בתוספתא מנגבן ואין לנו להגיה הספרים שלנו.

וכמה מיישנן שנים עשר חדש וכן הלכה דרשב"ג דשרי במגת לגת יחידאה הוא ומיהו כתב רבינו תם שאם שכח ולא עשה לה נגוב מותר בדיעבד דסתם גיגיות של גוים אינן בנות שנתן ואין טעם זה מחוור אבל טעם אחר כתב ז"ל שאפי' דרך בה גוי ודרך אחריו ישראל בלא נגוב יש להתיר בדיעבד אם עשה כן בשוגג דהא חמרא דנפיק בנגוב בטל הוא מן הסתם בס' ואפילו לדברי ר"שי ז"ל והגאונים שאומרים דסתם יינם במינו במשהו הא איכא זגים וחרצנים שאינן מינו לאחר שנדרכו ונפרשו מן היין שבתוכן וקיימא לן דכל מין ומינו ושאינו מינו סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו ונכון הוא וההיא דחמרא חדתא ועגבי שלא אמרו כן אליבא דאביי כבר כתבתי הטעם לעיל.

**העקלים כו'**. כתב הרב בעל התרומות ז"ל דסל וגרגותני של גוים דינן כעקלים.

מניחן תחת ה צנור שמימיו מקלחין או במעין שמימיו רודפין וכן הלכה וכיון דסגי בהא למאי דבעי יישון הוא הדין דסגי לכל כלי המכניסו לקיום ודוק' כעין עקלים שהמים עוברין עליהם זה אחר זה אבל נודות וקנקנים וכיוצא בהן לא סגי להו בהכי כי המים נכנסין מיד בהן ושוב אין מקלחין ולא רודפין הילכך אפי' עמדו שם כמה ימים אין נדונין אלא במלוי אחד מ"ר.

## דף עה:

ואי אית בהו קטרי שרי להו דעת מורי הר"אה ז"ל דהנגוב בלחוד קאי דאלו ביישון האויר נכנס שם ברוב הזמן ואין צריך התרת קשרים וכן בקנקני שלנו של עץ אין צריך התרת קשרים וכן נראה דעת הר"מבם ז"ל אבל לפום פשטה דאפי' היישון קאי מדקתני לה בתר תרוייהו וכן דעת הר"אבד ז"ל.

אשכול וכל סביביו טמאין וכל הגת טהורה וכתב הר"מבן ז"ל דהא מיירי בשיש שם טופח על מנת להטפיח ומאן דאסר סבר דמשקה טופח על מנת להטפיח חבור וכאילו נגע באלו בכל ואידך סבר שלא אמרו דמשקה טופח על מנת להטפיח חבור לטומאה ולטהרה אלא כשיש משקה כאן וכאן ומשקה טופח על מנת להטפיח מחברן אבל כאן בטל הוא לגבי האשכולות ואינו חבור למשקה הגת ואין צריך לו' למשקה שעל שאר האשכולות אלא דלחומרא בעלמא אמרו לסלק כל סביבותיו וכיון דאורו רבנן כמאן דאמר הגת טהורה שמעינן דכל שכן לענין נסך שאם נגע גוי באשכול שבגת אפי' לאחר שנמשך שם היין שאפי' יש שם טופח על מנת להטפיח אשכול וכל סביביו אסור והשאר מותר אם ראינו בודאי שלא נגע במשקה וכן פסק ר"שבם ז"ל.

**מתני הלוקח כלי תשמיש מן הגוים**. פי' כלי סעודה את שדרכו להטביל יטביל פי' את שדרכו להשתמש בו בצונן כעין טבילה יטביל כלומר ידיח וישפשף יפה להעביר איסור שעל פניו דאילו בטבילה דארבעים סאה לא איירו במשנתינו ולישנא דשדרכו להטביל לא שייך בטבילה וכן פירשו כל המפרשים ומן הלשון הזה מוכיח דלא בעינן מריקה ושטיפה שלא אמרו כן אלא בקדשים: וגזרת מלך היא משום מעלה כדפר"שי ז"ל בגמ' ומה שאמרו שם מריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס לאו ככוס אסור כדכתב הר"אבד ז"ל דאם כן ה"ל לפרושי הכא אלא כמריקה ושטיפה דכוס של ברכת מזון קאמר אי נמי במאי שנוהגין בכוס דהיתרא והא דנקט בכל הני לישני דכל שדרכו אומר מורי הר"אה ז"ל דאתא לאשמועינן דמסתמא אין לחוש שמא נשתמש בו גוי שלא כדרך תשמישו ואין לנו אלא לפי מה שדרכו.

ללבן באור ילבן ופי' בגמרא עד שתשיר קליפתן ובירושלמי אמרו עד שיהיו ניצוצות מנתזין ממנו.

השפוד והאשכלה מלבנן ומסתברא דפריט בהו משום דגבי קדשים קתני מגעילן כדאיתא בגמרא אי נמי לחלק ביניהם לסכין וכדבעינן לומר בס"ד.

**הסכין שפה והיא טהורה**. פי' שיפה אשמולאר בלע"ז ודעת ר"שי ז"ל דדוקא לצונן אבל לחמין הגעלה בעי כדאמרינן בפרק כל שעה והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון ועוד כתב ז"ל דבר משיפה בעי נעיצה עשרה פעמים בקרקע כדאמר רב בגמרא דרב להוסיף על משנתינו בא ואין זה נכון כלל דהיאך אפשר דלא פריש תנא כליה הכשרה דסכין לצונן מיהת וכל שכן דקתני שפה והיא טהורה ועוד דעובדא דשבור מלכא יוכיח שלא היה שם אלא נעיצה לכך פירשו בתוס' דבשיפה לחודה סגי לצונן ורב אתא למימר דהוא הדין דסגי בנעיצה ולהאי פירושה הא דפריש הוא הכשר שפוד ואשכלה אף לחמין ולא פירש הכשר סכין אלא לצונן היינו לפי שרוב תשמישו של סכין אינו אלא בצונן ולדעת ר"ת ז"ל אף סכין אין לו תקנה לחמין אלא בלבון כענין שפוד וכן כתב גם ר"שבם והר"אבד ז"ל והטעם לפי שגם הסכין משתמשין בו על ידי האור שמהפך בו הבשר שצולין על גבי האש או שחותכו בו לראות אם נצלה כל צורכו וכן תניא בתוספתא השפוד והאשכלה והסכין של גוים מלבנן ואף על פי שבפרק כל שעה הכשירו בהגעלה בכלי ראשון התם משום דהיתרא בלע ואף בשפוד ואשכלה דינן כן כדאית' בגמרא גבי קדשים וכן אמרו בפ"ק דחולין כגון שלבנה באור ור"י ז"ל כתב דסכין קטנה סגי ליה בהגעלה אפילו של גוים אבל סכין גדולה בעיא ליבון לפי שפעמים צולין בה בשר והביא ראיה מן הירושלמי שאמרו הדא דתימא בסכין קטנה אבל בסכין גדולה בעיא ליבון אבל

דעת הר"ם הלוי ז"ל דכיון דקתני שפה והיא טהורה שמע מינה דטהורה לכל דבר קאמר כי השיפה הכשר גדול שמסלק כל האסור הבלוע ועדיף כהגעלה וכן דעת רבינו הר"מבן ז"ל וכההיא דפרק כל שעה שלא לחלק בין של גוים לפסחא כדבעינן למימר בגמרא וכן דעת הגאונים ז"ל ומה שאמרו בפ"ק דחולין כגון שלבנה באור לרבותא יתירה נקטה וכדכתיבנא התם בס"ד.

והתוספתא משבשתא היא כיון שהביאוה בגמ' בברייתא ולא הזכירו סכין כלל וגם אין הירושלמי הולך בשיטתא דגמרא דילן כיון שלא פירשו ואנן הגמרא דילן סמכינן וכן עיקר מ"ר הר"אה ז"ל.

**גמרא תנא וכולם צריכין טבילה בארבעים סאה** פירשו בירושלמי לפי שיצאו מטומאתן של גוים לקדושתן של ישראל עד כאן כלומר משום מעלה ובדיעבד אינו מעכב ולעולם אין טבילה זו אלא אחר הכשרו של כלי וכדתניא בברייתא לקמן וקרא נמי הכי מוכח דכתיב וטהר לבסוף ואמרינן נמי לקמן דהא ישנים ולבנן כחדשים דמו וצריכין טבילה וכן בדין שאם לא כן הרי הוא כאדם הטובל ושרץ בידו שלא עלתה לו טבילה כלל.

**הוה אמינא בכל דהו**. פי' רשי מקוה חסר קמ"ל במי נדה מקוה שלש הקשה רבינו הר"מבן ז"ל דהא משמע דטבילה זו מדאורייתא היא דלא משמע דליהוו הני קראי אסמכתא דרבנן מדעבדינן להו האי צריכותא וכן דעת התוס' ז"ל ואם כן אמאי בעיא ארבעי' סאה דהא אפי' לכלים הטמאין משו' זב וזבה דים בשגופם עולה בהם ורבנן הוא דבטלוה לרביעתא כדאיתא במסכת נזיר ותירץ דשמא הכא גזירת מלך היא משום מעלה שעשאה כטבילת גר ומיהו אפשר לפרש דהכי קאמר הוה אמינא בכל דהו אף על פי שאין גופו עולה בהם קמ"ל במי נדה דנדה שגופה עולה בהם ומה שאמרו לעיל וכמה הם ארבעים סאה משום נדה הוא ומשום דרבנן בטלוה לרביעתא ואוקמונהו לכולהו בארבעים סאה ע"כ תורף דבריו ז"ל ומיהו הר"מבם ז"ל סובר דטבילה זו מדרבנן וגם הוא ז"ל נראה שסובר דאין מברכין עליה וכן נהגו אבל בתוספות כתבו שמברכין עליה על טבילת כלים וכתב רבי' הר"אבד ז"ל דכיון דהוקשה לנדה שצריך ליזהר שלא יהא בהן דבר החוצץ.

**כלי סעודה אמורין בפרשה**. פירוש ומשו' דסופן להשתמש באסור ויצאו לקדושה הצריכם הכתוב טבילה אף באישים מה שאין כן בזוזא דסרבלא.

כלי מתכות אמורין בפרשה ודעת קצת התוספות דאותם ברליטש שמחזקין אותן בחתיכות ברזל מבחוץ דינן ככלי מתכות שהולכין אחר המעמיד.

**אמר רב אשי הני כלי זכוכית כו'**. מה שקשה כאן ממה שאמרו בפ"ק דשבת גבי טומאה של כלי זכוכית פירשתיה שם בס"ד.

**והלכתא כסופו וצריכין טבילה**. פירוש בחדשים וצריכין טבילה אי נמי בישנים שתשמישן בצונן דאילו בישנים שתשמישן בחמין אין להם הכשר שאינן יוצאין מידי דופנם לעולם כדאיתא בפרק כל שעה והא דפסקינן הכא הלכתא כסופו לחומרא לא תקשי למאי דקיימא לן דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המקל שלא נאמר הכלל ההוא אלא במקום שלא פסק התלמוד כלום וכדאיתא בפרק אין מעמידין גבי קנסא:

איבעיא להו משכנתא מאי ולא איפשיטא ולדעת הר"ם במז"ל ספקא דרבנן היא ולקולא ולשאר המפרשי' הוי ספיקא דאוריתא ולחומרא וכל היכא דדעתיה דגוי לשקועיה צריך טבילה וכל שכן אם הרהינו ועבר זמנו. ומסתברא דאף ע"ג דקיימא לן דאומן קונה בשבח כלי אינו צריך טבילה דנהי דקונה לענין אונסין או לקדש בו את האשה אינו כמעשה שהיה אבל בתוס' ז"ל ראיתי שכתבו שצריך טבילה.

וכולן שנשתמש בהם עד שלא הטביל דעת רבינו הר"מבן ז"ל דלהדחה קרי הכא טבילה כדקרי לה הכין במשנתינו ואף על גב דברישא דמתני' קרי לה הדחה התם לחלק בין לשון הדחה לטבילה שהוזכרה כאן אבל בסיפא להדחה קרי טבילה דהיינו הכשר לצונן ודומיא דעד שלא הגעיל ועד שלא לבן דמיירי בהכשר ותדע דהא נקטינן בה משום נותן טעם לפגם ואלו לטבילה לא שייך הא ועוד דבתוספתא קתני וכולן שנשתמש בהן עד שלא שף עד שלא הגעיל כו' ובלאו האי טעמא נמי אין טבילה מעכבת בדיעבד לדברי הכל ולפי' כיון דקתני דעד שלא הדיח מותר משום נותן טעם לפגם דסתם כליהם של גוים אינן בני יומן יש לנו לדון שאפי' באיסור שעל פני הסכין שאינו בלוע הוא נתר כשאינו בן יומו משום נותן טעם לפגם ואין זה דעת ר"י הזקן ז"ל גם אינו נראה כן מהכרע הדעת כי אף על פי שהוא קלוש יפגם זה יותר משאר איסור מבושל דעלמא שעבר עליו יומו שאין דנין אותו בפגום.

עוד יש לדון לפי דברי רבינו ז"ל שאף בכלי יין נסך של גוים אם אינם בני יומן מותרין בדיעבד אף על פי שלא הכשרום כלל ודנין בהן גם כן להקל שסתמן אינן בני יומן שהרי לא הזכירו בברייתא זו לענין הדחה אלא כוסות וקיטונות וצלוחיות שהן כלי יין וכדאיתא בפי כל כתבי הקדש והכשרום בדיעבד אם לא הדיחן משום נותן טעם לפגם ואם כן הוא הדין לנודות וקנקנים דמאי שנא ונצטרך לומר דהא דתנן נודות הגוים וקנקניהם ויין ישראל כנוס בהן אסורין דהיינו בדיעבד שזהו בשידוע ודאי שהוא בן יומו וכן כתב גם

הוא ז"ל וזה בודאי דוחק גדול בשמועות ועוד הקשה מורי הר"שבא נ"ר שדבר מנוסה הוא שכלי יין נסך כל שהן מיושנים משביחין יין הכנוס בהן ואיך יהיה הפגום משביח ויותר נתחוורו אלינו דברי הר"אבד ז"ל ושאר המפרשים שפירשו דעד שלא הטביל דקתני היינו טבילה ממש כלישנא דרישא וכי רמינן מתנית' ואוקימנא פלוגתייהו לדין נותן טעם לפגם לא קאי אלא הלא הגעיל ולא לבן דשייך בה ולעולם כל שלא הדיח איסור שעל פניו לדברי הכל אסור ואף על שאינו בן יומו דמושבח הוא ואם תאמר והיאך לא פרישו כן בברייתא יש לומר ששתי תשובות בדבר חדא דכיון דקתני עד שלא הגעיל ושלא לבן מכלל דהדיח ועוד דסתמן מודחין הן שדרך הגוים להדיחם יפה משום נקיות ולכך התירו דובשן וכוספן ולא חשו לאסור בעין וכן כשמוכרין כליהם מסתמא מדיחין אותם אלא דברישא פריט בהו הכשר הדחה לרווחא דמילתא ולמצוה. ותוספתא דקתני עד שלא שף פירוש שהיו מודחין אלא שלא היו משופשפין יפה דהוי כאיסור בלוע ולפיכך התירוהו כשאינו בן יומו ולזה הסכימו מורי הר"א הלוי ז"ל ומורי הר"שבא נ"ר שיחיה והיא כשיטת ר"י הזקן ז"ל.

## דף עו.

**והא אנן תנן גבי קדשים השפוד והאשכלה מגעילן**. פירש ר"שי ז"ל שאם צלה בהם קדש היום ובא לצלות בהם למחר קדש אחר צריך להגעילם בנתים משום דמאי דצלה בו היום הוי נותר למחר וכי הדר ומבשל בהו למחר פליט שפוד בגויה טעמא דנותר דהיום ונותר אסור כרת ומכל מקום הגעלה סגי לה:

**אמר ליה התם היתרא בלע כו'**. עד סוף סוף כי פליט איסורא פליט ונראה כי רב ששת נתכוון למה שפי' רב אשי המסקנא אלא שהראשונים לא ירדו לסוף דעתו והקשו עליו:

**אלא אמר רבא מאי הגעלה דקתני מריקה ושטיפה**. פי' דודאי לבון בעי והתם לא איירי בה תנא דהא פשיטא דלא גרע מגיעולי גוים דקתני הכא ולא קתני התם אלא מה שהוסיף הכתוב בכלי שרת לעשות בהן מריקה ושטיפה מפני מעלתם ומצות המלך היא בקדשים.

**אמר ליה אביי מי דמי התם כו'**. כלומר דהיכי קרי תנא למריקה ושטיפה בלשון הגעלה ואפי' בשתוף השם דהא לא דמו כלל ולשון מי דמי בכאן משונה משאר מקומו'.

אלא אמר רבא לעולם הגעלה ממש ולעולם שפוד ואשכלה בין בלעי איסורא בין בלעי היתרא וקדשים היינו טעמא דסגי להו בהגעלה משום דכל יום ויום נעשה נעול לחברו פירוש שתשמישן תדיר ובכל יום ויום מבשלין בהן ואינו מספיק לבא לידי נותר עד שחוזר לפולטו בתבשיל אחר קודם שיבא לידי איסור נותר ולקמן מפרי"שי אם כן הגעלה

למה לי ואם תאמר כיון דשפוד ואשכלה בלעי טובא על ידי האור עד דלא סגי ליה אלא בלבון היאך נכשרין בגעול דכל יום ויום שחוזרין וצולין בהן והלא הליבון צריך שתשיר קליפתן כדאיתא בגמ' ובירושלמי אמרו שיהיו נצוצות מנתזין ממנו ונמצא שלא יצאתה בליעת היום כולה בגיעול דמחר אלא מקצתה והנותר יוצא בבשול ביום שלאחריו והוה ליה נותר ולא עוד אלא דכל שהוא בולע על ידי האור חם מקצתו חם כולו וכולו צריך הכשר גמור ואי אפשר להשתמש ולצלות בכולו בכל עת. וכל כלי שבלע שום דבר של איסור אין לו תיקון עד שיתלבן ויוכשר כולו ואפילו תימא דהשתא נמי סבירא לן דמגעילן קודם גיעול דבשול מכל מקום כל דצריך ליבון אינו נכשר לפלוט בליעתו אפילו בכמה הגעלות ויש לומר דהשתא סבירא ליה לרבה דכיון שנפלט רוב בליעתו בעודו היתר בגיעול של כל יום ויום לבדו או בגיעול והגעלה שוב אין לחוש למה שנשאר בו לא מחמתו ולא מחמת מה שחם כולו לפי שאינו אלא משהו ולהא מיהת אהני ליה מאי דבלע היתרא וכדבעינן לפרושי המסקנא בס"ד.

הא תינח שלמים דכיון דלשני ימים מתאכלי מקמי דלהוי נותר ביום השלישי נעשה גיעול ביום שני.

הקשו בתוס' אמאי ניחא שהרי ממעט זמן אכילת שלמים שלמחר שקבלו פליטת שלמים דהיום ואינן נאכלין אלא למחר כזמן שלמים דהשתא ואסור למעט זמן אכילת שלמים לפי שמביא קדשים לבית הפסול ותירצו דכיון דלמחר היתרא הוא אין לחוש לכך דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא שהוא מותר דהכא בליעת השפוד דהיום הוי חד נותן טעם וכשחוזר ופולט בקדשים דמחר הוי נותן טעם בר נותן טעם ושוב אין לחוש לו ומיהו הא דאמרינן בסמוך לא צריכה דכי מבשל בה חטאת האידנא הדר מבשל בה האידנא שלמים דכי הדר בשיל בה למחר חטאת או שלמים חטאת דלמחר ושלמים דהאידנא בהדי הדדי שלים זמנייהו זה ודאי קשה דסוף סוף הרי יש בשלמים טעם בשר חטאת וממעט מפני כן אכילת שלמים ומביאן לבית הפסול לפי שהשלמים נאכלים לזרים ולנשים ולעבדים ועתה מפני טעם החטאת שבהם אינם נאכלין אלא לזכרי כהונה כדין חטאת וכדאמרינן במסכת פסחים יקדש להיות כמוהו שאם פסולה היא תפסל ואם כשרה היא תאכל כחמור שבה ובהא לא שייך טעמא דנותן טעם בר נותן טעם שלא נאמר זה אלא היכא דתרוייהו היתרא אבל הכא איסורא איכא שהחטאת אסור לזרים ולנשים ועבדים כחתיכת איסור תורה ובתוספות ז"ל לא תירצו בזה כלום מפני שהם סבורין כי לדברי רבא כל יום ויום נעשה געול לחברו ואין צריך שום הגעלה וכדאשכחן דגרסי בנוסחי דידן וכן היא בפירושי ר"שי ז"ל א"ה הגעלה נמי לא תבעי קשיא וכן הגירסא

בפי' ר"ח ז"ל ולפי אותה גרסא האמת שאין תירוץ לקושיתינו אבל מכל מקום הגירסא הזאת קשה מאד בעיני דהא קתני השפוד והאשכלה מגעילן ועל המילה הזאת שקלו וטרו אמוראי לישב אותה ועלה אתא רבא לפרושי והיכי משבש לה דלפום אוקמתיה לא נבעי הגעלה ואילו תנא תני מגעילן ואם כן הרי רבא משבש לנו המשנה ההיא יותר מן האמוראים הראשונים ודברי אביי שסתר הוא את דבריו וכיוצא בזה לא מצינו בשום מקום ואין לך לומר דרבא סובר דמשום געול דכל יום ויום תני תנא מגעילן דהא לא משמע לישנא דמתני' הכי כלל ועוד דאם כן היכי פרכינן ליה להדי נוסחא הגעלה למה לי מעתה אי אפשר לגרוס הגירסא הזאת ויעלו דברי רבא כהוגן דרבא הכי קאמר דמשום הכי סגי לן גבי קדשים בהגעלה משום דבלאו הגעלה איכא גיעול של כל יום ויום.

ומעתה יש לנו תירוץ לקושית התוס' דאין כאן חשש טעם חטאת בשלמים עד שיהיו שלמים נאכלים אסורין שלא לזכרי כהונה דכיון דאיכא הגעלה בנתים שוב אין כאן כדי נתינת טעם וכל שאין בראשון כדי נותן טעם בשני אינו נאכל כראשון החמור אלא השני מבטל את הראשון וכדתנן בהדיא פרק דם חטאת בשל בו קדשי' וחולין או קדשי קדשים וקדשים קלים אם יש בהן נותן טעם הרי הקלין כחמורין וטעונים מריק' ושטיפה ונפסלין במגע ואם אין בו נותן טעם אין הקלין נאכלין כחמורין עד כאן.

**וכן**. פירש הר"מבן ז"ל ואי ק"ל כיון דאמרת דרבא מאי דקאמר דכל יום ויום נעשה געול לחבירו בהדי הגעלה הוא דשרי אם כן מאי ק"ל לתלמודא מעיקרא דקאמר תינח שלמים כו' עד קא פליט נותר דחטאת דהאידנא בחטאת ושלמים דלמחר דהא אמרת דמאי דפליט לא הוי נותן טעם דמשהוא הוא דפליט ולא הוי נותר ולא פסול לזה הקשה רבינו הר"שבא נר"ו. ונראה לי לפי עניות דעתי שהתלמוד סובר שלא אמרו שאם אין בו בנותן טעם שהוא מותר אלא לענין קדשים קלים וקדשי' חמורים דסוף הכל יש בו צד היתר אלא שאין אכילתן שוה אבל לגבי איסור נותר וכיוצא בו שאין בו היתר לשום אדם אין לנו לבטל איסורו כלל עד שיהא לו הכשר גמור ככלי מדין וזהו מה שחדש רבא ואמר כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו והתלמוד הקשה דהניחא לגבי חברו אבל מה נאמר לענין איסור נותר דבשלמא שלמים בשלמים ליכא איסור נותר ואסקא רבא דכי קתני מגעילן היינו בדיעבד באנפא דליכא איסור נותר וכדפריש ואזיל ולא באה הגעלה אלא כדי שלא למעט זמן אכילתן וגם שלא יהיו החמורין נאכלין כקלין וכן היה לשונו של רבא מוכיח אלא שהתלמוד בא ופירש דבריו כנ"ל. ויש שהיו סבורין לדקדק משמועתינו שאם בשל אדם חלב בקדרה של מתכת ובשל בו אחרי כן ירק שמותר לחזור ולבשל בה בשר בו ביום שכבר נגעלה בבשול הירק והירק היה היתר משום נותן טעם

בר נותן טעם וכדאמרינן הכא דכל יום ויום נעשה גיעול לחברו וגם מורי הר"אה ז"ל היה מבעלי סברה זו ולפי מה שכתבנו אין לומר כן ודוק ותשכח:

**רב אשי אמר לעולם כדאמרת מעיקרא ודקשיא לך איסורא קא פליט ליתיה לאיסורא בעיניה**. פי' ר"שי ז"ל לעולם כדאמרינן מעיקרא דהיינו טעמא משום דבקדשים היתרא בלעי ודקשיא לך כי פליט איסור' פליט לא חמיר אסוריה שכשנעשה נותר לא הוי אסור בעיניה שבתוך דופני הכלי היה בלוע ולעולם לא הוכר איסורו עכ"ל ומכאן דקדק רבי' הר"אבד ז"ל דכלים של פסח ואפילו השפודים והאסכלאות בהגעלה סגי להו דהא היתרא בלעי והיינו נמי טעמא דאמרינן התם גבי סכינין דפסחא דסגי להו ברותחין מה שאין כן בסכין של גוים דבעיא ליבון ואין זה דעת הגאונים ז"ל שהם כתבו דהכשר כלי פסח דינם כהכשר כלי גוים וכן כתבו הר"ם במז"ל והר"מבן ז"ל כדברי הגאונים דסכיני דפסחא וסכיני גוים חד דינא אית להו ותרוייהו איסורא בלעי ולא אמרו היתרא בלע אלא בקדשים דבשעה שבלע לא היה נאסר כלל דאיסורו משום נותר הוא וההיא שעתא אכתי לא היה נותר ולא נאסר כלל ואין שם נותר עליו ולאחר שנבלע נעשה נותר וההיא שעתא אין אסור נותר ראוי לחול אלא ע"מ שראוי לפלוט על ידי הגעלה שהיא בליעה גדולה שיהא בה נתינת טעם וכשהגעיל אף על פי שנשאר בה מעט שאינו נפלט אלא על ידי האור אותו מעט שנשאר אינו אוסר אבל בחמץ בפסח שנבלע בסכין חמץ הוא ושם חמץ עליו אלא שעדין לא חל עליו זמן איסורו מכל מקום כשחל עליו הפסח ראוי הוא ליאסר וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שפי' שכשנעשה נותר לא הוי אסור בעיניה שבתוך דופני הכלי הזה ומעולם לא הוכר אסורו וחמץ ניכר הוא בשע' בליעתו ושמו עליו ע"כ לשון רבינו הר"מבן ז"ל.

עוד נראה ליבו טעם אחר דאילו איסור נותר אינו אוסר אלא בנותן טעם כשאר איסורין ולאחר הגעלה לא נשאר בו כדי נתינת טעם אבל גבי חמץ בפס' דקיימא לן כרבא שהוא אוסר במשהו בין במינו ובין שלא במינו ראוי לחוש לאותו המעט שנשאר שם כדי שלא יפלוט ויאסור.

**ויורה גדולה היכי מרתח לה**. פירוש דהא לא סגי לערות עליה מים רותחין מכלי ראשון כדברי רבינו תם ז"ל ומכאן תשובה לדבריו.

## דף עו:

**מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות**. פר"שי ז"ל כענין שבלעו שפתי הדוד את האסור יפלטהו מה בלעו לא בלעו אלא על ידי ניצוצות שיעלו הרתחות שם שהרי בשעת

האיסור לא נכנסה בתוך יורה אחרת כך בשעת פליטתה אף על פי שלא הכניסה לתוך יורה אחרת הואיל ונתמלאת יפה מעלה ניצוצות על שפתה ופולט ומיהו גדנפא בעינן משום דאי לאו הכי דילמא לא הוה מסקא ניצוצות על השפה בהא זימנא אבל נתבשל בה פעמים הרבה אם לא העלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת עכ"ל ז"ל.

ונראה מלשונו ז"ל דחכמתיה דמר עוקבא האי היינו במאי דשרייה בלי הכנסה ביורה אחרת כי בתלמוד היו מתקשין היאך יכשירו היורה והנכון דכוליה חכמתיה היינו בגדנפא לפי שבלעו שפתי הדוד ניצוצות בשעת האיסור פעמים הרבה פעמים כאן ופעמים כאן עד שנתפשטו ניצוצות בכל השפה ונבלעה כולה ואילו בהגעלה פעם אחת ולא אפילו השתים לא היו עולין ניצוצות בכולה עד שבא מר עוקבא ונתחכם ועבד לה גדנפא שיעלו המים בכולה ואף על פי שאין המים משתהין שם הרי יש בהן כדאי להכשיר בליעה הבאה על ידי ניצוצות ולמדנו מכאן שלא אמרו בכלי מתכות חם מקצתו חם כולו אלא כשתשמישו על ידי החור שהרי לא חשו בכאן לשפתי היורה אלא מפני הניצוצות והוי יודע דכלי גדול דבעי הכשר ואי אפשר להכשירו כאחת מכשירו בשני פעמים ובלבד שיעדיף בנתים כדי שיתכשר כולו, וכבר הוקשה לראשונים ז"ל היאך מכשירין יורה של גוים בדידה גופה דהא פלטה אסורה במים ואין במים שבתוכה ששים כנגד כולה ונמצא שנאסרו המים וחוזר הכלי ובולעו. ונאמרו בזה פנים הרבה ואין לנו אלא דברי רבינו הגדול ז"ל שכן כחן של מים להפליט ולא להבליע אסור בכלים שהן קשים כל זמן שהם בכחן כי אין פליטה אסור הקלוש מבטל כאן אלא אם כן נפל בו הרבה עד שנשתנו מראיהן ומפני זה לא הותרה הגעלה אלא במים כדדרשינן התם במים ולא בחלב ולא ביין ולא במזג ולא בשאר משקין וכבר הארכנו בזה הרבה בפרק כל הבשר בס"ד.

**ובסכין שאין בה גומות**. פירוש וכל סכין שיש בה גומות הגעלה בעי לחמין והדחה גמורה במים או בבליתא דפרסא לצונן.

**אדכרת מאי דעבדת באורתא**. פר"שי ז"ל דרך פרסיים למסור נשים לאכסנאין וכששגרו להם בלילה שעבר קבל בטי ורב יאודה לא קבל כו' ע"כ.

וכתב רבינו תם ז"ל דבטי לא חטא כי הוא עבד היה כדאמרינן בפרק בתרא דקדושין באטי בר טבי ברמות רוחא דהוה ביה לא קבל גיטה דחירותא ועבד מותר בגויה בצנעא שלא גזרו משום נש"גז אלא בעבד משוחרר שהוא כישראל גמור אבל לא בעבדים וכדאשכחן במסכת נדה שהשפחה מותרת בגוי דאמרינן התם רב נחמן מסר להו לערבאי ושבור מלכא לא היה יודע זה ולפיכך חשד אותו שכשם שלא נזהר מן הגויה לא יחוש

לגיעולי גוים וזה אינו כי עבד מוזהר הוא בכל האיסורין וכשם שאסור בחזיר ובנבלה אסור בגיעוליהן נמצא דבטי בר טבי לא חטא חיו יחיה.
האל ברחמיו יזכנו לעבודתו לאורך ימים ויקיים בנו מקרא שכתוב יחינו מיומים וביום הג' יקימנו ונחיה לפניו תם ונשלם.